

Täysistunto

Keskiviikko 21.6.2017 klo 13.59—0.32

Täysistunto alkoi klo 13.59. Täysistunto päättyi 22.6.2017 klo 00.32.

Puhetta johtivat puhemies Maria Lohela (13.59—15.59, 18.00—20.29 ja 22.27—23.30) ja toinen varapuhemies Arto Satonen (15.59—18.00, 20.29—22.27 ja 23.30—00.32).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi postilain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 272/2016 vp

Valiokunnan mietintö LiVM 9/2017 vp

Toinen käsittely

Puhemies Maria Lohela: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotus, jonka sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. Keskustelu asiasta päättyi 20.6.2017 pidetyssä täysistunnossa.

Keskustelussa on Satu Taavitsainen Katja Taimelan kannattamana ehdottanut, että lakiehdotus hylätään.

Selonteko hyväksyttiin.

Hyväksyminen "jaa", hylkääminen "ei". Äänestyksen tulos: jaa 97, ei 79; poissa 23 (äänestys 1).

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyn, hallituksen esitykseen HE 272/2016 vp sisältyvän lakiehdotuksen. Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyi. Asian käsittely päättyi.

3. Valtioneuvoston puolustusselonteko

Valtioneuvoston selonteko VNS 3/2017 vp

Valiokunnan mietintö PuVM 4/2017 vp

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Maria Lohela: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Nyt päätetään puolustusvaliokunnan mietinnön PuVM 4/2017 vp pohjalta kannanotosta selonteon johdosta.

Puolustusvaliokunnan puheenjohtajan esittelypuheenvuoron jälkeen keskustelu käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisena. Ryhmäpuheenvuorokierrosta ei ole. Etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus on enintään 5 minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään 5 minuuttia. Lisäksi myönnän harkitsemassani järjestyksessä vastauspuheenvuoroja. Keskustelua tästä asiakohdasta käydään siis kello 16.00 saakka eli 2 tunnin ajan. Keskustelua jatketaan tarvittaessa päiväjärjestyksen muiden asiakohdientultua käsitellyiksi. Mikäli keskustelu päättyy ennen kello 16.00, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan eli 4. asiakohaan.

Aloitetaan keskustelu. — Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Kanerva. — Muut keskustelut pyydän siirtämään ripeästi salin ulkopuolelle, ja keskitytään täällä tähän asiaan.

Keskustelu

14.03 Ilkka Kanerva kok (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomi on vakaa ja turvallinen maa, mutta toki sillä ehdolla, että itse siitä huolehdimme. Emme voi seurata omaa peliämme katsomosta, tyytymällä vain tarkkailijoiksi. Tarvitsemme vastuullista näkemystä muuttuvasta turvallisuusympäristöstämme ja yhteistä näkemystä, yhteistä käsitystä, siitä, miten tulee toimia, mikä muutoksissa on siis sellaista, joka vaatii toimenpiteitämme. [Hälinää]

Puhemies Maria Lohela: Edustaja Kanerva, maltatteko hetken. Pyydän nyt siirtämään nämä muut keskustelut tuonne salin ulkopuolelle. — Olkaa hyvä.

Arvoisa puhemies! Kuitenkin yleismaailmallisten arvojen kunnioitus horjuu, näemme, miten ylimielinen ja itsekeskeinen politiikka on voimistunut. Voimapolitiikka on tullut takaisin, ja geopolitiikan lomat on pidetty. Yhteiset pelisäännöt ja yhteistyövarainen turvallisuus ovat pienen kansakunnan turvavakuuksia, jotka eivät tänä päivänä ole korkeimmassa kurssissaan.

Suomi on vahvan parlamentaarisen kontrollin maa, todennäköisesti paras Euroopassa. Puolustusselontekoa käsitelleet valiokunnat ovat pitäneet parisensataa kokousta, kuulleet satoja asiantuntijoita ja kysyneet löytämään nykyisessä turvallisuustilanteessa lähestulkoon yksimielisen analyysin välttämättömistä toimenpiteistä. Tehty työ ja mietintö ovat sen arvoisia, meillä on yhteinen tilannekuva. Suomen turvallisuusratkaisu on kauan lähtenyt siitä, että koko maata puolustetaan. Tämä edellyttää riittävää reserviä, jonka puolestaan voi tuottaa vain yleinen asevelvollisuus. Ollaan laadittu kolme selontekoa ja Nato-selvitys, ja tämä työ on lähtenyt liikkeelle puolitoista vuotta takaperin, sillä idealla, että sitä tehdään avoimesti hallitus—oppositio-ajan ylitse.

Valiokunnan mietinnössä on perusteellisesti käyty läpi sitä, miten viranomaisyhteistyötä, etenkin akselilla Puolustusvoimat—Rajavartiosto—poliisi, voidaan edelleen kehittää, jotta löydämme suomalaisen toimivan mallin kokonaisturvallisuudelle, sen kehittämiseksi

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

ja hybridiuhkiin varautumisen näkökulmasta. Katse on suunnattava nyt kokonaisturvallisuuteen, sen vaatimiin lainsäädäntöuudistuksiin, rakenteellisiin uudistuksiin ja ehkäpä jopa pohjoismaisiin yhteisiin operatiivisiin suunnitelmiin. Suomen on hyvä ja viisasta olla kokonaisturvallisuusajattelun edelläkävijä maailmassa.

Puolustusvoimat on kehittänyt valmiuksiaan viimeisten vuosien aikana hatunnoston arvoisella tavalla — koskee varusmiehiä, koskee kantahenkilökuntaa. Toimivaltuuksia on kehitetty lainsäädännön kautta, reserviläisiä voidaan tällä haavaa muun muassa käskyttää saman tien palvelukseen, ilman tänä päivänä katsottuna lapsellisen pitkää kolmen kuukauden viivettä. Sodanajan vahvuutta nostetaan 50 000 hengellä, lähinnä paikallisjoukkojen ja paikallispuolustuksen vahvistamiseksi. Valmiuteen ollaan haettu lisää rahaa 50 miljoonaa vuodessa ensi vuodesta eteenpäin ja 150 miljoonaa tasokorotuksena hankintabudjettiin 20-luvun alkupuolelta lähtien, jotta myös maavoimahankintoihin jää riittävästi rahaa.

Strategisten suorituskykyhankkeitten osalta ensin Laivue 2020. Se on jo pitkällä, ja sen kustannusarviot ovat selkiintyneet 1,2 miljardiin euroon. Aiesopimus on tehty Rauman telakan kanssa, ja kehyskaudelle, vuoteen 21 saakka, tähän on varattu rahat. Valiokunta vahvasti tukee tätä hankintaa: huoltovarmuus- ja työllisyysyistä suomalaisen telakan käyttö on erinomainen asia.

HX-hankinta on toinen valtavien mittasuhteiden asia, joka on varsin alustavassa vaiheessa, niin kuin selonteossakin todetaan. Hankintahintahaarukkakin on 7—10 miljardia. Määrävin valintakriteeri on varmastikin hävittäjien suorituskyky, muttei turvallisuus- ja talousnäkökulmia voi tietenkään millään tavoin sivuuttaa, ja huolto kotimaassa on erittäin tärkeä asia — tilanteessa, jossa meillä on kuitenkin myös erilaisia rahoitusvaihtoehtoja ja huoltovarmuuteen liittyviä, elinkaarikustannuksiin liittyviä seikkoja. On yhteenvedonomaaisesti sanottava, että HX-väkiraportti on tulossa 2019, jonka jälkeen uusi hallitus voi tehdä linjauksia ja hankintapäätöksen ensi vuosikymmenen alussa.

Valiokunnan erityismielenkiinnon ja ehkäpä huolenkin kohde erityisesti on maavoimien pärjääminen kolmen puolustushaaran resurssikisailussa. Siinä on monia asioita, joissa on menestytty ja pärjätty, käytetyn kaluston hankinnoista lähtien, mutta 30-luvulla meillä voi olla edessä kaluston massavanheneminen, ja siihen pitää varautua.

Puhemies! On alleviivattava sitä, että paras sotilaallisia uhkia ennalta ehkäisevä tekijä on riittävä suoritus- ja puolustuskyky. Asevelvollisuus on Suomessa erinomaisen hyvin toimiva järjestelmä. Sillä on korkea yhteiskunnallinen hyväksyttävyys, ja on aihetta sanoa, että 95 prosenttia suomalaisista sotilaista on reserviläisiä, ja mikä mielenkiintoisinta: heidän osaamisensa ylittää useimpien maiden ammattisotilaiden osaamistason. Valiokunta antaa vahvan tuen naisten vapaaehtoiselle asepalvelukselle. Se on ilahduttavasti noussut viime vuosina, ja tätä kehitystä on eri tavoin aihetta tukea.

Maanpuolustustahto, kertausharjoitukset ja vapaaehtoinen maanpuolustustyö ovat symbioottisessa suhteessa. Suomalaisten maanpuolustustahto on maailman huippua. On hyvä ymmärtää, että korkea maanpuolustustahto edellyttää myös sitä, että Suomessa puututaan määrätietoisesti myös eriarvoistumiskehitykseen, joka levitessään saattaisi uhata oman yhteiskuntammeakin vakautta. Kertausharjoitusten taso on tällä haavaa minimissään, ja sitä on hyvä pyrkiä nostamaan vaiheittain. Vapaaehtoista maanpuolustustyötä tehdään arvokkaalla tavalla kertausharjoituksissa, ja toivon hartaasti, että jatkossa vapaaehtoisen maanpuolustustyön rahoitusta ei enää kyseenalaisteta yhdenkään ministeriön toimesta.

Suomi on maantieteellisesti käytännössä saari, kuten tiedämme. Huoltovarmuuskysymykset ovat täällä aivan eri asemassa kuin Manner-Euroopassa. Suomella on toimiva huol-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

tovarmuuskonsepti, ja myös sotilaalliseen huoltovarmuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Meillä on hyvä, ainutlaatuisen syvä, toimiva kumppanuusverkosto yritysmaailman kanssa, ja tämänkaltaisia toimivia verkostoja meidän on edelleen rakennettava.

Kyberturvallisuus, kyberpuolustus oli painavassa roolissa selontekokuulemisessa, ja niin se on myöskin meidän mietinnössämme. Kyberkeinojen käyttöä poliittisten päämäärien saavuttamiseen ei voida valitettavasti sulkea pois, ja kybertoimintaympäristössä tarvitaan uusiutuvan lainsäädännön sallimia panostuksia tiedusteluun ja valmiuksia myös offensiiviseen vaikuttamiseen. Toiminta vain on tällä hetkellä Suomessa liikaa siiloutunutta, ja esitämme arvioitavaksi hallituksen suuntaan, tulisiko valtionhallinnon kybertoimintaa koordinoita keskuspaikkanaan esimerkiksi valtioneuvoston kanslia.

Lainsäädännön ja rakenteiden kehittäminen on keskeisen tärkeä osa kokonaisturvallisuutta ja kokonaisuuspuolustusta. On lukuisia määriä lakihankkeita, jotka tulevat syksyllä eduskuntaan — tiedustelulainsäädäntöä, kaksoiskansalaisuuskysymystä, lennokkeja ja niin edelleen koskien. Lainsäädännön kokonaistarkastelussa on myös hyvä katsoa, huomioiko nykyinen valmiuslaki kattavasti erilaiset hybridiuhkien kautta muodostuvat haasteet.

Puhemies! Kansainvälisestä puolustusyhteistyöstä:

Organisaatiopohjainen yhteistyö, jossa tarkoitan EU:ta, Natoa, YK:ta ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöä. Meillä on monikansallista ja alueellista yhteistyötä. Ensi sijassa Nordefco pohjoismaisittain, Northern Group vähän laajemmassa ympyrässä ja erilaiset kehysvaltiokonseptit Saksan ja Britannian vetäminä. Kahdenvälinen yhteistyö lähimpien maiden kanssa puiteyhteistyösopimussyhteistyönä. Ruotsi, Yhdysvallat, UK, Saksa, Viro ja Puola ovat tässä suhteessa mainitsemisen arvoisia.

Kansainvälisessä yhteistyössä keskeistä on harjoitus- ja koulutusyhteistyö, materiaalihankinnat ja kriisinhallintaoperaatioyhteistyö. Euroopan unioni on nostamassa profiiliaan näissä kysymyksissä. Sitä vauhdittavat tietysti brexit ja yhtä lailla Yhdysvaltain uuden hallinnon näkemykset kansainvälisen yhteistyön merkityksestä. Myös Lissabonin sopimus tuo tähän oman eväänsä.

On muistettava, että Euroopan unioni on Suomen keskeisin ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimintakehys ja tärkein turvallisuusyhteisömme. EU:ta on vahvistettava nimenomaan turvallisuusyhteisönä. EU-ulottuvuutta ei voi kuitenkaan kehittää kansallisen puolustuksen kustannuksella. Yhteistyöstä on saatava selkeää lisäarvoa luonnollisesti myös Suomen puolustukselle. EU:n on pohdittava tarkasti sitä, mitä se todella tekisi, jos EU:n aluetta loukattaisiin. Samoin tärkeä osa on huoltovarmuudella ja hybridiuhkiin varautumisella.

Nato-kumppanuus on meille todella tärkeä elementti turvallisuusajattelussa. Ongelmallisinta olisi, jos ilmoittaisimme, ettemme missään olosuhteissa tule hakemaan Nato-jäsenyyttä. Optiomme on merkittävä signaali meidän turvallisuusympäristössämme. Uskottavan kansallisen puolustuskyvyn kannalta sekä Yhdysvaltain kanssa kahdenvälisesti että Naton kanssa tehtävä yhteistyö on tarpeen Suomen yhteistoimintakyvylle, materiaaliyhteistyölle, koulutus- ja harjoitustoiminnalle. Työtä tehdään yhteensopivuuden merkeissä Suomen omien tarpeitten pohjalta.

Monikansallista järjestelyä Nordefcon kanssa on hyvä edistää, ja saatamme jo hyvinkin olla matkalla kohti yhteispohjoismaista turvallisuusstrategiaa. Ruotsin ja Norjan kanssa tapahtuva Ilmavoimien yhteisharjoittelu on meille tänä päivänä arkipäiväisyyttä. Avainasemassa ovat myös Britannian ja Saksan kanssa suorituskykyä kehittävä kehysyhteistyö. Suomen ja Ruotsin puolustusyhteistyö on EU-puolustusulottuvuuden kehittämisen ohella

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

keskeisin puolustusyhteistyökohde. Se on käytännönläheistä, kaikki puolustushaarat kattavaa yhteistyötä. Sitä tehdään ilman rajoitteita. Suomi—Ruotsi-yhteistyössä tulee tavoitella myös kriisiajan yhteistyötä, bortom frestida förhållanden.

On samalla hyvä muistaa, että hyvien suhteiden ylläpitäminen Venäjään on konfliktien ennaltaehkäisyn avainkysymyksiä, eikä vain Suomen, vaan Itämeren kaikkiin maihin pätee sama nyrkkisääntö.

Arvoisa puhemies! Mietintö on tehty erinomaisen hyvässä yhteisymmärryksessä kaikkien puolueiden kesken. Me olemme etsineet maksimaalista konsensusta yli hallitus—oppositio-asetelman. Meillä on hyvä perinne luotuna nyt parlamentaarisen seurantaryhmän perustamisen merkeissä, jota edustaja Kääriäinen on johtanut ja jonka tulisi toivottavasti jatkossa myöskin saada jatkaa toimintaansa vastaavissa olosuhteissa kattuen kaikki turvallisuuteen liittyvien selonteiden aihealueet.

Mietintöluonnoksessa on esillä tarve 1) selvittää valmiuslain ajanmukaisuus, 2) antaa valtioneuvoston kanslialle lähinnä koordinaattorin rooli katsoa valtionhallinnon kyberturvallisuusjärjestelyjen perään sekä 3) kokonaisturvallisuusstrategiaa laadittaessa — toivottavasti valmistuu tämän vuoden aikana — katsoa sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden rajapintakysymyksiä.

Lopuksi, arvoisa puhemies: Tällä työllä me haluamme antaa selkeän viestin omille ihmisillemme Suomessa ja viestin samalla myös maailmalle. Suomi pitää huolen omasta puolustuksestaan, Suomi lisää lähialueiden vakautta ja Suomi saa sitä kautta myös yhteistyömuodolla edistettyä myönteisiä kansainvälisiä arvoja. — Kiitoksia.

Puhemies Maria Lohela: Seuraavaksi kuullaan puheenvuorot ministeri Niinistöltä, ministeri Soinilta, sitten edustaja Mustajärveltä, edustaja Arhinmäeltä ja sen jälkeen debatti. Ministeri Niinistö, 5 minuuttia, olkaa hyvä.

14.19 Puolustusministeri Jussi Niinistö: Arvoisa puhemies! Puolustusvaliokunta on antanut hyvin perusteellisen mietintönsä valtioneuvoston puolustusselonteosta. Lähes sataa asiantuntijaa on kuultu puolustusvaliokunnan tekemän valmistelun yhteydessä. Lausuntonsa ovat myös antaneet valtiovain-, ulkoasiain- ja hallintovaliokunta. Lisäksi parlamentaarinen seurantaryhmä on ollut mukana koko prosessin ajan selontekoa valmisteltaessa. On hyvä, että eduskunta on näin perusteellisesti käsitellyt tätä kautta aikain ensimmäistä puolustusselontekoa.

Selonteon keskeinen lähtökohta on, että Suomen puolustuskyvyn tulee vastata muuttuvan turvallisuusympäristön vaatimuksia. Tavoite edellyttää riittävää materiaalista suorituskyyä, valppautta muutosten tunnistamisessa ja tarvittaessa myös kyyä toimia nopeasti. Strategisilla suorituskyyhankkeilla, valmiuden parantamisella, lainsäädännön kehittämisellä ja kansainvälisellä yhteistyöllä ryhdytään nyt toimeenpanemaan näitä selonteon tavoitteita.

Puolustusvaliokunta kiinnittää mietintönsä ponsissa huomioita eräisiin selonteon seikoihin, joita haluaisin seuraavaksi kommentoida.

Ensinnäkin vanhentuvia Hornet-hävittäjiä korvaava HX-hanke on poikkeuksellisen merkittävä hanke niin puolustuksemme suorituskyyyn kuin eduskunnan budjetäärisen valan kannalta. Puolustushallinto informoi eduskuntaa säännönmukaisesti erityisesti HX-hankkeen etenemisestä aina ja tarvittaessa.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Toiseksi valiokunta on kiinnittänyt huomionsa kehityskulkuun, jossa sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden uhat sekoittuvat toisiinsa. Uudentyyppiset uhat, kokonaisturvallisuuden konsepti ja yhteiskunnan kriisinsietokyky otetaan huomioon valiokunnan esityksen mukaisesti Turvallisuuskomitean päivittäessä marraskuussa valmistuvaa yhteiskunnan turvallisuusstrategiaa.

Kolmanneksi valiokunta esittää valtioneuvoston kansliaan kyberturvallisuutta koordinoivan keskuksen perustamista. Näkisin tarpeelliseksi tehdä perusteellisemman arvioinnin kokonaisturvallisuuden kentässä työskentelevien koordinoivien tahojen toiminnasta ja kehittämisestä. Siinä tulisi ottaa huomioon turvallisuusympäristön muutos, lainsäädännön kehitys ja uudet turvallisuustoimijat viranomaiskentässä.

Neljänneksi valiokunta esittää myös selvitettäväksi valmiuslain mahdolliset täydennystarpeet. Konkreettiset muutostarpeet liittyvät pääosin poikkeusolojen määritelmään ja valmiuslain käyttöönoton kynnykseen sekä viranomaisten toimivaltuuksiin. Valmiuslain poikkeusolojen määritelmässä tulisi huomioida niin sanotut hybridiuhat entistä paremmin. Sote- ja maakuntauudistus tuonevat myös mukanaan uudistustarpeita. Puolustusministerinä olen vienyt asiaa omalla hallinnonalallamme eteenpäin, mutta valmiuslain valmistelusta vastaa oikeusministeriö, jolta jäämme odottamaan toimia asian edistämiseksi.

Arvoisa puhemies! Hybridiuhkiin liittyvää lainsäädäntötyötä tulee voimakkaasti edistää myös kaksoiskansalaisuuksiin liittyvän lainsäädännön tarkistamisella turvallisuusnäkökulmasta. Puolustus- ja sisäministeriö ovat valmiina aloittamaan säädösteksteihin liittyvän lausuntokierroksen jo aivan lähiaikoina.

Valtion kokonaisturvallisuuden parantaminen kiinteän omaisuuden siirroissa, eli kansan suussa ulkomaalaisten maakauppa-asiassa, edellyttää myös lainsäädännön kehittämistä. Turvallisuusnäkökulma tulee ottaa entistä paremmin huomioon, kun kyse on yhteiskunnan keskeisten toimintojen vaarantumisesta ja merkittävistä turvallisuusintresseistä. Valtioneuvosto on puolustusministeriön aloitteesta asettanut hankkeen, jossa valmistellaan ehdotukset tarvittaviksi säädösmuutoksiksi. Valtioneuvoston kanslian tuleekin nyt kiirehtiä hankkeen aloittamista.

Valiokunta kantaa aiheellisesti huolta erityisesti Maavoimien joukkojen varustustasosta. Maavoimien pitkän aikavälin kehittämisessä erityisesti 2030-luku on haasteellinen. Toivoa sopii, että silloinkin meillä on yhtä paljon maanpuolustuksen asiaa ymmärtävä eduskunta kuin on tällä hetkellä. Sodanajan joukkojen vahvuuden nostaminen 280 000 sotilaaseen vaikuttaa myös kertausharjoitusten tarpeeseen. Niitä on määrätietoisesti lisätty, mutta tarvetta on enemmän. Nykyhenkilöstöllä ovat kuitenkin rajat tulossa vastaan. Yhtenä ulottuvuutena on muistettava vapaaehtoisien maanpuolustuksen edelleen kehittäminen. Vapaaehtoisella harjoittelulla voidaan tehostaa sodanajan joukkojen osaamistasoa kustannustehokkaasti.

Edelliseen liittyen valiokunta on kiinnittänyt huomiota seikkaan, johon olen itsekin kiinnittänyt huomiota lukuisilla käynneilläni Puolustusvoimien toimipisteissä ympäri maata. Nimittäin Puolustusvoimien henkilöstön jaksaminen on äärirajoilla — johtuen puolustusvoimauudistuksen yhteydessä toteutetuista henkilöstösupistuksista, turvallisuusympäristön muutoksen myötä lisääntyneistä tehtävistä ja erityisosaamista vaatineista kriisinhallintaoperaatioista. Puolustusvoimat seuraa tiiviisti työhyvinvoinnin kehittämistä ja tekee tarvittavat toimenpiteet henkilöstön jaksamisen ylläpitämiseksi. Eräs keino kouluttajapulan paikkaamiseksi on sopimussotilaiden palkkaus, johon on saatukin jonkin verran lisäresursseja.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Mainittakoon lopuksi vielä — ajanpuutteesta johtuen en ihan kaikkia asioita ehdi tässä yhteydessä käsittelemään, mutta toivottavasti pystymme niihin palaamaan — asevelvollisuusasiat, ja niissä pyrimme kehittämään varusmiesten psykososiaalista tukea. Tavoitteena on esimerkiksi yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa turvata niin sanottu Aikailisä-toiminta, jossa tarjotaan tukitoimia nuorten miesten syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi. Se mahdollistaa aktiivisen tuen tarjoamisen nuorille miehille kutsunnoissa [Puhemies koputtaa] ja varusmies- tai siviilipalveluksen keskeytyessä.

Arvoisa puhemies! Kiitän niin mietintö- kuin lausuntovaliokuntia hyvin tehdystä työstä.

Puhemies Maria Lohela: Ministeri Soini, enintään 5 minuuttia.

14.24 Ulkoasiainministeri Timo Soini: Arvoisa rouva puhemies! On tärkeää, että eduskunta on käsitellyt selontekoa laajasti ja antanut siitä seikkaperäisen mietinnön.

Sotilaallinen toiminta ja sotilaalliset jännitteet Itämeren alueella ovat lisääntyneet. Muutos tulee jatkumaan pitkän aikaa, ja vaikutukset Suomeen voivat olla merkittävät. Huolehtiminen omasta kansallisesta puolustuskyvystä on yksi keskeinen elementti turvallisuuden tuottamiseksi. Selonteossa ja valiokunnan mietinnössä tulee ilmi Puolustusvoimiin liittyviä eri kysymyksiä, joilla turvallisuutta lisätään.

Suomeen ei kohdistu tällä hetkellä välitöntä sotilaallista uhkaa. Sotilaalliseen voimankäyttöön Suomea vastaan tai sillä uhkaamiseen on kuitenkin varauduttava. EU:n jäsenenä Suomi ei voisi olla ulkopuolinen, jos sen lähialueella tai muualla Euroopassa turvallisuus olisi uhattuna.

Mietinnössä painotetaan aivan oikein tarvetta lisätä osaamistamme kyberturvallisuuden ja hybridiuhkiin liittyvissä kysymyksissä. Tässä yhteydessä korostuu myös resilienssin merkitys. Työtä tehdään ulkoministeriössä muun muassa hybridi- ja informaatiovaikuttamiseen liittyen ja laajemmin. Esimerkiksi käynnissä on yhteiskunnan turvallisuusstrategian päivitys.

Haluaisin korostaa tarvetta nähdä kriisinhallintaa laajemmin, vieläkin laajemmin kuin se nähdään mietinnössä. Ulkoiset konfliktit ja uhat heijastuvat nyt aivan poikkeuksellisella tavalla myös sisäiseen turvallisuuteemme. Kriisinhallinnassa yhdistyy kansallinen etu ja pyrkimys oikeudenmukaisemman maailman rakentamiseen.

Kahdenvälinen puolustusyhteistyö Ruotsin kanssa on meille avainasemassa. Tätä tuetaan tiiviillä ulko- ja turvallisuuspoliittisella yhteistyöllä. Yhdysvaltojen kanssa jatketaan tiivistä puolustusyhteistyötä, jota pyritään edelleen vahvistamaan. Suomi edistää määrätietoisesti EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ja puolustusyhteistyön kehittämistä. [Markus Mustajärven välihuuto] — Edustaja Mustajärvi, on Suomen etu, että meillä on ystäviä maailmassa. Ystäviä ei ole koskaan liikaa, uskokaa, minä tiedän, mistä puhun. [Välihuutoja vasemmistoliiton ryhmästä] — Arvoisa puhemies! Puhe on vaikuttavaa, kuten aina, koska vasemmisto kuuntelee, mistä olen heille suuresti iloinen. [Paavo Arhinmäki: On niitäkin ryhmiä, jotka eivät kuuntele! — Puhuja naurahtaa.]

Arvoisa puhemies! Näitä isänmaan asioita edistämään tarvitaan kaikkia. Suomi ei ole itsenäinen saareke maailmassa eikä yksin pysty puolustamaan itseään. Me tarvitsemme yhteistyötä, ja siitä me lähdemme myös eteenpäin.

Nato-kumppanuus on yksi asia, jolla on turvallisuuspoliittista merkitystä, semminkin kun me jaamme turvallisuusympäristön Nato-maiden kanssa. Baltian maat, Puola, Saksa,

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kaikki olemme samalla Itämeren alueella. Tätä yhteistyötä ja vakautta kannattaa edistää ja tietenkin pitää hyvät suhteet myös Venäjään.

On hyvä muistaa, että samalla, kun me puhumme meidän omista puolustusmäärärahoistamme ja satsauksistamme puolustukseen, myös Suomen lähivaltiot ovat reagoineet turvallisuusympäristön muutoksiin parantamalla asevoimiensa valmiutta ja päättämällä uusista materiaalihankinnoista sekä korottamalla puolustusmäärärahojaan. Mutta kokonaisturvallisuutemme on kiinni kansainvälisestä vakaudesta, järkevästä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta yhdistettynä uskottavaan puolustukseen ja hyvään puolustuspolitiikkaan. Nämä ovat saman kolikon eri puolia, ja ne kaikki tarvitaan mukaan. Suomi tekee aktiivista yhteistyötä maailmalla ja pitää huolta omasta puolustuksestaan, aivan kuten puolustusministeri Niinistö totesi.

14.30 Markus Mustajärvi vas: Arvoisa puhemies! Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä puolustuspolitiikan peruslinja on selvä: yleinen asevelvollisuus, koko maan puolustaminen ja sotilaallinen liittoutumattomuus. Näitä linjauksia suomalaiset tukevat voimakkaasti, myös sitä sotilaallista liittoutumattomuutta.

Yksimielisyyden tavoittelu isoissa asioissa on tärkeää, mutta pakotettu yksimielisyys ei ole oikeaa demokratiaa. Olemme jättäneet puolustusselonteon mietintöön vastalauseen. Esitäinkin hyväksyttäväksi vastalauseen mukaiset neljä kannanottoa. Edellytämme, että Suomi—Ruotsi-puolustusyhteistyö ei saa johtaa sotilaallisesta liittoutumattomuudesta luopumiseen. Tuemme kuitenkin teollisen yhteistyön kehittämistä ja teollisen perustan luojittamista liittyen strategiaan suorituskykyhankkeisiin. Kyseenalaistamme HX-hankkeen mukaisesti tilattavien monitoimihävittäjien määrän ja hankintojen loppusumman. Vastustamme EU:n militarisointia. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan syventäminen on mitä selkeintä liittovaltiokehitystä.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä pitää mahdottomana sitoutua esitettyyn puolustusmenojen kokonaiskonseptiin ilman tarkempaa arviota esitetyistä lisäresursseista. Suomen Nato-kriteerein laskettava puolustusbudjetin bkt-osuus on nyt noin 1,6 prosenttia, ja strategiset suorituskykyhankkeet nostavat tason 2 prosenttiin. Se on Naton vaatimus jäsenmailleen. Nato-standardin käytössä ei ole kyse vain laskentateknisestä menetelmästä vaan poliittisesta viestistä, että Suomi yltyä vaaditulle tasolle. Emme pidä hyvänä, että Suomi on mukana asevarustelussa, joka kiristää entisestään turvallisuustilannetta Itämerellä ja Euroopassa. Nato-maille esitetty vaade puolustusbudjettien merkittävästä kasvattamisesta sataa suoraan merkittävimpien asekauppaa harjoittavien maiden ja niiden yritysten laariin.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ei hyväksy EU:n militarisointia. Sotavoimin ei taisella massatyöttömyyttä, unionin sisäistä eriytyneisyyttä, talouskriisejä ja pakolaisongelmaa vastaan. Sotateollisen kompleksin rakentaminen ei voi olla se liima, joka pitää EU:n kasassa. Materiaa tärkeämpää on maanpuolustustahto ja se, kuinka organisaatiossa työskentelevää henkilöstöä kohdellaan. Organisaatioitten jatkuva muutos ja epävarmuus tulevasta heikentävät henkilöstön jaksamista. Taannoin Puolustusvoimien ruokahuolto siirrettiin Leijona Cateringille, ja se johti välittömästi työnteon ehtojen heikkenemiseen ja huomattaviin palkanalennuksiin. Vastikään eduskunnassa hyväksyttiin hallituspuolueitten äänin esitys laiksi Puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta. Sen seurauksena Puolustusvoimiin jo työ- tai virkasuhteessa oleva siviili- tai sotilashenkilö voidaan pakottaa vasten tahtoaan sotatoimiin sotatoimialueelle. Takautuva lainsäädäntö on aina tuomittavaa ja

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

erityisesti silloin, kun on kyse työntekijän perusoikeuksista sekä työntekijän terveyteen ja henkeen kohdistuvasta uhasta. Henkilöstön jaksamista ei paranna työnantajan sanelu ja sanktioitten voimalla tapahtuva uusien velvoitteitten käyttöönotto, josta työntekijöillä ei ollut aavistustakaan työ- tai virkasuhdetta solmittaessa.

Arvoisa puhemies! Suomen tulee kaikessa kansainvälisessä yhteistyössä varjella kansallista liikkumatilaa ja itsenäistä päätöksenteko-oikeutta. Vasemmistoliitto edellyttää, että kansainvälisiin kriisinhallintaoperaatioihin on aina YK:n turvallisuusneuvoston tai Etyjin valtuutus. Lissabonin sopimuksen avunanto- sekä yhteisvastuulausekkeet ja niiden mukaisten velvoitteitten täyttäminen ovat aina kahdenkeskinen neuvotteluprosessi apua antavan maan ja sitä vastaanottavan maan välillä. EU-maiden enemmistön tai keskeisten jäsenmaiden tahto ei saa yhdenmukaisuuden paineessa muodostua automaattisesti pienempien jäsenmaiden kannaksi. Kansainvälisessä harjoitustoiminnassa tulee painottaa ensisijaisesti kansallista hyötyä. Myös kansainvälisten harjoitusten luonteeseen tulee kiinnittää erityinen huomio silloin, kun on kyse jostain ulko- ja turvallisuuspoliittisesti uudesta tai erityisen merkittävästä tekijästä. Kansainvälisessä harjoitustoiminnassa tulee estää erilaiset provokaatiot, jotka voivat olla joidenkin harjoituskumppaneiden tavoitteena Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan testaamiseksi.

Arvoisa puhemies! Sotilasliitto Nato tarjoaa Suomelle kumppanimaana mahdollisuutta syvällisempään yhteistyöhön. Kuitenkin esimerkiksi Nato-standardit ovat käytännön yhteistyössä tapa sitoa Suomi yhä tiiviimmin Naton kylkeen. Mietinnön tekstiossa, jossa viitataan puolustusyhteistyön kehittämisen yhteydessä siihen, ettei mahdolliselle sotilaalliselle liittoutumiselle muodostu käytännön esteitä, voidaan ymmärtää myös niin, että sotilaallinen harjoitustoiminta, standardit ja hankinnat ajavat Suomea yhä lähemmäs lopullista päämäärää.

14.35 Paavo Arhinmäki vas: Arvoisa rouva puhemies! Puolustusvoimat lienee Suomen paras lobbausorganisaatio, me kaikki varmaan olemme saaneet siitä maistiaisia. Mutta sanon, ettei kannata ihan kritiikittömästi ostaa kaikkia niitä tarpeita, mitä Puolustusvoimat pyrkivät meille myymään. Mieleen tulee vaikkapa taisteluhelikopterit, jotka oli aivan välttämätöntä ostaa Suomelle. Tätä hankintaa ei tehty, eikä sen vuoksi olla ongelmissa. Ilmatyynyalukset — kuinka välttämättömiä ja kuinka tehokkaita ne nyt ovatkaan. Jos samaan aikaan leikataan koulutuksesta, sosiaaliturvasta, tavallisten ihmisten toimeentulosta, herää monelle varmasti kysymys, mikä on se maa, jota puolustetaan niin että aseet laitetaan tavallisten ihmisten edelle. Sen vuoksi on tärkeää, että tässä vaiheessa emme sitoudu HX-hankkeessa mihin tahansa summaan vaan arvioimme huolellisesti todellisen tarpeen, niin määrältä kuin ostohinnoilta.

Arvoisa rouva puhemies! Ruotsin — naapurimaan, sotilaallisesti liittoutumattoman maan — kanssa pitää tehdä läheistä yhteistyötä, mutta tavoitteena ei pidä olla sotilasliitto Ruotsin kanssa vaan yhteistyö, joka hyödyttää molempia, jossa saamme mahdollisesti myös taloudellisia voimavaroja paremmin meidän puolustusvoimille. EU:n militarisointi on liittovaltiokehitystä jos mikä. Kun täällä tietyt puolueet puhuvat liittovaltiokehitystä vastaan, niin loogisuuden nimissä heidän pitäisi erityisesti tätä EU:n militarisointia vastustaa, sitä, että EU:n budjettiin tuodaan myös puolustusmenoja. Jos tämä ei ole liittovaltiokehitystä, niin mikä sitten on? Tämän vuoksi, arvoisa rouva puhemies, kannatan edustaja Mustajärven tekemiä neljää lausumaehdotusta.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Puhemies Maria Lohela: Nyt on mahdollista käydä debattia. Pyydän halukkaita ilmoittautumaan painamalla V-painiketta ja nousemalla seisomaan. Käydään tätä keskustelua ensin 2 minuutin puheenvuoroin. Ilmoitan sitten, jos ja kun siirrytään minuutin puheenvuoroihin.

14.37 Ilkka Kanerva kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Arhinmäki otti minulle oudon näkökulman asettaen vastakkain yhteiskunnallisia arvoja tavalla, johon en oikein kykene yhtymään. Kun on viime päivinä, viime viikkoina, kuukausina ollut puhetta siitä, että puolustusmenot tulisi nostaa 2 prosenttiin bruttokansantuotteesta, niin itse olen sitä mieltä, että nämä menot tulisi nostaa 3 prosenttiin. Käytän siinä osittain ulkoministeri Soinin viisaita ajatuksia tukenani, mutta itsekin olen tästä asiasta vakuuttunut. Nimittäin kokonaisturvallisuus lähtee siitä, että on puolustus, joka on kunnossa, joka on uskottava, mutta on olemassa myöskin kehitysyhteistyö, humanitääristä apua, ulkoasiainhallintoa ja sen kaltaista toimintaa, jolla tuetaan yleisinhimillisiä arvoja. Tämä muodostaa mielestäni sellaisen 3 prosentin tavoitetaso, ja siinä tarvitaan myöskin puolustuksen elementtejä. Minä lasken nämä kyllä täysin yhteen koriin ja toivon, että voisimme tässä hieman tarkistaa ajatteluumme siitä, kuinka maailmanrauhaa viedään eteenpäin, kuinka voidaan konflikteilta välttyä ja kuinka voidaan inhimillistä kärsimystä vähentää maailmassa.

14.39 Paavo Arhinmäki vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen yhtä mieltä edustaja Kanervan kanssa siitä, että meillä pitää olla kokonaisvaltaisempi näkemys siitä, miten puolustamme Suomea, miten ylipäättänsä puolustamme rauhaa maailmassa. Se tapahtuu kehitysyhteistyön kautta, konfliktien, kriisien ehkäisyn kannalta, sovittelemalla, hyvillä naapuruussuhteilla. Globaalissa maailmassa Suomi ei ole irti mistään kriisistä vaan kaikki maat ovat jollain tavalla kytkeytyneinä niihin, mutta tässä tilanteessa juuri sen vuoksi on tärkeää, että Suomi on sotilaallisesti liittoutumaton maa ja panostaa ei niinkään aseisiin vaan tähän pehmeään puoleen.

Arvoisa puhemies! Samaan aikaan täytyy sanoa, että ei puolustusmenojen nostaminen voi olla mikään itseisarvo. Suomen uskottavan puolustuksen säilyttäminen on itseisarvo ja se, että me olemme maa, jossa on puolustustahtoa, nimenomaan tahtoa huolehtia siitä, että kukaan ei hyökkää Suomeen eikä kukaan kuvittele, että Suomen kautta voitaisiin hyökätä toiseen maahan. Sen vuoksi tarvitsemme kriittistä arviota esimerkiksi hävittäjähankinnoista, niiden mittakaavasta määrän suhteen ja sen suhteen, minkä hintaisia ne ovat, mitä tilauksia tehdään. Tätä kriittistä keskustelua pitäisi nyt käydä. Nyt tähän selontekoon on otettu sellaisenaan annettuna tavallaan se arvio 7–10 miljardista, plus päälle elinkaarikustannukset, jotka voivat olla kaksinkertaiset tähän nähden. Sen vuoksi me emme voi sitoutua tähän tavoitteeseen. Sen vuoksi on tärkeää, että me olemme ilmoittaneet, että tämä pitää arvioida rehellisesti, rauhallisesti ja analyttisesti, kun sen paikka on, eikä etukäteen lyödä lukkoon summia, joita hävittäjähankintoihin laitetaan.

14.41 Seppo Kääriäinen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puheenjohtaja Kanerva selosti erittäin seikkaperäisesti valiokunnan mietinnön siitä, kuinka suomen puolustus pidetään ajan tasalla 2020-luvulle mentäessä. Pohjahan on se, että Suomi ei ole sotien jälkeen sortunut historiattomuuteen, sellaiseen ajatteluun, että meitä ei mikään pahempi uhkaksi. Meidän pitää olla aina ajan tasalla. Emme ole ajaneet puolustusvoimiamme alas menneinä vuosikymmeninä pitäen sen ajan tasalla näillä vähillä varoilla, mitä on ollut aina

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

käytettävissä. Tälle pohjalle rakentuu puolustuksemme ajantasaistaminen myös seuraavalla vuosikymmenellä.

Edustaja Kanerva korosti laajaa yhteisymmärrystä, ja kyllähän se oli erittäin laajaa — vasemmistoliitto nyt tässä kertoo oman ajatuksensa, mutta sehän on yksi viipale tästä kokonaisuudesta. Monessa asiassa vasemmistoliitto oli yhtä mieltä ja on yhtä mieltä muitten ryhmien kanssa Suomen puolustamisen tietyistä linjoista.

Kokonaisturvallisuutta ei pidä unohtaa. On hieno asia, että marraskuussa tulee päivitys kokonaisturvallisuuslinjanvetoon, ottaen nyt huomioon, mitä kaikkea maailmalla tapahtuu ja kolkuttelee Suomenkin porteilla, nämä terroriuhkat ynnä muut sellaiset. Se edellyttää sitä, että meillä tämä kokonaisturvallisuusajattelu on todella ajan tasalla.

Kaksi pientä huomiota mietinnöstä.

Ensinnäkin, mietinnössä on voimakkaasti korostettu maanpuolustustahtoa ja siihen vaikuttavia tekijöitä, ja ensimmäisen kerran selonteiden ja mietintöjen historiassa yhteiskunnan sosiaalinen eheys liitetään suoralla kytkennällä maanpuolustustahtoon. Tämä on ensimmäinen kerta, kun tätä korostetaan tällä tavalla. Se on merkittävä juttu.

Toinen asia on se, että kun puhumme kansainvälisestä yhteistyöstä — se on tässä myös ihan oikea korostus — niin sitä hyödyllisempää se yhteistyö on meidän kannaltamme, mitä ajantasaisempi ja uskottavampi meidän oma puolustuksemme on. Silloin me saamme myös parhaiten hyötyä tästä kansainvälisestä yhteistyöstä.

14.43 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiitän näin valiokunnan varapuheenjohtajana myös valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Kanervaa ja valiokunnan muita jäseniä hyvästä mietinnön tekemisestä. Yhteistyö on ollut valiokunnan sisällä hyvää. Erimielisyyksiä ei ainakaan jonoksi asti ole ollut, ja ehkä erimielisyydet ovat enemmänkin yksityiskohdissa tai poliittisten silmälasien takana.

Valiokunta asetti tavoitteekseen tehdä mietinnöstä selontekoakin paremman asiakirjan, ja se tavoite on varmasti täyttynyt. Olemme saaneet katettua niitä aukkoja, joita selontekoon ehkä osaltaan myös jäi. Voikin sanoa, että konsensus ja vahva maanpuolustustahto ovat tämän tasavallan tärkeimmät aseet.

Samaan aikaan, kun poliittisessa keskustelussa fokus on nyt näissä suurhankinnoissa, haluan tässä yhteydessä muistuttaa tästä meidän perustastamme eli yleisestä asevelvollisuudesta, koko maan puolustamisesta ja sotilaallisesta liittoutumattomuudesta, jonka pohja on yleisen asevelvollisuuden kautta syntyvässä reservissä. Niin kuin puolustusministeri mainitsi, itse pitäisin äärimmäisen tärkeänä, että pystyisimme nostamaan viime kaudella pudotettua kertausharjoitusmäärän tasoa, joka silloin jo suunniteltiin nostettavaksi tähän nykyiseen 18 000:een. Jos saisimme varsin nopealla aikataululla edes pientä suunnitelmaa siitä, millä tavalla voisimme nostaa kertausharjoituksien määrää nykyisestä samaan aikaan varmistaen, että myös kouluttajia, kantahenkilökuntaa pystyisimme lisäämään siinä suhteessa, mitä tämä 50 000:n sodanajan joukon nostaminen edellyttää. Tämä suhde pitäisi nyt saada kohdalleen. Nostamme 50 000:lla sodanajan joukkoja — meidän pitäisi nostaa myös kertausharjoituksia vastaavaan tasoon.

14.45 Elina Lepomäki kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On täysin kestäväntöntä, että edustaja Arhinmäki asettaa tavallisen kansalaisen ja puolustusmenot vastakkain. On selvää, että uskottava maanpuolustus ja puolustuskyky ovat nimenomaan sitä varten, että tavallinen kansalainen voi tuntea itsensä turvalliseksi tässä maassa. Erityi-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

sesti puolustus, sisäinen ja ulkoinen turvallisuus ovat valtion keskeisimpiä ja tärkeimpiä tehtäviä.

On syytä kiittää valiokunnan määrätietoista työskentelyä puolustusselonteon yhteydessä. Kyseessä on strateginen ja tiivis selonteko, joka antaa hyvät eväät Suomen puolustuksen suunnittelulle ja poliittiselle viitekehitykselle lähivuosien muuttuvassa ympäristössä. Ei ole mitään syytä olettaa, että turvallisuusympäristömme muuttuisi tästä ennustettavammaksi kuin mitä se on viime vuosina ollut, päinvastoin turvallisuusympäristömme muutosta on varmaankin helpointa kuvata sanoilla "täysin ennustamaton".

Sen takia on erittäin oleellista, että tietysti oman maanpuolustuskykymme lisäksi keskitytään selonteossa myös entistä tiiviimpiin kansainvälisiin suhteisiin ja yhteistyöhön. On tärkeää, kuten valiokunnan puheenjohtaja edustaja Kanerva toteaa, että kiinnitämme tässä kansainvälisessä yhteistyössä huomiota myös muihin tekijöihin ja menoihin kuin suoraan sotilaallisiin menoihin.

Tässä yhteydessä on kuitenkin tärkeää korostaa sitä, viitaten myös edustaja Arhinmäen puheenvuoroon tästä pehmeästä puolesta, että itänaapurimme ei ole viime aikoina näyttänyt pehmeää puoltaan, joten meidän on keskeistä panostaa myös uskottavaan pelotteeseen, ja siihen tämä selonteko antaa erinomaiset puitteet.

14.47 Markus Mustajärvi vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin arvostan seurantaryhmän työtä ja sitä, että ihan oikeasti yritetään katsoa, mitkä isot asiat meille ovat yhteisiä, samoin kuin arvostan puolustusvaliokunnan työtä: selonteko oli jonkunlainen, puolustusvaliokunnan mietintö hyvä ja vastalause erinomainen. [Naurua]

Palaan vielä siihen lauseeseen, jonka kuulin eräessä kertausharjoituksessa, kun kertausharjoitusta johtava upseeri sanoi, että parasta maanpuolustustyötä on hyvin hoidettu sosiaalipolitiikka. Sen allekirjoitan aivan täysin ja arvostan tuota luonnehdintaa. Mutta kuitenkin joka päivä me täällä talossa joudumme miettimään, mihin rahat riittävät. Siinä mielessä on näin päin outoa, että yritetään rajata keskustelua, että nämä valtavat summat olisivat jotenkin keskustelun tai kyseenalaistamisen tai kritiikin ulkopuolella. Kannattaa miettiä sitä, mihin kaikkeen tuolla ulkomailla meidän rahat riittävät. Esimerkiksi Afganistanin operaatioihin Suomi on laittanut jo 800 miljoonaa euroa, ilman että Afganistanissa on saatu mitään pysyvää muutosta aikaiseksi.

Puolustuksen määrärahojen pitää olla riittävällä tasolla, mutta siihen jokaisella eduskuntaryhmällä ja puolueella on oikeus, että se kysyy, mikä on riittävä taso. Kannattaa myös kysyä, että minkä takia oli niin kovan työn takana saada maininta tekstiosaan siitä, että Suomi ei anna omaa aluettaan vihamielisiin tarkoituksiin mitään muuta maata vastaan. Kummitteliko tässä Nato-isäntämaasopimus, jossa halutaan mennä ihan päinvastaiseen suuntaan?

14.49 Matti Vanhanen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on tärkeä, ettei kansalaisille jää se maku, mikä edustaja Mustajärven ensimmäisessä puheenvuorossa oli, että me satsaamme puolustukseen ja turvallisuuteen muiden vaatimuksesta. Teemme sen puhtaasti omista tarpeistamme käsin.

Minusta sekä puolustusselontekoa että eduskunnan vastausta leimaa neljä tähän aikaan liittyvää aihetta. Ensimmäinen on konkreettinen valmiuden parantaminen, joka jo sinällään kertoo aika vakavaa viestiä siitä, että turvallisuusympäristöanalyysimme on muuttunut. Toinen leimallinen asia on johdonmukainen mutta harkittu eteneminen tärkeissä han-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kintakysymyksissä, mikä tulee vaatimaan vaalikausien ylimenevää yhteistyötä. Kolmas aihe on kokonaisturvallisuuden käsitteen vahva syveneminen ja neljäs on luonnollisesti kansainvälisen yhteistyön lisääntyminen.

Oli erittäin hyvä, että valiokunnan puheenjohtaja nosti esille tämän kansallisen eheyden, mihin myös Kääriäinen ja Mustajärvi viittasivat, mutta minusta siinä ei ole kyse pelkästään maanpuolustustahdosta vaan myös meidän yhteiskunnan päätöksentekokyvystä. Kyllä voi sanoa, että kriittisinä aikoina, paineistetussa tilanteessa päätöksentekokykyä yritetään varmasti häiritä niin paljon kuin mahdollista, ja siltä kannalta kansallinen eheys on valtavan tärkeä asia.

Tähän samaan kokonaisturvallisuuden laajaan kehykseen liittyy myös talouden itsellisyys. Meidän pitää pitää julkinen taloutemme kunnossa niin, että emme joudu hattu kourassa anelemaan muilta. Meidän pitää pitää huolta ruoka- ja energiaturvallisuudesta, yli-päättään sellaisista tekijöistä, joissa emme koskaan joudu kiristämisen kohteeksi.

14.51 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä mietinnössä on mielestäni ansiokkaasti nostettu esiin tämä kokonaisturvallisuuden käsite, sillä on selvää, että riittävä puolustus vaatii muutakin kuin vain riittävää suorituskykyä ja valmiudesta huolehtimista. Uudet uhat ovat tulleet vanhojen rinnalle, ja siinä korostuu niin yhteiskunnan eheys kuin myös se, että ihminen kokee, että hän haluaa huolehtia ja puolustaa tätä maata. Nämä hybridi- ja kyberuhat on mietinnössä nostettu hyvin esille. Siinä on korostettu sitä, että myös ne ovat koko yhteiskunnan asia, ja myös yksilöiden kyky vastata esimerkiksi hybridivaikuttamiseen nousee tärkeään rooliin.

Mietinnössä on myös muistutettu siitä, että maanpuolustusvelvoite koskee kaikkia sukupuolesta riippumatta, ja onkin hyvä, että siinä on vahvasti nostettu esiin niin naisten asevelvollisuuden kehittäminen kuin se, että kaikille kansalaisille on tarjottava riittävän kattavat valmiudet kriisitilanteissa ja poikkeusoloissa toimimiseen sukupuolesta riippumatta. Miten tämä sitten toteutetaan, jää varmasti nähtäväksi. Tässä kohtaa ei avattu tätä keskustelua sen laajemmin, mutta tiedämme, että entistä tärkeämpää on, että nämä valmiudet ovat kaikilla.

Kansainvälinen ulottuvuus on myös tärkeää. Jos mietitään kokonaisturvallisuutta globaalisti, niin esimerkiksi kriisinhallinta on tässä yksi osa. Yhteistyö niin EU:ssa kuin kahdenvälinen yhteistyö eri maiden kanssa on tärkeää. Se tuo meille itsellemme osaamista, mutta yhtä lailla se tuo sitä yhteistyökykyä ja -valmiutta lisää. Ruotsi on erityisasemassa meillä kumppanina. Se nousee esiin sekä selonteossa että mietinnössä, ja itse pidän tätä erittäin tärkeänä linjauksena.

14.53 Lea Mäkipää uv (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puolustuselonteon mietinnössä on suuria, laajoja kokonaisuuksia, niin kuin täällä olemme kuulleet, puolustusta ja turvallisuusnäkökohtia ajatellen. Kaikki olemme kirjanneet, että tämä Suomen uskottavuus perustuu yleiseen asevelvollisuuteen.

Tänä aikana olemme tehneet valiokunnassa suuria ja merkittäviä päätöksiä: on valmiuden kohottaminen, kansainvälisen avun antaminen ja vastaanottaminen, ja sitten myös olemme tätä valmiuden ylläpitoa kohottaneet.

Sitten yksi asia, mikä on hyvin tärkeää huomioida, on tämä henkilöstön jaksaminen. Tiedämme, että viime kaudella, kun tätä puolustusuudistusta tehtiin, henkilöstösupistuksia on ollut paljon. Tätä tulee tosiaan tarkastella, mitenkä tätä voidaan kehittää.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

On ihan aiheellista herättää keskustelua myös näistä suurista hankinnoista — Laivue 2020 ja hävittäjähankinnat — mutta tiedetään, että ne tulevat vuoden 2020 puolivälissä elinkaaren päätökseen. Jos me haluamme pitää tämmöistä uskottavaa puolustusta, niin näihin hankintoihin on kyllä varauduttava. Täällä mietinnössä myös korostamme sitä, että eduskuntaa pitää pitää ajan tasalla niin asiasisältöisesti kuin budjettivallan osalta.

Tässä muutamia asioita. Sitten käyn varsinaisessa puheenvuorossa lähemmin asioita, joita tuon julki.

14.55 Stefan Wallin r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puheenjohtaja! Myös minä haluan kiittää valiokunnan puheenjohtajaa ja ministereitä hyvistä johdatuksista tähän hyvinkin tärkeään aihepiiriin.

Haluan myöskin ihmetellä omasta puolestani vasemmiston tapaa asettaa vastakkain nämä hankinnat ja niitten tarpeellisuuden ja toisaalta sosiaaliturvan. Tämä on aivan turhaa ja keinotekoista vastakkainasettelua. Se on vähän sama kuin kehottaisi kotitalouksia valitsemaan palovakuutuksen tai ruokakauppakäynnin välillä. Ei se näin voi olla. [Paavo Arhinmäki: Näin hallitus pakottaa tekemään nyt!]

Ei tarvitse myöskään hakea lobbareita Puolustusvoimien puolelta, jotta ymmärtäisi, mistä syystä on edelleenkin äärimmäisen tärkeää, että meillä on uskottavat Puolustusvoimat, jolla on materiaali kunnossa. Riittää, että seuraa tätä armotonta kansainvälisen politiikan suoraa lähetystä, mitä on tapahtunut lähialueillamme ja Euroopassa, jotta ymmärtäisi, miten tärkeää on, että Suomi edelleenkin panostaa uskottavaan puolustukseen ja materiaaliin. Lisäksi, kun puhutaan Laivue 2020 -hankkeesta ja HX-hankkeesta, ei ole kysymys mistään uudesta varustelusta, vaan kysymys on suorituskykyjen korvaamisesta. Siitä on kysymys. Jos näitä hankintoja ei tehdä, Suomen puolustusvoimien suorituskyky laskee. Tämä nykyinen tilanne, mikä maailmassa vallitsee, huomioon ottaen se olisi äärimmäisen huono signaali, että Suomi tässä tilanteessa lähtee ikään kuin montteeraamaan alas omia suorituskykyjään.

Ahon hallitus pystyi kesken talouslaman vuonna 92 tekemään erittäin tärkeän, varmaan myöskin kipeän, päätöksen Hornet-koneiden hankkimisesta. Tämä olkoon myöskin hyvä esimerkki tuleville päättäjille sitten, kun se aika tulee päättää HX-hankkeesta. Se on erittäin tärkeä hanke, ja toivottavasti se viedään ihan täysimääräisenä läpi.

14.57 Kari Uotila vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä minä ihmettelen oikean laidan ajatusmaailmaa siitä, että ne eurot, jotka laitetaan vaikka tähän massiiviseen hävittäjähankintaan mahdollisesti sen yli, mikä olisi edellytys uskottavalle turvallisuuspoliittiselle hankinnalle, olisivat joitakin erilaisia euroja. Ne ovat niitä euroja, joita kerätään veronmaksajilta, yrittäjiltä, palkansaajilta, työttömiltä, ja ne ovat niitä euroja, jotka valtion budjetissa ovat vastakkain, laitetaanko niitä euroja hävittäjiin niin ja niin paljon, laitetaanko niitä tutkimukseen ja opetukseen, laitetaanko niitä sosiaaliturvaan, laitetaanko niitä yritystukiin. Ei ole kahta taloutta, sotatalous ja siviilitalous. Sama budjetti koskee kaikkia, ja sen vuoksi pidän kyllä oikeutenamme arvostella myöskin tätä taloudellista puolta.

Yleisesti sanotaan, että jos haluat rauhaa, valmistaudu sotaan. Niinhän kaikki maat tekevät Pohjois-Koreasta lähtien, uhoavat sitä, että maan turvallisuutta pitää taata, hyökäykseen pitää varautua, ja sitten jotkut kehittyvät maat laittavat aivan liian suuren osan liikkumavarastaan puolustukseen. Tätä tapahtuu. Jos haluat rauhaa, sinun pitää tehdä rau-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

hanomaista ulkopolitiikkaa ja edistää aseidenriisuntaa, ei kilpavarustelua. Se on ainakin minun henkilökohtainen kantani.

14.58 Antti Kaikkonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toivottavasti ihmisen on joskus niin viisas, että näitä aseita ei ollenkaan tarvitse, mutta pelkäänpä, että saamme vielä aika pitkään odottaa sitä aikakautta. Siihen mennessä meidän täytyy huolehtia omasta turvallisuudestamme.

Tulee mieleen, edustaja Uotila, toisenlaisiakin sanontoja, kuten se, että joka maassa on armeija, joko oma tai sitten jonkun muun. [Paavo Arhinmäki: Islannissa ei kumpaakaan!] Pidän kyllä tärkeänä, että meillä on oma ja uskottava armeija. Yksi asia, mikä tässä keskustelussa on ollut ehkä vähän liian vähällä kulmalla, on se, että on tärkeitä, että meillä tämä rautapuoli on kunnossa, mutta vielä sitäkin tärkeämpää on se, että harjoitamme viisasta ulkopolitiikkaa siihen tapaan kuin nykyinen hallitus on tehnytkin. [Paavo Arhinmäki: Ja tasavallan presidentti!] — Ja tasavallan presidentti niin ikään.

Mutta mitä tulee tähän HX-hankintaan, niin pitäähän teidänkin, hyvät vasemmistoliiton edustajat, ymmärtää se, että jos täällä joka porukka olisi kovin eri mieltä tästä hankinnasta ja jokaisella olisi omat kantansa ja omat miljardilukunsa ja omat hävittäjä määränsä, mitä pitää hankkia, niin eihän tätä hankintaa voisi toteuttaa ollenkaan. Kyllä se vaatii sen, että täällä on laaja yhteisymmärrys. On arvokasta, että täällä onkin koko lailla laaja yhteisymmärrys, riittävä yhteisymmärrys sille, että tätä hanketta voidaan viedä eteenpäin, ja siitä voi kiittää melkein kaikkia ryhmiä, elikkä tätä hanketta voidaan viedä eteenpäin. Nämä nykyiset Horneetit vanhenevat käsiin ensi vuosikymmenen aikana, ja kyllä on välttämätöntä, että meillä on nykyaikaiset ilmapuolustuskoneet myös pidemmällä tulevaisuudessa.

Arvoisa puhemies! Tässä ehkä sallitaan myös ajankohtainen kysymys: Kun Itämerellä on viime päivinä ollut valitettavaa liikehdintää Suomenlahdella mutta Itämerellä laajemminkin ja myös tänään ja eilen on raportoitu ikävän kuuloisista tilanteista, niin pitääkö tästä, kun täällä on vastaavia ministereitä paikalla, nyt vetää joitakin johtopäätöksiä Itämeren turvallisuustilanteen, sotilaspoliittisen tilanteen suhteen? Onko tässä jotakin negatiivista liikettä päällä, vai mistä on kysymys teidän käsityksenne mukaan?

15.00 Antti Rinne sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ulko- ja turvallisuuspolitiikka pitää nähdä laajana kokonaisuutena, johon liittyy tämä uskottava oma puolustus ja kehitysyhteistyö ja kriisienratkaisu ja kriisienhallinta -kokonaisuus. Näihin hankintoihin liittyen olen ymmärtänyt näin, että eduskunnassa on laaja yhteisymmärrys siitä, että meidän pitää uskottavasta omasta puolustuksesta pitää kiinni, se on se lähtökohta. Minusta on tärkeää miettiä, mikä Maavoimien tuleva resurssintarve on ja miten se yhdistyy näihin hankintoihin. Tämä Maavoimat on aivan keskeinen osa-alue Suomen uskottavan oman puolustuksen ylläpitämiseksi, ja siitä näkökulmasta pitää myöskin näitä uusia hankintoja arvioida. Sosiaalidemokraattinen puolue on sitä mieltä lähtökohdiltaan, että uskottava oma puolustus pitää ylläpitää, näihin tuleviin hankintoihin täytyy paneutua sitten, kun ne ovat ajassa päätettävissä. Että lähtökohta on se, että me olemme sitoutuneet siihen uskottavaan omaan puolustukseen ja sen ylläpitämistä tarvittaviin hankintoihin.

Minusta on tärkeä myöskin tämä keskustelu, jota on käyty tässä nyt näistä hyvinvointiyhteiskunnan palveluista, hyvinvointivaltion ylläpitämisestä suhteessa tähän puolustukseen. Niitä ei pidä asettaa vastakkain. Oleellista on kuitenkin se, että Suomessa pitää ihmisillä myöskin olla tunne siitä, että kaikista pidetään huolta, ja nyt tällä hetkellä tilanne on

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

se, että tällaisesta tunteesta ei kaikilla ihmisillä ole — tämä liittyy tähän ajankohtaiseen hallituspolitiikkaan, se liittyy tähän pitempiaikaiseen talouskehitykseen. Näistä asioista pitää pystyä puhumaan rinnakkain. Sen takia olen nostanut keskusteluun tämän mahdollisuuden miettiä Puolustusvoimien isoja hankintoja ja myöskin niitten rahoitusta uudella tavalla, ja sen takia minusta pitää olla valmius pohtia kaikkia rahoitusvaihtoehtoja, muun muassa tätä puolustusveroa oikealla tavalla toteutettuna, määräaikaisena verona.

15.02 Ilkka Kanerva kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sen verran tähän hävittäjäasiaan, että minä täysin yhdyin vasemmistoliiton näkemyksiin siitä, että Suomessa täytyy myös parlamentissa voida debatoita tästä, jopa vastustaa sitä, ja tuoda siihen sisältöön omia näkökantoja, totta kai. Mutta nyt pitää tietysti kuitenkin, arvoisa puhemies, muistaa se — ettei kuitenkaan ihan mopo karkaisi käsistä — että eihän eduskunta voi parhaimmillaankaan olla se elin, joka päättää konetyypistä tai koneiden määrästä tai siitä, mikä tässä suhteessa ovat yhteensopivia järjestelmiä. Sen on pakko perustua sellaiseen ammatilliseen osaamiseen, että sen kriteeristön määrittelemiseen meidän tulee ottaa osaa mutta varoa sitä, varsinkin tässä vaiheessa, että ryhtyisimme sanomaan, että koneet on hankittava sieltä maasta ja että niiden on oltava sitä tai tätä merkkiä tai että niiden lukumäärän on oltava joku tietty. Puolustan vapaata argumentointia, mutta alkäämme kuvitelko, että on eduskunnan kompetenssissa tehdä tätä sisältöä koskevat ratkaisut. Eduskunta antaa rahat sen mukaan kuin viisaaksi katsoo, se on selvä, mutta alkäämme menkö itse syvälle siihen keskusteluun, niin että me rupeamme sanomaan, mikä konemerkki Suomelle käy.

15.04 Paavo Arhinmäki vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pitää olla tervettä kriittisyyttä kaikkia menoja kohtaan. Ei Puolustusvoimien hankintatoiveet voi olla sellainen osa-alue, jota ei kriittisesti tarkastella. Viittasin aikaisemmassa puheenvuorossani esimerkiksi taisteluhelikoptereihin. Ne oli Puolustusvoimien mukaan aivan välttämätöntä hankkia Suomeen, mutta eipä hankittu eikä ongelmissa olla.

Kysymys on siitä, että tässä mietinnössä on ansiokkaasti pohdittu tätä maanpuolustus- tahtoa, ja oleellista on se, että ihmisiä ei syrjätetä, ihmisillä on koulutusta, työtä ja toimeentuloa. Sitä kautta on tahtoa puolustaa maata, jonka kokee omakseen.

Ja kun edustaja Lepomäki täällä sanoi, että ei voida laittaa näitä asioita vastakkain: niin kauan kuin kehyksien sisällä tehdään nämä hankinnat ja samaan aikaan vaaditaan toiselta puolelta koulutuksesta ja muista leikkauksia, totta kai ne ovat vastakkain. Pidän omituisena ajatusta, minkä edustaja Lepomäki nosti esille, että budjettiasioista ei saisi keskustella tässä salissa ja että tähän saliin ei kuuluisi politiikka.

Haluan sanoa nyt painokkaasti, jos joku haluaa luoda sellaista olkiukkoa, että meidän mielestämme vanhentuvaa kalustoa ei pitäisi uusia tai korvata: Emme me ole sanoneet missään vaiheessa, että mitään hankintoja ei pidä tehdä. Olemme sanoneet, että pitää suhtautua kriittisesti siihen määrään ja siihen hintaan ja arvioida se. Ja se, edustaja Kanerva, on eduskunnan, se on hallituksen tehtävä. Sitä ei yksin voi Puolustusvoimat määritellä.

15.06 Sirpa Paatero sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä mietinnössä on otettu kantaa erittäin voimakkaasti tulevaisuuteen ainoastaan yhden asian kohdalta. Se on se ponsi, jossa edellytetään parlamentaarista valmistelua myös tulevaisuudessa. Se on mielestäni hyvä ja perusteltu. Pohdimme kyllä useita muitakin asioita, mutta tämä oli se, minkä halusimme koko valiokuntana nostaa tähän varsinaiseen mietintöön, sillä tämä

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

ajattelu, että meillä oli kolme erillistä selontekoa, oli perusteltu, mutta vähän oli niitten erilaista siinä lähtöasetelmassa, siinä tilannekuvassa ja siinä tyyliä, millä ne oli tehty. Toivon, että tulevaisuudessa, jos tätä mallia kolmesta jatketaan, näissä olisi jotakuinkin samanlainen taso, minkä tyyppisiä asioita näissä käsitellään, sillä nyt nämä olivat aika lailla erimittaisia ja erilaisia.

Näihin varsinaisiin aiheisiin. Suomen puolustus tietenkin perustuu omaan koskemattomuuteen, itsenäisyyteen, asevelvollisuuteen ja liittoutumattomuuteen. Se, millä suomalainen yhteiskunta parhaiten pärjää, on täällä jo tullut esille. Meiltä siis vaaditaan kriisinsietokykyä, sitä resilienssiä, niin kuin se monesti käännetään. Meiltä vaaditaan maanpuolustustahtoa, niin että tätä maata, missä haluamme asua, on kaikilla kyky ja halu puolustaa. Mutta se vaatii kahta asiaa: Se vaatii vahvan yhteiskunnan, jotta yhteiskunta toimii, jotta meillä on rakenteet kunnossa. Ja se vaatii sen kokemuksen, että suomalaisia ei jaeta kahtia, niihin, jotka pärjäävät entistä paremmin, ja niihin, jotka pärjäävät entistä huonommin, sillä tällä kahtiajaolla Suomea ei puolusteta joka paikasta tasaisesti, niin että se olisi jokaisen oma tahto.

Näihin hankintoihin liittyen olen samaa mieltä kuin tässä edelliset, että pitää pystyä arvioimaan — vaikka sinne onkin kirjoitettu, että suorituskyky pidetään — miten se suorituskyky pidetään. Kuinka monta esimerkiksi Hornetin [Puhemies koputtaa] korvaavaa konetta se on tai millä euromäärällä.

15.08 Marisanna Jarva kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsillä oleva puolustusselonteko on tärkeä, tärkeä linjaus, erityisesti näinä aikoina, kun ihmiset ovat huolissaan niin kansallisesta kuin myös omasta turvallisuudestaan. On erittäin tärkeää, että tätä keskustelua jatketaan ensi syksynä yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta koskevan strategian päivityksen yhteydessä.

Se, mikä on myös tärkeää, on, että eduskunta linjaa tai hallitus linjaa siitä, että yleinen asevelvollisuus on sellainen asia, josta edelleen pidetään kiinni. Sillä taataan kansainvälisesti tunnustettu, laadukas sotilaallinen koulutus ja osaaminen maallemme. Myös aktiivista vapaaehtoista maanpuolustustyötä ylläpidetään ja kehitetään edelleen.

Oli erittäin hyvä, että tähän valiokunnan mietintöön tuli myös mukaan selkeä maininta siitä, että maanpuolustusvelvoite koskee perustuslain 127 §:n mukaan kaikkia sukupuolesta riippumatta. Tämän vuoksi valiokunta korostaa, että kaikille kansalaisille tulisi tarjota riittävän kattavat valmiudet kriisitilanteissa ja poikkeusoloissa toimimiseen. Tähän keskusteluun liittyen puolustusselonteon ulkopuolella on esitetty, jotta tätä kattavaa valmiutta pystyttäisiin tarjoamaan, esimerkiksi naisille olevia pakollisia kutsuntoja. No, tämä yksi kutsuntapäivä ei kyllä millään tavalla edistä valmiutta naisten osalta sillä, että siellä tarjottaisiin mahdollisuutta ja markkinoitaisiin mahdollisuutta päästä varusmieskoulutukseen. No, meillä ei ole tällä hetkellä tilaa prikaateissa eikä joukkoyksiköissä naisten suuremman määrän kouluttamiseen. Näitä paikkoja pitäisi lisätä, jos näin halutaan. Myöskään meidän sodanajan joukot eivät tarvitse tällä hetkellä lisää sotilaita joukkoonsa. [Puhemies koputtaa] Se, mitä pitäisi kuitenkin tehdä, on se, että jo kouluissa, jo ennen armeijaikää, koko ikäluokalle tarjottaisiin kriisioloissa [Puhemies: Ja aika on nyt täynnä!] tarvittavaa koulutusta.

15.10 Antero Laukkanen kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Muutama näkökulma:

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Ensinnäkin oman puolustuksen turvaaminen ei ole kilpavarustelua, vaan se on järkevää. Koulutuksen ja uskottavan puolustuksen vastakkain asettaminen taas ei ole järkevää. Suomi juhlii 100-vuotista itsenäisyyttään, josta olemme joutuneet taistelemaan ja maksaneet kovan hinnan. Jo kunnioituksesta edellisiä sukupolvia kohtaan on Suomen puolustus kaikissa olosuhteissa otettava vakavasti ja nähtävä yhteisenä asiana.

Maamme puolustuskyvystä tulee olla laaja yhteisymmärrys. Se on yhteisen edun ja turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Lisäksi pyrkimys laajaan kansainväliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen on maamme etu.

Minusta tämä selonteko on huolella valmisteltu ja nämä valiokunnan näkemykset ovat sellaisia, joiden pohjalta on hyvä tätä keskustelua jatkaa, ja toivon, että koko eduskunta, kaikki eduskuntaryhmät voisivat olla mukana tässä asiassa. Jos talo riitaantuu itsensä kanssa, se harvoin pysyy pystyssä.

Täällä mainittiin tämä isäntämaasopimus. On ihan totta, että kun sen huolella lukee, mitä se sisältää, niin se on jo askel sotilaalliseen yhteistyöhön kriisitilanteessa. Näen sen kyllä ihan selvästi ja toivoisinkin, että täällä istuvat ministerit voisivat hieman avata, miten he näkevät tämän isäntämaasopimuksen sekä sen jälkeen Yhdysvaltain kanssa solmitut muut sopimukset. Hieman pidin outona tätä Suomen vertaamista Pohjois-Koreaan, joka täällä mainittiin, että on minusta kyllä aika iso etäisyys näiden kahden maan välillä.

15.12 Erkki Tuomioja sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin yhdyn siihen tyytyväisyyteen, jolla tätä selontekomietintöä on käsitelty, ja miksi en sitä tekisi, koska olen ollut tilaisuudessa sekä ulkoasiainvaliokunnassa että puolustusvaliokunnassa tähän käsittelyyn osallistumaan.

On ymmärrettävää, että tässäkin keskustelussa nämä raha- ja hankintakysymykset saavat suuren huomion. Sen ne ansaitsevat. Tämä yhteisymmärryshän perustuu myös meidän sosiaalidemokraattien osalta siihen, että tunnustamme tietyn tasokorotuksen mutta yhtä lailla on selvää — ja ymmärrän, että tämä koskee kaikkia muitakin ryhmiä — että mihinkään euromääriin tai nimenomaisiin hankintasuunnitelmiin ei ole nyt sitouduttu, eikä voidaan sitoutua, eikä tämä ole kenellekään avoin valtakirja.

Mutta tärkeä edellytys todellakin tälle yhteisymmärrykselle on se, että olemme myös voineet käsitellä tätä selontekoa laajemmin turvallisuuspoliittista ympäristöä ja Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan periaatteita, kuten teimme jo ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon käsittelyssä. Sen pohjalta on mielestäni erinomaisen tärkeätä, että mietinnössä todetaan, miten "Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan selkeänä päämääränä on ehkäistä Suomen joutuminen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi. Muuttuvassa toimintaympäristössä Suomi pyrkii tavoitteeseen ylläpitämällä yhteiskunnan kriisinsietokykyä ja puolustuksen uskottavuutta. Suomi harjoittaa aktiivista vakauspolitiikkaa sotilaallisten uhkien ennalta ehkäisemiseksi." Ja edelleen: "Uskottava puolustus ja mahdollisuus antaa ja ottaa vastaan apua kriisitilanteissa ovat turvallisuutemme perusta, mutta Suomi ei salli alueensa käyttämistä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan." Nämä ovat keskeisiä periaatteita, joidenka toivoisin muuten löytävän useammin tiensä myös ulko- ja puolustusministerien puheenvuoroihin.

15.14 Markku Pakkanen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edelliseen puheenvuoroon on hyvä jatkaa myös tämän valiokunnan mietinnön sivulta 28: "Suomen sotilaallisen puolustuskyvyn ylläpidon ensisijaisena päämääränä on muodostaa ennaltaeh-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

käisevä kynnys sotilaallisen voiman käytölle ja sillä uhkaamiselle. Puolustusvoimien tulee kyetä vastaamaan sekä perinteisiin sotilaallisiin uhkiin että laaja-alaisempiin uhkiin."

Arvoisa rouva puhemies! Kokonaisturvallisuus on nostettu tässä selonteossa hyvin esiin, ja itsekin pidän sitä tärkeänä asiana. Suomalainen maanpuolustustahto perustuu yleiseen asevelvollisuuteen, ja se on jo nyt selvitetty, että se on Suomen historiassa onneksi säilytetty ja sitä arvostetaan laaja-alaisesti naapurimaissamme. Jotta maanpuolustustahto pysyy korkealla, se edellyttää kyllä, että meillä on resurssit niin vapaaehtoiselle maanpuolustukselle kuin myös välineille ja harjoituksille. Kansainväliseen harjoitustoimintaan osallistuminen lisää mielestäni maanpuolustustahtoa, mutta erityisesti se lisää myös suomalaisten ammattisotilaiden ammattitaitoa ja on sillä lailla perusteltu toimintamuoto.

Täällä on nostettu esiin nämä erilaiset hankinnat ja niistä puhuminen. Haluan muistuttaa, että Maavoimien hankintoja on vuosien 2012 ja 2017 välisenä aikana suoritettu 1,7 miljardilla, joten kyllä tämä Maavoimienkin aselaji on saanut. Toki siitä pitää pitää huolta, mutta tulevaisuudessa nämä Laivue 2020- ja HX-hankinnat ovat ne, mitkä varmaan keskusteluttavat täälläkin salissa meitä vielä monen vuoden ajan.

15.16 Satu Taavitsainen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä puolustusvaliokunnan mietintö on parannettu painos valtioneuvoston selonteosta, ja hyvä niin.

Valiokunta teki hyvin perusteellista työtä, ja kävimme tuon työskentelyn aikana myös virkamatkalla Yhdysvalloissa. Mielenkiintoista on se, että vielä vajaa kymmenen vuotta sitten USA:ssa ja maailmalla naureskeltiin Suomen yleiselle asevelvollisuudelle sanoen sitä ulkoilmamuseoksi. Ukrainan kriisin jälkeen asenne kuitenkin muuttui täysin, ja nyt Suomen yleistä asevelvollisuutta myös maailmalla arvostetaan. Yhdysvalloissa siitä luovuttiin 70-luvulla, ja nykyään siellä vain 1 prosentti kansasta osallistuu asevoimiin. Vähäinen osallistuminen on eriyttänyt armeijan muusta yhteiskunnasta omaan kuplaansa, ja kansalaiset eivät tiedä, mitä armeija touhuaa. Yhdysvaltojen maavoimilla on 11 000 henkilöä palkattuna tekemään pelkästään rekrytointia. Tähän tulevat vielä päälle merijalkaväen, ilma- ja merivoimien rekrytoijat. He käyttävät siis miljoonia dollareita veronmaksajien rahaa pelkästään siihen, että nuoria houkutellaan liittymään asepalvelukseen. Tämä on aika-moista tuhlausta mielestäni, ja pidän Suomen yleistä asevelvollisuusjärjestelmää palkka-armeijaa parempana ja kulmakivenä meidän uskottavalle omalle puolustuksellemme.

Myöskin peruspilari on maanpuolustustahto ja siihen liittyvä ihmisten sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden vähentäminen, jonka tärkeys on nostettu mietinnössä esiin. Jokaisen suomalaisen tulisi kokea tämä maa hyväksi ja puolustamisen arvoiseksi. Kaikki liittyy siis kaikkeen.

Puhemies Maria Lohela: Otetaan vielä edustajat Heinonen ja Mika Kari, ja sitten ministerit käyttävät lyhyet puheenvuorot.

15.18 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ulkoministeri Soini puhui ystävistä, ja on hyvä, että tilanteemme on sellainen, että ystävät voimme valita. Naapureita emme, ja sen takia meidän täytyy toimia määrätietoisesti näissä asioissa. On hyvä, että me syvennämme nyt yhteistyötä Ruotsin kanssa. EU:n laajentaminen myös turvallisuuspolitiikassa on tällaisen sotilasliittoon kuulumattoman maan ehdoton etu ja myös se, että olemme Nato-kumppanuusohjelmissa mukana niin syvällä kuin niihin voi mennä.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Edustaja, ministeri Kanerva kävi läpi meidän mietintöämme. Se on tehty hyvällä yhteistyöllä ja siihen kiitosten määrään on helppo yhtyä. Kiitosta kuuluu myös ministeri Niinistölle siitä, että tällä kaudella on määrätietoisesti ja nopeasti vastattu muuttuneeseen tilanteeseen niin sen osalta, että meidän materiaalimme on kaikissa, niin Maavoimissa, Merivoimissa kuin Ilmavoimissakin ajanmukaista, kuin myös sen osalta, että resurssien lisäksi toimintakyky on kunnossa eli oikeudet toimia, mahdollisuudet toimia nopeasti.

Tässä on puhuttu HX-hankkeesta eli Horneteista. Se on ehkä se peruslinjaus, että eduskunta nyt määrittelee, että me haluamme, että poistuva suorituskyky korvataan täysimääräisesti. Siitä on nyt tehtävä periaatteellinen päätös, ja sen jälkeen on toinen kysymys, miten se korvataan. Mutta kyllä tietysti varmasti tosiasia on sekin, että ilmataistelutilanteessa, kun me haluamme koko maata puolustaa, määrä tulee olemaan kutakuinkin samoissa kuin tällä hetkellä, tai silloin meidän pitää tehdä erilaisia valintoja siitä, jos käytössä olevat parvet ovat pienempiä, että emme vastaa koko maan puolustamisesta. Ainakin kokoomus lähtee siitä, että me haluamme puolustaa Suomea pohjoisesta etelään, ja niin olen ymmärtänyt, että maamme hallituskin haluaa.

15.20 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Heinosenle: niin haluaa myös sosiaalidemokraatit. [Timo Heinonen: Hyvä!] Tästä ei varmaan pitäisi olla myöskään edustaja Heinosella, tuskin kenelläkään muullakaan, epäselvyyttä. Koko maata puolustetaan ja maa on puolustamisen arvoinen niin kauan kuin suomalaiset itse kokevat tämän maan puolustamisen arvoiseksi.

Minä yhdyn tässä yhteydessä myös edustaja Vanhasen näkemykseen siitä, että Suomi ei ole omia puolustushankintojaan tai puolustusbudjetin tason nostoa tekemässä ketään muuta varten eikä kenenkään muun pyynnöstä kuin suomalaisten oman turvallisuuskuvan johdosta. Investoinnit ajoittuvat nyt sattumoisin 20-luvulle ja vielä kahden pääaselajin osalta samaan aikaan, mikä suoraan vaikuttaa puolustusbudjetin nousuun.

Mutta täällä tuli mielenkiintoinen kulma esiin, joka myös valiokunnassa puhutti, ja teema oli kokonaisturvallisuus, se, millä tavalla eri turvallisuustoimijoiden eri budjettien vaikutukset yhteiskunnan kokonaisturvallisuuteen tulisi huomioida. Edustaja Kanerva mainitsi omassa puheenvuorossaan kehitysyhteistyörahat ja panostukset kriisinhallintaan. Hieman paradoksaalista on, että tämän hallituksen hallitusohjelmassa oltiin leikkaamassa näistä molemmista osista. Loppujen lopuksi leikattiin kehitysmäärärahoista mutta ei kriisinhallinnan määrärahoista, päinvastoin kriisinhallintaan lisättiin. Näin ollen voikin sanoa, että hallitus leikkasi puolustusbudjetistaan silloin, kun ajatellaan, että nämä kaksi keskeistä budjettilohkoa liittyvät nimenomaan kokonaisturvallisuuteen. Tästä näkökulmasta pyytäisin ministereiltä näkemyksiä.

Puhemies Maria Lohela: Ministeri Niinistö, 3 minuuttia.

15.22 Puolustusministeri Jussi Niinistö: Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia eloisasta keskustelusta edustajille. Todellakin maapuolustus on yhteinen asiamme.

Edustaja Mustajärvi ja edustaja Arhinmäki, ja ilmeisesti yleensäkin vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, haluavat hieman haastaa näitä puolustusselonteon linjauksia. Toki saa kyseenalaistaa, mutta yhteen asiaan haluan tässä yhteydessä puuttua, nimittäin Hornetien seuraajan hintaan. Käsitteet "hankintahinta" — on puhuttu haarukasta 7—10 miljardia euroa — ja "linkaarikustannukset" on sekoitettu keskenään.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

HX-hanke sisältää hävittäjät, tarvittavat tukeutumisjärjestelmät, aseet, sensorit, ja ne kyllä kyetään toteuttamaan tällä mainitulla 7—10 miljardin euron määrällä. Elinkaarikustannukset puolestaan sisältyvät Puolustusvoimien normaaliin budjettiin, aivan kuten Hornetien, laivojen, tykkien tai muun puolustusmateriaalin elinkaarikustannukset nykyisin. Eli tämä on aivan kuin asuntoa ostaisi: on kauppahinta ja sitten jatkuvan ylläpidon kustannukset, kuten sähkö, vakuutukset, peruskorjaukset ja niin edelleen. Eli molemmilla kustannuksilla, ostohinnalla ja elinkaarikustannuksilla, on toki HX-hankkeessa merkityksensä, ja ne tullaan hankkeessa huomioimaan.

Mitä tulee edustaja Arhinmäen arvioon Puolustusvoimien rahoituksesta, totean vain täsäkin yhteydessä, että mielipiteitä saa olla, mutta Puolustusvoimien tehtävä on toteuttaa sille laissa määrättyä tehtävää. Sotilaallinen maanpuolustus turvaa Suomen itsenäisyyden ja olemassaolon nykytilanteessa, jossa turvallisuusympäristömme on kiistatta muuttunut. Sotilasliittoon kuulumattomalla Suomella on syytä olla uskottava puolustus, niin Maa-, Meri- kuin Ilmavoimien pitää olla kunnossa unohtamatta kyberulottuvuutta. Yhdyn "koko maata on puolustettava" -puheenvuoroihin.

Edustaja Kari kiinnitti huomiota kertausharjoituksiin — tärkeä puheenvuoro. Nykyresursseilla on vaikea nostaa kovin nopeasti kertausharjoitusten määrää, mutta tähän on toki asteittain pyrittävä, kun sodanajan joukkojen määrää kasvatetaan. Ainakin voimme vapaaehtoisen maanpuolustuksen kautta kouluttaa enemmän, enkä pane pahakseni lisärahoitusta tähän tarkoitukseen tai kertausharjoituksiin yleensä. Nykyisellä varuskuntaverkostolla, henkilökunnan määrällä ja rahoituskehyksellä ei kuitenkaan ole realistista lisätä kertausharjoitusvuorokausia kuin korkeintaan 10 prosentilla nykytasosta.

Puhemies Maria Lohela: Ministeri Soini, 3 minuuttia.

15.25 Ulkoasiainministeri Timo Soini: Arvoisa rouva puhemies! Aloitan tästä isosta kuvasta:

Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa pitää harjoittaa ja harjoitetaan Suomessa niin, että viehdään apua ja osallistutaan maailmalla konfliktien ennaltaehkäisyyn, hallintaan siviili- ja sotilaallisella kriisinhallinnalla, sillä kaikki, mikä tapahtuu maailmalla, tapahtuu lopulta meillä. Ja tähän pystytään vaikuttamaan esimerkiksi Irakin koulutusoperaatiolla, Libanonissa olemme rauhaa turvaamassa, ja kyllä siellä Afganistanissakin, vaikka se kallista on ollut, naisia, lapsia, monia muita on pystytty auttamaan. Nyt pääsevät tytöt kouluun — mahtaisikohan Talebanin aikana päästä?

Arvoisa rouva puhemies! Sitten Suomesta ja Suomen lähiympäristöstä: Suomella pitää olla omia aloitteita, niin kuin tasavallan presidentin aloite lentoturvallisuudesta, se on Itämerellä ajankohtaisempi kuin koskaan. Meillä täytyy olla malttia ja järkeä tässä. Mutta me näemme nyt, että se, mikä tapahtuu Ukrainassa, mikä tapahtuu meidän lähialueilla, heijastuu meidän merille, heijastuu meidän rajoille. Sen takia meidän pitää olla aktiivisia YK:ssa, EU:ssa, Etyjissä, Euroopan neuvostossa, Pohjoismaiden neuvostossa, kaikessa, ja tätä on se kokonaisturvallisuus.

Sitten meillä vielä aseellisen maanpuolustuksen, ulko- ja turvallisuuspolitiikan lisäksi on sisäinen turvallisuus: tiedusteluyhteistyö, terrorismin vastainen toiminta, radikalisoitumisen vastainen toiminta. Nämä ovat iso kokonaisuus, ja näitten pitää keskustella keskenään.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Suomi on sotilasliittoon kuulumaton maa mutta viisaasti pitää mahdollisuudet auki — ainoastaan isänmaan etu ratkaisee, mihin päädytään. Tällä hetkellä tilanne on siltä osin selvä ja hyvä, mutta ei pidä sulkea mitään ovia tässä maailmassa. On tärkeätä, että valinnanvaraa on. Se on myös yksi osa näyttää ulkomaille, että Suomi päättää itse omista asioistaan.

Ihan lopuksi: Iso asia meille pienille maille on se, että maailmassa tehdään sääntöperusteista, oikeusvaltioperusteista yhteistyötä. Kaikista pahinta on se, että isot maat, supervallat sopivat asioita pienten maiden päiden yli. Meidän täytyy osallistua sen takia näihin kansainvälisiin organisaatioihin, että näin ei käy.

Puhemies Maria Lohela: Tälle asiakohdalle varattua keskusteluaikaa on puolisen tuntia jäljellä. Tältä erää voimme käyttää sen loppuajankin debattiin, mutta siirrytään nyt minuttin puheenvuoroihin.

15.29 Paavo Arhinmäki vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Niinistön puheesta sai sen käsityksen, että Puolustusvoimat olisi jotenkin täysin neutraali taho, joka arvioi tarpeensa esimerkiksi kalustoon mitään lisäämättä tai yhtään liioittelematta. Minun väitteeni on, että tämä ei pidä paikkaansa. Ilman muuta Puolustusvoimat pyrkii hankkimaan mahdollisimman paljon. Olen nostanut täällä aikaisemmin esiin taisteluhelikopterihankinnan, jonka piti olla aivan välttämätön. Muistan omalta ministeriajaltani ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan jäsenenä sen, miten kävin istumassa Pääesikunnassa ja selitettiin, että on aivan välttämätöntä joihinkin tiettyihin ohjushankintoihin saada rahaa, että siihen ei mistään löydy, ja kun ilmoitimme hallituksena, että kyllä pitää löytyä, niin lopulta ne rahat löytyivät. Eli kysymys ja oleellinen pointti koko keskustelussa meillä on ollut se, että me emme allekirjoita suoralta kädeltä näitä esitettyjä hankintakustannuksia, [Puhemies koputtaa] vaan suhtaudumme niihin kriittisesti. Hankintoja tarvitaan, se on selvä.

15.30 Pauli Kiuru kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Itseisarvo, minä ympärillä työtä tässä täytyy tehdä, on turvallisuus. Itseisarvo ei ole eurot eikä kalusto.

Toinen itseisarvo on se, että päätöksenteko pidetään kaikissa tilanteissa omista käsissä, koskipa asia sitten hankintoja tai päätöksiä siitä, kenen kanssa tehdään yhteistyötä tai mihin suuntaan halutaan liittoutua vai halutaanko liittoutua.

Kysyn kuitenkin ministeri Niinistöltä tässä yhteydessä Maavoimien tilanteesta, joka arvioitiin tyydyttäväksi. Toisaalta tykistön osalta on tehty ja ollaan tekemässä merkittäviä hankintoja — panssarihaupitseja, älykkäästi kohteisiin hakeutuvia ammuksia, vastatykistötutkia — ja tykistön tarkastaja jopa Helsingin Sanomissa sanoi, että Suomen tykistö tulee näillä hankinnoilla Euroopan vahvimaksi ja parhaimmaksi, [Puhemies koputtaa] Länsi-Euroopan parhaimmaksi. Mitä tähän haluatte kommentoida?

15.31 Tytti Tuppurainen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Suomen turvallisuusympäristössä on tapahtunut muutoksia. Useimmat niistä ovat negatiivisia, mutta on nähtävissä myös positiivista kehitystä, ja se koskee ennen kaikkea EU:n yhteistä puolustus- ja turvallisuuspolitiikkaa. Se ei ole mikään eilisen asia, ensimmäisen kerran EU:n yhteinen puolustus- ja turvallisuuspolitiikka on mainittu jo Amsterdamin sopimuksessa vuonna 97. Mutta erityisesti nyt, ehkä brexitin johdosta tai muistakin syistä, etenkin fran-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kogermaanisella akselilla, tunnutaan menevän voimakkaasti eteenpäin, ja komissio on oman reflektiopaperinsakin asiasta antanut. Suomen on syytä olla tässä mukana.

EU:n yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on kuitenkin tiettyjä rajoitteita. Ei ole esimerkiksi ministereille neuvostoa, henkilökuntaa on vain noin 200 ja useimmat EU-jäsenmaat ovat Naton jäseniä, 22 maata, eikä mitään päällekkäistä organisaatiota tietenkään tulla luomaan. Mutta on myös odotettavissa etuja myös Suomelle, esimerkiksi puolustusmateriaalihankintojen poolaus ja etenkin kokonaisturvallisuuden vahvistaminen, EU:n demokratiapolitiikan lisääminen ja oikeusvaltiokehityksen tukeminen ja niin edelleen. Mutta mikäli ministerillä on aikaa vastata, kysyisin teiltä: [Puhemies koputtaa] mikä on teidän näkemyksenne, millaista puolustusyhteistyötä EU:n puitteissa voitaisiin tehdä?

15.32 Eerikki Viljanen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Selonteon lähetekeskustelussa yhdyin kiitoksiin ansiokkaasta selonteosta. Nyt voin yhtyä kiitoksiin ansiokkaasta mietinnöstä.

Lähetekeskustelussa monen edustajan lailla nostin esille kyberturvallisuuden osuuden rajallisuuden selonteossa. Puolustusvaliokunta onkin kiinnittänyt erityistä huomiota kyberturvallisuuteen ja pitääkin välttämättömänä, että kyberturvallisuus otetaan kaikissa ministeriöissä ja niiden hallinnonaloilla kärkihankkeeksi. Nyky-yhteiskunta kun on erittäin haavoittuvainen näiden hyökkäysten edessä. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsookin, että suomalaisen yhteiskunnan kyberturvallisuuden parantaminen edellyttää vastuutahojen nykyistä selkeämpää määrittelyä, ja valiokunnan mielestä selkeä koordinaatioelin, joka pystyy ohjaamaan valtionhallinnon kyberturvallisuustoimia, voitaisiin luoda esimerkiksi valtioneuvoston kanslian alaisuuteen. Puheenvuoroissaan ministerit jo osittain vastasivat näihin kyberturvallisuusuhkiin ja niihin vastaamiseen. Olisin kuitenkin tiedustellut arviota, millaisiin toimiin edellä mainittu kirjaus kyberturvallisuuden toimien koordinaation parantamisesta mahdollisesti voisi johtaa.

15.33 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vakaus on varmaan se sana, joka tässä tulee mieleen, kun mietitään, kuinka pystyisimme vahvistamaan turvallisuutta. Se tapahtuu vahvistamalla vakautta, ja sitä pitää tehdä kyllä kaikilla tasoilla: Suomen sisällä huolehtimalla siitä, että kaikki pysyvät mukana, ja toisaalta myös siitä, että meidän päätöksentekokykymme on toimiva ja meidän viranomaisten välisessä yhteistyössä on myös selvät pelisäännöt ja työnjaot, kuka tekee mitäkin, ja myös silloin jos joudutaan normaalioloista menemään jo kriisioloihin päin. Sitten lähialueilla Suomen täytyy edistää Itämeren alueella vakautta, ja myös Euroopassa yhteisen puolustusyhteistyön kehittämisessä on syytä olla mukana. Sitten kun mennään laajemmin kansainvälisesti, aivan kuten ulkoministeri Soini äsken totesi, meidän täytyy olla aktiivisia kansainvälisissä järjestöissä, niin YK:ssa kuin Etyjissä, ja olla mukana kriisinhallinnassa, ja myös kehitysyhteistyö on erittäin tärkeässä roolissa tässä vakauden ylläpitämisessä globaalisti. Siihen ministeri Soini ei äsken vastannut, että miten Suomi aikoo tähän panostaa jatkossa, koska nyt ovat takana [Puhemies koputtaa] hurjat leikkaukset.

15.35 Thomas Blomqvist r (vastauspuheenvuoro): Värderade talman! Såväl försvarsredogörelsen som utskottets betänkande är bra. Det är bra att vi nu har möjlighet att diskutera både den militära omgivningen och de militära resurser som behövs för att upprätthålla ett trovärdigt försvar. Det är ju så att de militära spänningarna har ökat i världen under den se-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

naste tiden, också i Östersjöområdet, och kravet på att reagera snabbt har blivit allt klarare och tröskeln till att ta till maktmedel verkar ha sänkts. Därför är det viktigt att vi har ett trovärdigt försvar. Jag tycker det är alldeles klart att uppdatering av försvarsmaterial, framför allt marinens och flygvapnets, men också landstridskrafternas, kommer att kräva stora satsningar, men det är satsningar som måste göras för att upprätthålla försvarsförmågan.

Arvoisa puhemies! Haluaisin painottaa myös kansainvälisen puolustusyhteistyön merkitystä. Puolustusvaliokunnan saaman selvityksen mukaan osallistuminen kansainväliseen koulutus- ja harjoitustoimintaan ja kriisinhallintaan [Puhemies koputtaa] on hyödyllistä ja tarpeellista ja sitä pitää jatkaa.

15.36 Pertti Hakanen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Maanpuolustustahdosta on puhuttu pitkään tässä selonteon keskustelussa, ja mietintövaiheessa valiokunta myöskin otti tähän kantaa, ja täällä edustaja Vanhanen otti esille myöskin ehyen yhteiskunnan ja päätöksentekokyvyn. Samalla tavalla vähän lähestyn maanpuolustustahdoa. Kyllä ehyt yhteiskunta vaatii näitä molempia ja paljon paljon muitakin argumentteja, mutta jotta me annamme kuvan myös täältä siitä, että me olemme ehyesti rakentamassa vaikeiden asioiden kautta yhteistä näkemystä, siinä mielessä en pidä millään tavalla perusteltuna, että vastakkainasetellaan täällä näitä taloudellisia näkemyksiä sillä tavalla, miten vasemmistoliitto täällä nyt toi esille. Edustaja Rinne toi kyllä hyvin esille myös sitä, että viedään rinta rinnan näitä investointeja budjetissa, ja sen ymmärrän kyllä, että niitä arvioidaan niin kuin kokonaisuudessaan, mutta vastakkainasettelu ei ole kyllä sitä yhteiskuntaeheyttä, mitä me tarvitsemme jokainen keskustelussamme.

15.37 Ville Vähämäki ps (vastauspuheenvuoro): Kunnioitettu puhemies! Muutama pohdinta puolustusselonteosta julkisen talouden näkökulmasta.

Aivan ensimmäiseksi täytyy todeta se, että puolustusmenot tulisi jatkossa laskea kansainvälisten laskentasääntöjen mukaan. Tämä olisi oikein hyvä muutos.

Nyt sitten kun katsotaan sitä, että valmiuskyvyn nostoon annetaan 50 miljoonaa lisää, vuotuisiin investointeihin 150 miljoonaa ja se investointitaso nousee 570 miljoonaan, niin se on todella hyvä asia, kun on vielä tehty kustannustehokkaita hankintoja. Mutta sitten kun mennään näihin Laivue- ja HX-hankkeisiin — ne ovat isoja, valtavia hankkeita — niin täytyy todeta se, että tässä mietinnössä todetaan, että tämä selonteko on vain pohja jatkovalmistelulle ja meillä täytyy vuonna 2019 tehdä lisätutkimus tästä asiasta, miten nämä hankinnat maksetaan.

Sitten kysyisin vielä lopuksi, miksi ihmeessä lisäbudjetin osalta Puolustusvoimien toimintamenoista [Puhemies koputtaa] leikataan 10,2 miljoonaa.

15.38 Hannu Hoskonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On aivan erinomainen asia, että tämä puolustusselonteko on saanut hyvin arvokkaan mietinnön lopputuloksekseen. Pidän sitä erittäin arvokkaana, että on huomioitu se, että Suomea puolustetaan jokaisella sen neliömetrillä. Siitä saisivat oikeastaan kaikki muutkin ministeriöt ottaa mallia, että tällainen täydellinen tasa-arvo maan huomioimisessa otetaan tällä keinoin huomioon.

Uskottava puolustus perustuu meillä yleiseen asevelvollisuuteen, ja se on äärimmäisen hyvä valinta Suomen kansalta. Erittäin hyvä valinta. Toinen tärkeä valinta on se, että me

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

pidämme uskottavan puolustuksen silläkin keinoin yllä, että meillä on hyvä kalusto armeijalla käytettävissä ja riittävä määrä varusmiehiä ja reserviä sen toteuttamiseen. Eliikkä me pystymme tämän työn tekemään uskottavalla kalustolla, ja ennen kaikkea maanpuolustustahdon pitää olla hyvä. Sellainen kansakunta, joka kokee itsensä puolustamisen arvoiseksi ja nämä maat meille hyväksi kodiksi puolustaa, sellainen maa voi hoitaa sen tehtävän niin hyvin kuin ikinä se on tässä maailmassa mahdollista.

15.39 Hanna Sarkkinen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maanpuolustukseen liittyy myös puolustusteollisuus. Oman tarpeen lisäksi tarvikkeita tehdään myös vientiin. Valitettavasti vientimaiden joukossa on myös maita, jotka ovat osallisina konflikteissa ja jotka eivät kunnioita ihmisoikeuksia. Suomi vie aseita Saudi-Arabiaan ja Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin, vaikka nämä ovat osallisia Jemenin konfliktissa ja näiden mukanaolo konfliktissa ei ole parantanut Jemenin tilannetta, kenties päinvastoin. Suomalaisia aseita voi ajautua Jemeniin ja niitä voidaan käyttää siviilejä vastaan.

Euroopan parlamentti on asettunut tukemaan asevientikieltoa Saudi-Arabiaan, ja monet Euroopan maat ovat tiukentaneet linjaansa asevientiin Yhdistyneisiin arabiemiirikuntiin ja Saudi-Arabiaan. Haluaisinkin kysyä ministereiltä: miten arvioitte, että asevientä vaikuttaa alueen turvallisuustilanteisiin ja siviilien oloihin Jemenissä, ja onko Jemenin kriisi jo riittävän syvä, jotta hallitus voisi vetää johtopäätöksen asevientilupien keskeyttämiseksi Saudi-Arabiaan ja Yhdistyneisiin arabiemiraattikuntiin?

15.40 Hanna Kosonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensiksikin haluaisin kiittää puolustusvaliokuntaa hyvästä mietinnöstä, johon myös ulkoasiainvaliokunta oli paljon kontribuoinut.

Mietinnössä on tiivistetty ytimekkäästi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linja. Suomi harjoittaa aktiivista vakauspolitiikkaa sotilaallisten uhkien ennalta ehkäisemiseksi. Suomen puolustus perustuu kansalliseen puolustusratkaisuun ja sotilasliittoon kuulumattomuuteen. Suomelle tärkeä tuki on jäsenyys Euroopan unionissa, kehittyvä pohjoismainen yhteistyö ja hyvin toimiva kumppanuus Naton kanssa.

Ottaisin vielä yhden osa-alueen esiin mietinnöstä, nimenomaan yhteistyön, jota Suomessa erinomaisesti tehdään eri osa-alueilla. Tulli, poliisi, Puolustusvoimat, Rajavartiolaitos esimerkillisesti toimivat yhteen, ja tämä on yksi edellytys sille, että meillä on niin hyvä kriisinsietokyky.

15.42 Pia Viitanen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunnan ja hallinto- ja turvallisuusjaoston jäsenen ominaisuudessa haluan pohtia tätä asiaa nyt tässä yhteydessä nimenomaan näiden hankintojen rahoituskysymyksen kautta. Minusta on selvää se, että jos ja kun tänä päivänä me tarvitsemme turvallisuutta, teemme sen harkinnan, millaisia hankintoja se edellyttää ja millaisia summia niihin sitten menee, se harkinta on myöhemmin, niihin ei ole mainitusti tässä tietenkään mahdollisuutta eikä tarvetta sitoutua vaan on huolellisesti katsottava. Mutta juuri siksi, että tämä ei uhkaisi, pitää lähteä siitä, että nämä hankinnat eivät saa uhata kerta kaikkiaan koulutusjärjestelmäämme, terveydenhuoltojärjestelmää. Meidän täytyy jostain tämä rahoitus saada. Siksi pidän tärkeänä sitä nostoa, mikä täälläkin on ollut keskustelussa, että yhtenä rahoitusmahdollisuutena selvitetään mahdollisuus tähän puolustusveroon. Olen hyvin tyytyväinen siitä, että myös valiokunta omassa mietinnössään viittaa siihen mahdollisuuteen, että tämä käydään

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

läpi, koska mielestäni on aivan oikeutettua ajatella, että [Puhemies koputtaa] tarvitsemme turvallisuutta, turvallisuus maksaa jotakin, ja silloin tällainen vero rahoitusmuotona voisi olla hyvin perusteltu.

15.43 Elina Lepomäki kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vasemmiston ja SDP:n puolelta on nyt tullut näitä huolia puolustusmenojen kasvusta ja näistä tulevista hankinnoista. On selvää, että näistä pitää keskustella, ja on hienoa, että kerrankin myös vasen laita näkee sen, että meillä on budjettirajoite ja julkisia menoja pitää laittaa myös vastakkain, ja on hienoa, että keskustellaan, niinhän sitä tässä on tänään tehty.

Sen sijaan edustaja Arhinmäki sanoi aikaisemmin, että aseet menevät tavallisen ihmisen edelle. Siihen minun täytyy sanoa, että meidän kokoomuslaisten mielestä sellaista kuin tavallinen ihminen ei ole olemassakaan. Suomi on täynnä arvostettavia yksilöitä, joille on erittäin tärkeää tarjota turvallinen ympäristö elää omanlaistaan elämää. Itse totean, että sisäinen ja ulkoinen turvallisuus ovat valtion tärkeimpiä tehtäviä, niitä on erittäin vaikea yksityistää tai ulkoistaa, ja siihen tuskin vasemmistoliittokaan olisi valmis.

15.44 Sirpa Paatero sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Suomen turvallisuus perustuu tietysti omaan puolustukseen ja vahvaan tahtoon mutta myös vankasti kansainväliseen toimintaan, ja sitä on arvioitava tässä muuttuvassa kansainvälisessä poliittisessa tilanteessa aina uudelleen. Meillä on vahvaa osaamista rauhanneuvotteluissa ja niitten vetämisessä. Vähän olen huolissani meidän kehitysyhteistyöstämme, siihen satsauksista sekä YK:ssa toimimisesta tämän koko globaalin pallon puolesta ja Suomen vaikutusmahdollisuuksista siellä. Meillä on tietysti kansainvälisiä harjoituksia, joittenka listauksia aina käymme yhdessä myöskin ainakin tiedoksi läpi. Yhteistyötä Pohjoismaiden ja erityisesti Ruotsin kanssa harjoitustoiminnassa on tehty paljon, ja kahdenvälisiä sopimuksia eri maiden kanssa, vaikkapa Britannian ja Saksan kanssa, on olemassa. Uutena on myöskin tämä avunanto ja vastaanotto, jonka käytännön kokemukset tulevat sitten myöhemmin vasta nähtäväksi.

15.45 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kertausharjoitusten määrästä on pidettävä kiinni, ja ehkä niiden tarve tulevaisuudessa tulee myös entisestään vielä kasvamaan. Toinen tärkeä linjaus on se, että puolustusvaliokunta on jälleen alleviivannut tämän vapaaehtoisen maanpuolustustyön rahoituksen huolehtimista, ja itse olen ainakin oman puolueen puheenjohtajalle valtiovarainministeri Orpolle antanut suoraa palautetta siitä, että nämä rahat pitää suoraan varmistaa niin, että vapaaehtoinen maanpuolustus saa sen, mikä sille kuuluu.

Tämä kyberin koordinaatio nousi meillä puolustusvaliokunnassa varsin isoon rooliin ja keskusteluun. Jos raideliikennettä vastaan hyökätään hävittäjällä, Puolustusvoimat menee Ilmavoimien toimesta vastaamaan siihen, mutta jos sinne hyökätään tietokoneiden kautta, niin se kuuluukin jonkin muun toimijan vastuulle. Kysyisin ministeri Niinistöltä, miten ottaisitte vastaan tämän ajatuksemme tästä koordinaation vahvistamisesta esimerkiksi valtioneuvoston kanslian kautta.

15.46 Kauko Juhantalo kesk (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kiitän edustaja Kanervaa ja puolustusvaliokuntaa sekä myös ulkoasiainvaliokuntaa hyvin monipuolisesti

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

tehdystä työstä. Johdin puolustusvaliokuntaa runsaat kymmenen vuotta sitten, kun teimme silloisen selonteon. Olen hyvin tyytyväinen, että tämä selonteko perustuu täysin niihin peruspohjiin ja perusrakenteisiin, joita jo silloin edustimme. On hyvin myönteistä, että tämä on täällä puolustustahdon puitteissa laventunut yhteiskunnallisiin näkemyksiin, ja olen tyytyväinen siitä, että suhde Venäjään, Yhdysvaltoihin, Natoon on selkiytynyt, niin kuin myös Pohjoismaihin, erityisesti Ruotsiin. Jo silloin oli orastavasti liikkeellä yhteistyön mahdollisuuksia Ruotsin kanssa, ja se on ollut kyllä hyödyllistä. Nyt tässä hyvin monipuolisesti jo puheenvuoroissa ja muissa on tuotu esille nämä keskeiset asiat.

Puolustuspolitiikassa on kyse paljon kovista arvoista, mutta haluan kiinnittää huomiota myös edustaja Tuomiojan esittämiin vähän pehmeämpiin arvoihin, [Puhemies koputtaa] annan niille suuren merkityksen.

15.48 Kari Uotila vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vielä kommentoin: Olen aivan samaa mieltä kuin edustaja Kanerva siitä, että tietenkin aseteknologinen ja muu asiantuntemus löytyy sen alan asiantuntijoilta, mutta tämä ei kyllä saa poistaa sitä, että hankintojen ympärillä on käytävä monipuolista keskustelua. Tämä taisteluhelikopterikuviohan oli sellainen, että tehtiin päätös hankkia helikoptereita, taisteluhelikoptereita ja kuljetushelikoptereita. Ministeri Taina asetti parlamentaarisen työryhmän valvomaan ja seuraamaan sen hankinnan toteutumista. Hankinnan piti oli valmis vuonna 2006. Sen prosessin aikana edustin vasemmistoliittoa tässä parlamentaarisessa ryhmässä ja synnytettiin keskustelu taisteluhelikoptereiden tarkoituksenmukaisuudesta ja tarpeellisuudesta. Tämä levisi sitten julkisuuteen ja poliittiseen keskusteluun, ja tämän seurauksena taisteluhelikoptereista luovuttiin, eikä niitä kukaan ole kaivannut. Eliikkä on esimerkkejä siitä, että aina eivät kenraalien pyynnöt ole olleet asianmukaisia ja perusteltuja.

15.49 Marisanna Jarva kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On paljon keskusteltu siitä, minkälainen kyky ja valmius meillä on toimia erilaisissa poikkeustilanteissa ja kriisitilanteissa. On totta, että meidän puolustushallinnolla ja viranomaisilla yhteistyössä yritysten ja järjestökentän kanssa on nyt hyvä valmius toimia, oikeastaan hyvin poikkeuksellinen kansainvälisesti, mutta kansalaiset eivät tutkimusten mukaan itse koe riittävän hyviksi taitojaan ja kriisinsietokykyään tällä hetkellä. Olisin kysynytkin ministeriltä: mitä olette mieltä tästä avauksesta, että sen sijaan, että koko ikäluokalle olisi kattava varusmieskoulutus, jo ennen varusmiesikää tarjottaisiin, viimeistään toisella asteella, kaikille, koko ikäluokalle, sekä tytöille että pojille, koulutusta erilaisissa poikkeustiloissa toimimiseen — esimerkiksi kun sähkö ja veden toimitus on keskeytynyt — siihen, miten tällaisessa tilanteessa pystyy toimimaan? Tällä hetkellä tällaisia turvakursseja järjestetään lukioissa, mutta tämän pitäisi olla valtakunnallisesti mahdollista. Se tarkoittaisi resurssien lisäystä maanpuolustusjärjestöille, ja on tärkeää tietenkin, että jo nykyiset resurssit turvaan [Puhemies koputtaa] valtiovarainministeriön toimesta.

15.50 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pidän tärkeänä, niin kuin olen aikaisemminkin jo sanonut, että näiden koneiden ja laitteiden, aseiden ja välineiden lisäksi fokus on siinä inhimillisessä resurssissa, meidän reserviläisissä, kantahenkilökunnassa, osaamisessa ja niin edelleen. Olisinkin kysynyt — jos ministerille vielä puheenvuoro sallitaan — miten ministeri näkee tämän kertausharjoitustason noston aikataulutuk-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

sen: millä aikataulutuksella voitaisiin päästä tässä asiassa eteenpäin ja saada semmoinen laaja parlamentaarinen kuva tulevillekin vuosille?

Samassa yhteydessä haluan muistuttaa tämän henkilökunnan määrästä. Viime kaudella puolustusvoimaudistuksen aikana henkilökunnan määrää laskettiin noin 2 000:lla. Tällä on suora vaikutus siihen, kuinka paljon voimme kouluttaa reserviläisiä, sillä, kuinka paljon meillä on kouluttajia. Miten saisimme tämän henkilökuntapuolen määrän myös nostettua? Sopimussotilaiden palkkaaminen on askel oikeaan suuntaan mutta ei ihan vielä riittävä.

Ja kysyisin ministerin näkemystä näihin kehitysyhteistyömäärärahoihin ja kriisinhallinnan laskentaan puolustusbudjettiin: yhdyttekö edustaja Kanervan näkemykseen tästä asiasta, pitäisikö näiden pääkohtien myös olla puolustusbudjetin sisällä?

15.51 Markku Pakkanen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Maanpuolustusvelvollisuus koskee kaikkia, niin kuin täällä on useasti, eri puheenvuoroissa sanottu. Haluan vielä erityisesti nostaa tätä vapaaehtoisen maanpuolustuksen rahoitusta esille. On hienoa, että tässä puolustusvaliokunta ottaa tiukasti kantaa siihen, että vapaaehtoisten järjestöjen rahoitusta aina vuosittain pyritään leikkaamaan ja sitten täällä eduskuntasalissa sitä poliittisin toimenpitein palautellaan. Tässä on nyt tiukka linjaus asiasta, ja valiokunta pitää tervetulleena asiantuntijakuulemisessa esiin tullutta linjausta, että jatkossa vastaavia leikkausesityksiä ei enää tehtäisi, jotta päästäisiin tällaisesta tarpeettomasta teatteriesityksestä pois.

Toinen asia, mihin haluan kiinnittää vielä huomiota: tähän kansainväliseen yhteistyöhön. Se on Suomen armeijalle erittäin tärkeä yhteistyömuoto, harjoittelumuoto ja antaa mahdollisuuden toiminnan ja osaamisen päivittämiseen.

15.52 Antti Lindtman sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on käyty hyvää ja välistä yksituumaista keskustelua. Se on hyvä, koska tämä mietintö on hyvä, sille voi antaa tukensa, se on jopa parempi kuin selonteko, jossa selkeästi linjataan, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämääränä on ehkäistä Suomen joutuminen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi. Se on yhteneväinen ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta tämän ulkoasiainvaliokunnan mietinnön kanssa.

Koska tässä on ollut hyvää keskustelua, en haluaisi sanoa sitä, johonka edustaja Lepomäki jo lähti tässä, kun viittasi, että vasemmiston puolella täällä tiedostetaan ensimmäistä kertaa budjettirajoite, että kyllä me sen olemme koko ajan tiedostaneet, mutta on hyvä, voi sanoa, että nyt oikeistossa myös tunnustetaan, että siellä on myös menot, ja sen takia, sen enempää nyt käymättä tätä keskustelua, on tärkeätä, että eri vaihtoehtoista käydään keskustelua, miten nämä mahdolliset tulevat hankinnat rahoitetaan. Olisinkin tätä asiaa kysynyt, että minkälaista valmistelua, [Puhemies koputtaa] keskustelua eri vaihtoehtoista hallituksessa käydään.

Puhemies Maria Lohela: Ennen ministeri Niinistöä vielä edustajat Mikkonen, Mustajärvi ja Kanerva.

15.53 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä mietinnössä on nostettu esiin asevelvollisuuden kehittäminen, ja siinä on nostettu vahvasti esiin se, että halutaan erityisesti naisten vapaaehtoista asepalvelusta kehittää. Tämä on erit-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

täin hyvä ja tärkeä linjaus. Tasa-arvon näkökulmasta on selvää, että jos meidän asevelvollisuus, joka nyt koskee vain miehiä, tänä päivänä luotaisiin, niin varmasti ei tällaista mallia tehtäisi. Tiedämme, että nyt kun Ruotsissa asevelvollisuutta palautetaan, niin se tulee koskemaan sekä miehiä että naisia.

Olisin kysynyt tästä, kun valiokunta sinänsä ei vielä ollut valmis laajentamaan kutsuntoja koko ikäluokalle, myös naisia koskevaksi, ja tiedän, että te, puolustusministeri, itse olette tästä puhunut, niin miten te näette tämän asian: voisiko se olla tulevaisuudessa mahdollista?

15.54 Markus Mustajärvi vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos julkisen talouden suunnitelmassa tuleville vuosille olisi esimerkiksi sosiaalisissa investoinneissa tai liikenneinvestoinneissa 3 miljardin euron gäppi, niin on aivan varma, että tässä salissa keskusteltaisiin aika railakkaasti siitä, mutta kun on kyse asehankinnasta, niin keskustelu yritetään vaientaa. Sinällään siitä olen hyvilläni, että puheet erillisrahoituksesta ainakin tosimielessä on lopetettu, kun ei ole olemassa mitään muita rahoja kuin verotulot, velkaraha ja yhteinen omaisuus. Olisi aika lailla outo tilanne, jos tässä tilanteessa, jossa lähtökohtakohtaisesti on jo 3 miljardin euron gäppi — ja kun ajatellaan elinkaarikustannukset ja asejärjestelmät, niin lopullinen hinta voi nousta jopa kaksin- tai kolminkertaiseksi, ja nekin rahat pitää ottaa huomioon — eduskunnassa, joka käyttää budjettivaltaa, ei lähdettäisi kysymään tämän aukon perään.

15.55 Ilkka Kanerva kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä kysytään ja keskustellaan ja varmaan vastataan ja debatointi on jatkuakseen, siitä ei ole puhettakaan. Siihen palataan varmaan triljoona kertaa.

Arvoisa puhemies! Minä kysyisin puolustusministeriltä: Kun satuin juuri olemaan yhdessä seminaarissa, jossa kerrottiin — oli tutkimuslaitoksen toimesta kategorisoitu eri ryhmiin — miten kussakin maassa parlamentti on kytketty puolustuspolitiikan käsittelyyn, Suomi oli siellä ehdottomassa eturivissä, ja minusta se oli mukava statistiikka, mikä siinä paljastui. Onko ministerillä halua myötävaikuttaa siihen, kun EU:n puolustusulottuvuus nyt kehittyä, että huolehdittaisiin EU:n tasolla siitä, että parlamenteille myöskin turvataan sen EU:n puolustusulottuvuuden kontrollointimahdollisuuksia vastaavalla tavalla kuin mitä esimerkiksi Natossa tapahtui, minkä herra ministeri erinomaisen hyvin itse henkilökohtaisesti tietää? Pitäisin ansiokkaana sitä, että Suomi ottaisi parlamenttien vaikutusmahdollisuuden huomioon eikä kuittaisi sitä EU-parlamentille kuuluvaksi vastuuksi, niin että kansallisten parlamenttien vaikutusmahdollisuus EU:n puolustusulottuvuuden kehittämiseen turvattaisiin.

Puhemies Maria Lohela: Ja keskustelun päätteeksi, tältä erää keskustelun päätteeksi, ministeri Niinistö, enintään 5 minuuttia.

15.57 Puolustusministeri Jussi Niinistö: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Kiuru aloitti kysymällä Maavoimien tilanteesta, etenkin tykistöstä, jota tällä vaalikaudella olemme määrätietoisesti kehittäneet ja tulemme kehittämään, ei vähiten K9 Thunder - eli K9 Moukari -panssarihaupitsihankinnalla, joita tullaan 48 kappaletta Etelä-Koreasta Suomeen sijoittamaan. Toivottavasti voimme tulevaisuudessa käyttää myös lisäoption K9-hankintojen suhteen. Yleisesti ottaen voi sanoa, että tällä vaalikaudella on Maavoimien vuoro, kos-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

ka Merivoimien ja Ilmavoimien suuret hankinnat, strategiset hankinnat, ovat edessä 2020-luvulla.

Edustaja Tuppurainen kysyi EU-puolustusyhteistyöstä. Sehän on ollut näin yleisesti ottaen pitkälti kriisinhallintaan keskittyvää, mutta ainakin Suomen toiveissa on, että jatkossa pystymme myös kansallisen puolustuksen suorituskykyä kehittämään yhdessä eurooppalaisten kumppaniemme kanssa paremmin, ja erityisesti kyberin ja hybridin osalta on toiveita. Tämä EU-puolustusyhteistyötoiminta ei lähtökohtaisesti tule olemaan päällekkäistä Naton toimintojen kanssa, vaan se tulee olemaan täydentävää. Yksi konkreettinen esimerkki EU:n ja Naton välisestä yhteistyöstä on hiljattain Helsinkiin perustettu hybridiosaamiskeskus.

Edustaja Vähämäen kysymykseen voimme palata budjettiprosessissa.

Edustaja Blomqvistin ja edustaja Pakkasen puheenvuoroihin viitaten toteen kansainvälisestä harjoitustoiminnasta, että sitä jatketaan, sitä syvennetään ja ensisijaisena tavoitteena säilyy Suomen puolustuskyvyn kehittäminen. Sama pätee myös kriisinhallintaoperaatioihin, joissa keskitytään hallitusohjelman mukaisesti Suomen puolustuksen kannalta hyödyllisimpiin ja turvallisuuspolitiikan kannalta vaikuttavimpiin operaatioihin.

Edustaja Sarkkinen kysyi Suomen aseviennin vaikutuksesta. Hän mainitsi Saudi-Arabian ja Arabiemiraatit. Ei tietävästi mainittavaa vaikutusta, ei Jemenin sodan suhteenkaan. Suomi vie vastuullisesti puolustusmateriaalia ja itse asiassa voisi viedä enemmänkin. Yleisesti ottaen pyrin puolustusministerinä edistämään mahdollisuuksieni mukaan Suomen, sanotaanko, piskuisen puolustusteollisuuden vastuullista vientiä, koska se on myös meidän sotilaallisen maanpuolustuksemme ja huoltovarmuutemme etu. Me voisimme esimerkiksi ottaa mallia Ruotsista, jolla on vahva oma puolustusteollisuus. Se on tärkeä asia sotilasliittoon kuulumattomalle maalle.

Edustajat Viljanen ja Heinonen kysyivät tästä kyberturvallisuuden koordinaatiosta. Puolustusvaliokunnan esityksen mukaisesti: valtioneuvoston kanslian. Mielestäni tässä tilanteessa on syytä poikkihallinnolliseen ja perusteelliseen arviointiin. Sitä edellyttää kokonaisturvallisuus.

Edustaja Kari jatkoi kertausharjoituksilla kysymisestä. Tämä kertausharjoitusten nostaminen on mahdollista asteittain. Mutta missä suuruusluokassa sen voimme tehdä, siihen voimme palata esimerkiksi puolustusvaliokunnassa tarkemmin.

Kehitysmäärärahoihin en tohdi ollenkaan puuttua, koska ne eivät kulu hallinnonalaani.

Edustajat Mikkonen ja Jarva kysyivät naisten kutsunnoista. Sehän on pitkälti myös kustannuskysymys, mutta se vaatii yhteiskunnallista keskustelua. Mahtaako nousta esimerkiksi ensi eduskuntavaalien alla esille? Itse pitäisin sitä hyvänä, että puolueet määrittelisivät kantansa tähänkin kysymykseen.

Edustaja Kanervan esitys siitä, miten kansalliset parlamentit kytkettäisiin EU:n puolustuslottuvuuden kehittymisen yhteyteen: pidän ilman muuta kannatettavana, että kansallisten parlamenttien vaikutusmahdollisuudet turvataan.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Keskustelu keskeytetään. Keskustelua jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 16.02.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Keskustelua jatkettiin kello 22.38.

Puhemies Maria Lohela: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytettyä asia-
kohdan 3 käsittelyä.

22.38 Sofia Vikman kok: Arvoisa rouva puhemies! Eduskunta jatkaa puolustusvaliokun-
nan puolustusselontekoa koskevan mietinnön käsittelyä. Olen tyytyväinen selonteon konk-
reettisiin linjauksiin puolustuksemme vahvistamisesta ja läntisen puolustusyhteistyön tii-
vistämisestä. Puolustusvaliokunta korostaa mietinnössään muun muassa Puolustusvoimi-
en riittävää resursointia ja kolmen puolustushaaran tasapainoista kehittämistä sekä toimi-
van viranomaisyhteistyön merkitystä hybridiuhkiin varautumisessa. Olin mukana selon-
teon parlamentaarisessa seurantaryhmässä ja jaan puolustusvaliokunnan näkemyksen sii-
tä, että kaikki eduskuntapuolueet kattava parlamentaarinen seuranta järjestetään
tulevienkin turvallisuutta koskevien selontekojen valmistelussa.

Arvoisa rouva puhemies! Lähialueemme valtiot ovat reagoineet turvallisuusympäristön
heikkenemiseen parantamalla puolustusvalmiuttaan ja lisäämällä puolustusmenojaan. Esi-
merkiksi Ruotsin hallitus on päättänyt asevelvollisuuden osittaisesta palauttamisesta.
Vaikka Suomi on viisaasti säilyttänyt puolustuksensa perustana yleisen asevelvollisuuden,
on myös meidän panostettava lisää puolustukseen. Selonteon mukaan sotilaallista voiman-
käyttöä Suomea vastaan tai sillä uhkaamista ei voida sulkea pois. Se tarkoittaa sitä, että kai-
kissa tilanteissa on huolehdittava Suomen omasta puolustuskyvystä.

Yksi selonteon tärkeimpiä linjauksia liittyykin Puolustusvoimien resursseihin. Puolus-
tusvalmiuden parantamiseen ja puolustushankintoihin osoitettujen ja päätettyjen lisämää-
rärahojen lisäksi edessä on Ilmavoimien Hornet-kaluston ja Merivoimien alusten suori-
tuskkykyjen korvaaminen. Ilma- ja Merivoimien 2020-luvun hankintojen kustannusarvio on
jopa yli 10 miljardia euroa. Kyseessä on valtava mutta kansallisen turvallisuuden kannalta
aivan välttämätön investointi.

Arvoisa puhemies! Omasta puolustuksestamme huolehtimisen lisäksi toinen keskeinen
selonteon linjaus koskee Suomen läntisen puolustusyhteistyön kehittämistä. Selonteon
mukaan Venäjä pyrkii vahvistamaan suurvalta-asemaansa ja on ilmaissut tavoitteensa etu-
piirijakoon perustuvasta turvallisuusrakenteesta. Myös puolustusvaliokunta korostaa puo-
lustusyhteistyön merkitystä. Valiokunnan mietinnön mukaan puolustusyhteistyö vahvis-
taa Suomen kansainvälistä ja turvallisuuspoliittista asemaa.

EU on Suomelle turvallisuuspoliittinen valinta ja arvoyhteisö. Selonteossa linjataan, että
Suomi edistää unionin puolustusyhteistyön kehittämistä. Suomella ei ole puolustusliiton
turvatakuita, ja siksi on Suomen etu, että Lissabonin sopimuksen keskinäisen avunannon
lauseke lisää unionin jäsenmaiden puolustusyhteistyön kehittämismahdollisuuksia. Valio-
kunnan mietinnön mukaan Britannian pitäminen EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteis-
työn piirissä on tärkeää. Suomen tulee mietinnön mukaan myös olla aktiivisesti määritte-
lemässä yhteistyöalueita Euroopan puolustusrahostolle, jotta Suomen kansalliselle puolus-
tukselle saadaan konkreettista hyötyä.

Puolustusvaliokunnan mietinnön mukaan Ruotsin kanssa tehtävä puolustusyhteistyö
sekä EU:n puolustusulottuvuuden kehittäminen ovat selontekokaudella puolustusyhteis-
työn kärkihankkeita, joissa Suomen kannattaa olla aktiivisesti mukana. Selonteossa tode-
taan, että Suomi on sotilasliittoon kuulumaton maa, joka toteuttaa käytännönläheistä

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kumppanuutta Naton kanssa ja ylläpitää mahdollisuutta hakea Nato-jäsenyyttä. Suomen on omaksi edukseen pyrittävä pitämään tämä ovi auki.

Arvoisa rouva puhemies! Puolustusselonteko viitoittaa Suomen puolustuksen tulevaisuutta yhä vaikeammin ennakoitavassa turvallisuustilanteessa. Tärkeä viesti on, että maailma on muuttunut ja muuttuu jatkossakin nopeasti ja että Suomi varautuu tähän vahvistamalla omaa puolustustaan ja pitämällä huolta riittävistä turvallisuuteen kohdistuvista määrärahoista. Suorituskykyjen heikentämiseen meillä ei ole varaa.

22.43 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kansanedustajat! Alkuun hieman haluan kyllä kritisoida tätä järjestelyä, miten näinkin tärkeää asiaa eduskunnan täysistunnossa käsitellään. Päivällä aikaa oli tuolle nopeatempoiselle keskustelulle ja vain muutamalle puheenvuorolle. Nyt kello on jo kohta lähestymässä tämän päivän loppua ja salissa vain muutamia kansanedustajia. Tekisi mieleni pyytää tämän asian siirtämistä seuraavaan täysistuntoon, sellaiseen, että olisimme paikalla ja voisimme käydä keskustelua tästä hieman toisenlaiseen aikaan, mutta en sitä nyt kuitenkaan tee.

Meillä kolmen selonteon malli turvallisuudessa nopeasti muuttuneessa turvallisuustilanteessa on minun mielestäni hyvin perusteltu. Meillä ensin tehtiin sisäisen turvallisuuden selonteko, sitten ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko ja nyt ensimmäistä kertaa tämä puolustusselonteko, jonka keskeisenä innoittajana taikka pontimena oli se, että meillä on edessä niin merkittäviä uudistustarpeita mutta myös materiaalihankintoja Puolustusvoimiin.

Parlamentaarinen seuranta näissä on toiminut sisäisen turvallisuuden selontekoa lukuun ottamatta. Pidän tärkeänä, että jatkossa, jos hallitusohjelmaneuvoitteluihin päädytään tällaiseen rakenteeseen, mitä itse pidän kannatettavana, että me teemme nämä turvallisuuden selonteot tällä kolmella rakenteella, niillä olisi mielellään yhtenevä parlamentaarinen seurantaryhmä, joka kokonaisuutta seuraisi.

Tätä asiaa on eduskunnassa käsitelty pitkään. Tämä on lähes puolentoista vuoden työ kaiken kaikkiaan, puolustusvaliokunnassa sata asiantuntijaa, kokouksia valtava määrä myös lausunnonantovaliokunnissa, ja sen takia olisin toivonut, että tämä asia olisi saanut hieman paremman käsittelyajankohdan eduskunnassa.

Edustaja, valiokunnan puheenjohtaja, ministeri Kanerva kertoi varsin laajasti päivällä esittelypuheenvuorossaan tämän kokonaisuuden tekemisestä. Se on tapahtunut hyvällä yhteistyöllä. Kiitosta annoin silloin myös tuossa debatissa ministeri Niinistölle, jonka johdolla on nopeasti reagoitu tähän muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen kaikilla tasoilla.

Meidän Puolustusvoimillamme on nykyään neljä tehtävää: sotilaallinen puolustaminen, viranomaisapu, kansainvälinen avunanto ja avun vastaanottaminen ja sitten kansainvälinen kriisinhallinta. Meidän on tärkeää huolehtia siitä, että meillä on resurssit kunnossa, me tarvitsemme materiaalia, ja tätä työtä on nyt tehty eteenpäin. Pidän hyvänä sitä, että meillä oikeastaan vasemmistoliittoa lukuun ottamatta on eduskunnassa kaikissa puolueissa hyvin yhtenevä näkemys siitä, että näissä resursseissa pitää edetä määrätietoisesti — Laivue 2020, HX eli Hornetien korvaava hanke, jossa nyt linjataan tässä selonteossa se, että me haluamme eduskuntana varmistaa sen, että poistuvien Hornetien suorituskyky korvataan täysimääräisesti. Määrästä ja muusta sitten tehdään myöhemmin ratkaisuja, puhumattakaan koneen merkistä.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Maavoimat on myös tärkeän kehittämisen kohteena. K9 Thunderit ovat tulleet sinne — tai ensimmäiset — ja se hankinta etenee. Mutta siellä on myös edessä merkittäviä kalustousimisia, muun muassa rynnäkkökiväärien osalta.

Toimintaresurssien rinnalla myös toimintakyvyn ja -oikeuksien pitää olla oikealla tasolla, ja niitäkin on päivitetty ministeri Niinistön aikakaudella. Kertausharjoitusmäärät on nostettu nyt sille tasolle, missä ne vähimmillään pitää olla, mutta lisäystarvetta on. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen määrärahoista puhuimme tänään ja myös maanpuolustustahdosta, jonka haluan nostaa siinä mielessä nyt esille myös tässä keskustelussa, että puolustusvaliokunta poiketen esimerkiksi puolustusministeriöstä ja Puolustusvoimista nosti esille myös asiantuntijakuulemisessa esille tulleen asian siitä, voiko sillä olla vaikutusta laskeeseen maanpuolustustahtoon, että kaikki eivät kokisikaan tätä maata enää puolustamisen arvoiseksi. Tietynlaisesta kansakunnan eheydestä me kannoimme huolta ja haluamme, että sitä selvitetään.

Kyberkoordinaatio on keskeisen tärkeä asia. Meidän pitää etsiä vahvempaa koordinaatiota esimerkiksi valtioneuvoston kansliaan. Tuossa debatissa toin esille esimerkiksi sen, että jos meidän raideliikennettämme, raiteita, vastaan hyökkää ulkomailta esimerkiksi hävittäjillä, niin silloin Suomen puolustusvoimat lähettää hävittäjät vastaamaan tähän uhkaan, mutta jos tuo hyökkäys tapahtuukin tietoverkkoja käyttämällä, sähköverkon lamauttamisella tai muulla, niin silloin vastuu onkin toisilla tekijöillä.

Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti loppuun kansainvälisestä yhteistyöstä: Pidän myönteisenä sitä, että Ruotsin kanssa yhteistyössä ollaan valmiita etenemään reippain askelin. EU-yhteistyö on tärkeä. Esimerkiksi meidän kaltaisellemme maalle, joka ei kuulu sotilasliittoon, on tärkeää, että me etenemme näissä hankkeissa mieluummin suunnannäyttäjinä kuin seuraajina niin, että esimerkiksi Lissabonin sopimuksen turvatakuuta tulkitaan mahdollisimman laveasti. Nato-kumppanuudessa olemme ottaneet sen pisimmälle menevän kumppanuuden asteen, kiitos siitä. Se on meille tärkeä. Tietysti keskusteluyhteys pitää pitää yllä myös muihin valtioihin Venäjä mukaan lukien esimerkiksi Itämeren tapahtumien vakauden säilyttämiseksi.

22.50 Lea Mäkipää uv: Arvoisa puhemies! Kuten hallitusohjelmassa on linjattu, puolustusselonteko on laadittu erillisenä kokonaisuutena, missä määritellään puolustuspoliittiset linjaukset puolustuksen ylläpidolle, kehittämiselle ja käytölle.

Mietinnössä todetaan, että Suomen sotilaallinen toimintaympäristö on muuttunut. Sotilaallinen toiminta ja sotilaalliset jännitteet Itämeren alueella ovat lisääntyneet. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämääränä on kuitenkin ehkäistä Suomen joutuminen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi.

Suomen puolustus perustuu kansalliseen puolustusratkaisuun, siis yleiseen asevelvollisuuteen ja sotilasliittoon kuulumattomuuteen. Kuten jo päivälläkin mainittiin, niin sodan ajan joukkoja nostetaan 280 000 sotilaaseen. Valmiuden ylläpitoon ja kehittämiseen esitetään runsaat 50 miljoonaa euroa vuodessa. Tätä summaa käytetään materiaalisen valmiuden kohottamiseen sekä joukkojen kouluttamiseen, mikä koskettaa niin Puolustusvoimien henkilökuntaa kuin valmiusyksikössä palvelevia varusmiehiä.

Tärkeitä lakimuutoksia ovat esimerkiksi aluevalvontalaki ja myös kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen mahdollistava lainsäädäntö.

Mietinnössä kannamme huolta Puolustusvoimien ammattisotilaiden ja siviilihenkilöiden jaksamisesta. Samat henkilöt vastaavat niin varusmiesten kuin reserviläisten koulutta-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

misesta ilman että koulutusjaksojen väliin jää riittävästi aikaa lepoon ja asioiden suunnitteluun.

Suomen puolustus on poikkeuksellisessa tilanteessa 2020-luvulla, kun Merivoimien kuusi alusta saavuttaa elinkaarensa määränpään ja samoin Hornet-hävittäjäkalusto. Puolustusvaliokunnan mielestä onkin selvää, että strategisten hankkeiden toteuttaminen on välttämätöntä maanpuolustuksen kokonaisuuden kehittämisen kannalta.

Puolustusyhteistyötä tehdään Naton ja EU:n kanssa, ja ennen kaikkea kahdenvälisessä yhteistyössä Ruotsilla on erityisasema. Puolustusvaliokunta pitää Yhdysvaltoja Ruotsin ohella keskeisenä kumppanina puolustuspolitiikan sotilaallisen suorituskyvyn kehittämisen sekä kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistumisen kannalta. Suomi osallistuu sotilaalliseen kriisinhallintaan noin 500 sotilaan panostuksella, muun muassa vuoden 2018 loppuun Irakissa koulutus- ja neuvontatehtävissä sadalla sotilaalla. Suomi osallistuu siis EU:n, Naton ja YK:n operaatioihin sekä rauhanturvakoulutukseen. Osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintatoimintaan on keskeinen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Suomella on hyvät edellytykset vastata hybridiuhkiin. Hallitusohjelmassa mainitaan yhtenä painopistealueena hybridivaikuttamisen torjuminen. Suomessa on jo vakiintuneina käytäntöinä sellaisia järjestelyitä, joita monissa maissa saatetaan joutua luomaan alusta alkaen uudelleen. Hybridiuhat eivät ole pelkästään sotilaallisia: esimerkkejä hybridiuhkista ovat verkkopropaganda, verkkovakoilu, tiedon sabotointi, kyberhyökkäykset kriittiseen infraan sekä informaatiovaikuttaminen. Julkisuuksessa on ollut myös sellaisia hybridiuhkia kuin Krimin valtauksessa käytetyt tunnuksettomat sotilaat eli vihreät miehet ja Isisin sisäsisota. Suomalaisen yhteiskunnan kriisinsieto syntyy yhteistyössä, ja varautumiseen kuuluu oleellisesti viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan sekä elinkeinoelämän tiivis yhteydenpito ja valmistautuminen. On tärkeää, että hybridiuhkiin kyetään vastaamaan myös yksilötasolla.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: Sotilaallisella huoltovarmuudella turvataan Puolustusvoimien kriittisten järjestelmien toimintakyky yhteiskunnan häiriötilanteissa. Tärkeä osa puolustuskykyämme on varmistaa käyttökuntoisen materiaalin ja palveluiden toimittaminen oikeaan aikaan ja paikkaan mahdollisia sotilasoperaatioita varten. Kuten puolustusvaliokuntakin on korostanut, Suomella on oltava tarvittava teollinen ja teknologinen osaaminen kriittisten järjestelmien ylläpitämiseksi. Myös energia-, elintarvike- ja terveystuotannon huoltovarmuudella on tärkeä merkitys väestön toimeentulon ja talouselämän toiminnan ylläpitämiseksi mahdollisissa kriisitilanteissa. Vaikka energian saatavuus on nyt hyvä, aina pitäisi varautua alueen mahdollisiin toimintaympäristön muutoksiin.

22.55 Sirpa Paatero sd: Arvoisa rouva puhemies! Selonteko on valmisteltu parlamentaarisen työryhmän tukemana, ja toive on, että tulevaisuudessa, jos ja kun oletettavaa on, että nämä kolme erillistä selontekoa valmistellaan, eli ulkopoliittinen, sisäpoliittinen ja puolustuspoliittinen, niin niissä olisi kaikissa parlamentaarinen valmistelu, niiden taso olisi samanlainen ja kaikissa olisi sama tilannekuva. Tästä oli pientä haastetta, sillä aina tilanteet kerkeävät muuttua ja nytten tässä prosessin aikana tapahtui brexit elikkä äänestys Britanniassa, USA:ssa tapahtui presidentinvaihdos, joka muutti turvallisuuspoliittista tilannetta myöskin aika lailla. Toisaalta myöskin Euroopan unionin puolella tuli puolustusyhteistyöhön lisää vahvuutta pelkästään jo tämän meidän selonteon käsittelyn aikana. Sen takia ollaan kirjoitettu yksi ainoa ponsi tähän valiokunnan puolelta ja se vahvistaa tahtotilaa par-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

lamentaaraisesta valmistelusta myös tulevaisuudessa. Mietintö on mielestäni siltä osin hyvä, että se menee jopa syvemmälle muutamissa asioissa, vaikkapa Ruotsi-yhteistyössä ja hybridi- ja kyberpuolella, kuin se varsinainen selonteko, elikkä teimme syvempää perehtymistä näihin kohtiin.

Tässä koko suomalaisen yhteiskunnan keskustelussa turvallisuuspolitiikasta pitäisi erittäin paljon kiinnittää huomiota siihen, että meillä pitää olla laaja yhteisymmärrys ja kansalaiskeskustelu tässä aiheessa. Ensisijainen tavoite tulee olla se, että Suomi pysyy kaikkien näitten konfliktien ulkopuolella ja että Suomen alueita ei käytetä muiden maiden vihamieliseen käyttöön tai kauttakulkuun muita maita vihamielisesti kohdistuen.

Yhtenä testinä siihen, että Suomen kansa pysyy tässä mukana, on maanpuolustustahto, jota maanpuolustuksen tiedotuksen suunnittelukunta aina vuosittain testaa, ja hälyttävää on ollut nyt, että maanpuolustustahto kaikkien suomalaisten osalta on vähentynyt. Siihen on nähty joitakin syitä, joista tämä kahtiajakautuminen, että toisilla menee Suomessa paremmin kuin aikaisemmin ja toisilla paljon huonommin kuin aikaisemmin, on nähtävästi yksi selittävä syy siihen, että kaikki eivät koe tätä maata enää oman näkökulmansa puolelta puolustamisen arvoiseksi. Näin ei pidä olla, vaan sen takia tämän meidän yhteisen kansakuntamme pitää olla kaikkien kokemuksessa samanlainen.

Toinen näkökulma tähän on se kriisinsietokyky, joku nimittää sitä resilienssiksi, elikkä meillä pitää olla riittävän vahva yhteiskunta, jolloinka voidaan eri toiminnoilla vastata erilaisiin kriiseihin ja konflikteihin, mitä täällä tapahtuu.

Tässä suomalaisessa puolustuksessa lähtökohta on tietysti itsenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden puolustaminen, yleinen asevelvollisuus ja sotilaallinen liittoutumattomuus. Nämä kaikki lukevat myöskin täällä, liittoutumattomuus erityisesti. Meillä tärkeinä keinoina ovat tietysti rauhantahtoinen ja aktiivinen ulkopoliittikka, jossa toivoisin yhä edelleen aktiivisuutta muun muassa YK-järjestöjen käyttämiseen, ja meidän maineemme rauhanturvaamisessa mutta myöskin toisaalta rauhansovitteluissa ja -neuvotteluissa. Uskottavaa puolustusta tullaan tässä tulevina vuosina vahvistamaan niin sodanajan joukkojen osalta kuin myöskin investointien osalta. Meillä pitää olla mahdollisuus, johon lakia tehtiin, ottaa myöskin apua kriisitilanteissa. Meillä ei saa antaa omia alueitamme muiden käyttöön ja meidän vahvat kumppanuutemme erityisesti Ruotsin kanssa, meidän harjoitusyhteistyömme Naton kanssa ja monien muidenkin EU-maiden kanssa ovat ne keinot, millä Suomen puolustusta varmaankin voidaan vahvistaa.

Nyt tähän on kirjattu lupaukset investointitason nostoon vuodesta 2021 eteenpäin, 150 miljoonaa, ja toisaalta valmiuden parantamiseen, 55 miljoonaa, jo ensi vuodesta, ja niillä toivottavasti tämä taso saadaan. Sitten kun siirrytään isompiin hankintoihin, elikkä Laivue 2020, joka on jo nyt osittain meneillään, mutta erityisesti siinä kohtaa, kun siirrytään HX-hankkeiden elikkä Hornetien korvaukseen, tulee huomioda se, että tässä mietinnössä kirjattiin erityisesti, että tässä ei linjata, kuinka paljon niitä lentokoneita tulee hankkia, eikä myöskään linjattu, mikä on se määrä euroja, mitä käytetään, eikä myöskään sitä, millä keinoilla niitä rahoitetaan. Sen takia täällä on myöskin heitetty tämä ajatus puolustusverosta mahdolliseksi käyttää.

Koko kansa on velvollinen osallistumaan puolustukseen tai avustamaan siinä. Tästä on varmaankin erilaisia versioita tulevaisuuteen, pitäisikö koululaisille olla enemmän kansalaisaitoa tältä osuudelta. Joskus olen heittänyt itse ajatuksen, että pitäisikö kaikille olla esimerkiksi kuukauden tai muutaman kuukauden kurssi, mitenkä varaudutaan erilaisiin krii-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

sitilanteisiin ja niiden tukemiseen, mutta näitä tulevaisuudessa varmaan viedään eteenpäin. — Kiitos.

23.01 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Puolustusselonteko tulee todella aikaan, jolloin sille on tarvetta. Puolustusselonteon valmistelussa on tehty erittäin huolellista työtä, ja puolustusvaliokuntaa täytyy kiittää siitä huolellisesta ja ennen kaikkea perusteellisesta työstä mietintöä tehtäessä. Kun katsoo tuota asiantuntijalistaa, mitä puolustusvaliokunta on kuullut, ja aivan kuten valiokunnan korkeasti arvostamani puheenjohtaja Ilkka Kanerva omassa puheenvuorossaan kuvasi, niin puolustusvaliokunnalle täytyy antaa kyllä täyden kympin kiitokset erittäin hyvästä työstä.

Tilanne Suomen ympäristössä on muuttunut viime aikoina hyvin nopeasti. Kuka olisi uskonut viisi vuotta sitten, missä tilanteessa olemme nyt. Mutta tähänkin tilanteeseen meidän pitää sopeutua. Suomi on turvallinen maa ja sellaisena se meidän tulee pitää, ja kaikki nämä asiat ovat meidän omissa käsissä. Tämä turvallinen tilanne, rauhallinen tilanne tässä maassa on ansaittava joka päivä. Tässä asiassa ei voi lomapäiviä ja vapaapäiviä pitää.

Selonteon valmistelu on tehty todellakin perusteellisesti ja huolellisesti ja otettu huomioon kaikki ne tiedossa olevat uhkakuvat, mitkä Suomella oman maan puolustamisessa ovat mahdollisia. Olemme Euroopan unionin jäseniä, ja Euroopan unioni on meille tärkeä turvallisuusyhteisö. Sitä kautta saamme turvatakeet, niin että jos joku hätätilanne meihin iskee, saamme sieltä muilta jäsenmailta apua, ja tietenkin myös päinvastoin: jos joku joutuu ongelmiin, niin me autamme toki voimiemme mukaan.

Tämän selonteon tärkeä viesti on se, että Suomi pitää nämä meidän puolustuksemme kannalta tärkeät kivijalat edelleen voimassa: Koko maata puolustetaan sen jokaisella neliöllä. Sitten meillä on yleinen asevelvollisuus, joka ylläpidetään edelleen vahvana ja tehokkaana. Ja sitten uskottava puolustus luodaan sitä kautta, että meillä on riittävän hyvä kalusto Puolustusvoimien tarpeisiin, niin että maata pystytään aidosti puolustamaan niin maalla, merellä kuin ilmassakin.

Kaiken tämän päälle tulee tietenkin maanpuolustustahto. Vaikka meillä nämä aineelliset asiat olisivat kuinka hyvässä kunnossa, siitä huolimatta jos meillä ei ole tahtoa puolustaa tätä maata, niin aika paljon silloin meiltä puuttuisi. Mutta kuten tiedämme, esimerkiksi meidän nuorten keskuudessa maanpuolustustahto on aivan vankkumaton. Tässä asiassa suomalaiset ovat äärimmäisen yksimielisiä, ja se on todella erittäin tärkeä asia Suomelle.

Suomen ympärillä on tilanne muuttunut, niin kuin sanoin, ja yksi suurimmista uhkista tällä hetkellä ovat nämä hybridiuhat. Tänä päivänä käsitelimme aluevalvontalakia, jossa nousivat esille nämä tunnuksettomat sotilaat, ja se on yksi uusi uhka, mikä maailmalla on noussut viime vuosina esille. Suomi on tähänkin valmistautunut, ottanut huomioon nämä uhkat. Tärkeää on kuitenkin, että kaikki nämä alueet saadaan kuntoon, ja Suomen puolustuksen kannalta on äärimmäisen tärkeää, että saamme tämän tiedustelulainsäädännön ajan tasalle. Se on sellainen asia, josta ei Suomen pidä tinkiä, ei yhtään. Uskon, että eduskunta on tässä tulevassa käsittelyssä sitten alkavalla syyskaudella erittäin nopea ja tehokas.

Hybridiuhkat ovat ympärillämme kasvaneet, ja ne on arvioitu tässä selonteossa mielestäni erittäin hyvin. Uudet tilanteet vaativat sen, että jokaiseen uuteen uhkaan on reagoitava nopeasti. Siinä näkyy se, että esimerkiksi armeija on oman valmiuden kohottamiseen antanut lisämäärärahaa, esimerkiksi entiseen aikaanhan oli niin, että kertausharjoituksiin kutsumisaika oli todella pitkä, mutta nyt voidaan tarvittaessa kutsua hyvinkin nopeasti, niin

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

että puolustuksen tasoa voidaan hetkessä nostaa ilman että tulee pitkiä lain vaatimia odotusaikoja.

Kalustohankinnat tukevat tätä tavoitetta myös. Armeijan liikkuvuutta on parannettu, viestiyhteyksiä on parannettu ja kaikenlaista tietoliikenteeseen liittyvää kalustoa on tähän maahan hankittu lisää. Se on erittäin arvokasta.

Muistan kun eräässä puolustuspoliittisessa keskustelussa puhuttiin siitä, mikä on paras tapa puolustaa maata. Siellä verrattiin ammattiarmeijaa sitten tähän Suomen järjestelmään. Muuan viisas talouselämän edustaja sanoi hyvin, että onko sillä väliä, onko siellä teknistä laitetta käyttämässä, vaikka nyt esimerkiksi viestiliikennevälinettä käyttämässä, värvätty ylikersantti, joka varmasti hommansa osaa, vai peräti nokialainen huippualan tietokoneinsinööri, joka varmaan on myös oman alansa huippuasiantuntija. Elikkä tämä kuvaa sitä hyvin, miten Suomen järjestelmä antaa mahdollisuuden käyttää ihmisten kykyjä parhaalla tavalla hyväksi.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä se, että huoltovarmuus on tärkeä asia, joka meidän on koko ajan pidettävä mielessä. Armeija marssii vatsallaan, niin kuin vanha sanonta kuuluu.

Ja viimeiseksi, arvoisa puhemies, Urho Kaleva Kekkonen sanoi aikanaan — ja se on Suomen kannalta tärkeä viisaus: pidetään ne ystävät aina lähellä ja vihamiehet mahdollisimman kaukana. [Timo Heinonen: Se oli hyvä puhe!]

23.07 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan selkeä päämäärä on ehkäistä Suomen joutuminen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi.

Toimintaympäristö on muuttunut viime vuosina erittäin nopeasti, ja samalla sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden välinen rajanveto on tullut entistä vaikeammaksi. Tällöin kyse on kokonaisturvallisuudesta, jonka johtaminen ja varmistaminen edellyttää eri viranomaisten keskinäistä yhteistyötä ja toimivaltasuhteiden tarkastelua. Valtion kriisinsietokykyä ei ole tarkasteltu riittävästi kokonaisuutena. Tähän puutteeseen tulee kiinnittää huomiota ja arvioida yhteiskuntamme kriisinsietokykyä systemaattisesti.

Turvallisuusselonteko kattaa ulko- ja turvallisuuspolitiikan tarkastelun ensi vuosikymmenen puoliväliin eli kahdeksan vuoden päähän. Nykytilanteessa kahdeksan vuotta on erittäin pitkä aika. Valiokunta onkin kiinnittänyt huomiota siihen, että vaikka Suomeen ei juuri nyt kohdistu uhkaa, on silti tarpeellista kehittää toimintaa siten, että uhkakuviin kyetään vastaamaan aiempaa nopeammin. Tästä esimerkkejä ovat reserviläisten aiempaa nopeampi palvelukseen kääntäminen sekä varusmiesten kouluttaminen valmiustehtäviin.

Arvoisa puhemies! Vaikka taloudellinen tilanne on ollut haastava, ovat Puolustusvoimat ja muut viranomaiset kyenneet suoriutumaan tehtävistään. Kuten selonteossa todetaan, on jatkossa huolehdittava siitä, että taloudellisesta tilanteesta riippumatta viranomaisille annetaan riittävät resurssit maamme turvallisuuden takaamiseksi.

23.09 Kauko Juhantalo kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kuten päivällä lausuin, olin runsas 10 vuotta sitten puolustusvaliokunnan puheenjohtajana johtamassa tätä samaa selonteon tekoa, ja nämä keskeiset elementit, jotka siihen liittyivät silloin, ovat tässäkin hyvin keskeisessä osassa. Mainitsen nimenomaan maan itsenäisen puolustamisen ja asevelvollisuusarmeijan ja koko maan alueen puolustamisen. Ne ovat tässä ne keskeiset sisällöt.

Mutta vaikka nämä perusteet ovat samat, kyllä tämä puolustusselonteko on mehevämpi. Se on enemmän uusia asioita huomioon ottava ja sikäli erittäin hyvin laadittu ja melkein sata asiantuntijaa kuullut. Siihen voi helposti olla mieltymässä. Ja yhdyn mielelläni muun

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

muassa edustaja Paateron edellä lausuttuihin hyvin asiantunteviin käsityksiin tästä puolustuselänteen sisällöstä.

Mitä sen laatimiseen tulee, niin liityn myös siihen valiokunnan arvosteluun siitä, että meillä on jonkinlainen sekamelska nyt näissä selonteissa, niiden järjestyksissä. Kun sisäisen turvallisuuden selonteko tehtiin, siihen ei liittynyt parlamentaarista valvontaa. Ja aivan oikein, valiokunnan mielestä oikea järjestys on se, että ensin on ulko- ja turvallisuuspoliittinen, sitten nämä muut kolme, siinä järjestyksessä, ehkä puolustuselänteko ja sitten sisäisen turvallisuuden selonteko ja niissä parlamentaarinen valvonta. Se antaa jatkuvuuden, jatkuvan seurannan ja asian hallitsemisen.

Keskeistä on myös se, että tässä ovat selkiytyneesti esillä mielipiteet ja hyvät kannanotot suhteistamme Venäjälle, Yhdysvaltoihin, Natoon, EU:hun ja Pohjoismaihin, erityisesti Ruotsiin. Ruotsin yhteistyö alkoi jo silloin yli 10 vuotta sitten lähinnä merivartion toiminnan kautta ja Ilmavoimien kautta. [Puhemies koputtaa] Mutta tämä on oikea linja, mikä tässä on esillä.

23.11 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Käsittelemme tosiaan hallituksen puolustuseläntekoa ja tätä puolustusvaliokunnan mietintöä, jonka saimme valmiiksi hyvässä yhteistyön hengessä valiokunnassa.

On todella tärkeää, että kansallisesti pidämme kiinni niin sanotusti peruspalikoista puolustuspolitiikassamme eli pidämme kiinni tästä yleisestä asevelvollisuudesta, josta Suomi on ollut hyvin tunnettu jo aikaisemmin. Olemme myös eläneet ajan, jolloin Suomea on myös hieman arvosteltu siitä, että tämä nyt olisi tämmöinen menneen maailman ilmiö ja järjestelmä. Mutta sitten kun olemme huomanneet, että maailmassa on tiettyä epävakautta tullut ja turvallisuuspoliittinen ilmapiiri on kiristynyt, niin yhtäkkiä Suomi on ollutkin tämmöinen malliesimerkkimaa siitä, miten hyvin me olemme pystyneet järjestämään oman itsenäisen ja kansallisen puolustuksemme, kattavasti kouluttamaan sotilaalliset valmiudet meidän kansalaisille.

Myös sitten tämä aktiivinen vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta on ollut semmoinen tärkeä kivijalka, mistä haluamme pitää edelleen kiinni. On myös tärkeää tuoda esiin tämä valiokunnan huomio, että näiden resurssien vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan turvaamiseksi nykyisellään ja myös kehittämiseksi tulisi nyt hallituksen noudattaa tätä omaa linjaustaan ja myös että valtiovarainministeriö jatkossa ei tulisi tätä leikkausta esittämään vuosittain ennen eduskunnan budjettikäsittelyä vaan nämä määrärahat vapaaehtoiselle maanpuolustustyölle turvataan.

Näkis, että on pikemminkin tarvetta lisätä näitä resursseja jatkossa. Perustelen tätä sillä, että tutkimuksissa on tuotu selvästi esiin, että suomalaiset ja erityisesti naishenkilöt eivät koe nyt riittävän hyväksi omia taitojaan toimia tämmöisissä kriisitilanteissa ja poikkeusolosuhteissa, ja sen takia näitä valmiuksia tulisikin parantaa. Tähän aiheeseen tullaan varmasti palaamaan tarkemmin vielä tässä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden strategiassa, joka päivitetään syksyllä. Siinä tähän aiheeseen tullaan varmaan ottamaan paremmin kantaa, ja esitänkin jo tässä vaiheessa, ettei unohdu, että toivoisin, että puolustusvaliokunta pitäisi tästä aiheesta avoimen kuulemisen. Meillä ei ole vielä ollut tällä hallituskaudella avoimia kuulemisia. Tämä olisi erittäin hyvä aihe koota laajemmin kuultavia ja käydä laajempaa yhteiskunnallista keskustelua siitä, miten me pidämme näistä yhteiskunnan turvallisuustaidoista huolta myös kansalaistasolla. Niin viranomaistasolla kuin yritys- ja

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

järjestötasolla tämä yhteistyö on hyvällä tasolla, mutta kansalaistasolla meillä on tässä hieman tekemistä.

Avaan hieman sitä ajatusmallia, mitä olemme tässä nostaneet myös valiokuntatasolla keskustelussa esiin:

Tässä puolustustaitojen ja sotilaallisten taitojen koulutuksessa on usein nostettu esiin, että kutsunnat pitäisi laajentaa koko ikäluokalle ja myös naisille velvoittavaksi. Ajatus on sinänsä ihan hyvä avaus keskusteluun, mutta myös omasta kokemuksestani tiedän, että kutsunnat eivät anna minkäänlaisia valmiuksia mihinkään toimintaan, eivät kouluta millään tavalla, vaan siinä on kyse nimenomaan kartoittaa, minkälaisen varusmiespalveluksen haluaa ja mihin voidaan sijoittaa sitten, kun varusmiespalvelukseen lähtee, ja ylipäätään onko itsellä kykyjä ja todellinen halu lähteä sinne koulutukseen. Se ei sinänsä ole tavoiteltavaa, että me houkuttelisimme suurempaa ikäluokkaa ja naisia palvelukseen, koska meillä ei ole tarjota heille tällä hetkellä tiloja. Tällaista suunnitelmaa ei ole, että prikaatien määrää kasvatettaisiin tai sodanajan joukkoja lisättäisiin. Eli sotilaitten määrää ei ole tarkoitus lisätä nykyisestään.

En näe, että tämä on tarkoituksenmukainen pelkästään tasa-arvokysymyksenä, vaan näitä taitoja pitäisi aidosti lisätä koko ikäluokalle jo ennen varusmiespalvelusta. Tämä olisi hyvin loogista ja helposti järjestettävissä jo oppilaitosvaiheessa. Esimerkiksi viimeistään toisella asteella voitaisiin järjestää tällainen poikkeusoloihin, kriisitilanteisiin valmentava koulutus, jossa nämä taidot tulisivat jo käsiteltyä osana koulutyötä luonnollisesti. Tätä työtä tehdään jo osin, esimerkiksi joissain lukioissa järjestetään tällaisia turvakursseja maanpuolustusjärjestöjen toimesta, ja tätä toimintaa olisi mahdollista laajentaa, ja tälle on myös kovasti kysyntää. Nämä paikat yleensä täyttyvät hyvin nopeasti. Olisi tärkeää, että se olisi tarjolla kaikille. Näkisin sen jopa niin kuin ihan velvollisuutena, että meidän julkinen sektori, valtio huolehtisi siitä, että kaikille kansalaisille tarjotaan tiettyssä ikävaiheessa tämä koulutus, koska meidän perustuslain mukaan jokaisella suomalaisella on velvollisuus puolustaa maata tarvittaessa. Mutta tällä hetkellä me emme tarjoa tähän valmiuksia kaikille, ja näkisin, että tämä on yhteinen [Puhemies koputtaa] keskustelunaihe ja kehittämiskohde, ei pelkästään mikään puoluepoliittinen kysymys. Toivon, että tässä asiassa edetään.

23.17 Sofia Vikman kok: Arvoisa rouva puhemies! Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta MTS:n viimeisimmän mielipidetutkimuksen mukaan maanpuolustustahto on heikentynyt etenkin nuorten kansalaisten kohdalla. Yhdestä mittaustuloksesta ei tietenkään vielä pidä vetää liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Maanpuolustustahdon tärkeä merkitys huomioiden on kuitenkin hyvä ja oikein, että puolustusvaliokunta on nostanut tämän asian ansiokkaasti esille myös mietinnössään.

Uskottavan puolustuksemme kannalta on oleellista se, että Suomi on jatkossakin sellainen maa, jota jokainen kansalainen tahtoo puolustaa. Esimerkiksi nuorten pääseminen kiinni koulutukseen ja työelämään vaikuttaa osaltaan siihen, että oma maa koetaan puolustamisen arvoiseksi.

Maanpuolustustahtoa ylläpidetään muun muassa laadukkaalla varusmies- ja reserviläiskoulutuksella sekä vapaaehtoisella maanpuolustustyöllä. Oleellista on nyt tulevaisuutta varten kartoittaa kaikki muutkin mahdolliset keinot maanpuolustustahdon ylläpitämiseen ja kiinnittää tähän asiaan vakavaa huomiota erityisesti nuorten kohdalla.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

23.19 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Juhantalo tuossa aiemmin pohti tätä selontekojen järjestystä ja rakennetta ja oli hyvin samoilla ajatuksilla liikkeellä kuin me puolustusvaliokunnassakin. Tämä turvallisuuden kokonaisuus on tänä päivänä hyvin toisiinsa nivoutunut, ja ovat jopa jotkut tuoneet esille sitäkin, tarvitaanko kolme erillistä selontekoa. Me kuitenkin olemme päätyneet siihen, että tämä on ollut hyvä rakenne sen takia, että niissä on kuitenkin tiettyjä elementtejä, jotka ovat toisistaan erillään, vaikka toisaalta sitten ulkoinen ja sisäinen turvallisuus tänä päivänä menevät entistä enempi toistensa kanssa lomitusten, ja tuo yhteinen seurantaryhmä, parlamentaarinen seurantaryhmä, olisi sitten se, millä tietyllä tavalla tämä koko asia sitten nivottaisiin sinisellä langalla yhteen.

Vapaaehtoisien maanpuolustustyön määrärahat ovat nousseet keskustelussa esille, ja valiokunnassa olemme pitäneet välttämättömänä sitä, että niitä ei enää tällä tavalla teatraalisesti leikata ja eduskunnassa palauteta vaan ne pidetään oikealla tasolla jo valtiovarainministeriön esityksestä lähtien.

Tässä MTS:n puheenjohtaja, edustaja Vikman, puhui tästä maanpuolustustahdosta. Kylä siinä tietysti se kansakunnan eheys, että jokainen tuntee Suomen puolustamisen arvoiseksi, on tärkeä mutta myös se, että meillä on hyvä, toimiva varusmieskoulutus, ja toisaalta se, että meidän Puolustusvoimat on uskottava. Sellaisessa tilanteessa kuin ehkä nyt, vaikka ei suoranaista sodan uhkaa tietenkään meillä ole, kun kuitenkin maailman turvallisuuspoliittinen tilanne on jännittyneempi, niin silloin tietyllä tavalla myös sen kriisin mahdollisuus tulee ehkä ajatuksissa lähemmäksi ja silloin saattaa tulla niitä tunteita, olenko lopulta kuitenkaan valmis. Näihin pitää etsiä vastauksia, ja toivon, että MTS edustaja Vikmanin johdolla myös pohtii sitä, mitkä ovat niitä taustatekijöitä, [Puhemies koputtaa] jotka tähän maanpuolustustahtoon ovat alentavasti vaikuttaneet.

23.21 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Teknisen kaluston huoltovarmuudella on merkittävä rooli siinä, miten yhteiskunta selviää kriisistä. Maassa on oltava valmiudet huoltaa tekninen kalusto itse. Tämän merkitys kasvaa tekniikan kehittyessä. Kehittyneemmät järjestelmät asettavat myös huollolle uusia vaatimuksia. On tärkeää, että suomalainen teollisuus pidetään mukana hankinnoissa. Näin huollon ja varaosien saatavuutta varmistetaan myös kriisiaikana. Hankkimalla valmiudet tehdä tarpeelliset järjestelmän elinkaaren mukaiset huollot Suomessa lisäämme kaluston toimintavarmuutta ja parannamme kotimaista työllisyyttä myös rauhan aikana. Kuten puolustusvaliokunnan mietinnössä todetaan, on jo Hornet- ja Hawk-hankintojen yhteydessä kotimaahan hankittu huoltokapasiteetti laskenut elinkaarikustannuksia 1,7 miljardin euron edestä. Melko lyhyellä aikavälillä maallamme on edessä mittavat puolustusuudistukset, kun sekä Ilma- että Merivoimien kalustoa uusitaan. Selvää on, että tämäkin uusi kalusto tulee olemaan teknisesti nykyistä vaativampaa.

23.22 Hanna Kosonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Vielä nostan muutaman kohdan tästä puolustuselonteosta:

Ensinnäkin, Suomella on kuitenkin hyvät edellytykset vastata hybridiuhkiin, ja tässä muuttuvassa maailmassa se on erinomainen asia.

Toisekseen, meillä on hyvä kriisinsietokyky, ja siinä taustalla on varmasti kansallista keskinäistä luottamusta ja yhteishenkeä ja tietenkin sitä, että kaikki viranomaiset toimivat hyvin yhteen, sektorirajat ylittäen.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Kolmantena kohtana: On hyvä, että meillä on nyt kyberturvallisuusasioihin puututtu, ja muutos on todella suuri. Alamme olla todella riippuvaisia digitaalisista palveluista, tietoverkoista ja järjestelmistä, ja sitä kautta meidän järjestelmämme ovat myös todella haavoittuvia. Tähän on syytä panostaa, ja se on myös hyvin tuossa selonteossa kyllä huomioitu. Tämä vaatii vahvaa kansainvälistä ja kansallista yhteistyötä, erityisesti harjoituksissa ja siten tiedon vaihdon osalta. Myös ilolla tervehdin yhteistyötä Ruotsin kanssa, sitä, että tavoitellaan mahdollisimman pitkälle menevää sellaista. Pohjoismainen arvopohja on erittäin hyvä pohja myös tässä puolustusyhteistyössä, ja siinä on hyvä ja helppo meidän suomalais-tenkin toimia.

23.24 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Edustaja Heinonen pohdiskeli MTS:n roolia keskustelussa tulevaisuuden maanpuolustustahdosta ja sen maanpuolustustahdon vaalimisessa. MTS tarjoaa mielellään foorumin parlamentaarikoille ja asiantuntijoille jatkaa aiheen jatkopohdintaa, ja MTS on mielellään siinä mukana. Uskottava puolustuksemme edellyttää vahvaa maanpuolustustahtoa, ja toisaalta vahva maanpuolustustahto edellyttää uskottavaa puolustusta ja sen riittäviä resursseja. Nämä kaksi käyvät yhdessä.

Valiokunnan mietinnössä valiokunta kannattaa naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kehittämistä, ja siitä jatkan hieman tässä puheenvuorossani. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneiden naisten määrä on viime vuosina merkittävästi kasvanut. Palvelukseen hakeutuu tänä vuonna noin 1 000 naista ja reserviin on koulutettu yli 8 000 naista. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Puolustusvoimat ei näe tarpeelliseksi järjestää kutsuntatilaisuuksia naisille, koska koulutettava miesikäluokka riittää sodanajan tehtävien täyttämiseen. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että Puolustusvoimat tukee määrätietoisesti naisten hakeutumista vapaaehtoiseen asepalvelukseen ja maanpuolustustyöhön. Maanpuolustus on koko kansan asia. Lisäksi naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutuneet henkilöt ovat poikkeuksetta erittäin motivoituneita.

Ensimmäinen askel kutsuntojen ulottamiseen naisia koskeviksi voisi olla se, että ainakin kutsuntakirje lähetettäisiin valtakunnallisesti kaikille naisille. Naisille lähetettävän kutsuntakirjeen alueellisissa kokeiluissa on saatu todella hyviä tuloksia ja lisättyä naisten kiinnostusta vapaaehtoiseen asepalvelukseen.

23.27 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Jatkaisin edellisen puhujan puheenvuorosta naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyen, vielä erityisesti markkinointiin liittyen. Tässä alueellisessa kokeilussa, mitä tehtiin naisten kutsumiseksi kutsuntoihin tämmöisellä kutsukirjeellä, Pääesikunnasta saadun tiedon mukaan itse asiassa naisia ei ole silti hakeutunut vapaaehtoiseen varusmiespalvelukseen tämän markkinointikampanjan jälkeen. En sinänsä pidä sitä huonona, että tietoa jaetaan naisille, mutta tällä ei ole korrelaatiota hakeutumiseen liittyen. Tämän halusin vielä tuoda esiin keskustelussa.

Itse vapaaehtoisen varusmiespalveluksen käyneenä koen, että jo aiemmin ja myös nykyään naiset, jotka ovat kiinnostuneita varusmiespalveluksen käymisestä, saavat siitä riittävästi tietoa myös esimerkiksi nykyisten sähköisten viestintävälineiden kautta, enkä näe tässä suurta ongelmaa. Nimenomaan jos markkinoi tuotetta, jota ei ole kuitenkaan mahdollisuus myydä, niin näen tässä ison ristiriidan sen osalta, että meidän sotilaallinen koulutuksemme palvelee nimenomaan yhteiskunnallista tarkoitusta siinä mielessä, että meillä on kansallinen uskottava puolustus ja ihmisillä on tietty tehtävä, mikä heille on osoitettu va-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

rusmiespalveluksen jälkeen. Tällä hetkellä meillä ei ole tarjota paikkoja lisääntyvälle koulutusmäärälle.

23.28 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Kehotan edustaja Jarvaa tutustumaan tämän kutsuntakirjekokeilun tuloksiin. Se toteutettiin Pirkanmaalla, ja tietojeni mukaan kokeilu lisäsi asepalveluksesta kiinnostuneiden naisten määrää. Oikeastaan oleellista ei ole edes se, lisääntykö kiinnostuneiden tai hakijoiden määrä, oleellista on se, että koko ikäluokalle sukupuolesta riippumatta menee oikea-aikainen tieto ja naisetkin saavat ainakin tiedon mahdollisuudesta suorittaa vapaaehtoinen asepalvelus, koska nyt palvelus ja siihen oikea-aikainen hakeutuminen voi jäädä tekemättä ihan vain sen takia, että oikea-aikainen tieto ei tavoita. Tässä suhteessa, vaikka sitten kutsunta ei olisi pakollinen, kotiin tuleva kirje olisi hyvä edistysaskel.

23.29 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Tämän tiedon jakamisen kannalta keskeistä on lisätä oppilaitoksissa tarjottavaa infoa siitä, miten tähän koulutukseen pystyy hakeutumaan. Ja tähän liittyen haluaisin ehdottomasti lisätä myös tätä aitoa koulutusta myös näihin kriisiajan olosuhteisiin, että me emme jakaisi pelkkää tietoa varusmieskoulutuksesta, jonka koulutusmäärien lisäämiseen meillä ei ole tarvetta eikä mahdollisuutta. Siinä vaiheessa, kun lähes kaikki käyvät toisen asteen koulutuksen, tässä yhteydessä tätä tietoa olisi luontevaa jakaa oppilaitosten toiminnan yhteydessä myös sitä aitoa hyötyä ja koulutusaosaamista asiassa tarjoten.

23.30 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Ajatus tiedon jakamisesta oppilaitoksissa on varmasti oikein kannatettava. Yhteiskunnan kannalta tärkeää on kuitenkin viesti siitä, että maanpuolustus kuuluu jokaiselle, ja viesti siitä, että naisella on kyky oppia nykyaikaisessa armeijassa tarvittavat taidot siinä missä miehelläkin ja erot ovat enemmänkin yksilöiden kuin lähtökohtaisesti sukupuolten välillä. Puolustusvoimien ja Suomen puolustuskyvyn kannalta on tärkeää, että parhaat voimat hakeutuvat varusmiespalvelukseen.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 39/2017 vp
Valiokunnan mietintö SiVM 7/2017 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 7/2017 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelua tästä asiakohdasta käydään kello 19.00 asti. Keskustelua jatketaan tarvittaessa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi. Mikäli keskustelu päättyy ennen klo 19.00, siirrymme päiväjärjestyksen seuraavaan, 5. kohtaan.

Keskustelu

16.02 Tuomo Puumala kesk (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei liene liioiteltua sanoa, että käsillä on jopa historian siipien havinaa — niin merkittävästä uudistuksesta on kysymys. Voi sanoa, että kyseessä on yksi merkittävimmistä koulutuspoliittisista uudistuksista vuosikymmeniin. Reformin tavoitteenahan on vastata työelämän murrokseen sekä vähentää koulutuksen järjestäjien sääntelyä ja byrokratiaa. Näin pidetään huolta siitä, että meillä on osaavaa työvoimaa myös jatkossa.

Laaja hallituksen esitys pitää sisällään muun muassa seuraavia toimia: Nuorten ja aikuisten koulutuksen raja-aidat puretaan siirtymällä yhtenäiseen lainsäädäntöön. Erilaisista järjestämisluvista siirrytään yhteen. Järjestäjät voivat päättää vapaammin koulutustarjonnan kohdentamisesta. Rahoitusjärjestelmä uudistetaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Suorituksia ja vaikuttavuutta painotetaan nykyistä enemmän. Tutkinnoista tehdään nykyistä laajempia ja niihin tuodaan parempi työelämän ymmärrys. Opetuksessa ja ohjauksessa otetaan käyttöön henkilökohtaistamisen periaate. Lisäksi työpaikoilla tapahtuvaa oppimista lisätään. Käyttöön otetaan uusi koulutussopimusmalli.

Puhemies! Asiantuntijakuulemisessa tuli hyvin esille, miten paljon reformin toteutumisesta odotellaan kentällä. Reformi antaa koulutuksen järjestäjille eväitä oman toimintansa kehittämiseksi ja koulutuksen järjestämiseksi. Koulutus- ja työvoimatarpeet saadaan kohtamaan paremmin. Tämä tekee koulutuksesta tarkoituksenmukaisempaa ja myös yhteiskunnallisesti vaikuttavampaa.

Tietenkin, kun on kysymys merkittävästä uudistuksesta, se herättää myös monia kysymyksiä. Sivistysvaliokunta yrittää omalta osaltaan vastata noihin kysymyksiin todeten erityisesti muun muassa seuraavista asioista:

Ensinnäkin koulutuksen saavutettavuudesta. On käyty paljon keskustelua siitä, pystytäänkö reformilla turvaamaan koulutuspaikkoja riittävästi ja alueellisesti kattavasti. Tämä on ratkaistu esityksessä siten, että koulutuksen järjestäjille määrätään ensisijainen toiminta-alue, jolla sillä on velvollisuus huolehtia osaamistarpeista. Hereillä on kuitenkin oltava. Sivistysvaliokunta edellyttääkin lausumassaan, että reformin vaikutuksia arvioidaan jatkuvasti koulutuksen saavutettavuuden näkökulmasta.

Toiseksi opintojen henkilökohtaistamisesta. Henkilökohtaistaminen ja opiskelijan henkilökohtainen opintosuunnitelma ovat keskeisimpiä asioita koko reformissa. On hyvä, että valtioneuvoston asetuksella säädetään varsin tarkasti opintosuunnitelmaan tulevista asioista, jotta opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu toteutuu. Valiokunta ehdottaa pykälätason muutosta 45 §:ään, jossa säädetään suunnitelman tekoon osallistuvista henkilöistä. Katson, että alaikäisen kohdalla huoltajien osallistumisen on oltava mahdollista, mutta tämän ei tarvitse olla kategorinen vaatimus.

Sitten kolmanneksi lähiopetuksen riittävästä määrästä. Keskustelussa on ollut aiheellisesti esillä huoli lähiopetuksen riittävästä määrästä. Tästä ei kannata kuitenkaan säätää laisaa, koska opiskelijoiden tarpeet ovat erilaisia. Onnistuessaan reformi takaa sen, että lähiopetusta tarvitsevat opiskelijat saavat sitä nykyistä enemmän. Sivistysvaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että opiskelijan työviikon on oltava mielekäs. Niin sanotuisia tyhjistä päivistä ja tyhjistä tunteista pitää päästä eroon, jotta voidaan valmistautua myös edessä olevaan työelämään.

Työpaikoilla tapahtuvasta oppimisesta sanomme muun muassa, että reformin tavoitteena on työelämälähtöisempi koulutus. Tätä edistetään lisäämällä työpaikoilla tapahtuvaa

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

oppimista. Oppisopimuskoulutuksen rahoitus tuodaan samalle tasolle oppilaitosmuotoisen koulutuksen kanssa. Se on valtavan kokoluokan uudistus. Lisäksi käyttöön otetaan uusi koulutusopimusmalli, joka tarkoittaa ei-työsuhteessa tapahtuvaa oppimista. Työelämä on muutenkin vahvemmin mukana koulutuksessa esimerkiksi työpaikoilla tapahtuvan arvioinnin kautta.

Puhemies! Edellä mainittujen linjausten lisäksi sivistysvaliokunta esittää 29 pykälätason muutosta. Perustuslakivaliokunnan lausunnon pohjalta on tehty tarkennuksia muun muassa asuntolatoiminnan järjestämistä, opiskelijoilta perittäviä maksuja ja opiskelijan soveltumattomuutta eli Sora-lainsäädäntöä koskeviin pykäliin. Näiden lisäksi mukana on lukuisia muitakin tarkennuksia, joista suuri osa on kuitenkin teknisluonteisia.

Lisäksi sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että reformin vaikutuksia on seurattava erityisen tarkasti. Tämän pohjalta mietinnössä on neljä lausumaa. Ensimmäisessä oppisopimuskoulutuksella opiskevien tasavertainen asema halutaan turvata eri toimialoilla. Tältä pohjalta pyydämme valtioneuvostoa tuomaan lakiehdotuksen työsopimuslain muutoksista, joilla tämä turvataan lisätyön tarjoamisvelvoitteen tätä estämättä. Toiseksi rahoitusuudistuksen vaikutuksen seurannasta sanomme vahvasti: tästä on tuotava eduskunnalle selvitys vuosittain, ja tässä yhteydessä on arvioitava myös perusrahoitusosuuden riittävyttä. Kolmanneksi ministeriön on valmisteltava selvitys siitä, miten vammaisten opiskelijoiden koulutuspolut toteutuvat mahdollisimman hyvin. Lisäksi vaadimme laajempaa seurantaa reformin vaikutuksista, jossa huomioidaan muun muassa koulutuksen saavutettavuuden, koulutustakuun ja työpaikoilla tapahtuvan oppimisen lisäämiseksi asetettuja tavoitteita. Seurannan pohjalta pidetään yllä tarvittavaa muutosvalmiutta.

Sivistysvaliokunta esittää hallituksen esityksen hyväksymistä edellä kuvatuin muutoksin ja lisäyksin. Mietintöön sisältyy yksi vastalause.

16.09 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys uudeksi ammatillisen koulutuksen lainsäädännöksi on laaja-alaisin uudistus ammatillisen koulutuksen historiasa. Yhdyn tältä osin puheenjohtaja Puumalan arvioon.

Sosiaalidemokraatit pitävät uudistuksen tavoitteita pääosin kannatettavina. Työelämälähtöisyys ja vahva osaamisperusteisuus ovat oikeita suuntia. Esimerkiksi lisääntyvä työpaikalla tapahtuva oppiminen ja yksilöllisempi oppimispolku voivat auttaa niitä nuoria, joille koulumainen opiskelu sopii huonosti. Myös sivistysvaliokunta, kuten edellä kuultiin, teki useita lakia parantavia esityksiä, mutta valitettavasti sivistysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa nousseet monet isotkin epäkohdat jäivät korjaamatta.

Yksi vakavimmista valuvioista jäi uuteen rahoitusjärjestelmään. Suurin osa asiantuntijoista esitti perusrahoituksen nostamista 50 prosentista 60:een. Tämä olisi antanut koulutuksen järjestäjille vakaamman rahoitusosuuden, mikä olisi varmemmin turvannut myös oppimisvalmiuksiltaan heikompien opiskelijoiden riittävän tuen ja ohjauksen. Reformin yllä on myös raskaita pilviä, kun rahoitusleikkaukset tehtiin etukäteen ilman siirtymävaihetta nopeasti ja mittavina. Nyt uudistus on tuomassa paljon lisätehtäviä, joihin ei olla osoittamassa tarvittavaa lisärahoitusta. Esimerkiksi Kuntaliitto on laskenut, että uudistuksen toteuttamiseen tarvittaisiin lisää rahaa 84 miljoonaa euroa. Katsonkin, että rahoituksen riittävyys on välttämätöntä ottaa uudelleen tarkasteluun seuraavan budjetin valmistelussa.

Arvoisa puhemies! Osaamisen hankkiminen sekä näyttöjen siirtäminen työpaikoille lisäävät merkittävästi työpaikkaohjaajien sekä muun henkilöstön ohjaamis- ja arviointiresurssien tarvetta. Työpaikkakoulutettujen tukemiseen ei kuitenkaan reformissa osoiteta

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

riittävästi resursseja. Huoleni koskee paitsi työpaikkaohjaajia myös ihan opettajia. Hallituksen esityksen ongelma on, että tämä opettajuuden uudistuminen edellyttäisi suuria kehittämisen- ja lisäkoulutusresursseja, joita opetuksen arki ei käytännössä mahdollista. Puutteena lakiehdotuksessa on myös se, ettei se sisällä säädöksiä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta opettajien ja työpaikkaohjaajien jatkuvaan osaamisen kehittämiseen. Myös työpaikoille tulee nyt paljon koulutustehtäviä. Paljon olen ja olemme varmaankin kaikki miettineet sitä, millä voimavaroilla tämä vaativa työ tehdään. Siis työelämän vastuulle tul- laan säilyttämään iso osa koulutuksen kokonaisuudesta.

Arvoisa puhemies! Sosiaalidemokraattisesta näkökulmasta keskeiset ongelmat mainit- tujen lisäksi tässä ja nyt liittyvät koulutuksen tasa-arvoon, opetuksen ja ohjauksen laatuun ja vaaraan, että hyvissä tavoitteissa kohti parempaa laatua ja osaamista törmätään rahan- puutteeseen. Eli uudistusta on tosi hankala toteuttaa isojen rahoitusleikkausten keskellä, kun päinvastoin tarvittaisiin lisärahoitusta. Voisin kysyä, miten oppilaitoksen opettajien ja ohjaajien aika riittää työpaikalla tapahtuvaan ohjaamiseen, ja toisaalta, miten työpaikko- jen oletetaan järjestävän oman ohjauksensa ilman, että siihen osoitetaan resursseja.

Lähiopetuksen määrän väheneminen ammatillisessa koulutuksessa on herättänyt suurta huolta, ja meihin koulutusihmisiin on oltu valtavasti viime kuukausina, vuosina yhteydes- sä tästä asiasta. No, huoleni meni nyt ohitse, kun valiokunnan puheenjohtaja puheessaan totesi, että lähiopetustuntien määrä tai rooli kasvaa, vai mikä se sanatarkka muotoilu oli. Se on nyt tärkeä asia, ja me kyllä yhdessä valiokunnassa paljon mietimme, millä tavalla sitä voidaan varmentaa ja vahvistaa. Meillä oli oppositiopuolueitten taholta myöskin ehdotus, joka perustui OAJ:n ja Sakki ry:n esitykseen, jossa se oltaisiin varmemmin turvattu, mutta se nyt ei valiokunnan äänestyksessä saanut enemmistön tukea.

Myöskin tasa-arvon ja laadun turvaamisen kannalta olisi ollut tärkeää lisäyksenä, aja- tus siitä, että koulutuksen järjestäjän on nimettävä jokaiselle opiskelijalle kuhunkin tutkin- non osaan vastuuopettaja. Eli tämä vastuuopettaja olisi toiminut sitten koulutuksen laadun varmistajana ja viime kädessä opiskelijan tukena ja turvana, jos opintojen aikana ilmenee ongelmia.

Arvoisa puhemies! Vakava puute on myös se, ettei reformin yhteydessä ole käsitelty laa- jemmin koko toista astetta. Muun muassa Kuntaliitto omassa lausunnossaan katsoi, että lainsäädännössä olisi tullut katsoa ja arvioida enemmän koko toista astetta yhdessä, tule- vaisuuden työelämässä kun entistä enemmän korostuvat hyvä yleissivistys, kielitaito, vuo- rovaikutustaidot — käytän mielelläni sanaa "ammattisivistys" — ja tästä ikkunasta lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön lisääminen olisi ollut askel kohti tulevaisuuden ammattiosaamista. Oppilaitostasolle olisi tullut saada kannustimia, jotta opiskelijat saisi- vat enemmän todellisia mahdollisuuksia opintojen yhdistelemiseen. No, tältäkin osin teim- me esityksen hallituksen esitykseen, että tähän vaikuttavuusrahoitukseen olisi lisätty toi- sen asteen kurssien suorittaminen ja sen huomioiminen tässä vaikuttavuusrahoituksessa. Se olisi ollut ja on todella tärkeää, ja siihen voi eduskunta sitten ottaa huomenna kantaa, kun pykälistä äänestetään.

Arvoisa puhemies! Esityksessä yhden suuren muutoksen koulutukseen tulee tuomaan tämä uusi niin sanottu koulutussopimus. Kysymyshän on työpaikalla tapahtuvasta oppimi- sesta. Emme pidä oikeana, hyväksyttävänä sitä, että koko tutkinto suoritettaisiin koulutus- sopimuksella. Ymmärtääkseni alkuperäinen ajatus oli, että esimerkiksi puolen vuoden jäl- keen oppimisen tulisi perustua oppisopimuskoulutukseen, ja tämä on mielestäni se suunta, mitä pitää tukea.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Arvoisa puhemies! Oppositiolla on yhteinen vastalause tähän hallituksen esitykseen. Minä mielelläni sanon teille sen, että vähän isommalla hyvällä yhteisellä tahdolla olisi ollut mahdollisuus saada yksimielinen lopputulos tästä. Kyllä ne isot ongelmat nyt liittyivät tähän perusrahoitukseen, erityisesti myöskin tähän koulutussopimukseen, toisen asteen asioihin.

Näitä meidän pykälä-äänestyksiä on 12 kohtaa ja lausumia on 8, joista ehkä se tärkein lausuma on lausuma 1, jossa todella halutaan esittää lisävoimavaroja tämän reformin toimeenpanemiseen jo ensi vuodelle, ja haluamme uskoa tässä yhteydessä, että se Kuntaliiton esittämä suuruusluokka, 84 miljoonaa euroa, on oikea.

Sitten lausuma 2:ssa korostamme sitä, että eduskunta edellyttää, että nopealla aikataululla myös arvioidaan reformin toimivuutta koulutuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Sitten minä henkilökohtaisesti haluan esittää tässä tämän lausuma 4:n: "Eduskunta edellyttää, että yhteisten aineiden (ammatti- ja yleissivistys) opiskelu ei saa jäädä työpaikakvaltaistumisen jalkoihin. [Puhemies koputtaa] Tutkinnon perusteiden mukaisten oppimistavoitteiden toteutuminen on turvattava opintojen suorittamistavasta riippumatta. Jatko-opintokelpoisuuden säilyminen on turvattava." Siis ammattisivistystä reformille, jos se nyt tässä muodossa meidän parannettujen esitystemme jälkeen menee läpi. [Kimmo Kivelä pyytää vastauspuheenvuoroa]

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Tässä vaiheessa vielä varsinaiset puheenvuorot, edustajat Andersson ja Nylander, ja sen jälkeen ministerin puheenvuoro, ja sen jälkeen sitten menemme debattiin.

16.20 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys ammatillisen koulutuksen reformiksi on tosiaan kunnianhimoinen projekti, ja on todella tervetullutta, että ammatillisen koulutuksen kehittämiseen kiinnitetään huomiota ja resursseja. Ammatillinen koulutus on Suomessa nuorten keskuudessa suosittu ja tärkeä koulutusmuoto, jota liian pitkään kohdeltiin pelkästään nopeana väylänä työelämään.

Ammatillista koulutusta tulee kehittää niin nuorten kuin aikuisopiskelijoiden erilaisia tarpeita huomioiden. Se ei ole siis vain väylä työelämään, vaan nuorten kohdalla ammatillisen koulutuksen tulee kovan ammattitaidon lisäksi antaa kaikille tasavertaiset mahdollisuudet kasvaa hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi, kuten tässä lakiehdotuksessa hienosti todetaan. Aikuisille ammatillisen koulutuksen tulee tarjota joustava tapa päivittää omaa osaamistaan ja pätevöityä ammatissa missä vaiheessa elämää ja työuraa tahansa. Samalla on huolehdittava suomalaisen koulutusjärjestelmän nykyisistä vahvuuksista. Ammatillisen koulutuksen tulee tarjota niin muodollinen kuin tosi-asiallinen jatko-opintokelpoisuus kaikille opiskelijoille, jotta halutessaan voi jatkaa opintoja korkea-asteella.

Kuten aiemmassa puheenvuorossa todettiin, ammatillisen koulutuksen pitää myös vastata työelämän muuttuneisiin vaatimuksiin. Enää ei kouluttauduta vain yhtä tarkkaan rajattua ammattia varten, vaan yleissivistys ja yleinen tietopohja, kyky omaksua uutta ja uudelleen kouluttautua sekä kyky toimia eri tehtävissä omalla alalla ovat yhä tärkeämpiä ominaisuuksia. Työelämän ja elinkeinorakenteen globalisaatio ja digitalisoituminen ovat todellisuutta jo nyt työpaikoilla. Valmistavassa teollisuudessa duunareiden tarvitsee osata eng-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

lannin kieltä, ja niin terveyskeskuksissa kuin paperitehtaissa tulee osata käyttää erilaisia ohjelmistoja tottuneesti.

Hallituksen koko ammatillisen koulutuksen reformin keskeisin ongelma vasemmistoliiton näkökohdasta liittyy epävarmuuteen siitä, miten sinänsä hyviltä kuulostavat tavoitteet toteutuvat siinä todellisuudessa, jossa ammatillisissa oppilaitoksissa isojen rahoitusleikkausten seurauksena nyt eletään. Opintojen henkilökohtaistaminen on hyvä esimerkki: Hyvin toteutettuna se voi tarjota mahdollisuuden opiskelijalle saada juuri sellaista opetusta kuin hän itse kokee tarvitsevansa. Henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa voi siis silloin kirjata jokaisen henkilökohtaiset tarpeet lähiopetukseen, työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen sekä esimerkiksi erityiseen tukeen. Niukkenevien resurssien maailmassa henkilökohtaistaminen voi sen sijaan pahimmassa tapauksessa tarkoittaa opetuksen laadun heikkenemistä. Tämä tarkoittaisi liian vähäistä määrää lähiopetusta ja opetuksen toteuttamista verkkokursseina, etäopiskeluna tai työssäoppimisena, koska ei ole taloudellisia mahdollisuuksia tarjota opiskelijoille muuta vaihtoehtoa. Tästä syystä olisimme halunneet, että lakiin olisi sisällytetty tarkempaa määrällistä sääntelyä riittävän lähiopetuksen, opinto-ohjauksen ja tuen takaamiseksi. Hallitus vaikuttaa nyt luottavan siihen, että reformin myötä tämä nykyinen kehitys kohti opetuksen laadun heikkenemistä ikään kuin korjaantuu itsestään, mutta minkäänlaisia takeita siitä ei ole. Siksi tämän reformin toteutumisen seuranta ja arviointi on todella oleellista.

Arvoisa puhemies! Toinen ongelma uudistuksessa on tämä ehdotettu rahoitusmalli. Siitä huolimatta, että reformin valmistelu niin ministerin kuin lausunnonantajienkin mukaan on ollut poikkeuksellisen laajaa ja osallistavaa, on hallitus kuitenkin päättänyt esittämään sellaista rahoitusmallia, jota käytännössä yksikään lausunnonantaja ei ole kannattanut tämän lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä. Tämä on todella ihmeellistä ottaen huomioon rahoitusmallin ja rahoituksen merkittävyyden koko ammatilliselle koulutukselle ja järjestäjäkentälle. Keskeisin ongelma on siis se, että perusrahoituksen osuus on liian alhainen, vain 50 prosenttia. Eräs lausunnonantaja muun muassa totesi, että kun kiinteiden kustannusten eli vuokrien ja palkkakulujen osuus kokonaiskuluista on noin kaksi kolmasosaa, luo tämä ehdotettu rahoitusmalli pysyvän epävarmuuden tilan ja tekee koulutuksen ja henkilöstösuunnittelusta vaikeaa ja myöskin koulutuksen ennakoinnista haastavaa koulutuksen järjestäjille. Hyvin monet lausunnonantajat ilmaisivat pelkonsa siitä, että suoritusrahoituksen liian suuri osuus johtaa kehitykseen, jossa ammatilliset oppilaitokset pyrkivät ensisijaisesti tavoittelemaan hyvin pärjääviä ja opinnoissaan nopeasti eteneviä opiskelijoita. Kuten opposition vastalauseessa todetaan, tämä rahoitusmalli lisää varmasti koulutuksen tuloksellisuutta, mutta kääntöpuolena on valikoivuuden riskin kasvaminen.

Arvoisa puhemies! Reformin yhtenä tavoitteena on myös työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääminen. Siihen esitetään nyt keinoksi koulutussopimusta, ja tämä uusi käsite on herättänyt aika paljon hämmennystä kentällä. Kyse on siis nykyisenkaltaisesta työssäoppimisesta. Työssäoppimisjaksojen määrää ja kestoja joustavoitetaan, mutta mitään uusia laadullisia piirteitä tämä koulutussopimus ei käytännössä pidä sisällään. Myös työpaikalla tapahtuvan oppimisen osalta riski on, että ohjaamiseen ja oppimisen laatuun ei pystytä kiinnittämään riittävästi huomiota työpaikoilla. Oppositio esitti koulutussopimuksen enimmäiskeston rajaamista esimerkiksi 6 kuukauteen, jotta ei syntyisi tilanteita, joissa koko koulutus käytännössä toteutetaan työssäoppimisen kautta, ilman että jossain vaiheessa muodostetaan työsuhteeseen perustuvaa oppisopimusta.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Ylipäättään koulutussopimusratkaisun ongelma on se, että siihen ei sisälly mitään laadullisia muutoksia suhteessa nykyiseen työssäoppimiseen. Siksi on myös epätodennäköistä, että työssäoppimispaikkojen määrä tämän muutoksen seurauksena yhtäkkiä kasvaisi. Yksi vaihtoehto olisi voinut olla perusteellisempi uudistus, jossa olisi sovittu myös työpaikkaohjaajien työajan käytöstä, taloudellisista korvauksista sekä työpaikkaohjaajien koulutukseen suunnattavista voimavaroista. Tässä tapauksessa olisi myös ollut perusteltua mahdollistaa koulutuksen järjestäjille koulutuskorvausten maksaminen työpaikalle opiskelijan ohjaamisen varmistamiseksi. Toinen vaihtoehto olisi ollut oppilaitoksissa pilotoidun 2+1-mallin laajempi käyttöönotto.

Olen myös harmissani siitä, että työ- ja tasa-arvovaliokunnan yksimielisesti sivistysvaliokunnalle esittämä uudistus sen suhteen, että henkilöstön edustajille olisi turvattu tiedonsaantioikeus koulutussopimuksen kautta työpaikalla opiskelevista, ei edennyt eikä sitä myöskään huomioitu sivistysvaliokunnan mietinnössä esimerkiksi lausuman muodossa.

Arvoisa puhemies! Lakiesityksen eduskuntakäsittelyn yhteydessä ilmeni myös selkeä tarve selvittää, miten hyvin vammaisten nuorten yhdenvertainen oikeus koulutukseen tällä hetkellä toteutuu toisella asteella. Kuulemisissa esitettiin toiveita VALMA- ja TELMA-koulutuksen kehittämistä niin, että esimerkiksi myös TELMA-koulutukseen asetetaan opiskelijan ammatilliseen koulutukseen liittyvä tavoite ja että ne nykyistä paremmin tarjoaisivat opiskelijan tarpeita ja edellytyksiä huomioivan väylän eteenpäin työelämään ja opiskelemaan.

Toivottiin myös, että erityisammattioppilaitosten osaaminen, mitä tulee erityisen vaativan tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden opetukseen, olisi inklusion periaatteiden mukaisesti nykyistä paremmin kaikkien ammatillisten oppilaitosten käytössä, jotta inklusio ja yhdenvertaisuus toteutuisivat myös käytännössä oppilaitostasolla. Olen tyytyväinen siihen, että valiokunnan mietinnössä tähän asiaan kiinnitettiin huomiota lausuman kautta, ja toivon, että myöskin ministeri on aktiivinen tämän asian selvittelyssä.

Lopuksi, arvoisa puhemies: Vasemmistoliiton huolena on siis, että aiemmin toteutetut isot leikkaukset uhkaavat vesittää uudistuksen hyvätkin tavoitteet ja vaarantavat opiskelijoiden oikeuden laadukkaaseen lähiopetukseen ja oppimista edistävään ryhmätyöskenteleeseen. Eduskuntaryhmämme on esittänyt näiden leikkausten perumista, minkä lisäksi on keskeistä, että myös reformin toimeenpanoon varataan riittävästi resursseja. Tämän lisäksi olisi ollut ehdottoman tärkeää, että tähän hyvin [Puhemies koputtaa] laajaa kritiikkiä saaneeseen rahoitusmalliin olisi saatu muutosta viimeistään eduskuntakäsittelyvaiheessa, enkä voi kuin ihmetellä, miksi ja miten tähän esitettyyn ratkaisuun päädyttiin.

16.30 Mikaela Nylander r: Värderade talman! Vi behandlar en enorm reform, en av de viktigaste utbildningspolitiska reformerna under den här perioden. Det finns mycket bra i den här reformen i princip, men det finns risker i och med att nedskärningarna är massiva, och mycket av hur väl den här reformen kommer att utfalla handlar givetvis om hur man genomför reformen i våra yrkesskolor.

Arvoisa puhemies! Muutama huomio, joista olemme olleet eri mieltä hallituksen kanssa.

Periaate, että osaamista voidaan hankkia eri tavalla, on oikea, ja emme mitenkään vastusta tätä joustavaa ja mahdollistavaa periaatetta tai toimintatapaa. Mutta olemme sitä mieltä, että jokaisen opiskelijan oikeus riittävään ja hänelle sopivaan lähiopetukseen olisi pitänyt kirjata tiukemmin tai tarkemmin pykälään. Tämä vaatimus ei mitenkään sulje pois

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

sitä, että ne opiskelijat, jotka tarvitsevat muun tyyppistä tai haluavat muun tyyppistä oppimista, saisivat tätä. Esimerkiksi oppiminen työpaikoilla voi olla joillekin todella hyvä keino saada tätä tietotaitoa. Kannatamme siis monipuolista oppimista, mutta haluamme varmistua siitä, että ne opiskelijat, jotka tarvitsevat paljon lähiopetusta, myös saavat sitä.

Det är givetvis inte så att yrkesutbildningsanordnarna inte skulle vilja ordna närundervisning och tillräcklig handledning. Det handlar delvis om de ekonomiska randvillkoren som skärpts i och med de massiva nedskärningarna som förverkligas under kommande år. Vi har också upplevt att antalet närundervisningstimmar under en längre tid har sjunkit. Anordnarna har alltså skurit ned i kontaktundervisningstimmarna också under ekonomiskt goda tider då staten satsat på yrkesutbildningen.

Summa summarum: vi motsätter oss verkligen inte en mångsidig inlärnin. Tvärtom, vi inser att reformen möjliggör mycket, men vi hade gärna sett att rätten till närundervisning och handledning hade formulerats starkare på paragrafnivå, allt för att trygga alla studerandes rätt till god undervisning, också för dem som är beroende av närundervisning för att klara sin inlärnin.

Arvoisa puhemies! Osa tätä oppimisen monipuolistamista ja joustavoittamista on työpaikoilla tapahtuva oppiminen. Jotta voidaan taata tarkoituksenmukainen ja laadukas oppiminen kaikilla työpaikoilla, työpaikkaohjaajien tulee saada asianmukaista koulutusta ja ohjausta, jotta he voivat toimia työpaikkaohjaajina. On äärimmäisen tärkeätä, että ohjaajat ovat tietoisia oppimisen päämääristä ja sisällöistä. Olisimme siis halunneet tarkempia kirjauksia lakiin työpaikkaohjaajien koulutuksesta.

Värderade talman! Mycket av reformen och hur väl den utfaller i praktiken handlar om hur väl den inlärnin som sker på arbetsplatserna förverkligas. Därför skulle det ha varit önskvärt eller nödvändigt att i själva lagen förtydliga behovet av och rätten till utbildning och handledning av de handledare som på arbetsplatserna ska se till att inlärnin följer de innehåll och de målsättningar som ställts för inlärnin.

En usko, että se on hyvää kehitystä, jos kokonaisia tutkintoja voi suorittaa koulutussopimuksilla. Silloin olisi — sen tiedon mukaan, jonka varassa olen nyt — parempi olla oppisopimuskoulutuksessa. Meidän on nimittäin kaikissa olosuhteissa varmistettava, että ammatillisen koulutuksen jatko-opintokelpoisuus säilyy. Jatko-opintokelpoisuuden eteen on tehty pitkään töitä, ja mikään ei saa vaarantaa tätä. Jos emme pysty takaamaan jatko-opintokelpoisuutta, olemme pahasti epäonnistuneet ja tehneet todella suuren karhunpalveluksen nuorille.

Under många år gjordes det oerhört mycket värdefullt arbete för att också yrkesutbildningen skulle ge behörighet för fortsatta studier vid exempelvis yrkeshögskolor. Den här reformen får under inga som helst omständigheter äventyra detta, och av den här orsaken finns det skäl att hela tiden med noggrannhet och omtanke följa med också den inlärnin som sker på arbetsplatserna.

Talman! Då så här stora reformer genomförs är det naturligt att vi först efter en tid efter genomförandet av reformen kan utvärdera hur kvaliteten på yrkesutbildningen utvecklats. Ett minimikrav är att kvaliteten utvärderas på ett mångsidigt sätt. Det har också utskottet

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

krävt. Utvärderingen bör ske av hela yrkesutbildningen: vad händer med närundervisning, hur höll inläring på arbetet kvaliteten, arbetsplatshandledarnas roll och kunskap, hur väl lyckas vi bryta trenden att unga studerande avbryter sina yrkesstudier, hur har nedskärningarna tillsammans med reformen påverkat den regionala och språkliga tillgängligheten — listan på saker som bör utvärderas är lång.

Arvoisa puhemies! Jotta voidaan arvioida näin laajan uudistuksen vaikutuksia, tarvitaan selkeitä ja luotettavia mittareita. Karvi on hyvin ansiokkaasti tuonut esiin tämän päivän arvioinnin puutteita ja esittänyt hyviä, laatua parantavia toimenpiteitä. Toivon todella, että ministeriö tähän ryhtyy.

Lopuksi vielä muutama sana rahoituksesta. On hyvä, että tuleva rahoitusmalli kannustaa oppilaitoksia panostamaan opiskelijoiden valmistumiseen. On myös hyvä, että opiskelijoiden sijoittuminen työmarkkinoilla ja opiskelijoiden mielipide koulutuksen laadusta ja sisällöstä huomioidaan. Paljon hyvää siis sisältyy tähän rahoitusmalliin. Olisimme kuitenkin halunneet ratkaisun, jossa perusrahoitus olisi siirtymävaiheen jälkeen ollut 60 prosenttia. Tämä olisi ollut omiaan parantamaan ennakoitavuutta ja läpinäkyvyyttä. Näin myös melkein kaikki asiantuntijat toivoivat.

Talman! En stor reform med stora effekter. Vi behöver också i framtiden en mångsidig, kvalitativ yrkesutbildning som skapar möjligheter för våra ungdomar att skaffa sig ett yrke och att tryggt kunna växa som individer. Därför har utskottet också krävt en revidering av den yrkesutbildning som riktas till personer med olika typer av funktionsnedsättning. Yrkesutbildningen ska finnas till för alla, det vinner samhället som helhet på. Jag önskar nu vishet och långsiktighet av alla dem som ska förverkliga den här reformen.

Nyt tarvitaan siis viisautta ja pitkäjänteisyyttä, kun toteutetaan reformia. Toteutus vasta näyttää, miten hyvä tai huono tämä reformi on. Siksi sekä ministeriöllä että Opetushallituksella on äärimmäisen iso ja tärkeä rooli tukea, ohjeistaa ja kannustaa kaikkia niitä, jotka toteuttavat kaiken tämän.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Ministeri Grahn-Laasonen, 10 minuuttia.

16.40 Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen: Arvoisa puhemies! Arvoisa eduskunta! Suomi tarvitsee osaavaa työvoimaa, ja olemme ylpeitä meidän ammattiosaajistamme. Niin nuoret kuin aikuisetkin opiskelijat tarvitsevat sen ammattitaidon rinnalla vahvat yleiset tiedot ja taidot, jotka kantavat sitten myös elämässä eteenpäin maailman nopeassa muutoksessa ja uudistavat sitä ammattitaitoa työelämässä ja myöhemmissä elämän poluissa. Kiitos eduskunnalle yhteistyöstä tässä ammatillisen koulutuksen reformissa. On ilo, että olemme jo tässä vaiheessa.

Niin kuin on todettu edellisissä edustajien ansiokkaissa puheenvuoroissa, reformi on suurin koulutuksen kokonaisuudistus sitten 90-luvun lopun koulutus uudistusten. Sitä on tehty erinomaisessa yhteistyössä lukuisten ammattilaisten, kentän toimijoiden, asiantuntijoiden kanssa. Valmisteluun on osallistunut erilaisissa työpajoissa yli tuhat ammatillisen koulutuksen asiantuntijaa niin kentältä kuin eri sidosryhmistäkin. Tämä työ on ollut arvokasta ja on johtanut siihen lopputulokseen, joka meillä nyt on käsittelyssä, eli on yhdessä tehty juhluvuoden hengessä reformi.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Ammatillisen koulutuksen reformissa koko ammatillinen koulutus uudistetaan nykypäivään ja tulevaisuuteen. Raja-aidat nuorten ja aikuisten koulutuksen väliltä poistetaan, jotta resurssit ja osaaminen saadaan paremmin käyttöön. Osaamispolkuja yksilöllistetään, jotta jokainen voisi löytää itselleen sopivamman tavan oppia. Osaamisperusteisuus tuodaan keskeisimmäksi ammatillisen koulutuksen lähtökohdaksi, jotta kaikki toimet tähtäävät opiskelijoiden osaamisen lisäämiseen ja kehittämiseen.

Ammatillista koulutusta on tarve uudistaa, koska työelämän tarpeet muuttuvat nopeammin kuin koskaan, tai vaihtoehtoisesti voidaan asia ilmaista niin, että muutos ei varmaankaan tule enää koskaan olemaan yhtä hidasta kuin se on nyt. Monet ammateista katoavat, mutta samaan aikaan syntyy jatkuvasti uutta. Enää ei riitä, että opiskelijat koulutetaan tarkasti yhteen ammattiin, vaan ammattilaisillamme tulee olla mahdollisimman monipuolinen osaamis pohja ja kyky oppia myöskin uutta työuran varrella. Nykyinen järjestelmä ei kaikilta osin mahdollista eikä kannusta joustaviin ja yksilöllisiin polkuihin tulevaisuuden työelämään valmistavien opintopolkujen rakentamiseen.

Tiedämme kaikki myös sen, että huono-osaisuus kasautuu ja osa nuorista syrjäytyy jo varhaisessa vaiheessa. Kaikille nuorille täytyy löytää koulutuspaikka heti peruskoulun jälkeen, ja suomalaisesta koulutustakuusta tulee pitää kiinni. Onneksi on niin, että se nykyisellään toteutuu jo lähes täysimääräisesti, ja sen eteen edelleen ponnistamme yhdessä.

Sen sijaan haaste on siirtynyt ikään kuin seuraavaan vaiheeseen, eli koulutuksen keskeyttäminen on ongelma myös ammatillisessa ja erityisesti ammatillisessa koulutuksessa. Yhteinen tehtävämme tätä reformia ja sen tuomia uusia työkaluja hyödyntäen on saattaa keskeyttämisten määrä vähenemään. Tähän haasteeseen reformi tuo työkaluja ja myöskin rahoituskannusteita.

Mitä sitten uudistetaan? Valiokunta on tehnyt ansiokasta työtä käyden läpi ja tehden myöskin tarkentavia muutoksia lainsäädäntöön. Mutta isossa kuvassa ammatillista lakia koskevat säädökset kootaan tässä reformissa yhteen lakiin. Ammatillisesta peruskoulutuksesta annettu laki ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettu laki kumotaan. Osa työvoimakoulutuksesta siirtyy opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulle ja osaksi ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöä. Ammatillisessa koulutuksessa siirrytään yhteen näyttöön perustuvaan ja osaamisen hankkimistavasta riippumattomaan tapaan suorittaa tutkinto. Voimassa olevan ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lainsäädännön mukaisesta näyttötutkintojärjestelmästä sekä ammatilliseen peruskoulutukseen perustuvasta perustutkinnon suorittamistavasta luovutaan.

Tässä reformissa tutkintojärjestelmää selkeytetään. Jatkossa meillä on vähemmän ja paremmin työ- ja elinkeinoelämän tarpeisiin vastaavia tutkintoja. Valinnan mahdollisuudet tutkintojen sisällä lisääntyvät, syntyy erilaisia yksilöllisiä polkuja ja mielenkiintoisia uusia osaamisyhdistelmiä. Jatko-opintokelpoisuudesta pidetään kiinni tiukasti. Se on ammatillisen koulutuksen peruselementti, joka on meidän kansainvälinen vahvuutemme. Ammatillinen koulutus tuottaa jatko-opintokelpoisuuden jatkossakin, jotta siirtyminen korkeakouluopintoihin on myös mahdollista, ja sen tulee olla myös tosiasiallisesti sitä.

Jatkuvasta hausta tulee koulutukseen hakeutumisen pääväylä. Se on myös yksi keino ehkäistä syrjäytymistä ja keskeyttämistä, mahdollisuus myös vaihtaa alaa kesken, jos osoittautuu, että oma ala ei ole heti löytynyt. Se mahdollistaa sen, että koulutukseen pääsee joustavasti ja nopeasti.

Niin kuin sanoin, koulutustakuu turvataan: jokaiselle peruskoulun päättäneelle turvataan koulutuspaikka. Lisäksi meillä jatkossakin on myöskin yhteishaku, joka turvaa sen,

että koko ikäluokka saataisiin jatkossakin koulutukseen, siirtymään myös sinne toiselle asteelle.

Jatkossa on yksi näyttöön perustuva tapa suorittaa tutkinto. Reformin myötä rakennetaan yksilöllisiä opintopolkuja kaikille. Reformi tuo monipuolisemmat oppimisympäristöt ja enemmän työpaikoilla ohjattua oppimista. Tällä työpaikoilla tapahtuvan oppimisen lisäyksellä tavoitellaan muun muassa sitä, että oppimismotivaatio parantuisi, tulisi enemmän sitä mahdollisuutta käytännönläheiseen oppimiseen siellä luonnollisessa ympäristössä eli työelämässä, ja se on myös opiskelijoille mahdollisuus saada jalkaa oven väliin työelämään. Työnantajille se antaa rekrytointikanavan, mahdollisuuden saada osaavaa työvoimaa, ja ylipäättään se ajatus siitä, että koulutuksen järjestäjät ja työelämä tekevät tiivistä yhteistyötä, auttaa meitä vahvistamaan opiskelijoiden työllistymistä ja tarjoaa mahdollisuuden siihen, että koulutusjärjestelmä varmasti kouluttaa ammattilaisia työelämän tarpeisiin.

Meillä on jatkossa reformin myötä yksi tutkintojen ja koulutuksen järjestämislupa. Tällä hetkellä on juuri käynnissä järjestämislupien uusiminen. Tuloksiin ja vaikuttavuuteen kannustava rahoitusjärjestelmä on kenties yksi suurimmista reformin uudistuskohdista. Rahoitusjärjestelmästä tehdään siis kannustavampi, ja se sisältää elementtejä, joilla voidaan myöskin syrjäytymistä ehkäistä. Lisäksi vaikuttavuusrahoituselementti tuo rahoitusjärjestelmään kannusteen kiinnittää huomiota opiskelijoiden työllistymiseen. Eli koulutuksen järjestäjiä palkitaan siitä, että opiskelijat koulutuksen saatuaan työllistyvät työelämän palvelukseen.

Lisäksi työvoimakoulutus tulee osaksi uutta ammatillista koulutusta. Tätä elementtiä tarvitsemme nyt, kun Suomessa talous kasvaa ja tarvitaan osaavaa työvoimaa ja myöskin joustavia, nopeita koulutuspolkuja kehittää omaa ammatillista osaamistaan.

Koulutusvienti tulee mahdolliseksi tämän reformin myötä entistä vahvemmin, ja sille suomalaiselle ammatilliselle koulutukselle on maailmalla erittäin paljon kysyntää.

Puheenvuoroissa kiinnitettiin huomiota moniin yksityiskohtiin, joita valiokunta on huolella pohtinut, ja yksi niistä tärkeimmistä on opettajuus. Eli tämä ammatillisen koulutuksen reformi tulee muuttamaan ja uudistamaan myöskin opettajan roolia, ja opettajilla on erittäin keskeinen merkitys, jotta ammatillisen koulutuksen reformi voi toteutua ja sen tavoitteet voidaan saavuttaa. Siitä syystä hallitus on myöskin, ja ministeriö, varautunut opettajien koulutukseen ja opettajien ammattitaidon kehittämiseen, jotta reformin tavoitteet voitaisiin saavuttaa. Käynnissä on siihen liittyen kaksikin isompaa kokonaisuutta osana opettajankoulutusfoorumin työtä, jossa myös ammatillinen koulutus on vahvasti mukana.

Samoin hallitus päätti puoliväliriihessään rahoituksesta tämän reformin toimeenpanoon. Tiedämme, että taloustilanne on ollut ammatillisessa koulutuksessa tiukka ja haasteellinen, ja siitä syystä katsomme, että erityisesti toimeenpanovaiheeseen pitää panostaa, sekä opettajankoulutuksen keinoin että sitten muuten, jotta saadaan tämä reformi hyvin alkuun, kun se toivottavasti tulee eduskunnasta hyväksytyksi.

Edustaja Gustafsson kiinnitti huomiota siihen, että eihän lukioita unohdeta uudistuksissa. Ei missään tapauksessa. Hallitus itse asiassa on käynnistänyt myös lukiouudistuksen puoliväliriihessään, ja tavoitteena on se, että tämän hallituskauden aikana pystyisimme viemään läpi kokonaisuudistuksen toiselle asteelle. Eli tämä ammatillisen koulutuksen reformi on ensimmäinen osa, ja nyt sitten lukio tulee seuraavaksi pöydälle.

Haluan saattaa eduskunnan tietoon myöskin sen, että olen tänään tavannut vammaisjärjestöjen edustajat ja olemme keskustelleet siitä, [Puhemies koputtaa] miten voitaisiin erityisesti jatkotyössä huomioida erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat. Käynnistämme työ-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

ryhmytyön, jossa pohditaan näitä vammaisjärjestöjen esille nostamia kysymyksiä, jotta turvaamme polut jokaiselle taustasta riippumatta.

Reformin tavoitteena on, että uusi ammatillinen koulutus tarjoaa osuvasti, oikea-aikaisesti ja joustavasti osaamista, jota tarvitaan tulevaisuuden työelämässä. Vielä kerran eduskunnalle kiitos huomioista ja yhteistyöstä tässä tärkeässä reformissa!

Toinen varapuhemies Arto Satonen: No niin, nyt on mahdollisuus pyytää 1 minuutin mittaisia vastauspuheenvuoroja.

16.51 Tuomo Puumala kesk (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässähän on eräällä tavalla klassinen asetelma, kun tätä reformia ajatellaan: onko kuppi puoliksi täynnä, puoliksi tyhjä, vai meneekö kuppi nurin? Uskotaanko tähän reformiin vai eikö uskota? Uskotaanko meidän nuoriin, uskotaanko opettajiin? Tämähän asettaa kaikille valtavan haasteen, sehän on päivänselvää, enkä väitä, että on oikeita tai vääriä vastauksia siihen, uskotaanko, mutta me olemme lähteneet hallituspuolueissa siitä ajatuksesta, että uskomme nuorisoon, uskomme suomalaiseseen koulutusjärjestelmään, uskomme opettajiin, uskomme, että meillä voidaan tehdä Suomen huippua, meillä voidaan tehdä maailman huippua, koska tämähän on maailmanlaajuisestikin aika ainutlaatuinen juttu, kun siirrytään osaamisperusteiseen malliin, jota rahoitus tukee, joka tukee työelämän murrosta ja vastaa omalta osaltansa siihen. Siinä mielessä olemme tekemässä ainutlaatuista uudistusta, ja uskon ja toivon, että vuodet näyttävät, että meidän uskomme ei ollut turha vaan sille oli vahva kate.

16.52 Jukka Gustafsson sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministerin puheessa kiinnitin huomiota siihen, että totesitte, että tämä jatkuva haku on pääväylä. Minä olisin kyllä nyt varovainen korostamaan tätä monesta eri syystä. Jatkuva hakuhan tarkoittaa sitä, että oppilaitokseen tulee viikoittain, kuukausittain, päivittäin uutta opiskelijanuorta ja nämä vaativat vastaanottohenkilökunnan perehdyttämistä ja niin edelleen, ja jos tämä nyt menee tämmöisenä läpi kuin valiokunta esittää, niin resursseja ei juurikaan ole lisää tulossa. Ja kun tämä on niin iso juttu, niin silloin pitäisi ottaa varman päälle, että korostetaan, että nuoret hakevat pääosin sillä perinteisellä tavalla, kun koulut päättyvät, eikä niin, että korostaisimme nyt tässä yhteydessä jatkuvaa hakua.

Sitten mainitsitte, että lukiosta on tulossa kokonaisuudistus. No, se oli oikeastaan vastaus siihen, että kyllähän nämä olisi pitänyt tehdä yhdessä tai ainakin kiinteämmässä yhteistyössä, [Puhemies koputtaa] mutta seurataan tilannetta.

16.53 Sari Multala kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Varmasti kaikki ovat samaa mieltä siitä, että tämä uudistus tarvitaan. Oppositiokin tässä omassa vastalauseessaan monin kohdin toteaa, että ammatillisen koulutuksen tilanne on ollut heikko jo pitkään ja vaikka joissakin kohdin sinne on rahaakin lisätty, se ei ole lähiopetuksen määrää lisännyt, päinvastoin. Ja täällä todetaan muun muassa, että vuoden 2013 kehysriihessä päätetyt rajut leikkaukset ammatilliseen koulutukseen vielä pahentavat tilannetta, eli täällä viitataan jo aiempiin tehtyihin leikkauksiin. Itse olen sitä mieltä, että se ei ole syy perua tätä uudistusta, että me olemme näitä leikkauksia joutuneet tekemään, vaan päinvastoin, se on syy tehdä tämä uudistus. Tätä uudistusta on tehty, kuten kuulumme, poikkeuksellisen hyvässä työssä kentän kanssa, ja sitä on myös monin kohdin niin lausuntopalautteen kuin sitten va-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

liokuntakuulemisen aikanakin muutettu. Uskon, että kentällä ollaan nyt valmiita ottamaan tämä vastaan.

16.55 Outi Alanko-Kahiluoto vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Siivistysvaliokunta kuunteli asiantuntijoita laajasti, ja todellakin huomiota herätti se, että yksikään asiantuntijoista ei kannattanut tätä rahoitusmallia sen vuoksi, koska koettiin, että tämä perusrahoituksen suuruus on liian pieni ja tähän on ikään kuin sisään leivottu semmoinen mekanismi, joka tulevaisuudessa tulee kasvattamaan eriarvoisuutta oppilaitosten välillä, opiskelualojen välillä ja opiskelijoiden välillä siitä syystä, että tämä kannustaa ottamaan opiskelijoiksi semmoisia hyvin pärjääviä opiskelijoita, jotka valmistuvat nopeasti. Kova huoli on siitä, miten sitten heikommin pärjäävien opiskelijoiden käy tulevaisuudessa.

Olisinkin nyt tässä yhteydessä käyttänyt tilaisuutta hyväksi ja kysynyt ministeriltä, kun edellisessä puheenvuorossa niin kovin keuhuttiin sitä, kuinka hallitus on hyvässä hengessä kuullut ja niin edelleen: kuinka on mahdollista, [Puhemies koputtaa] ettei tällaista yksimielistä laajaa kritiikkiä ole mitenkään otettu tämän lain valmistelussa huomioon?

16.56 Kimmo Kivelä uv (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Eilinen päivä sivistysvaliokunnassa oli suuri päivä, kun tämä mietintö saatiin valmiiksi. Koulutuksen kentän pitkään odottama asia on tulossa maaliin. Tässä on esimerkki hyvästä lainvalmistelusta, joka ei valitettavasti tänä päivänä ole suinkaan itsestäänselvyys.

Kuulemiskierros on ollut laaja, ja myös sivistysvaliokunta kuuli laajasti asiantuntijoita. Meilläkin on ollut epäilystä myös tuossa ministeriötason valmistelussa tätä perusrahoitusta kohtaan, ja tämän kritiikin myös valiokunnassa esitimme, mutta tämä lausuma on kuitenkin sen verran velvoittava, ja voiko tällaista termiä käyttää kuin "kova", että tämän kanssa voidaan elää ottaen huomioon, että tähän 50 prosentin perusrahoitukseen siirrytään vasta [Puhemies koputtaa] vuonna 22.

16.57 Li Andersson vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Multala kiinnitti tärkeään asiaan huomiota, kun kertoi tästä lähiopetuksen vähenemisen pitkästä trendistä, ja se on aivan totta, että se on ollut trendinä myöskin sellaisina aikoina, jolloin resursseja on lisätty ammatilliseen koulutukseen. Mutta tämä on juuri se syy, minkä takia oppositio olisi halunnut nähdä joitain vahvempia välineitä, joilla voidaan varmistua siitä, että lähiopetuksen taso on riittävä niille opiskelijoille, jotka sitä tarvitsevat. Nyt tämän henkilökohtaisen opintojen kehittämissuunnitelman sisältö ja sen määrittely jää tehtäväksi asetustasolle, ja niiden sisällöstä ei ole vielä tarkkaa tietoa.

Mutta haluaisin vielä kuulla ministerin vastauksia myöskin edustaja Alanko-Kahiluodon esille nostamaan seikkaan eli tämän perusrahoituksen liian alhaiseen osuuteen. Kun muuten tässä valmistelussa ilmeisesti on haettu mahdollisimman laajaa yhteisymmärrystä ja asiantuntijoiden ja asianosaisten mielipiteiden huomioon ottamista, niin miten voi olla, että nimenomaan rahoitusmallin kohdassa päädytään ratkaisuun, [Puhemies koputtaa] joka ei saa tukea yhdeltäkään lausunnonantajalta?

16.58 Hanna Kosonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Todella kysymyksessä on historiallinen uudistus. Suuruusluokka ei ehkä ihan tule ilmi siitä, kuinka paljon tätä on julkisuudessa käsitelty. Tämä on todella iso asia.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Ammatillinen koulutus on tärkeä osa yhteiskuntaamme. Kädenjäljet ja niiden taidot näkyvät joka puolella, ja työelämän yhteistyö, alueellinen vaikutus on myös melkoinen. Ammatillinen koulutus on myös turvaverkko, jonka läpi ei kukaan saisi tipahtaa.

Täytyy kyllä huomioida tässä sosiaalidemokraattien vaaliohjelma, jossa 270 miljoonaa olisi leikattu ammatillisesta koulutuksesta, joka on kymmeniä miljoonia enemmän kuin nyt leikattiin, ja täällä kuitenkin sitten nyt kahden vuoden päästä toivotaan, että tämän meidän suuruusluokkamme leikkauksia ei olisi tapahtunut. [Puhemies koputtaa] Ihmettelen tätä ristiriitaa.

16.59 Eeva-Johanna Eloranta sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Reformin tavoitteet ovat kannatettavia, mutta niiden toteuttaminen isojen säästöjen kanssa samaan aikaan tulee olemaan hyvin vaikeaa.

Juttelin äsken tuttemani ammatillisen opettajan kanssa, ja hän kertoi, että työssäoppimisen ohjaukseen oli aikaisemmin varattu opettajan työhön yksi tunti per opiskelija per viikko, mikä riitti alkuperehdytykseen, väli- ja loppuarviointiin sekä työpaikkaohjaajan perehdytykseen ja opettajanohjausmatkoihin. Näiden 190 miljoonan euron säästöjen seurauksena työssäoppimisen ohjauksen tunnit ovat nyt puolittuneet. Tunnit riittävät tuskin alkukusteluun ja loppuarviointiin. Työpaikkaohjaajilla puolestaan ei ole koulutusta ohjaustehtävään, saati aikaa oman työnsä ohella ohjata nuorta aloittelijaa työtehtävien suorittamisessa. Monessa oppilaitoksessa työssäoppimisen ohjaus toteutetaankin etäohjauksena puhelimitse tai sähköpostilla. Opiskelijan arviointi on kuitenkin oppilaitoksen vastuulla. Kysynkin arvoisalta ministeriltä: Miten uskotte, että työssäoppimisen lisääminen tulee onnistumaan näin niukoilla resursseilla? Joudutaanko nyt ojasta allikkoon?

17.01 Mikaela Nylander r (vastauspuheenvuoro): Värderade talman! Som jag konstaterade så finns det mycket bra och värt att stöda i den här reformen, men riskerna kommer att realiseras nu när man börjar genomföra den här reformen, och de riskerna med genomförandet i samband med de massiva nedskärningar som riktas mot yrkesutbildningen blir ganska stora. Min fråga lyder: Hur kommer ministeriet och Utbildningsstyrelsen att stöda det här genomförandet? Det skulle vara jätteviktigt att veta.

Arvoisa puhemies! Paljon hyvää liittyy tähän reformiin, mutta riskit liittyvät tähän vaiheeseen nyt, kun ruvetaan toteuttamaan reformia. Sitten kun vielä tiedetään, että leikkaukset, jotka kohdistuvat ammatilliseen koulutukseen, ovat aika massiivisia, niin minä näen, että tässä vaiheessa on isoja riskejä. Kysyn nyt siis, miten ministeriö ja Opetushallitus tulevat tukemaan tätä toteuttamisvaihetta. Se on äärimmäisen tärkeätä, että saadaan sitä tukea ja ohjausta.

17.02 Ritva Elomaa uv (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ammatillisen koulutuksen reformia on odotettu, ja laajan asiantuntijapiirin ja kuulemisien mukaan se on tarpeellinen. Perusrahoituksen nostopaineita on, se on myönnettävä.

Ammatillisen koulutuksen uudistukseen liittyy kysymysmerkkejä myös käytännön toteutuksessa. Uudistus korostaa opiskelijoiden henkilökohtaisen opinpolun merkitystä. Jokaisen opiskelijan osaaminen ja kokemus pyritään tunnistamaan ja tätä kautta hänelle räätälöidään henkilökohtainen opintosuunnitelma sekä järjestetään tarvittava arviointi.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Osaamisen osoittamisessa painottuu käytännön tekeminen. Kaikki tämä vaatii paljon huolella suunniteltua ohjausta. Opiskelijoille on tarjottava ehdottomasti riittävä tuki, jotta nuoret saavat vietyä opintonsa menestyksellä maaliin. Resurssit ovat kuitenkin rajalliset, ja vain käytäntö näyttää, pystytäänkö nuorille tarjoamaan riittävä tuki uudenmallisten opintojen suorittamiseksi.

Näin ollen kysyisin ministeriltä: onko pohdittu mahdollisuuksia kohdentaa lisäresursseja opiskelijoiden tukeen sekä opinto-ohjaukseen, [Puhemies koputtaa] jos käytännön tilanne sitä edellyttäisi uudistuksen astuttua voimaan?

17.03 Krista Kiuru sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan kiittää valiokuntaa siitä, että olette kymmeniltä osin muuttaneet tätä hallituksen esitystä suuntaan, jossa on otettu huomioon kentän kritiikki tätä uudistusta kohtaan. Totean kuitenkin, että työ jäi kesken yhdeltä merkittävältä osalta, joka liittyy erityisesti ammatillisen koulutuksen järjestämiseen alueellisesti. Nimittäin valiokunta kiinnittää kyllä huomiota siihen, että asiantuntijakuulemisessa ehdotettiin arvonlisäverolain 30 §:n muuttamista siten, että yksityinen ammatillisen koulutuksen järjestäjä lisätään yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rinnalle, ja sivistysvaliokunta toteaa tämän jälkeen arvonlisäverolain 30 §:n muutoksen olevan valmisteltavana valtiovarainministeriössä. Mutta on hyvä todeta, että tämä on, hyvät edustajat, kyllä niin iso asia, että olisi pitänyt huolehtia siitä, että valiokunta olisi yksimielisesti turvannut myös näiden oppilaitosten aseman, [Puhemies koputtaa] jotka eivät ole nyt tämän lain mukaan tämän piirissä.

17.04 Marisanna Jarva kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuttavallisemmin amisreformista puhuttaessa, kuten myös kentällä sanotaan, tästä on tulossa nyt malli, jolla aidosti voidaan vastata työelämän murrokseen ja siihen, että työelämä ja koulutus saadaan kohtaamaan paremmin. Nuorilla ja ammatillisesta koulutuksesta valmistuneilla on ollut aito ongelma siinä, että heillä ei ole ollut riittäviä valmiuksia pärjätä työelämässä. Työntantajilta on myös tullut tästä paljon palautetta, ja käytännössä monet on pitänyt kouluttaa uudestaan työpaikoilla.

On tärkeää, että käytännön oppimista tapahtuu enemmän työpaikoilla. Tämä on myös se, millä vastataan huoleen lähiopetustuntien vähenemisestä. Resursseja voidaan suunnata tehokkaammalla tavalla. Kun osa opiskelijoista keskittyy nykyistä enemmän opiskeluun työpaikoilla, voidaan osalle tarjota enemmän kontaktiopetusta oppilaitoksissa. On myös tärkeää, että kun oppilaitos- ja järjestäjäverkko on jo aikaisemmin tiivistynyt monissa maakunnissa, niin nuoret pääsevät nyt lähemmäksi niitä työpaikkoja, oppimaan niille työpaikoille, [Puhemies koputtaa] ja tämä alueellinen kohtaaminen itse asiassa paranee jatkossa.

17.05 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Puumala peräänkuulutti uskoa tähän reformiin. Aika monessa hallituksen isossa uudistuksessa toivotaan meiltä oppositiolta vain oikeata asennetta ja uskoa asioihin, niin asiat selviävät, [Vasemmalta: Näin on!] mutta kyllähän tässä reformissa on myönnettävä, että tarvitaan myös resursseja. Pelkällä uskolla ei saavuteta niitä sinänsä hyviä tavoitteita, mitä tässä haetaan: koulutuksen eriarvoisuuden vähentämistä, koulutuksen kehittämistä osaamisperusteiseen opiskelija- ja työelämälähtöisyyteen. Mutta on aivan selvää, että tarvitaan riittävästi lähiopetusta, tarvitaan ohjausta, henkilökohtaista tukea sitä tarvitseville. Ne ovat myös niitä asioita, mitä opiskelijat itse kyselyn mukaan kaipaavat kaikkein eniten, ja niitä

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

tarvitaan, jotta ammattitaitoa voidaan antaa. Sen takia se, että tässä on pohjalla aivan valtavat leikkaukset, ja nyt ajatellaan, että tällä reformilla päästään näihin tavoitteisiin, on hyvin epärealistista. Tähän yksinkertaisesti tarvitaan myös resursseja, [Puhemies koputtaa] jotta voidaan tavoitteet saavuttaa.

17.07 Ulla Parviainen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ammatillisen koulutuksen saavutettavuus on huolena kaukana Itä- ja Pohjois-Suomessa. Harvaan asutulla alueella nuorten ikäluokkien pieneneminen jatkuu ja lähialueen koulutukseen on kysyntää vähemmän, mikä taas sitten pakottaa koulutuksen järjestäjiä vähentämään yksiköitä, jopa lakkauttamaan koulutusta, eli ollaan tällaisessa kierteessä. Koulua ei siis välttämättä löydykään siitä ihan läheltä. Mutta tämän reformin seurauksena, kun koulutusta järjestetään yhä enemmän työpaikoilla ja digitaalisissa oppimisympäristöissä, koulutus ja oppiminen ei ole sidottuna siihen fyysiseen koulurakennukseen tai koulun toimipisteeseen. Tämä työpaikalla oppiminen saattaa mahdollistaa nyttien opiskelijoille kouluttautumista jopa kodin lähellä siinä mieluisassa työpaikassa, ja ihan niin kuin tuossa äsken ministeri taisi todeta, samalla on sitten jalka oven välissä siihen tulevaan työpaikkaan. Eli tässä saattaa olla mahdollisuus niille työpaikoille, jotka ovat kaukana oppilaitoksista.

17.08 Tarja Filatov sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ammattikoulutuksen uudistamisessa on todella hyviä elementtejä. Se, että mennään lähemmäs työelämää ja oppimista tapahtuu työssä, on hyvä tavoite. Mutta on syytä kyllä kysyä, onko meidän työelämämme valmis tällaiseen reformiin, koska esimerkiksi työelämävaliokunnan kuulemisessa valtaosa esitti sen huolen, että osa oppilaista ei löydä niitä työssäoppimisen paikkoja. Erityisesti silloin, kun tullaan haavoittuvampiin ryhmiin ja erityisoppilaisiin, on vaikea löytää näitä työssäoppimisen kanavia, ja lisäksi silloin, kun ollaan pienemmällä paikkakunnalla, niitä työpaikkojakin on aika vähän, jonne voi sitä oppimisjaksoa itsellensä tavoitella, jolloin ollaan aika erilaisessa asemassa eri puolilla Suomea.

Tässä samassa uudistuksessa työvoimapolitiittinen koulutus siirtyy niin sanotusti osaksi normitutkinto-opetusta, ja jotta säilyisi se nopeus, joustavuus ja alueellisten erojen huomioon ottaminen, niin toivon, että ministeri todella katsoo tätä alun toimeenpanoa. Iso riski on se, että tästä tulee osa [Puhemies koputtaa] niin sanottua normikoulutusta eikä se enää toimikaan niin joustavasti kuin nykyisin.

17.09 Jari Myllykoski vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Edustaja Eloranta otti erittäin hyvän esimerkin siitä, mihinkä pitäisi paremmin varautua, kun lähemme tekemään näin suurta reformia. Koulutussopimuksella tapahtuvan työssäoppimisen tuloksellisuus eli oppiminen siihen työhön on koulutuksen järjestäjän vastuulla. Jos me katsomme pitkiä välimatkoja ja meidän erittäin kehittyntä pk-sektoriämme, johonka työpaikat syntyvät, niin jo pelkästään sen takia, että tämä vastuullinen taho pystyy mahdollistamaan sen työssäoppimisen niillä sirpaleisilla alueilla, niihin matka-aikoihin menee todella paljon aikaa eri työpaikkojen välillä. Sanoisin, että haja-asutusalueilla tai harvemmin asutussa maakunnissa opettajan työmatkoihin käytettävä aika on varmasti 70 prosenttia, jolloin se erittäin pieneltä osin mahdollistaa näiden oppilaiden työssäoppimisen siellä työpaikalla.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

17.10 **Sari Multala kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näin mittaviin uudistuksiin, kuin nyt on käsillä, liittyy aina tiettyä epävarmuutta ja vaikeutta, ja tämä uudistus on totta kai myös suuri haaste johtamiselle, miten onnistutaan uudistus läpi viemään.

On nyt kuitenkin korjattava sellainen virhekesitys, jota tässä on viljelty, että kaikki lausunnonantajat olisivat olleet yksimielisiä siitä, että perusrahoitus on riittämätön. Kyllä tässä oli lausunnonantajia, jotka olivat sitä mieltä, että tämä on hyvä juuri näin, ja oli niitä, jotka eivät siitä mitään sanoneet. Totta kai on myönnettävä, että oli myös enemmistö niitä, jotka olivat sitä mieltä, että sitä perusrahoituksen osuutta pitäisi korottaa. Mutta tämän rahoituksen tavoitehan on tietysti keino ohjata koulutusta siihen suuntaan aloille, joilla työllistymisen edellytykset ovat hyvät, ja toisaalta palkita myös siitä ja kannustaa kouluja, oppilaitoksia siihen, että niissä [Puhemies koputtaa] oikeasti edetään opinnoissa, ei vain olla koulussa.

17.11 **Tuomo Puumala kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos yrittää vähän ottaa kiinni tästä rahoitusjärjestelmästä, että syntyisi vähän debattia, ettei puhuttaisi toistemme ohi: Tämä rahoitusjärjestelmään siis lähtee siitä, että perusrahoituksen osuus on puolet ja sitten on sen lisäksi rahoitusta, joka kannustaa siihen, että saadaan se tutkinto valmiiksi, tutkinnon osa valmiiksi ja että sitten päästään työelämään ja päästään jatkoopintoihin. Minusta ne ovat aika hyviä tavoitteita. Sillä tavalla vähän haastan niitä, jotka sanovat, että tässä on väärin: Tehän kuitenkin joka tapauksessa tuossa omassakin vastalauseessanne hyväksyisitte 40 prosenttia muuta kuin perusrahoitusta eli sillä tavalla ette ilmeisesti kuitenkaan tästä perusajatuksesta ole eri mieltä, mutta arvioitte, että jos sitä 10 prosentilla korotettaisiin, se merkittävästi muuttuisi. Rohkenen hieman epäillä, että se iso kuva ei siitä juurikaan muuttuisi. Muistutan myös siitä, että vuosittain valiokunnan lausuman mukaisesti tätä asiaa tarkastellaan. Seuraavina vuosina perusrahoituksen osuus on [Puhemies koputtaa] 95 prosenttia — hyvin maltillinen siirtymä, hyvin maltillinen siirtymä.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Näyttää olevan debatin tarvetta edelleen. Mutta otamme tähän väliin ministerin, 3 minuuttia, ja sitten jatkamme debattia.

17.13 **Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen:** Arvoisa puhemies! Jos summaan keskustelua, niin vaikuttaa siltä, että reformin tarpeesta olemme hyvin yksimielisiä tässä salissa ja myöskin siitä isosta kuvasta eli reformin peruslinjauksista, yhtenäisestä järjestelmästä, osaamisperusteisuudesta ja opiskelijoiden yksilöllisistä poluista. Ammatillinen koulutus tarvitsee tämän uudistuksen, ja myöskin ammatillisen koulutuksen kenttä, koulutuksen järjestäjät, ovat tähän isoon kuvaan hyvin sitoutuneita. Tiedän senkin, että reformia monessa suunnassa eri puolilla Suomea jo kovasti odotetaan. Toki on sitten sen lisäksi yksityiskohtia, joista eri lausunnonantajat ovat olleet eri mieltä, ja huomaa, että tässä salisakin on eri mielipiteitä joistain reformiin liittyvistä yksityiskohdista.

Valiokunnan puheenjohtaja nostikin esiin tämän rahoitusjärjestelmän. Itse asiassa se iso kuva on siinä, että jatkossa puolet rahoituksesta tulee niin sanottuna perusrahoituksena mutta sen lisäksi rahoitusjärjestelmään on leivottu sisään elementtejä, joilla pystytään esimerkiksi ehkäisemään koulutuksen keskeyttämistä ja syrjäytymistä. Suoritusrahoituselementti on siinä siitä syystä, että se nimenomaan palkitsee ja kannustaa siihen, että koulutuksen järjestäjät huolehtivat opiskelijoista ja siitä, että opinnot tulevat suoritetuiksi lop-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

puun. Eli koulutuksen järjestäjä saa rahoitusta tutkinnoista ja tutkinnon osista. Ja sitten lisäksi siinä on 15 prosentin vaikuttavuusrahoituselementti, mikä tarkoittaa sitä, että koulutuksen järjestäjät saavat rahoitusta siitä, että opiskelijat työllistyvät tai siirtyvät jatko-opintoihin elikkä että se koulutus on laadukasta ja saavuttaa sille asetetut tavoitteet. Sehän on se meidän iso tavoitteemme, yhdessä varmistaa, että nuoret ja aikuisetkin saavat sellaisen koulutuksen, jolla pärjää tulevaisuuden työelämässä ja joka vastaa työelämän tarpeisiin, ja tähän tämä vaikuttavuusrahoitus tuo elementin.

Tähän koko reformiin on tuotu sisään monia elementtejä, joilla kiinnitetään huomiota siihen, että opiskelijoista pidetään hyvää huolta, että he saavat ohjausta, he saavat korkeatasoista opetusta. Myöskin laatu järjestelmiin ja laatuun on erittäin paljon panostettu tässä reformivaiheessa. Tässä on elementtejä, joilla laatua pystytään paljon paremmin varmistamaan kuin aikaisemmin.

Lähiopetuksen väheneminen on huoli, josta on tullut paljon palautetta. Opettajat ovat siitä huolissaan, opiskelijat ovat huolissaan ja myös vanhemmat. Tähän haluan jatkossa kiinnittää huomiota: että säästöjä ei tule hakea ensisijaisesti opetuksesta tai opettajista vaan rakenteista. Tämä reformi tuo muun muassa päällekkäisyyksien purkamisen ja sen mahdollisuuden, että voidaan etsiä sieltä mieluummin sitä tehoa ja sitten vastaavasti panostaa ne resurssit opetukseen. [Puhemies koputtaa]

Tämän reformin yksityiskohtana, tai ytimessä oikeastaan, on henkilökohtaistamisen prosessi, eli kiinnitetään huomiota siihen ja rakennetaan se polku, mitä juuri kyseinen opiskelija tarvitsee. Me olemme jokainen erilaisia oppijoita. Osa tarvitsee enemmän tukea kuin joku toinen. Osa oppii työelämässä paremmin, osa tarvitsee enemmän lähiopetusta. [Puhemies koputtaa] Tämä on tärkeä asia, että tämä nimenomaan on siinä reformin ihan keskeisenä ytimenä: turvata jokaiselle opiskelijalle laadukas oppimisen mahdollisuus.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Sitten otamme vielä ainakin yhden debattikierroksen.

17.16 Jukka Gustafsson sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin vielä tähän perusrahoitukseen palannut siitä näkökulmasta — taisi olla niin, että edustaja Anderssonkin siihen viittasi — että kun kustannuksista kaksi kolmasosaa on kiinteitä, palkkoihin menee suurin osa, ja perusrahoitus on 50 prosenttia, niin oppilaitoksessa on tällainen epävarmuuden tila, ja jokainen, joka ymmärtää koulutuksesta, sen kehittämisestä jotakin, ymmärtää, että se ei ole paras kannustin opetustyön kehittämiselle ja muulle. Tästä lähtökohdasta tämän perusrahoituksen olisi pitänyt olla vähintään se 60. Monet esittivät, että sen pitäisi olla 70, mutta ajateltiin, että se 60 nyt sitten olisi sellainen, että se nostaisi kuitenkin turvatasoa sitä [Puhemies koputtaa] asiantuntijatyötä siellä tekeville.

Ja edustaja Kososelle: ei ollut 270 miljoonaa ammatilliselle [Puhemies koputtaa] koulutukselle, se koski koko keskiastetta.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: No niin, pidetäänpä kiinni tästä minuutin ajasta, niin että mahdollisimman moni pääsee puhumaan.

17.18 Kimmo Kivelä uv (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Todellakin, kyllä se on tunnistettava, että se vaara on olemassa tässä perusrahoituksen mallissa, että se johtaa tutkintotehtailuun. Ei sitä voi kiistää, mutta minun mielestäni kuitenkin tämä lausuma on vahva,

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

ja tätä asiaa on koko ajan tarkalla silmällä seurattava, mitä tapahtuu, ja samalla arvioitava myös perusrahoitusosuuden riittävyyttä, niin kuin tuo lausuma sanoo. Tärkeä asia tässä meidän mietinnössämme on myös se, että ei puhuta kauniisti ideaalisella tasolla jatko-opintokelpoisuudesta vaan siten, että ammatillisesta koulutuksesta valmistuvalla todella on oikea jatko-opintokykyisyys, että hän todellakin voi suorittaa myös jatko-opintoja. Tässä [Puhemies koputtaa] esityksessä on paljon hyvää.

17.19 Li Andersson vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastatakseni edustaja Puumalalle: Ongelma opposition näkökulmasta ei ole se, että suoritus- ja vaikuttavuusrahoitus on mukana tässä elementtinä, [Tuomo Puumalan välihuuto] vaan ongelma tässä on juuri tämä painotus. Ja joku voi ehkä argumentoida sitten, että 10 prosentin ero on pieni, mutta 10 prosenttiyksikön ero on iso siinä suhteessa — kuten edustaja Gustafsson sanoi — että kun kiinteiden kulujen osuus menoista on noin kaksi kolmasosaa, niin tämä nyt ehdotettu perusrahoituksen taso tarkoittaa siis sitä, että tämä epävarmuus koskee kaikkea henkilöstön ja koulutuksen suunnittelua jatkuvasti, pahimmassa tapauksessa, järjestäjäkentällä. Toisaalta jos tämä prosenttiosuus on pieni, niin miksi ei ollut valmiutta sitten korottaa sitä edes 60 prosentin tasolle, niin kuin enemmistö, valtaosa, lausunnonantajista kyllä esitti, niin koulutuksen järjestäjät, työnantajapuoli kuin ammattijärjestöt ja opiskelijajärjestöt? Miksi tähän ei ollut valmiutta, kun tällä pienellä muutoksella olisi [Puhemies koputtaa] voitu ratkaista yksi asia, joka sai hyvin paljon kritiikkiä kuulemisten yhteydessä?

17.20 Outi Alanko-Kahiluoto vihr (vastauspuheenvuoro): Puheenjohtaja! Joo, tässä todellakin nyt on iso huoli ja suuri kysymys koskien nimenomaan tätä rahoitusmallia. Kyllä valtaosa lausunnonantajista koki tämän ihan fataaliksi ongelmaksi tässä laissa, että perusrahoituksen taso on niin alhainen, että se tekee opetuksen suunnittelusta vaikeasti ennustettavaa ja epävarmaa ja todellakin myös luo tällaisen eriarvoisuutta jatkuvasti luovan rakenteen tänne sisälle. Verrattuna esimerkiksi koulutuksen tällaisiin kertaluonteisiin leikkauksiin tässä ikään kuin lyödään tällainen pysyvä eriarvoistava rakenne, pysyvä epävarmuutta synnyttävä rahoitusmalli. Tämä on hyvin ongelmallista, ja sen vuoksi ihmettelinkin, miksi ministeri omassa esittelypuheenvuorossaan ei lainkaan esitellyt tätä mallia, jos tämä teidän mielestänne on sitten niin hyvä. Kyllä te varmasti kuitenkin olette perehtynyt lausuntokierroksella tulleetseen voimakkaaseen kritiikkiin koskien tätä rahoitusmallia. Samoin ihmettelen edustaja Puumalan reaktiota. Te olette olleet kuitenkin [Puhemies koputtaa] sivistysvaliokunnan puheenjohtajana paikalla kuulemassa tämän kritiikin, niin että on todella kummallista, että te vähättelitte tätä.

17.21 Tuomo Puumala kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Moni varmaan tietääkin, että symppaan tuota ajatusta siitä, että perusrahoitusosuus olisi voinut olla suurempikin. Kuten kerroin, vuosittain tuo katsotaan sitten lausuman velvoittamalla tavalla. Paljon on aikaa reagoida, lähdetään hyvin maltillisella 95 prosentin perusrahoituksella.

Mutta se, mistä vähän kyseenalaistin teidän argumentaatiotanne, perustui siis siihen, että tähän olette kuitenkin valmiita hyväksymään 40 prosenttia muuta kuin perusrahoitusta. Sehän on valtavan kokoluokan muutos. Siihen te olette valmiita, mutta se kynnys, se menee juuri siinä. Mihinkä se perustuu, että se on juuri siinä? [Jukka Gustafsson: No hei, eihän siinä ole mitään mieltä!] Edustaja Alanko-Kahiluoto on sitä mieltä, että pysyvän eriarvoistumisen rakenne syntyy noissa prosenttiyksiköissä, joita tuossa välissä on. Oikeastaan ha-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

luaisin teitä enemmänkin kiittää siitä, että olette valmiita kuitenkin [Puhemies koputtaa] näin valtavaan uudistukseen ja ajatte sitä eteenpäin.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: No niin, ja nyt laajennamme debattia niin, että myöskin ne edustajat, jotka eivät tähän mennessä ole saaneet puheenvuoroa, pääsevät ääneen.

17.23 Maria Tolppanen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on reformi, joka todella näyttää paperilla hyvältä. Mutta on asioita, jotka huolettavat. Yksi niistä on tasa-arvo. Jos paikkakunnalla ei, laajalla Pohjanmaalla tai Lapissa, ole ammatillista oppilaitosta, siellä ei todennäköisesti ole olemassa myöskään työpaikkoja, vaan oppilaat joutuvat toiselle paikkakunnalle. Miten olette, arvoisa ministeri, ajatellut hoitaa näiden oppilaiden asumisen toisella paikkakunnalla? Kuka sen maksaa? Missä he asuvat? Miten he kulkevat sinne? On muistettava, että peruskoulunsa päättävät ovat 16-vuotiaita, ja heitä tämä reformi ensisijaisesti koskee. En ole nähnyt tähän vastausta missään.

Toinen asia, joka minua huolettaa, on se, että onko olemassa vaara, että tämä vääristää työmarkkinoita. Kun mennään muutama vuosi eteenpäin, siellä on runsaasti niitä viimeisen neljänneksen opiskelijoita, jotka hallitsevat sen työn jo hyvin. Heistähän tulee opettajia seuraaville. Onko olemassa vaara, että sen jälkeen ei enää tarvitse palkata työntekijöitä, [Puhemies koputtaa] kun on hyviä opiskelijoita tekemässä ilmaiseksi työtä?

17.24 Petri Honkonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tässä nyt on ollut tästä rahoitusjärjestelmästä paljon keskustelua. Olisin vielä siirtänyt sitä huomiota nimenomaan tähän vaikuttavuusrahoitukseen. Siellähän on nimenomaan elementteinä tämä läpäisy ja opintojen jälkeinen työllistyminen. Myöskin, käsittääkseni, tämän jatko-opintoihin sijoittumisen rooli on siellä läsnä. Itse näen, että tällä on hyviä vaikutuksia.

Tässä nyt on esitetty pelkoja siitä, johtaako tämä tutkintotehtailuun. Ajattelen itse pikemminkin niin, että nyt kun täällä meidän ammatillisen koulutuksen kentällä on ollut, valitettavasti, tällaisia koulutusohjelmia, jotka ovat varsin suosittuja mutta joista ei työllisty, niin pidän hyvin tärkeänä, että tämä rahoitusjärjestelmä ohjaa myös niitä koulutuksen järjestäjiä suuntaamaan koulutusta niille aloille, missä on hyvä työllistyminen, eikä niinkään [Puhemies koputtaa] tällaisille muotialoille.

17.25 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuskin kukaan tässä salissa on eri mieltä siitä, etteikö tätä uudistusta tarvittaisi. Mutta valitettavasti tähän lakiesitykseen on kyllä jäänyt vakavia epäkohtia. Ja kun samalla huomioidaan ammatilliseen koulutukseen tulleet valtavat säästöt, niin ei kyllä voi olla huolestumatta myöskään koulutuksen laadusta. Isoja kysymyksiä ovat muun muassa se, turvataanko kaikille riittävät jatko-opintomahdollisuudet; riittääkö jatkossa opiskelupaikkoja myös ilman ammatillista koulutusta oleville nuorille aikuisille, joita on valtava määrä; ohjaako tämä rahoitusjärjestelmä oppilaitoksia tutkintojen tehtailuun koulutuksen laadun kustannuksella, ja myös se, miten opettajat ja henkilökunta jaksavat viedä tätä uudistusta eteenpäin näillä niukkenevilla resursseilla. Minä todella toivon parasta, mutta itse olen ammatillinen opettaja ja olen paljon tästä asiasta entisten kollegoiden kanssa keskustellut, ja on pakko sanoa, että monesta asiasta olen todella huolissani.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

17.26 **Heli Järvinen vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mihin perustuu opposition usko 60 prosentin perusrahoitukseen? No, se perustuu pelkästään ja puhtaasti niihin lukemattomiin ammattilaisiin, niihin kaiken maailman dosentteihin, joihin meillä on vielä taipumus uskoa. Muun muassa Kuntaliitto, Opettajien Ammattijärjestö, Akava ja niin edelleen — kaikki nämä ovat sitä mieltä, että 60 prosentin perusrahoitusosuus tarvitaan. Itsekin ammatillisena opettajana uskon siihen ja minun uskoni riittää siihen, että taatusti aktiiviset, tunnolliset, toimeliaat oppilaat ja opiskelijat löytävät jatkossakin oman paikkansa ja valmistuvat hyvin tuloksin työelämän palvelukseen, mutta huoleni koskee niitä syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, jotka tulevat saamaan entistä vähemmän lähiopetusta ja myös entistä vähemmän rahoitusta. Kuntaliitto on oikeastaan pakenut tämän tiukimmin sanoiksi: se pelkää jopa eliittikoulujen syntymistä, erityisesti niillä alueilla, joilla on paljon koulutuksen järjestäjiä, esimerkiksi Uudellamaalla. [Puhemies koputtaa] Miten syrjäytymisvaarassa olevien opiskelijoiden asema turvataan?

17.27 **Elsi Katainen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunta ja ministeri ovat todellakin olleet suuren uudistuksen äärellä, joka valitettavasti on jäänyt muiden uudistusten, tunnetumpien uudistusten jalkoihin ja varjoon. Tämä tarpeellinen reformi antaa kuitenkin mahdollisuuksia muun muassa hallinnon keventämiseen, jos aikuis- ja nuorisoasteen koulutuksia pystytään yhdistämään. Myöskin tämä yleisen jatko-opintokelpoisuuden varmistuminen on varmasti yksi tärkeä vetovoimatekijä, kuten myöskin tämä henkilökohtaistaminen, koko ammatilliselle koulutukselle.

Nousee kuitenkin kysymys: pystytäänkö turvaamaan koulutuspaikkoja alueellisesti ja kattavasti kaikilla aloilla? Itse kannan huolta muun muassa luonnonvara-alan ynnä muiden kalliiden koulutusalojen puolesta.

Arvoisalta ministeriltä kysyisin myös: kun työelämän murros on niin tunnettu asia ja siitä eilenkin täällä pitkään keskusteltiin, [Puhemies koputtaa] miten arvioitte toisen asteen kykyä vastata — ennakoida, ei niinkään reagoida — noihin muuttuviin tarpeisiin?

17.28 **Sirpa Paatero sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kyllä tämä harjoitus ammatillisen koulutuksen kehittämisestä lähti jotenkin väärille linjoille jo siinä kohdassa, kun 190 miljoonaa otettiin tästä toiminnasta pois ennakkollisesti ennen minkäänlaisia kehittämistoimintaa, jolloinka on jouduttu ainakin meidän alueella irtisanomaan opettajia, jotka olisivat sitä kehittämistyötä voineet tehdä, ja toisaalta on vähennetty näitä lähiopetustunteja oppilailta niin, että omakin kummipoikani on ollut viikkokausia itsekseen opiskelemaan, 16-vuotiaana.

Yksi erityinen kysymys, joka minua huolestuttaa tämän rahoituksen lisäksi, on se, miten voidaan ajatella, että veloitetaan työpaikat tähän osallistumiseen niin sen harjoittelun osalta mutta myöskin niitten tutkintojen arvioinnin osalta. Jos ajattelee koulutuksen järjestämistä, monilla aloilla niitä lähellä olevia työpaikkoja ei ole riittävää määrää, niitten osaamistaso ei välttämättä kaikilta osilta riitä laaja-alaiseen opintojen kokonaisuuteen, ja kolmantena asiana: millä korvauksilla ja millä työntekijämäärällä nämä työpaikat sitten pystyisivät tähän vastaamaan, koska sehän vaatisi aika paljon lisäresursseja — vaikkapa yhden ravintola-alan linjan tuleminen yhtäkkiä työmarkkinoille pieneenkin kuntaan?

17.30 **Anneli Kiljunen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Erityistä tukea tarvitsevien nuorten koulutuksellinen tilanne vaihtelee eri puolilla Suomea todella pal-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

jon, ja kuten tiedämme, valitettava tosiasia on, että nämä nuoret ovat 16-vuotiaita ja erityistä tukea tarvitsevia ja he joutuvat muuttamaan pois kotoa saadakseen itselleen ammatillisen tutkinnon, ja valitettavasti näitä ammatillisen tutkinnon vaihtoehtojakin on heille todella vähän. Nyt tämä esitys ei tuo heille minkäänlaista korjausta.

Viime hallituskaudella tehtiin ministeriössä selvitystä nimenomaan näiden nuorten osalta, ja valitettavasti tämä työ kariutui ihan viime metreillä. Nyt täällä valiokunta on kiinnittänyt siihen huomiota ja se ryhtyy valmistelemaan taas uudenlaisia selvityksiä, ja ministerikin tuossa äsken totesi vastaavanlaista, ja nyt kysyisin kyllä ministeriltä. Selvityksiä on tehty viime kaudella useita — itsekin olen ollut niissä monessa mukana ja esittämässä niitä eri puolille Suomea. [Puhemies koputtaa] Nyt toivoisin ministeriltä vastausta: mitä te oikeasti aiotte tehdä, että erityistä tukea tarvitsevat nuoret saavat itselleen tutkintoon johtavan koulutuksen ja mielellään myös kotoa käsin?

17.31 Eerikki Viljanen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ammatillisen koulutuksen järjestäminen nykyistä joustavammin ja kunkin tarpeet nykyistä paremmin huomioiden ei ole kummuttanut täällä laajaa vastustusta. Sitäkin enemmän on esitetty riittäviä kantoja koulutuksen rahoitusjärjestelmästä ja sen tasosta. Rahoituksen tason riittävyydestä tuskin syntyy sopua hallituspuolueiden ja opposition välille varsinkin, kun yksimielisyyttä ei tunnu löytyvän siitäkään, täyttääkö esitetty järjestelmä sille asetetut tavoitteet eli turvaako se koulutuksen järjestämisen ja etenkin kannustaako se järjestäjiä tulokselliseen toimintaan.

On kuitenkin hyvä huomata, että esitetty rahoituselementtien prosenttiosuuksien muutos tehdään pitkällä siirtymäajalla, joka antaa koulutuksen järjestäjille aikaa reagoida ja mahdollisesti uudistaa toimintaansa. Oleellista on lisäksi se, että lausuman mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö tulee seuraamaan rahoitusmallin toimivuutta ja arvioimaan perusrahoituksen riittävyyttä tuon siirtymäajan kuluessa ja raportoi siitä lausunnon mukaisesti vuosittain sivistysvaliokunnalle.

17.32 Ilmari Nurminen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on kannettu paljon huolta jatko-opintokelpoisuudesta, ja itsekin kannan siitä huolta, etenkin yleissivistävien aineiden turvaamisesta. Kun tässä uudistuksessa työelämälähtöisyyttä korostetaan ja lähiopetusta vähennetään ja oppimista siirretään yhä enemmän työpaikoille, niin on erittäin tärkeää, että huolehditaan ammattiin valmistuvien jatko-opintokelpoisuudesta ja tosiasiallisista valmiuksista päästä korkeakouluihin ja menestyä. Tässä avainasemassa ovat työpaikkaohjaajat, ja heidän on saatava vahvasti koulutusta ja ohjausta tämän tehtävän hoitamiseen. Myös opettajien on jalkauduttava ahkerasti työpaikoille tukemaan ja ohjaamaan opiskelijoita. Keskeisessä roolissa tässä ovat myös yleissivistävät aineet, kieli-, matemaattiset, viestintäopinnot, eli miten konkreettisesti varmistetaan, että nuorten yleissivistys myös ammatillisessa koulutuksessa turvataan tämän reformin jälkeen?

17.33 Mikaela Nylander r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Puumala dramatisoi nyt tätä perusrahoitusta aika lailla. Me kysyimme valiokuntakäsittelyssä, miten asiantuntijat olivat päätyneet tähän, että he esittävät 60:tä prosenttia. He vastasivat, että tämä lisää sen verran ennakoitavuutta, että he asiantuntijoina päätyivät esittämään tätä meille, ja miksi me emme uskoisi heidän käytännön asiantuntemustaan?

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Mutta, arvoisa puhemies, toinen asia, joka askarruttaa suuresti: jos opiskelija on suorittanut suurimman osan tutkinnosta työpaikoilla, niin se, miten pystytään käytännössä turvaamaan jatko-opintokelpoisuus, tulee asettamaan todella tiukkoja laatuvaatimuksia työpaikoilla tapahtuvaan oppimiseen. Miten tätä seikkaa ohjataan ja seurataan? [Outi Alanko-Kahiluoto: Hyvä kysymys!]

17.34 Marisanna Jarva kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on tullut esille ehkä vähän väärinkäsityksiä siitä, mikä tuolla alueilla, erityisesti harvaan asutuilla alueilla, tilanne on siltä osin, että siellä oppilaitosverkostohan on jo tiivistynyt — esimerkiksi Kainuussahan meillä on käytännössä enää vain yhdellä paikkakunnalla lähiopetusta — mutta sitten kuitenkin yrityksillä on merkittävä osaajapula, työvoimapula. Me emme saa riittävästi tällä hetkellä ammatillisista oppilaitoksista valmistumaan väkeä, ja siellä tietyillä alueilla selvästi pitäisi saada osaajia enemmän. Tässä on hieman väärää käsitystä sen suhteen, etteikö työpaikkoja olisi kyllä tarjolla.

Se, mikä ammatillisessa koulutuksessa on myös ollut vaikeaa ja ongelma, on se, että keskeyttäminen on ollut todella merkittävää, mikä on kertonut motivaatiosta ja opetuksen järjestämistavoista, että niitä pitää muuttaa.

Tässä lausumassa perusrahoituksen osalta todellakin on tärkeitä se, että valiokunta toi esille sen ja esittää, että eduskunta edellyttää opetusministeriöltä seurantaa vuosittain. [Puhemies koputtaa] Kysyisinkin ministeriltä: onko valmiutta perusrahoituksen muutokseen, jos tällainen vaikutus näyttää olevan tällä rahoituksen muutoksella?

17.36 Eeva-Johanna Eloranta sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suuri muutos aiempaan todellakin on, että oppiminen tapahtuu reformin myötä yhä enemmän työpaikoilla, eikä pidä unohtaa, että ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijat aloittavat yleensä 15—16-vuotiaina, jolloin heiltä puuttuu täysin kokemus työn tekemiseen ja työyhteisössä toimimiseen liittyvistä asioista. Työpaikalla odotetaan kuitenkin opiskelijan olevan motivoitunut ja kiinnostunut tarttumaan työhön innokkaasti. Tässä tarvitaan usein opettajaa tukemaan ja rohkaisemaan opiskelijaa toimimaan yhteistyössä työpaikan henkilökunnan ja mahdollisesti muiden opiskelijoiden kanssa. Jos opiskelija ei sitten sopeudu työssäoppimispaikan toimintatapoihin, saattaa olla edessä jakson keskeytys ja sen siirtyminen toiseen ajankohtaan tai jopa opintojen keskeytys. Kysynkin opetusministeriltä edelleen: miten uskotte, että työssäoppimisen lisääminen tulee onnistumaan näillä heikennetyillä resursseilla? Ohjausaikaa ei opettajalla ole jatkossa enää tarpeeksi, niin kuin edellisessä puheenvuorossa kerroin, että se on nyt jo puolittunut tunnista puoleen tuntiin viikossa.

17.37 Ulla Parviainen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä ymmärrän oikein hyvin, että tämä rahoitukseen liittyvä keskustelu on täällä meneillään, nimittäin ei-hän tuo rahoitusmalli ole kovin yksinkertainen. Toinen syy siihen on, että tähän isoon muutokseen ei ole ollut käytettävissä tällaisia rahoitusmalleja ja laskelmia, joista koulutuksen järjestäjät olisivat nähneet, kuinka heille mahdollisesti tulisi käymään tulevaisuudessa. Mutta tähänhän on rakennettu elementti, että vaikuttavuusrahoituksen kautta sitten voidaan vaikuttaa. Eli minä näen niin, että koulutuksen järjestäjälle on kunnia-asia ja rahoituksenkin vuoksi tärkeää, että koulutus on laadukasta ja opiskelijat saavat ne tarvittavat ta-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

voitteen mukaiset tiedot ja taidot tai todelliset taidot, jotta he pystyvät sitten työllistymään ja jotta he pystyvät menemään myöskin jatko-opintoihin, eli sen kautta tulee sitten rahaa.

17.38 Sari Multala kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä sanoisin muuttaman sanan. Täällä on tullut koulutustakuusta kysymyksiä, siitä jatko-opintokykyisyydestä, joka on oikein hyvä termi. Tässä nousi kuulemisten aikana tosiaan esille se, että ammatillisen koulutuksen puolella monesti haasteena on erityisesti opiskelijoiden matemaattiset ja luonnontieteelliset taidot ja tiedot. Itse nostaisin esille paitsi ammatillisen koulutuksen puolella tämän yleissivistävyyden ja taitojen ja tietojen vahvistamisen, joka nyt tässä uudistuksessa pysyy vähintään samalla tasolla tai jopa vahvistuu hieman, myös peruskoulun, joka on todella tärkeässä osassa. Meidän pitää pystyä paremmin varmistamaan se, että opiskelijoilla, jotka tulevat peruskoulusta ja siirtyvät ammatilliseen koulutukseen, on tarvittavat tiedot ja taidot edetä ja siirtyä jatko-opintoihin myös ammatillisen koulutuksen jälkeen.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Myönnän vielä seuraavat vastauspuheenvuorot: Andersson, Gustafsson, Alanko-Kahiluoto ja Puumala. Sen jälkeen ministerin vastaus, ja sen jälkeen puhujalistaan.

17.39 Li Andersson vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä vastatakseni edustaja Puumalalle: Suurin osa lausunnonantajista tosiaan ehdotti perusrahoituksen osuudeksi 60 prosenttia. Ainakin yksi hyvin järjestetty perustelu, mitä esitettiin, liittyi nimenomaan näiden kiinteiden kustannusten osuuteen, eli että se lisäisi ennakoitavuutta, jos perusrahoitusosuus olisi lähempänä sitä, mikä palkkakustannusten ynnä muiden kiinteiden kustannusten osuus on kaikista käytetyistä varoista.

Mitä tulee jatko-opintokykyisyyteen, kiinnittäisin itse huomiota siihen, että jatko-opintokykyisyyden turvaamiseksi nimenomaan näiden yleissivistävien opintojen laajuus ja lähiopetuksen turvaaminen siinä yhteydessä on aivan keskeisessä roolissa. Luulen, että huolta on herättänyt muun muassa se, tapahtuuko työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääminen sitten joidenkin opiskelijoiden kohdalla ikään kuin näiden yleissivistävien opintojen kustannuksella, [Puhemies koputtaa] mutta toivon, että siihen kiinnitetään huomiota, kun asetuksella sitten säädetään näiden tutkintojen osista tarkemmin.

17.40 Jukka Gustafsson sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puhemiehen kunniaksi luen Sastamalan koulutuskuntayhtymän johtajan Lahden kirjallisesta lausunnosta seuraavan: "Reformista puuttuu kattava vaikuttavuusarviointi. Tulevan rahoituksen arvioiminen lakiluonnoksen perusteella on mahdotonta. Rahoituksessa on turvattava riittävä perusrahoituksen osuus, jotta koulutuksen järjestäjä pystyy ennakoimaan tulevaisuutta myös rahoituksen näkökulmasta. Koulutustakuun toteutumisen kannalta perusrahoituksen korottaminen 60 prosenttiin nähdään ensiarvoisen tärkeänä työllistymistä ja jatko-opintoihin siirtymistä korostavasta rahoitusmallista huolimatta."

Näin siis Sastamalan koulutuskuntayhtymän rehtori, ja hän nostaa tämän koulutustakuun tähän ihan perustellusti, koska sillä paremmalla perusrahoituksella kyetään näistä nuorista, jotka saadaan sinne koulutukseen, huolehtimaan ja tukemaan myöskin niitä, joitten oppimisedellytykset ei ole niin hyvät [Puhemies koputtaa] kuin ehkä kaikilla muilla.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

17.42 Outi Alanko-Kahiluoto vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä laki ammatillisesta koulutuksesta on suurin tällainen koulutuspoliittinen uudistus, jota Suomessa on tehty kahteenkymmeneen vuoteen, ja jos itse olisin hallituspuolueen jäsen, niin en kyllä pahemmin ylpeilisi sillä, että tämän säätämisen yhteydessä ei ole välitetty asiantuntijoiden melko yksimielisestä näkemyksestä koskien sitä, miten tätä lakiesitystä pitäisi korjata.

Olen hyvin huolissani myöskin siitä, että tässä on sivuutettu se, että tämän lain ikään kuin toimeenpanoon ei ole varattu niitä määrärahoja, joita esimerkiksi Kuntaliitto esittää. Esimerkiksi opettajien lisäkoulutus tai sitten tämä työpaikoilla tapahtuva opiskelijoiden ohjaus on täysin tyhjän päällä siinä mielessä, että niihin ei mitään määrärahoja ole varattu, mutta näistäkään ministeri ei maininnut omassa esittelypuheenvuorossaan, mikä minusta on kyllä hyvin hyvin huolestuttavaa.

Mutta kysyisin ministeriltä tosiaankin, miten vastaatte tähän edustaja Nylanderin erinomaiseen kysymykseen, miten tämä jatko-opintokelpoisuus käytännössä varmistetaan, jos koko ammatillinen koulutus on mahdollista periaatteessa tehdä ketjutetuilla koulutussopimuksilla [Puhemies koputtaa] työpaikoilla. Miten se turvaa nuoren mahdollisuuden opiskella korkeakouluissa?

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Vielä vastauspuheenvuoro, edustaja Puumala, ja sen jälkeen ministerin vastauspuheenvuoro.

17.43 Tuomo Puumala kesk (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Emme todella saa lihavaa riitaa aikaiseksi tästä perusrahoituksesta. Tarkoitukseni oli nimenomaan päinvastainen, kertoa, että olemme yllättävän lähellä, [Outi Alanko-Kahiluoto: Todellakin!] ja enemmänkin kiittää teitä siitä, että olette valmiita 40 prosenttia rahoituksesta — sehän on 1,7 miljardin euron kokonaispotista huikea summa — jakamaan näillä hallituksen esityksen mukaisilla perusteilla. Se on kiitoksen arvoinen ja hatunnoston arvoinen teidän suuntauksenne. Tämä oli tarkoitukseni.

Kaksi tärkeää huomiota vielä [Mikaela Nylanderin välihuuto] muista puheenvuoroista. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret... — Jaksatteko, edustaja Nylander, kuunnella syrjäytymisvaarassa olevista nuorista vielä? — Se on tärkeää, ja se huoli tuli täällä voimakkaasti esille. Tässähän on määritelty ensisijainen toiminta-alue, ja sen lisäksi rahoituksen kriteerissä on se koulutustakuun hoitaminen. Tätä taustaa vasten pitäisin ihan tärkeimpänä asiana sitä, että valiokunnan lausuman mukaisestikin huolehdimme nimenomaan tästä asiasta, ja se on aika hyvin nyt tuohon reformiin sisäänleivottu. Hienoa, että nostitte tämän asian [Puhemies koputtaa] myöskin esille.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Ministeri Grahn-Laasonen, 5 minuuttia, ja sen jälkeen puhujalistaan.

17.44 Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen: Arvoisa puhemies! Aivan oikein, ei tästä lihavaa riitaa saatu, ja uskon, että ammatillisen koulutuksen kenttä on siitä hyvin tyytyväinen. Tärkeää on se, että reformi menee eteenpäin. Se, että debattimme kilpistyi keskusteluun siitä, onko perusrahoituksen osuus rahoitusmallissa 50 prosenttia vai 60 prosenttia, kertoo ainakin minulle siitä, että reformin iso kuva on jaettu ja peruslinjoista olemme hyvin yhtä mieltä.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Itse rahoitusmallista tuli hyvin monenlaista palautetta sekä siinä laajassa ja osallistavassa valmistelussa että sitten lausuntokierroksella, ja oli erilaisia näkemyksiä prosenteista. Ja se, mihin päädyttiin, on rahoitusmalli, joka palkitsee laadusta ja hyvästä työstä. Sellainen sen rahoitusmallin tulee ollakin. Eli siinä on elementtejä, jotka turvaavat jatkuvuutta perusrahoituksen muodossa: siinä on elementti, joka kannustaa syrjäytymisen ehkäisyyn ja keskeyttämisten vähentämiseen ja siihen, että koulutus saatetaan loppuun, ja myöskin sitten se elementti, joka varmistaa työelämään siirtymistä, jatko-opintoihin siirtymistä, varmistaa laatua tämän vaikuttavuusrahoituksen kautta. Lisäksi siinä rahoitusmallissa on pitkä siirtymäaika, mikä mahdollistaa sen, että koulutuksen järjestäjät voivat sopeutua uuteen rahoitusmalliin rauhassa ja kääntää sitä kurssiansa, mikäli on tarvetta, jotta rahoitus jatkossakin on turvattu. Ja se, että rahoitusmalli palkitsee — toistan vielä — laadusta ja hyvästä työstä, on ihan juuri se tavoite, mihin on haluttukin päästä.

Jokaiseen isoon reformiin, mitä tehdään, sisältyy aina epävarmuutta, ja on aina kysymyksiä, joihin on tarvetta myöskin palata. Siksi on äärimmäisen tärkeää — aivan niin kuin eduskuntakin edellyttää — että seuraamme tiiviisti reformin toteuttamista ja teemme siihen tarvittaessa muutoksia. Se on aivan itsestään selvä osa, ja siihen tullaan panostamaan ministeriössä erittäin vahvasti.

Samoin hallitus on varautunut siihen, että tuemme reformin onnistunutta toimeenpanoa opettajankoulutukseen panostamalla, mikä on aivan ytimessä. Meidän täytyy saada meidän opettajat tähän reformiin mukaan, ja he ansaitsevat lisäkoulutusta. Samoin sitten hallitus on panostanut kaksi kertaa 15 miljoonaa euroa, eli ensi vuonna ja seuraavana vuonna, reformin toimeenpanon tukeen rahoitusta. Sitä voidaan käyttää nimenomaan sekä opettajien informoimiseen ja kouluttamiseen että sitten työelämän mukaan ottamiseen, digitalisaatiohankkeisiin, jotka tukevat henkilökohtaistamisen prosessin onnistumista, koska se on siellä ytimessä tässä reformissa, ja niin edelleen. Tämä on tärkeä osa, ja olen siitä hyvin tyytyväinen, että nämä lisäresurssit saatiin.

Kiitos siitä, että edustaja Multala otti esille täällä sen, mitä tapahtuu ennen ammatilliseen koulutukseen siirtymistä. Eli meille on hyvin tärkeää se, että katsomme koko koulutuspolkua, koko sitä järjestelmää: sitä, että varhaiskasvatus ja esiopetus, perusopetus tuottavat laajasti yleissivistystä ja tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka kantavat myöskin ammatillisissa opinnoissa ja turvaavat sen, että tullaan ammatilliseen koulutukseen jatkossa, ihan jokainen tulisi riittävillä perustiedoilla ja taidoilla ja että se koko koulutuspolku olisi kunnossa. Se tietysti koskee sitten myöskin sitä siirtymistä ammatillisesta koulutuksesta jatko-opintoihin, ja sen mahdollisuuden tulee olla sekä mahdollista että myöskin tosiasiallisesti toteutuvaa. Eli opiskelijalla tulee olla aidosti se mahdollisuus siihen jatko-opintoihin siirtymiseen.

Ammatillisissa perustutkinnoissa on jatkossakin yhteiset tutkinnon osat eli niin sanotut yleissivistävät osat, joiden laajuutta jopa hieman kasvatetaan nykyisestä. Tämä on hyvin tärkeätä, koska PIAAC-tutkimuksessa, missä arvioidaan aikuisten osaamista, on osoittautunut, että monilla aikuisilla on puutteita ict-taidoissa, kielitaidossa, matemaattisissa valmiuksissa ja äidinkielessä, ihan luku- ja kirjoitustaidossakin. Näihin meidän tulee ehdottomasti panostaa myöskin siinä vaiheessa, kun aikuiset osallistuvat ammatilliseen koulutukseen.

Kiitoksia vielä kerran. Aika loppuu, mutta kiitän eduskuntaa keskustelusta, kiitän eduskuntaa yhteistyöstä ja toivotan kaikille oikein hyvää juhannusta. [Mikaela Nylander: Mun kysymykseni!]

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

17.49 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kuten täällä on todettu, tämä on tarpeellinen uudistus, mutta valitettavan monta epäkohtaa tähän nyt kuitenkin jäi. Keskityn tässä puheenvuorossani lähinnä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan yksimielisessä lausunnossa esille nostettuihin asioihin.

Ensinnäkin rahoitusjärjestelmän kertoimet voivat johtaa epätoivottuihin vaikutuksiin. Täällä on paljon ollut puhetta tästä rahoitusjärjestelmästä. Nyt 50 prosenttia on perusrahoitusta ja loput 50 prosenttia tulee tutkintojen ja niiden osien suorittamisesta, työllistymisestä, jatko-opintoihin ohjautumisesta koulutuksen jälkeen sekä saadusta palautteesta. Tämä suorituspainotteisuus voi ohjata koulutuksen järjestäjiä tutkintojen ja suoritteiden tehtävuun laadun kustannuksella. Oppilaitoksella voi olla myös kiusaus muokata valintakriteereitä niin, että valinnoissa suositaan opiskelijoita, joilla on parhaat edellytykset läpäistä koulutus nopeasti ja menestyksellisesti. Erityisen huolissani olen vailla ammatillista koulutusta olevista nuorista aikuisista, joita meillä on valtava määrä. Mistä löytyy oppilaitokselle motivaatio valita heitä opiskelijoiksi, jos tulossa on paremmilla opiskeluvalmiuksilla olevia juuri peruskoulun päättäneitä nuoria? Lisäksi työllistymisen painottaminen suosii matalan työttömyyden alueella sijaitsevia oppilaitoksia ja voi siten vahvistaa koulutuksen alueellista keskittymistä.

Näiden epäkohtien korjaamiseksi perusrahoituksen osuutta olisikin nostettava. Erityisen tärkeää on varmistaa, että erityistä tukea opintoihinsa tarvitsevien opintoihinpääsy varmistetaan joko perusrahoituksen nostamisella tai muilla taloudellisilla kannustimilla. Erityistä tukea tarvitsevat ja erityisoppilaat tarvitsevat usein myös enemmän lähiopetusta ja henkilökohtaista ohjausta.

Nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen hallinnollisessa yhdistymisessä tulee huomioida myös nuorten ja aikuisten erilainen tuen ja ohjauksen tarve. Yhteiskunnallisen tehtävän ja työelämän ammattihenkilöiden kouluttamistehtävän lisäksi ammatillisessa koulutuksessa on nuorten kohdalla myös kasvatuksellinen tehtävä. Koulutuksen tavoitteena on myös antaa opiskelijoille ammatillisen kehittymisen ja jatko-opintokelpoisuuden kannalta riittävät valmiudet. Resurssien vähentäminen on tarkoittanut monessa oppilaitoksessa opettajien ja oppituntien vähentymistä, ja siitä voi tulla vakava uhka edellä mainittujen tavoitteiden toteutumiselle.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa esitimme erityisen huolen työvoimakoulutuksesta ja sen määrärahoista. Jatkossa opetus- ja kulttuuriministeriö päättää opiskelijavuosien määrän. Toivottavasti tähän varataan riittävästi rahaa, sillä työvoimakoulutuksen avulla turvataan osaavan työvoiman saatavuutta, helpotetaan kohtaanto-ongelmaa ja ehkäistään työttömyyden pitkittymistä. Tähän asti työvoimakoulutus on ollut joustava tapa hoitaa näitä asioita alueilla. Riskinä on nyt, että tämä joustavuus katoaa uudistuksen myötä. Tärkeää olisikin huolehtia, että ammatillinen koulutus säilyisi jatkossakin kiinteänä osana työvoimapolitiikan keinovalikoimaa. Siksi työ- ja elinkeinohallinnolla tulee olla lakiin perustuva mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusrahoitetun työvoimakoulutuksen järjestämislupien myöntämismenettelyyn, rahoituspäätöksiin ja toteutettavan koulutuksen sisällölliseen ja laadulliseen suuntaamiseen alueilla. Myös joustavuus opiskelijavuosien määrän säätelyssä varainhoitovuoden aikana on välttämätöntä, jotta koulutusta voidaan ohjata esimerkiksi rakennemuutoksista kärsiville alueille joustavasti.

Lopuksi, arvoisa puhemies, pari sanaa työpaikalla järjestettävästä koulutuksesta:

Tämä uudistus lisää työelämälähtöisyyttä ja työpaikalla tapahtuvaa oppimista: koulutusta järjestetään käytännön työtehtävien yhteydessä oppisopimuskoulutuksena ja koulutus-

sopimukseen perustuvana koulutuksena. Koulutussopimus korvaa nykyisen työssäoppimisen. Koulutussopimuksella oppimista ja oppisopimuskoulutusta ei määritellä säännöksessä, mikä saattaa johtaa siihen, että osaamistasoltaan samanlaiset opiskelijat tekevät työpaikoilla samoja tai samankaltaisia tehtäviä koulutussopimuksella ja oppisopimuksella. Tämä asettaa opiskelijat eri asemaan, koska koulutussopimuslaiselle ei makseta palkkaa. Koulutussopimukseen perustuvasta koulutuksesta ei makseta myöskään työnantajalle korvausta muuten kuin erityiseen tukeen oikeutettujen opiskelijoiden osalta, mutta oppisopimuskoulutuksesta korvaus maksetaan työnantajalle, jos työpaikalla tapahtuvasta opiskelusta aiheutuu työnantajalle kustannuksia. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa saatujen selvitysten mukaan kustannusten korvaus vaikuttaa työnantajien valmiuteen tarjota kouluttautumispaikkoja.

Edellä mainittujen syiden perusteella olisikin tärkeää, että oppisopimuksen ja koulutussopimuksen eroja selkeytettäisiin ja arvioitaisiin uudelleen, miten mielekäs tällainen jako on. Myös koulutuskorvauksen vaikuttavuutta opiskelupaikkojen tarjontaan on seurattava huolellisesti ja pohdittava koulutuskorvauksen laajempaa käyttöönottoa.

Työpaikalla tapahtuvalla ohjauksella on suuri merkitys opiskelijan oppimiselle ja alalle sitoutumiselle. Siksi työpaikkaohjaajien rooli on tärkeä, ja heille on järjestettävä riittävästi koulutusta tässä muutosprosessin aikana. Lisäksi opettajilla on oltava riittävästi aikaa ja resursseja toimia opiskelijoiden rinnalla työpaikoilla tukemassa, ohjaamassa ja opettamassa opiskelijoita. Etäohjaus ei ole riittävä, ohjausta ei voi suorittaa netin tai puhelimen välityksellä. Iso kysymys onkin, miten opettajien työskentely opiskelijoiden kanssa työpaikoilla ja samalla ohjaaminen ja opettaminen onnistuvat ammatilliseen koulutukseen tehtyjen suurien säästöjen jälkeen.

17.56 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Hyvä ministeri ja hyvät edustajakollegat! Ammatillisen koulutuksen reformi on yksi maamme hallituksen kärkihankkeista ja hyvä osoitus siitä, että meidän täytyy olla valmiita uudistamaan ja päivittämään meidän yhteiskuntaamme varsin laajasti. Ammatillista koulutusta pitää ehdottomasti uudistaa. Itse asiassa tälle uudistukselle olisi ollut varmasti oikea aika jo aiemminkin, mutta voi sanoa, että parempi myöhään kuin ei milloinkaan.

Ammatillisen koulutuksen uudistaminen on välttämätöntä muun muassa sen takia, että työelämä on muuttunut ja muuttumassa paljon. Me tarvitsemme yhä uudenlaista osaamista ja uudenlaista ammattitaitoa. Itse asiassa tässäkin salissa, kun keskustelua on vuosien saatossa kuunnellut, kun niitä peilaa vaikkapa nyt oman kansanedustajauran ajalta, on niidenkin aikana tullut keskusteluihin mukaan sellaisia ammatteja, joita ei vielä 10–15 vuotta sitten ollut. Tämä kuvaa sitä, että meillä tulee koko ajan uusia tärkeitä tehtäviä ja meidän pitää löytää näihin tehtäviin ammattiosaajia tulevaisuudessa.

Tässä esityksessä itse opettajana pidän hyvänä sitä, että korostetaan jokaista opiskelijaa yksilönä eli henkilökohtaista opintopolkua, osaamisperusteisuutta ja ennen muuta asiakaslähtöisyyttä eli lähestytään jokaista oppilasta yksilönä. Käytännön tekemistä vahvistetaan, se on tärkeää, lisätään myös työpaikoilla tapahtuvaa oppimista, ja niin kuin tässä debattisuudessa on hyvin käynyt esille, tämä vaatii myös paljon näiltä yrityksiltä. Itse asiassa aiemmissa keskusteluissa ammatillisen koulutuksen ympärillä aika ajoin on hivenen ihmettyttänyt se, että samat henkilöt vähän keskustelusta riippuen tuovat esille tai arvostelevat sitä, että lähiopetusta on vähennetty, ja sitten samaan aikaan pitävät tärkeänä sitä, että työssäoppimista pitää vahvistaa. Itse en näe niitä toisiaan poissulkevinä asioina, vaan itse näen

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

ne ennen muuta toisiaan tukevina asioina niin, että meillä pitää olla vahva, hyvä lähiopetus, joka tukee osaltaan sitä työpaikalla tapahtuvaa oppimista niin, että me emme voi ulkoistaa opetustehtävää työpaikoille, vaan niin, että yrityksissä osaamista päästään käyttämään arjessa ja vahvistamaan sitä osaamista, mikä siellä oppilaitoksessa on saatu. Eli lähiopetus tai työpaikoilla tapahtuva oppiminen eivät ole toisiaan poissulkevia tai toistensa vastakkaisia, vaan ne ovat nimenomaan toisiaan täydentäviä silloin, kun se toimii parhaalla mahdollisella tavalla.

Opetusministeri puhui äsken opettajien osaamisen vahvistamisesta, ja se on kanssa yksi erittäin tärkeä asia. Aikanaan itse sain olla pidemmän aikaa yhden ammattikoulun hallituksen varapuheenjohtajana, ja muistan silloin jo sen huolen, että osalta opettajista katosi yhteys siihen arkipäivään, mitä itse asiassa jonkin alan työnteko oli arjessa — esimerkkinä vaikkapa isot muutokset, mitä tapahtui vesi- ja viemäri- ja saneerauspuolella — ja sen myötä opetusta on monipuolistettu ja myös lisätty sitä, että opettajat käyvät työelämäjaksoilla.

Tässä uudistuksessa uudistetaan myös koulutuksen rahoitusta, toimintaprosesseja, tutkintojärjestelmää ja järjestäjäjärkennettä, ja ne kaikki ovat tärkeitä osia tässä kokonaisuudessa. Tuossa aiemmin esille nousi myös koulutussopimusajatus. Pidän sitä myös erittäin myönteisenä oppisopimuksen rinnalla nimenomaan sen takia, että meidän pitää vastata erilaisiin tilanteisiin, niin että meillä on tarjota erilaisille nuorille, erilaisille tekijöille myös mahdollisuus oppia tekemisen kautta. Tässä koulutussopimuksessa tietysti isompi muutos on se, että se ei ole työsuhteinen opiskelumuoto, ja näin se tietysti avaa lisää mahdollisuuksia, että ei tuon paikan saaminen jäisi ainakaan tästä asiasta kiinni, vaan annettaisiin kaikille nuorille mahdollisuus. Tärkeää on siis etsiä hyviä keinoja, joustavia, erilaisille oppijoille ja erilaisille aloille.

Arvoisa puhemies! Lopuksi aloituspaikoista. On tärkeää huolehtia siitä, että meillä on riittävä määrä aloituspaikkoja, myös niin, että meidän aloituspaikat ovat sellaisille aloille, joilla työllistytään. Eli vaatimuksena tai kriteerinä ei voi olla pelkästään se, mille aloille nuoret haluavat. Se on tietysti yksi tärkeä, mutta myös meidän päättäjien ja niin sanotusti aikuisten pitää nähdä se, että emme kouluta nuoria sellaisille aloille, missä heillä ei ole sitten aitoa työllistymismahdollisuutta. Toinen, mikä on tärkeää, on, että pitää huolehtia siitä, että opiskelupaikat ja opiskelijat kohtaavat. Edelleen meillä on alueita, missä aloituspaikkoja ei riitä kaikille, ja toisaalta toisilla alueilla aloituspaikkoja jää käyttämättä. Tasapainon löytäminen tässä on tärkeää.

18.02 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! 100 000 alle 30-vuotiasta nuorta ja 200 000 aikuista on vailla toisen asteen koulutusta. OECD:n selvityksen mukaan suomalaisista 20—24-vuotiaista miehistä yli viidennes on vailla työtä tai ei ole koulutuksessa. Peräti 15 prosenttia peruskoulun päättävästä ikäluokasta ei Suomessa valmistu lukiosta tai ammatillisesta koulutuksesta. Vain perusasteen varassa olevien nuorten tulevaisuudennäkymä on erittäin heikko. Heidän työllisyysasteensa jää vain 40 prosentin matalalle tasolle. Työmarkkinoilla ei tänä päivänä enää yksinkertaisesti ole juurikaan tehtäviä ilman vähintään toisen asteen koulutusta oleville. Koulutuksella ja nuoren tulevilla työllistymismahdollisuuksilla on selkeä ja suora yhteys.

Arvoisa puhemies! Luova tuho tarkoittaa rakennemuutosta, jossa vanhat rakenteet murtuvat ja uusia korvaavia syntyy tilalle uusien teknologioiden sekä uusien toimintamallien myötä tuottavuuden samalla kasvaessa. Työpaikkoja häviää, mutta menetykset alkavat

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

muuttua uusiksi työpaikoiksi uusille aloille. Tämä näkyy tänä päivänä työelämän rakenteen muuttumisessa globalisaation, digitalisaation ja robotisaation myötä. Tekninen kehitys uhkaa jopa yli 36:ta prosenttia ammasteista seuraavien kahden vuosikymmenen aikana. Ammatteja kuolee mutta uusia syntyy tilalle. Ihminen saattaa joutua elämänsä aikana kouluttautumaan useampaan eri ammattiin ja vaihtamaan alaa monta kertaa. Elämänikäisestä koulutuksesta on tullut välttämättömyys.

Arvoisa puhemies! Vastaako ammatillisen koulutuksen reformi näihin tämän päivän ja tulevaisuuden haasteisiin, siihen, että ihan jokainen suomalainen nuori ja aikuinenkin suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon, ja siihen, että koko ajan muuttuvan työelämän myötä elämänikäisestä koulutuksesta on tullut meille elinehto sille, että pärjäämme kovassa kansainvälisessä kilpailussa?

Ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteet ovat kunnianhimoiset, ja niihin on helppoa yhtyä. Reformi tarvitaan. On kannatettavaa, että kaikki ammatilliset tutkinnot ovat osaamisperusteisia ja että tutkintoja suoritetaan yhdenmukaisella tavalla. Samoin hyvä tavoite on, että jokaisen oppijan osalta opinnot henkilökohtaistetaan ottaen huomioon ja tunnistaa aikaisempi osaaminen, samalla suunnitellen puuttuvan osaamisen hankkiminen ja tarvittavat tukitoimet.

On myös hyvä, että rahoitusjärjestelmän painopiste siirtyy suorituksia ja koulutuksen vaikuttavuutta painottavaksi koulutuksessa vietetyn ajan sijaan. Uskon tämän kannustavan koulutuksen järjestäjää yhä paremmin huolehtimaan opiskelijoista siten, että he todella saavat tarvittavan tuen, jotta tutkinto tulee suoritettua valmiiksi asti. [Tuomo Puumala: Hyvä puheenvuoro!]

Arvoisa puhemies! Synkän mustia pilviä on ikävä kyllä ammatillisen koulutuksen reformin taivaalla. [Naurua] Ammatilliseen koulutukseen tehtiin tämän vuoden talousarviossa 190 miljoonan euron leikkaukset. Rahoitusleikkaukset tehtiin etukäteen ilman siirtymävaihetta nopeasti ja mittavina. Oppilaitosten arjessa ne ovat tarkoittaneet irtisanomisia ja lähiopetuksen vähenemistä. Ammatillisen koulutuksen tason heikentymisestä ollaan oltu syystä huolestuneita.

Suuri ammatillisen koulutuksen uudistus tehdään nyt tilanteessa, jossa arvion mukaan 40 prosenttia tehdyistä rahoitusleikkauksista on vielä toteutumatta, tämä samaan aikaan, kun uudistus on tuomassa paljon lisätehtäviä, joihin hallitus ei ole osoittamassa tarvittavaa lisärahoitusta. Esimerkiksi Kuntaliitto on laskenut, että uudistuksen toteuttamiseen tarvittaisiin lisärahaa 84 miljoonaa euroa. Hallituspuolueet ovat olleet ikävä kyllä tässä asiassa kuuroina. Rahoituksen riittävyys onkin aivan välttämätöntä ottaa uudelleen tarkasteluun seuraavan talousarvion valmistelussa. On hyvin vaikea rakentaa uudenlaista ammatillista koulutusta, kun rahoitus samalla vähenee.

Arvoisa puhemies! Reformin yksi suurimpia muutoksia on, että nykyinen työssäoppiminen korvataan koulutussopimuksella. Oppiminen tapahtuu reformin myötä yhä enemmän työpaikoilla. Yksi esityksen vakavimmista heikkouksista onkin, ettei työpaikoilla lisääntyvän oppimisen myötä kuitenkaan anneta voimavaroja työpaikkaohjaajien työajan käyttöön, mahdollisiin taloudellisiin korvauksiin ja koulutukseen. Miten uskotaan työpaikkojen resursoivan oman ohjauksensa työpaikoilla, ihan vain hyvää hyvyttäänkö?

Myös opettajuuden uudistuminen edellyttää uusia kehittämis- ja lisäkoulutusresursseja. Miten ikinä oppilaitoksen opettajien ja ohjaajien aika riittää aiempaa laajempaan työpaikalla tapahtuvaan oppimisen ohjaamiseen? Jääkö myös hieno tavoite henkilökohtaistamisesta kuolleeksi kirjaimeksi, kun opettajan aika ei millään voi riittää sen tekemiseen kaik-

kien osalta kunnolla ja yksilöllisesti? Työssäoppimisen ohjaukseen oli aikaisemmin varattu opettajan työhön yksi tunti per opiskelija per viikko, mikä riitti alkuperehdytykseen, väli- ja loppuarviointiin sekä työpaikkaohjaajan perehdytykseen ja opettajan ohjausmatkoihin. Leikkausten seurauksena työssäoppimisen ohjauksen tunnit ovat nyt puolittuneet. Tunnit riittävät tuskin alkukeskusteluun ja loppuarviointiin. Työpaikkaohjaajilla puolestaan ei ole koulutusta ohjaustehtävään, saati aikaa oman työnsä ohella ohjata nuorta aloittelijaa työtehtävien suorittamisessa. Monessa oppilaitoksessa työssäoppimisen ohjaus toteutetaan etäohjauksena puhelimitse tai sähköpostilla. Opiskelijan arviointi on kuitenkin oppilaitoksen vastuulla.

Ei pidä myöskään unohtaa, että ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijat aloittavat 15–16-vuotiaina, jolloin heiltä puuttuu täysin kokemus työn tekemiseen ja työyhteisössä toimimiseen liittyvistä asioista. Työnantajat työpaikoilla odottavat kuitenkin opiskelijan olevan motivoitunut ja kiinnostunut tarttumaan työhön innokkaasti. Tässä tarvittaisiin opettajaa tukemaan ja rohkaistamaan opiskelijaa toimimaan yhteistyössä työpaikan henkilökunnan ja mahdollisesti muiden opiskelijoiden kanssa. Jos opiskelija ei sopeudu työssäoppimispaikan toimintatapoihin, saattaa olla edessä jakson keskeytys tai siirtyminen toiseen ajankohtaan tai jopa se opintojen keskeytys, jota me kukaan emme halua. Olisinkin edelleen kysynyt opetusministeriltä, en ole saanut tähän vastausta: miten tämä työssäoppimisen lisääminen onnistuu, kun resurssit ovat näin niukat?

Arvoisa puhemies! Huolena on myös jatko-opintokelpoisuus. Me sosiaalidemokraatit korostamme elinikäistä oppimista ja ammatillisen koulutuksen tuottaman jatko-opintokelpoisuuden tärkeyttä. Tulee muistaa, että myös ammatillinen koulutus on väylä korkea-asteelle. Siksi myös yleissivistävien aineiden opiskelu on tärkeää, eikä se saa jäädä työvaltaisen opiskelun jalkoihin. Jo tällä hetkellä ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluihin siirtyneiden opiskelijoiden osalta on osaamisessa todettu puutteita, joita joudutaan sitten korkeakoulujen puolella lisäkurssein paikkaamaan. Tämä ei ole toivottavaa, sillä lisäopetus on pois muusta opetuksesta korkeakoulujen puolella. Lain vaikutusten seurannassa onkin erityisesti seurattava ja arvioitava jatko-opintokelpoisuuden toteutumista: toteutuuko todellinen jatko-opintokelpoisuus, kun oppiminen valuu yhä enemmän työpaikoille? Miten ylipäättään käy osaamisen tasolle? Siitä kuitenkin riippuu koko Suomen pärjääminen. Suomi pärjää vain korkealla osaamisella.

Arvoisa puhemies! Monet vanhemmat ovat ihmetelleet ammattikoululaisten tyhjiä lukujärjestyksiä. Ammattikoululaisen äidin mielipidekirjoitus Helsingin Sanomissa 19.4. muurehti ammattikoulutuksen keltotonta tilaa. Päätän puheeni siihen. Toivon, että sen tulevaisuuskuva ei tule toteutumaan.

"Poikani pääsi peruskoulun jälkeen ammattikouluun opiskelemaan lähihoitajaksi. Saa-vutuksestaan ylpeä nuori aloitti koulun erittäin motivoituneena. Opinnot ovat nyt kahden vuoden jälkeen osoittautuneet suureksi pettymykseksi. Pojallani ei ole lähiopetusta juuri ollenkaan, vaan lukujärjestys voi olla koko viikon tyhjä. Kouluttomille päivil-le ei ole järjestetty etätehtäviä. Koska koulussa ei olla, poikani ei ole ystävystynyt siellä juuri kenenkään kanssa. Moni luokkatoveri on keskeyttänyt opintonsa.

Lorvimisen jälkeen koittaa usean viikon työharjoittelu, jossa nuori joutuu vajavaisin taidoin suorittamaan vaativia huolenpitotehtäviä käytännön työssä. Poikani on vielä alaikäinen, mutta hän on hoitanut niin kuolleita kuin väkivaltaisiakin potilaita. Harjoitteluissa työvuorot ovat kiivastahtisia. Työtä tehdään viikonloppuisinkin. Poikani on suorittanut tehtäviään milloin kenenkin ohjauksessa. Onneksi hänellä on hyvät hermot. Poikani luok-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

katovereista useat ovat reuttaneet harjoittelujakson näyttökokeen, eivätkä oman poikani-
kaan tulokset ole yrityksestä huolimatta häppöisiä. Näytössä vaadittava osaaminen ei ole
missään suhteessa annettuun opetukseen.

Poikani sisarukset käyvät lukiota. Pitkät lukiopäivät rakentuvat täysin korkeatasoisen lä-
hiopetuksen varaan, ja lukiolaisten vanhempiin pidetään tiiviisti yhteyttä.

Kauhistuneena mietin, mitä ammattikoulutuksen säästöt ja reformi tuovat tullessaan.
Tulevaisuudessa poikani saisi nykyistäkin vähemmän kipeästi tarvitsemaansa lähiopetus-
ta. En ihmettele lainkaan, että ammattikoululaisten hyvinvointi on lukionuoria heikompaa.
Koulutus tuottaa eriarvoisuutta jättämällä ammattikoululaiset heitteille."

Vetoan hallitukseen, että ammatillisen koulutuksen rahoitusta lisätään, jotta tärkeä am-
matillisen koulutuksen reformi voidaan toteuttaa kunnolla, eikä tämä ammattikoululaisen
äidin kirjoitus ole ammatillisen koulutuksemme kuva reformin jälkeen.

18.12 Sari Multala kok: Arvoisa puhemies! Totta kai me kaikki toivomme, että tämä äs-
ken kuultu puheenvuoro ei olisi ammatillisen koulutuksen tulevaisuus, ja siksi juuri me tar-
vitsemme tämän reformin, että näin ei kävisi. [Outi Alanko-Kahiluoto: Eri mieltä!]

Ammatillisen koulutuksen reformilla lisätään työpaikoilla tapahtuvaa oppimista. Tämä
vahvistaa ammatillisen osaamisen kehittymistä tutkitusti ja myös parantaa mahdollisuuksia
työllistyä opintojen jälkeen. Opiskelijoiden ohjaamista vahvistetaan yhteistyötä kehittä-
mällä opettajien ja työpaikkaohjaajien välillä. Uusi koulutussopimusmalli tarjoaa myös
erinomaisen välineen työpaikoilla tapahtuvan oppimisen lisäämiseksi. Koulutussopimuk-
sella korvattaisiin nykyisen mallinen työssäoppiminen.

Lainsäädännössä määriteltäisiin yhtenäiset käytännöt koulutuskorvauksen maksami-
seen. Tällä hetkellä lainsäädäntöä ei ole, mikä on johtanut siihen, että eri alat ovat epätasa-
arvoisessa asemassa keskenään.

Jatkossa opiskelijalle laaditaan myös henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma.
Tämä nimenomaan on yksi tämän uudistuksen kulmakivistä. Tämä tarkoittaa sitä, että
jokaisen opiskelijan kohdalla katsotaan, millä tavalla hänen tapauksessaan määritelty osaa-
minen parhaiten saavutetaan: tapahtuuko se työpaikalla, työssäoppimisena, oppisopimus-
koulutuksena tai koulutussopimuksen puitteissa tai sitten koulussa opiskelemalla. Uudella
kehittämissuunnitelmalla varmistetaan jokaiselle siis riittävän yksilöllinen opintopolku ja
riittävä tuen saaminen.

Arvoisa puhemies! Rahoitusjärjestelmän uudistaminen tähtää vaikuttavuuden vahvista-
miseen. Jatkossa opiskelijoiden pääluvusta tulee perusrahoitusta, mutta opiskelijoiden
opinnoissa eteneminen vaikuttaa koulutuksen järjestäjän rahoitukseen. Kuten täällä on
kuultu keskustelussa, meillä on jonkinlaista erimielisyyttä siitä, mikä perusrahoituksen
määrän tulisi olla, erimielisyys on noin 10 prosentin luokkaa. Kuitenkin tämän uuden ra-
hoitusmallin tavoitteena on nimenomaan se, että se myös muuttaa toimintaa niin, että kou-
lutusta tarjotaan sellaisilla aloilla, joilla on myös aidot mahdollisuudet työllistyä.

Uuteen rahoitusjärjestelmään siirrytään pitkän siirtymäajan puitteissa. Vielä vuosina
2018 ja 2019 perusrahoituksen osuus tulee olemaan 95 prosenttia. Pitkä siirtymäaika mah-
dollistaa koulutuksen järjestäjän varautumisen mallin mukanaan tuomiin muutoksiin. Li-
säksi valiokunta lausumaehdotuksessaan edellyttää, että valtioneuvosto tuo syysistunto-
kausittain tiedoksi sivistysvaliokunnalle rahoitusjärjestelmän vaikutukset. Tämän vuoksi
on mahdollista, ja me edellytämme siis valiokuntana myös sitä, että ministeriö tarkastelee
kehitystä ja tarvittaessa muuttaa rahoitusosuuksia ja -kertoimia matkan varrella.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Tämä uudistus sisältää useita elementtejä, joilla koulutuksen keskeyttämistä torjutaan ja toisaalta aloituspaikkojen määrää peruskoulun päättäneille eli niin sanottua koulutustakuuta vahvistetaan ja turvataan. Tärkeimpänä tässä on nimenomaan tämä niin kovasti kritisoitu rahoitus. Rahoituskertoimet, joista täällä nyt tähän mennessä ei juurikaan ole puhuttu, kannustavat ottamaan opiskelijoiksi perustutkinto-opiskelijoita eli niitä peruskoulun päättäneitä, joilla ei vielä ole aiempaa tutkintoa. Tämä toteutuu siten, että perustutkinnoista saatava rahoituskerroin on korkeampi kuin ammattitutkinnoista ja erityisammattitutkinnoista saatavat kertoimet. Toisaalta sitten suorituksista ja tutkinnoista saatava rahoitus kannustaa oppilaitoksia todella huolehtimaan opiskelijoiden etenemisestä opinnoissaan. [Hälinää] Jos huomataan, että opiskelija ei etene opinnoissaan eikä saa suorituksia, koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus osoittaa ja etsiä tutkinto tai joku muu palvelu, joka paremmin soveltuu, jos opiskelija meinaa keskeyttää opintonsa ilman hyväksyttävää syytä.

Täällä on esitetty kritiikkiä ja huolta siitä, mitä tapahtuu työpaikoilla tapahtuvassa oppimisessa ja siihen liittyvässä ohjaamisessa. Nythän tämän uudistuksen jälkeen myös näytöt pyritään siirtämään pääosin työpaikoille, käytännössä niihin työtehtäviin, joissa työssä tulotaisiin olemaan, jotta pystytään osoittamaan riittävä osaaminen tuleviin töihin. [Hälinää]

Työssäoppiminen tapahtuu pääosin kahdella tavalla, joko koulutusopimuksella tai oppisopimuskoulutuksella. Oppisopimuskoulutus on samanlainen kuin aiemminkin, ja se on työsuhteinen. Koulutusopimus taas ei sitä ole, ja se perustuu sopimukseen oppilaitoksen ja työpaikan välillä. [Hälinää — Puhemies koputtaa] Siinä sopimuksessa sovitaan, mitä osaamista sen koulutusopimuksen puitteissa on tarkoitus saavuttaa. Täten ei tällaista vaaraa pitäisi olla, että opiskelijoita käytetään ikään kuin ilmaistyövoimana, [Hälinää] vaan nimenomaan päinvastoin itse näen huolena sen, että...

Puhemies Maria Lohela: Edustaja Multala, odotatteko hetken. — Hyvät edustajat, kun tämä sali on nyt tosi tyhjä, niin kaikki nämä teidän keskustelunne kuuluvat yhtä voimakkaasti kuin puhujan ääni. Annetaan puhujalle nyt rauha tehdä työtään.

Jos maltatte ihan hetken, puheeni ei kestä enää kovin pitkään. Mihinköhän jäin? — Taisin puhua koulutusopimuksesta. Eli oma huoleni ei niinkään liity siihen, että opiskelijoita käytettäisiin ilmaisena työvoimana, vaan päinvastoin siihen, onko työpaikoilla riittävästi työpaikkaohjaajia, koska erityisesti pienissä yrityksissä se, että opiskelijaa tarvitsee ohjata, tietysti vaatii aikaa ja voimavaroja, ja työtkin tulisi tulla tehdyksi.

Vielä tästä jatko-opintokelpoisuudesta mainitsisin, että ammatillisten tutkintojen jatko-opintokelpoisuus ei muutu. Jatkossakin ammatilliset tutkinnot antavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin. Kuten ministerinkin suulla kuulin, ammatillisissa perustutkinnoissa on jatkossakin yhteiset tutkinnon osat, niin sanottu yleissivistävät osat, joiden laajuutta hieman kasvatetaan nykyisestään.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssämme on yksi Suomen koulutushistorian suurimmista uudistuksista. Tämä ammatillisen koulutuksen reformi on tärkeä rakenteellinen uudistus, ja tätä on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä ammatillisen koulutuksen kentän kanssa. Me olemme käsitelleet valiokunnassa tätä esitystä koko kevään, ja tähän käsittelyyn on osallistunut laaja joukko asiantuntijoita. Tätä reformia ja sen tavoitteita on laajalti kannustettu. Kritiikistä olemmekin täällä salissa jo kuulleet pääkohdat. On kuitenkin todettava myös se, että lausuntokierroksen jälkeen eli ennen eduskuntakäsittelyä ministeriö huomioi jo useat lausunnonantajien esittämät muutokset, ja samoin asiantuntijakuulemisen myötä sivistys-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

valiokunta teki täsmennyksiä suurin määrin esitykseen. Esimerkiksi opettajan roolia vahvistettiin, henkilökohtaistamisprosessia tarkennettiin ja kiinnitettiin huomiota vaativaa erityistä tukea saaviin opiskelijoihin ja heidän asemaansa. Onkin hienoa kuulla, että ministeri totesi, että tätä työtä jatketaan.

Arvoisa puhemies! Ammatillisen koulutuksen uudistuksen tavoitteena on vastata koulutuksen läpäisyn haasteisiin sekä tulevaisuuden työelämän osaamistarpeisiin. Uudistuksen keskiössä on opiskelija, jonka ehdolla esitystä on valmisteltu. On hienoa, että saamme tämän esityksen nyt vielä ennen kesätaukoa eduskunnasta ja reformin voimaan pikimmiten.

18.21 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa puhemies! Tämä keskustelussa oleva toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistus on suurin koulutuspoliittinen uudistus 20 vuoteen ja koskettaa arviolta 300 000:ta opiskelijaa. Noin puolet peruskoulun päättävistä jatkaa ammatilliseen koulutukseen, ja lisäksi ammatillisessa aikuiskoulutuksessa opiskelee arviolta 150 000 aikuista.

Uudistuksella ammatillinen koulutus siirretään jatkossa entistä enemmän työpaikoilla tapahtuvaksi. Lain mukaan jopa koko ammattikoulun oppimäärä on mahdollista suorittaa eri työpaikoilla niin sanotuilla koulutussopimuksilla, joita siis on mahdollista ketjuttaa. Tämä vaarantaa opiskelijan mahdollisuuden oppia ja saada laadukasta opetusta, kun koko tutkinnon voi suorittaa saamatta kertaakaan pedagogisesti pätevän opettajan opetusta ammattioppilaitoksessa. Tässä kohtaa haluan kyseenalaistaa sen, että tällä lailla pystyttäisiin vähentämään keskeyttämiä ammatillisessa oppilaitoksessa opinnoissa, niin kuin ministeri sanoi uskovansa.

Tämä uudistus pitää sisällään rahoitusmallin, jonka mukaan oppilaitoksia tullaan jatkossa palkitsemaan entistä enemmän niin sanotuista suoritteista. Tämä kannustaa oppilaitoksia rusinapoimintaan eli suosimaan opiskelijavalinnoissa itsenäisesti pärjääviä opiskelijoita, kun taas heikomman keskiarvon opiskelijat, jotka kaikkein kipeimmin tarvitsisivat opiskelupaikan, joutuvat entistä heikommalle. Huoli on kova myös erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista jatkossa. Kuten edeltävässä keskustelussa tuli ilmi, sivistysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa asiantuntijat pitivät tätä rahoitusmallia vaikeana myös siksi, että se on vaikeasti ennustettava ja epävarma ja tekee koulutuksen suunnittelusta entistä vaikeampaa koulutuksen järjestäjille.

Viimeisin Pisa-tutkimus osoittaa oppilaiden ja oppilaitosten välisten oppimiserojen kasvavan edelleen. Taustan vaikutus koulutukseen on kasvussa. Koulutuksellisen eriarvoisuuden taittamisen tulisi olla kaikkein tärkein koulutuspoliittinen kysymys, johon jokaisen koulutuksellisen uudistuksen, etenkin näin mittavan, tulisi tässä ajassa pyrkiä vastaamaan. Hallitus kuitenkin uudistaa ammatillista koulutusta täsmälleen päinvastaiseen suuntaan. Koulutuksen tasa-arvosta huolestuneen lainsäätäjän tulisi tehdä kaikkensa koulutuksen eriarvoistamisen pysäyttämiseksi. Hallitus toimii nyt päinvastoin uudistaessaan ammatillista koulutusta tavalla, joka asiantuntijoiden mukaan kasvattaa alueellista eriarvoisuutta sekä opiskelijoiden ja oppilaitosten välistä eriarvoisuutta entisestään. Ammatillisen koulutuksen uudistaminen hallituksen esittämällä tavalla vaarantaa siis merkittävästi sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisen.

Uudistuksen tavoite koulutuksen kehittämisestä opiskelijalähtöiseen suuntaan on sinänsä hyvinkin kannatettava, mutta hallituksen koulutusleikkausten ja edellä mainitun rahoitusmallin vuoksi sitä on mahdoton toteuttaa. Uudistuksen onnistuminen edellyttäisi merkittäviä lisäpanostuksia ammatilliseen koulutukseen, ei suinkaan leikkauksia. Kuulemis-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

sa tuli ilmi, että esimerkiksi Kuntaliitto on laskenut, että tämän uudistuksen toteuttaminen vaatisi 84 miljoonan euron lisämäärärahan, jota ei siis ole tulossa.

Hallitus leikkaa ammatillisesta koulutuksesta vuonna 2017 yhteensä 190 miljoonaa euroa, ja rajut säästöt näkyvät jo nyt ammatillisen koulutuksen kentällä. Oppilaitoksia on suljettu, lähiopetuksen määrä romahtanut ja tuhansia opettajia irtisanottu. Hallituksen politiikka on heikentänyt oppimistuloksia, kasvattanut koulutuksen keskeyttäneiden määrää ja tehnyt koulutuksesta vaikeammin saavutettavaa. Alueellinen eriarvoisuus on kasvanut. Joillain alueilla lähiopetuksen niukkuus vaarantaa jo työturvallisuuden.

On pelottava ajatus, että jättileikkauksista on vielä 40 prosenttia toteuttamatta. Ammattiin opiskelevilla ei ole mitään takeita siitä, että he saavat tarvitsemansa lähiopetuksen ja ohjauksen työpaikalla tai oppilaitoksessa. Määrärahoja työpaikalla tapahtuvan koulutuksen kehittämiseen ei ole varattu eikä työpaikkaohjaajia ole koulutettu. Ei ole vaikea ennustaa, että parhaiten työpaikoillakin tulevat pärjäämään ja työssä oppimispaikkoja saamaan itsenäiset, hyvin pärjäävät opiskelijat.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa vahvasti siltä, että hallitus on kokonaan luopunut nuorten koulutustakuusta. Työssäoppimispaikkoja tuskin riittää kaikille nuorille, sillä niistä on nyt jo monilla aloilla ja kaupungeissa pulaa. Koulutustakuusta kiinni pitäminen edellyttäisi, että jokaiselle nuorelle taataan opiskelupaikka, riittävästi oppitunteja sekä laadukasta opinto-ohjausta.

18.28 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty minusta hyvä ja perusteellinen keskustelu tästä koulutuksen reformista. Seurasin sitä tuolla työhuoneessani huolellisesti ja totesin, että varsinaiset alalle vihkiytyneet ammattilaiset ovat täällä käyneet kyllä pajatonsa tyhjentämässä hyvin monipuolisesti ja myös ministeri täällä istui pitkään kuuntelemassa.

Tosiasia on se, että suomalaisen koulutuksen taso on jo laskusuunnassa, se siis laskee joka päivä. [Pertti Salolainen: Huono juttu!] — Se on huono juttu, aivan oikein. — Vali-tettavaa on se, että tämä koulutusreformi ei ole nostamassa tätä koulutuksen tasoa, se on eri valiokuntien asiantuntijakuulemisissa käynyt ilmi.

Työ- ja tasa-arvovaliokunnalla oli mahdollisuus käydä tutustumassa Saksassa Berliinissä saksalaiseen työreformiin, siihen, miten se toteutettiin. Se aikajänne oli hyvin pitkä, 12 vuotta, vähän ylikin, millä se ikään kuin käynnisteltiin ja vietiin maaliin. Sillä oli enemmän vastustajia kuin kannattajia alussa, ja lopussa se vaihtui toisinpäin: enemmän oli kannattajia kuin vastustajia. Myös ammattiyhdistysliike tuki reformia sitten, kun sen tulokset tulivat näkyviin.

Sillä matkalla saimme tutustua myös saksalaiseen oppisopimuskoulutusjärjestelmään, joka uudistettiin tämän työreformin yhteydessä. Erityisenä kohteena oli keskisuuri teollisuus, jolla oli työvoimapula. Uudistus oli siis hyvin pitkälle myös tarvelähtöinen: nähtiin, että jos ei oppisopimuskoulutusjärjestelmää uudisteta, niin ei tulla saamaan riittävästi työn-tekijöitä, mikä vaikuttaa taas kansantalouden kokonaiskasvuun.

Meillä oli mahdollisuus tutustua Vattenfallin koulutustiloihin ja myös haastatella siellä olevia nuoria opiskelijoita ja kuulla se, että tämä koulutuspaikka, jonka he olivat saaneet, sisälsi myös tälle työnantajalle velvollisuuden työllistää. Nämä oppilaat olivat hyvin tyytyväisiä siihen, miten heitä kohdeltiin, koulutilat olivat loistavat, ja he olivat tyytyväisiä myös siihen korvaukseen, jonka he työstään saivat sinä koulutusaikana. Erityisesti kiinnittivät huomiota korkeatasoiset koulutustilat, joissa siellä opetusta annettiin. Tässä olisinkin

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

nyt kiinnittänyt huomion juuri siihen, että tässä uudessa ajatuksessa, että koulutussopimukseen perustuvaa opetusta annettaisiin työpaikalla ilman, että on riittävästi kiinnitetty huomiota siihen, kuka siellä antaa sen koulutuksen ja minkälaisilla valmiuksilla, on riski. En väitä, että näin tulee tapahtumaan, hyvät edustajat, sanon vain, että tässä on meillä seurannan paikka. Tässä on nimittäin sellainen riski, että syntyy ikään kuin kahden kerroksen ammattilaisia: syntyy niitä, joista ajatellaan, että ai, nämä ovat niitä, jotka ovat saaneet siellä työpaikalla ammatin, ja sitten ovat nämä, jotka ovat saaneet todellisessa ammattikoulussa ammattikoulutuksen. Tämmöinen mahdollisuus on nyt tähän esitykseen ikään kuin sisällytetty. Minusta se on harmillista, koska tämä asia on tullut asiantuntijakuulemisissa esille. Minkä takia ei edellytetty selkeitä pedagogisia ammatillisia vaatimuksia niille työpaikoille, jotka nyt sitten tähän lähtevät? Niin kuin saimme Saksassa nähdä, se oli hyvin keskeistä, ettei luoda sellaista mallia, jossa syntyy ikään kuin kahdentasoisia ammattilaisia.

Arvoisa puhemies! Sitten tämä oma kokemukseni: Olen saanut olla työnantajana tarjoamassa oppisopimuskoulutuspaikkoja ja nähnyt, että se on hyvin haasteellinen tehtävä. Se ei ollenkaan ole sellainen, että nyt meillä on työvoimatarvetta ja tässä olisi hyvä ottaa muutama nuori meille nyt oppisopimuskoulutuksella tänne tätä työtä tuottamaan. Kyllä meidän ensimmäinen, voisi sanoa, karikkomme oli se, miten tämä arviointi ja opetus siellä työpaikalla tehdään. Se nosti meillä kyllä sitä kynnystä jatkaa sitä toimintaa, koska emme olleet aina ihan vakuuttuneita, olemmeko riittävän taitavia. Toisaalta oli sitten sen koulutuslaitoksen yhteydenpito, joka nyt tässä järjestelmässä jää paljon niin sanotusti heikommalle hapolle: oli hyvin tärkeää, että se oppilaitos sitten, joka sen varsinaisen tutkinnon myönsi, vastasi siitä korkeatasoisesta opetuksesta tässä oppisopimuskoulutuksen aikana.

Sitten vain ihan muutama sana näistä syrjäytymisvaarassa olevista nuorista: Useinhan tämmöisellä nuorella on siellä taustalla joku sellainen tapahtumasarja, joka on vienyt hänet innon opiskella. Sen takia näiden mahdollisuuksien osalta, joita nyt heille tässä tarjotaan, pitäisi varmistua siitä, että se niin sanottu rinnalla kulkeminen voi toteutua huomattavasti huolellisemmalla tavalla kuin nyt tässä esityksessä on kuvattu.

Huolimatta kaikesta tästä — ehkä vähän negatiivisestakin — arviosta tämän uudistuksen suhteen pidän kyllä tätä uudistusta tärkeänä ja merkittävänä. Mutta tässä on asioita, joihin olisi tärkeää kyllä jonkinlainen seurantaryhmä saada aikaiseksi, jotta nämä asiat lähtisivät hyvällä tavalla menemään eteenpäin. — Kiitoksia. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä]

18.34 Jukka Gustafsson sd (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Kiitos edustaja Laukka-selle erittäin hyvästä puheenvuorosta. Tämä edustajan esittämä huoli kahden kerroksen väestä on aiheellinen, vaikka se on kärjistetty, koska nythän se ongelma on se, mistä nyt äänestämme huomenna, että tälle koulutussopimukselle ei ole asetettu kattoa. Teoriassa nuori voi opiskella tutkinnon koulutussopimuksella työpaikalla. Tähän on kiinnitetty huomiota. Ja ajatelkaa, miten siinä toteutetaan näitten yhteisten aineiden opettaminen ja opiskelu, jotka ovat tätä ammatillisuutta: matematiikkaa, luonnontiedettä, suomen kieltä, äidinkieltä ja niin edelleen. Eli tässä mielessä tämä on enemmän kuin tarkan seurannan paikka, jotta näin ei kävisi. Pitäisi olla niin, että koulutussopimus on muutaman kuukauden, sitten siirrytään oppisopimuskoulutukseen ja näin. — Kiitoksia.

18.35 Tuomo Puumala kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse asiassahan koulutussopimus on kerrallaan muutaman kuukauden mittainen, koska tämä asia on ratkaistu tutkinnon osilla, eli koulutussopimus solmitaan aina tutkinnon osaan tuon hen-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kilokohtaisen osaamisen kehittämisen ohjelman perusteella. Sillä tavalla jokainen opiskelija saa kyllä aika räätälöidyn paketin siinä. En olisi siitä kovin huolissani, mutta totta kai sitä pitää tarkkailla, kuten edustaja Gustafsson sanoi.

Ylipäättänsä tämä työssäoppimisen kokonaisuus lienee kuitenkin niin, että se siirtymä työelämään on aika maltillinen, eli en usko, että nyt kaikki ryntäävät saman tien työelämään, koska ei niitä työpaikkoja mistään taikomalla valtavaa määrää yhtäkkisesti synny, vaan se taitaa sittenkin olla enemmän väline koulutuksen järjestäjälle miettiä, olisiko koulutusopimus juuri tälle nuorelle hyvä vaihtoehto vai oppisopimuskoulutus hyvä vaihtoehto. Sitä kautta uskon, että nuo määrät lisääntyvät, mutta sittenkin todennäköisesti aika maltillisesti.

Puhemies Maria Lohela: Puhujalistaan.

18.37 Petri Honkonen kesk: Arvoisa puhemies! Eilen tässä salissa keskusteltiin varsin pitkään ja perusteellisesti työn murroksesta ja siitä, kuinka suomalainen työ ja työelämä muuttuvat. Oikeastaan sellaisena lopputulemana siitä voisi todeta, että ainoastaan muutos on pysyvää. Tietysti työ pysyy, mutta se muuttuu ja muuttaa muotoaan, ja siltä pohjalta on mielestäni johdonmukaista, että tänään keskustelemme ammatillisen koulutuksen uudistuksesta, joka on nyt aivan tässä lainsäädännön osalta loppusuoralla.

Haluaisin tähän alkuun kommentoida vähän tätä keskustelua, mitä täällä on käyty liittyen näihin koulutuksen keskeyttämisiin. Se on erittäin vakava ongelma. Tietyissä oppilaitoksissa se on tähän asti ollut isompi ongelma kuin toisissa. Oppilaitoskohtaiset erot ovat paikka paikoin aika isoja. Tähän tietenkin vaikuttavat monet asiat, ja nytten tietysti näiden budjettileikkauksien johdosta on selvää, että resurssit koko kentällä heikkenevät, mutta pitää muistaa, että kaikki ei aina ole kiinni niistä resursseista siellä arjen tasolla: työnjohto, organisointi, se, mitenkö koko organisaatio, se koko oppilaitoksen väki, opetushenkilökunta, muu henkilökunta on sitoutunut kannattelemaan nimenomaan näitä nuoria, viemään heitä siitä koulutuksesta läpi, kuinka se on muiden viranomaisten kanssa organisoitu, onko siinä hyödynnetty esimerkiksi tätä mielestäni erinomaista Ohjaamo-tyyppistä toimintaa. Haluan täällä sanoa vain sen, että resurssien ohella myös moni muu asia voi olla osa- ja taustatekijänä näiden keskeyttämisten takana.

On äärimmäisen tärkeää, että pyritään turvaamaan alueellisesti kattava ja monipuolinen koulutus, ja tietenkin pidän itse tärkeänä sitä, että nuorilla on jatkossakin mahdollisuudet kouluttautua mahdollisimman lähellä kotiseutuaan. Nythän jo vuosia on suunta ollut se, että ammatillista koulutusta on viety maakuntakeskuksiin, ja tästä on seurannut muun muassa se, mihinkä muun muassa edustaja Jarva tuossa aikaisemmin viittasi, että tietyillä alueilla, maaseutualueilla, jotka yleensä mielletään työttömyysalueiksi, on jopa työvoimapulaa ammatillisista osaajista. Uskonkin, että koulutusopimus voi tuoda tähän helpotusta, koska se mahdollistaa tiettyjen, kuten tässä edellä todettiin, tutkinnon osien suorittamisen työelämässä ja sitä kautta nuorille myös niiden työelämäyhteyksien luomisen ja vieläpä siellä omalla kotiseudulla, jos sieltä sopiva työssäoppimispaikka löytyy.

Tosiaan tämä työssäoppimisen lisääminen on keskustan pitkäaikainen tavoite, ja on hyvä, että se nyt toteutuu. Se kuitenkin edellyttää sitä, että yritykset saadaan mukaan, kun tätä uudistuksen käytännön toteutusta lähdetään viemään eteenpäin. Vaikka se laki säädetään täällä eduskunnassa ja ministeriöstä sitten lähtee tarvittavat ohjeistukset sen toimeenpanemiseksi tuonne kentälle, niin siellä kentällä arjen tasollahan se toimeenpano kuitenkin lop-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

pujen lopuksi tapahtuu, ja se edellyttää sitä, että sen alueen, missä ammatillista koulutusta tuotetaan, yritykset lähtevät mukaan tähän. Tämän uudistuksen valmistelun yhteydessä on oltu elinkeinoelämän ja yrittäjäjärjestöjen kanssa vuorovaikutuksessa, ja kyllä siellä minun käsitykseni mukaan on ollut varsin positiivinen suhtautuminen tähän uudistukseen. Nyt se pallo onkin todella siellä elinkeinoelämän päässä. Valmiutta ottaa opiskelijoita suorittamaan näitä tutkinnon osia niin koulutussopimuksessa kuin sitten ihan oppisopimus-koulutuksessaakin olettaisi kyllä löytyvän.

Tässä uudistuksessa korostetaan opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen huomioimista entistä paremmin ja näitä yksilöllisiä opintopolkujakin. Tämä yksilöllistäminen onkin mielestäni tämän reformin ihan parhaita paloja, herkullisimpia paloja tässä uudistuksessa. Se joustavoittaa koulutuksen suorittamista, ja opintojen suoritusajat saattavat myös lyhentyä ja tiivistyä, ja uskon, että näin on etenkin aikuisopiskelijoiden ja muiden ammattitaitoaan päivittävien opiskelijoiden osalta. Tämä yksilöllistäminen johtaa myöskin nimenomaan näiden syrjäytymisvaarassa olevien nuorten huomioimiseen, kunhan ne käytänteet paikallistasolla muokataan sellaisiksi, että niillä saavutetaan parhaat mahdolliset tulokset.

Pidän tärkeänä myös koko keskiasteen eli toisen asteen koulutuksen keskinäistä yhteistyötä ja myöskin tietysti toisen asteen ja korkea-asteen välistä yhteistyötä. Mielestäni näiden välistä yhteistyötä tulisikin lisätä ja madaltaa, enkä näe, että ainakaan tämä uudistus siihen hallinnollisia tai teknisiä esteitä asettaisi. Onkin tärkeää, että opiskelijat voivat hyödyntää eri koulutuksen järjestäjien tarjoamia opintoja nykyistä joustavammin. Tämä on äärimmäisen tärkeä kysymys harvaan asutuilla seuduilla, joilla päällekkäisten resurssien ylläpito ei ole järkevää. Esimerkiksi lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välinen yhteistyö on varsin järkevää, ja siihen kyllä pitäisi entistä enemmän paikallisesti pyrkiä. [Jukka Gustafsson: Miksei kannusteita tehty nyt, kun oli mahdollista?]

Puhun vielä tässä lopussa hieman jatko-opintokelpoisuudesta, joka on tärkeä asia ajatellen tämän reformin toteutumista ja toteuttamista. Itse pidin sitä erittäin keskeisenä tavoitteena, ja hyvä, että se nyt on tässä huomioitu. On tärkeää, että ammatillisesta koulutuksesta ei tehdä minkäänlaista pussinperää, jonka jälkeen eteneminen jatko-opintoihin olisi mahdotonta. Pidän itse arvossa sitä, että ammatillisesta koulutuksesta voi edelleen edetä korkeakouluopintoihin. Taannoin opetusministeri asetti työryhmän pohtimaan nimenomaan ammattitutkinnon suorittaneiden sijoittumista korkeakouluopintoihin. Minulla ei ole tällä hetkellä tietoa, mikä tämän selvityksen lopputulos oli, en ole siihen ennättänyt perehtyä, mutta se on jatkossa syytä huomioida entistä vahvemmin. Olen saanut paljon yrityselämän puolelta palautetta siitä, että ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla ei ole riittäviä valmiuksia tai näkemyksiä käytännön työelämästä ja käytännön töistä, ja tästä syystä voisikin olla ihan harkinnan arvoinen asia, että etsittäisiin toimenpiteitä, millä me voisimme lisätä ammattitutkinnon suorittaneiden etenemistä nimenomaan ammattikorkeakoulututkintoihin. Muistini mukaan noin kolmasosa ammattikorkeakoulututkinnon aloittaneista on taustaltaan ammattitutkinnon suorittaneita. Uskoisin, että tällä tavalla voitaisiin saada entistä parempia osaajia työelämään myös ammattikorkeakoulututkinnon pohjalta.

Arvoisa puhemies! Olosuhteet ammatillisessa koulutuksessa ovat tietenkin haastavat näinä aikoina, mutta itse luotan kyllä siihen, että tällä ennakkoluulottomalla ja joustavotavalla uudistuksella annetaan välineitä ja annetaan jopa uusia välineitä ammatillisen koulutuksen kentälle, siihen, miten koulutusta, sen tarjontaa, opiskelua päivitetään tähän päivään ja tulevaisuuteen. Uskon, että onnistuessaan tämä reformi näyttää suuntaa myös koko suomalaisen koulutuksen uudistamiselle.

18.46 **Ritva Elomaa uv:** Arvoisa puhemies! Suomalaista koulutusta tulee jatkuvasti kehittää vastaamaan kovaa vauhtia muuttuvan työelämän tarpeita. On hyvä asia, että hallitus ajaa kärkihankkeena määrätietoisesti eteenpäin ammatillisen koulutuksen perusteellista uudistamista. Lakiuudistus on mittaluokaltaan suuri, ja sen vaikuttavuus Suomen tulevaisuuteen on todella merkittävä. Olen sivistysvaliokunnan jäsenenä päässyt seuraamaan läheltä ammatillisen koulutuksen reformin valmistelua ja kuullut lukuisten eri asiantuntijoiden lausuntoja asiaan liittyen. Pohjatyötä uudistuksen eteen on tehty mittava määrä, mikä on tarpeen, jotta ammatillinen koulutus pystyisi tarjoamaan tulevaisuudessa nuorille ja vanhemmillekin hyvät eväät elämään ja työuralle. Uudistus tähtää koulutusohjelmien päivittämiseen, työelämän ja koulutuksen parempaan yhteensopivuuteen, päällekkäisyyksien karsintaan, hallintoon kuluvan ajan ja rahan säästämiseen sekä turhien kouluttautumista hankaloittavien raja-aitojen poistamiseen.

Ammatillisen koulutuksen uudistuksen ydin on saada koulutus kokonaisuudessaan vastaamaan paremmin tulevaisuuden osaamistarpeisiin. Yksi keskeinen osa uudistusta on yhtenäinen henkilökohtaistamisprosessi, jossa tunnistetaan ja tunnustetaan opiskelijan aiempi osaaminen, suunnitellaan uuden osaamisen hankkiminen, osaamisen osoittaminen ja arviointi sekä tarvittavat tukitoimet. Lisäksi osaamisen osoittamisessa tulee korostumaan käytännön työntekeä. Myös koulutuksen järjestäjille tarjotaan entistä vapaammat kädet koulutustarjonnan kohdentamisen ja oppimisympäristöjen suhteen. Oppisopimuskoulutuksen rinnalle tulee koulutussopimukseen perustuva koulutus, joka korvaa nykymuotoisen työssäoppimisen.

Monissa asiantuntijalausunnoissa nousi esille erilaisia huolenaiheita liittyen uudistuksen käytännön vaikutuksiin. Yksi keskeinen huoli oli opiskelijoiden pärjääminen. Myös sivistysvaliokunta painottaa opettajien ja opinto-ohjaajien roolin merkitystä uudistuksen onnistumiselle. Samoin valiokunta katsoo, että opiskelijoiden kuunteleminen on olennainen asia esimerkiksi motivaatioon ja oppimisympäristöihin liittyen. Mielestäni on tärkeää suhtautua uudistukseen avoimin mielin mutta tiedostaa laajaan muutokseen liittyvät haasteet ja varmistaa uudistusten vaikutusten perusteellinen arviointi ja tarkkailu. On myös ymmärrettävä, ettei huipputuloksia saavuteta yhdessä yössä vaan että muutoksen läpiviemiselle on varattava aikaa. Tietysti hyvä valmistelu edesauttaa tässä.

Arvoisa puhemies! Käytännön tekemisen merkityksen korostamisen näen erittäin hyvänä asiana. Se, mitä henkilö osaa, ratkaisee pätevyyden eikä niinkään se, mitä kautta osaaminen on saavutettu. Iso osa ammateista on opittavissa parhaiten käytännön työn kautta. Työllistyminen saattaa tyssätä toisinaan muodollisen tutkinnon puuttumiseen, vaikka henkilön käytännön osaaminen olisi riittävä ja motivaatio kunnossa. Tällaisessa tapauksessa tuntuu ajanhukalta laittaa osaaja pitkäksi ajaksi koulunpenkille opettelemaan uudestaan osaamia asioita. Työharjoittelupaikkojen löytymiseen on panostettava ja kehitettävä yhteistyötä yritysten kanssa.

Koulutuskorvauksesta ollaan väännetty uudistuksen yhteydessä hyvin paljon. Itse näkisin sen hyvänä ratkaisuna tiettyjen alojen kohdalla, kuten esimerkiksi metsä- ja maanrakennusala, mutta ymmärrän myös käytäntöön liittyvät ongelmat. Yksityiskohtaisemmista ongelmista huolimatta uudistus on erittäin tervetullut ja uskon sen tuovan hyvää draivia ja sitä oikeaa tekemisen meininkiä ammatillisen koulutuksen kenttään.

Lopuksi totean kuitenkin, en voi olla mainitsematta sitä, että perusrahoituksen nostamiseen on paineita. Asia tuli lukuisissa asiantuntijalausunnoissa esille. — Kiitos.

18.50 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys ammatillisen koulutuksen uudistamisesta Suomessa on äärimmäisen ajankohtainen asia. Siitä, mitä kymmenen vuotta sitten ammatillisissa kouluissa opetettiin, olkoon sitten nuorisoaste tai aikuiskoulutusaste, maailma on muuttunut tähän päivään mennessä aivan valtavasti. Tänä päivänä puhutaan robottitekniikasta ja valmistaudumme keinoällyn tuloon markkinoille. Se tulee vauhdilla, halusimmepa tai emme. Joka tapauksessa se tulee, ja se tulee mullistamaan niin tuotantoelämää, arkielämää kuin koulutustakin, ja mielellään vielä niinpäin, että koulutus tulisi ensin, että saataisiin näihin tuleviin uusiin ammatteihin osaajia. Tämän päivän maailmassa ammatteja häviää joka päivä ja uusia syntyy. Sillä, mitä kymmenen vuotta sitten tapahtui, ei välttämättä ole tänä päivänä kovin paljon käyttöä.

Joka tapauksessa tämä uusi hallituksen esitys on äärimmäisen hyvä ja se yhdistää sekä nuorten että aikuisten ammatillisen koulutuksen. Tämä yhdistäminen on äärimmäisen tärkeää, koska tämän päivän Suomessahan oppiminen on elinikäistä. Se, joka valmistuu tänä päivänä ammattiin, tietää jo työhön mennessä, että hän tulee elämänuransa aikana monia monia kertoja saamaan lisäopetusta. Tämä lakiuudistus vastaa nimenomaan siihen asiaan erittäin hyvin. Annan suuren arvon sille, että sivistysvaliokunta on tehnyt tässä erittäin hienoa työtä ja kuullut monia asiantuntijoita, käynyt pitkiä keskusteluja ja saanut tämän mietinnön siihen muotoon, että mielestäni se on vähintäänkin hyvä. Koulutus pitää saattaa ajan tasalle ja siihen tarvittavat välineet ja mahdollisuudet ja lakipykälät luoda sillä keinoin, että uusi aika kun alkaa tämän lain voimaan tultua, niin se palvelee nimenomaan parempitasoisia valmistuvia opiskelijoita työelämää varten.

Kun nämä kaksi erillistä lakia on yhdistetty, niin saavutetaan myös se hyöty, että se elämänaikaisen oppimisen tapahtuma luodaan aivan luonnollisesti. Se ei ole enää mikään ihme, että siellä on juuri opiskeluja aloittavia nuoria taikka sitten jo 10–20 vuotta työelämässä olleita samassa jonossa. Se on äärimmäisen hyvä asia. Tähän astihan näitä on pidetty erillään, ja olenpa kuullut negatiivisia kommentteja siitä, että pitikö vielä vanhalla iällä lähteä opiskelemaan. Tämä uusi lakiesitys yhtenäistää tämän homman ja tekee tavallaan opiskelun kaikille näille ikäryhmille aivan tasa-arvoiseksi. Pidän sitä erittäin suurena asiana.

Ammatilliset tutkinnot muuttuvat osaamisperusteisiksi, ja tätä osaamisperusteisuutta palvelevat sekä nämä koulutussopimukset että oppisopimukset. Suomessa on hyvät perinteet oppisopimuskoulutuksesta ja hyvät tulokset saavutettu sitä kautta. Minulla oli kunnia tämän vuoden alussa käydä kahdessa eri ammatillisessa oppilaitoksessa tutustumassa, miten opetus tapahtuu. Toinen oli metsäalan koulu Valtimolla. Metsäkonekuljettajia siellä koulutetaan — sekä motokuskeja, monitoimikonekuljettajia, että varsinaisen puutavaran kuljetukseen erikoistuneita ammattiosaajia — ja sitten siellä oli myös rekkamiesten koulutusta ja maanrakennusalan koulutusta. Ja mikä oli merkille pantavaa tässä koulutuksessa, oli se, että he ovat siinä oppilaitoksessa omaa aikaansa vahvasti edellä, koska heillä on ammatissa oppiminen, työssäoppiminen, viety äärimmäisen pitkälle. Se on todella ihailtavaa. Voi kyllä sanoa, että siinä oppilaitoksessa tämän lain henki oli otettu kiinni, vaikka tästä laista ei taidettu sillä hetkellä tietää muuta kuin se, että se on tulossa. Valtimolla käynti opetti minulle sen, että todellakin nuoret olivat innokkaasti oppimassa aidossa työympäristössä: muun muassa monitoimikonekuljettajat ja metsäkoneen kuljettajat olivat Metsähallituksen mailla leimikolla harventamassa metsää tai tekemässä uudistushakkuuta, kun samaan aikaan rekkamiehet ajoivat siellä puuta. Elikkä siellä oli aivan aito, tämän uuden lain

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

hengen mukainen toiminta jo käynnissä. Lienevätkö ennakolta arvanneet sen, että tämmöinen laki on tulossa.

Ammatillinen koulutus tapahtuu tulevaisuudessa uuden lain hengessä henkilökohtaistamisprosessin kautta, jolloin jokaisen opiskelijan omat lähtökohdat huomioidaan tarkasti. Nimenomaan tällä alkuvuodesta tapahtuneella matkalla siellä koulussa huomasin sen mielenkiintoisen ilmiön, että totta kai siellä oppilaat ovat eri lähtökohdista liikkeellä. Siellä oli äärimmäisen hyvin menestyviä, todella hyvin motivoituneita opiskelijoita, mutta oli hie- man sitten, ehkä voisi sanoa, syrjäytymisuhan alla olleita nuoria, jotka on saatu kuitenkin ammatillisen koulutuksen piiriin, ja heille oli räätälöity oma opetusohjelma, minkä mukaan he etenivät. Minusta se oli todella hienoa, ja opettajat todella sanoivat, että kyllä kun homma saadaan pelaamaan ja oppilas innostumaan opetuksesta ja ennen kaikkea siitä työs- tä, kun käytännön työpaikoille mennään, niin saavutetaan paras tulos. Tämä valoi minuun vahvaa uskoa siitä, että vaikka vaikeuksiakin nuorilla on, ne pystytään aina voittamaan. Siksi tervehdin tätä lakiuudistusta suurella ilolla.

On äärimmäisen tärkeää, että Suomeen saadaan nyt kädentaitajia lisää. Meillä on, ku- ten olemme viime päivinä nähneet, vientitilastot hyvässä kasvussa, bruttokansantuote kas- vaa kohisten, lähestytään jopa 3 prosentin lukemia, mikä on aivan todella hieno suoritus. Mutta meillä hyvin monella alalla tällä hetkellä puuttuu ammattiosajia, ja nyt kun koulu- tuslait uudistetaan, niin sillä varmaan saadaan jotain hyvää aikaiseksi.

Toivon, arvoisa puhemies, lopuksi, että kun tämä laki saadaan nyt käytäntöön ja sitten vietyä tuonne kentän töihin, niin siinä samalla saadaan uudistettua asioita niin paljon, että esimerkiksi paljon puhutut, tässäkin keskustelussa esille nousseet opetusohjelmat, joissa on liian paljon vapaatunteja välillä, saataisiin häviämään. Tämäkin ongelma on meidän tunnustettava ja tiivistettävä opetusta niin, että se sijoitettu rahamäärä käytetään tehokkaas- ti ja samalla luodaan hyviä ammattiosajia.

Puhemies Maria Lohela: Edustaja Kiviranta. — Edustaja Kivirannan puheenvuoron jäl- keen sitten keskustelu keskeytetään ja siihen palataan myöhemmin tässä istunnossa.

18.57 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Hallituksen hanke toisen asteen koulu- tuksen uudistamiseksi on edennyt hyvässä tahdissa, ja kuten sivistysvaliokunta mietinnös- sään toteaa, lainvalmistelu on ollut laaja-alaista. Muutoksen myötä koulutus toteutuu sa- malla tavalla riippumatta siitä, onko suorittaja nuorisoasteella vai aikuisopiskelija. Opinto- jen suorittaminen jatkossa yhdellä toteutustavalla tuo luonnollisesti säästöjä järjestelmän yksinkertaistumisena ja samalla yhdenmukaistaa koulutuksen tason. Tämänkaltaisen opin- tojen toteutus myös helpottaa koulutuksen kehittämistä vastaamaan työelämän vaatimuk- sia. Opiskelijan kannalta on tärkeää, että aiemmin hankittu osaaminen tunnustetaan ja tun- nustetaan sen hankkimistavasta riippumatta. Tämä lisää opintojen suorittamisen joustavuutta ja nopeuttaa opintoja, koska esimerkiksi työelämässä hankittu osaaminen otetaan huomioon opintojen henkilökohtaistamisessa. Samalla tämä on omiaan lisäämään eri taustaisten oppilaiden tasa-arvoa ja mahdollistaa tarvittaessa kouluttautumisen uuteen ammat- tiin.

Suomalainen koulutus on maailmalla hyvässä maineessa. Eri oppilaitoksilla onkin jo erinäisiä projekteja, joissa suomalaista koulutusta viedään ulkomaille. Toiminnasta säädet- tävällä lailla koulutusvienti saadaan laajaan käyttöön ja näin toimien siitä saadaan myös laajempi vientituote. Samalla on pidettävä huolta siitä, ettei koulutusvientiin osallistumi-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

nen heikennä koulutuksen järjestämisluvan mukaisen muun koulutuksen järjestämisedellytyksiä.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa ehdotettiin arvonlisäverolain 30 §:n muuttamista siten, että yksityinen ammatillisen koulutuksen järjestäjä lisätään yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rinnalle. Sivistysvaliokunta toteaa arvonlisäverolain 30 §:n muutoksen olevan valmisteltavana valtiovarainministeriössä. Valmisteilla oleva muutos on erittäin hyvä, koska ammatillisessa koulutuksessa käytetään paljon erilaisia työkaluja ja laitteita, joiden hankintahinta saattaa olla oppilaitokselle kynnyskysymys koulutuksen järjestämisessä. Alv-kompensaatio antaa yksityisille ammattioppilaitoksille aiempaa paremmat mahdollisuudet hankkia tarvittavat opetusvälineet sekä nostaa ne tasavarvoisiksi muiden oppilaitosten kanssa.

Puhemies Maria Lohela: Tässä kohtaa keskustelu keskeytetään ja sitä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 19.00.

Keskustelua jatkettiin kello 23.31.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytettyä asiakohdan 4. käsittelyä.

23.31 Jari Myllykoski vas: Arvoisa herra puhemies! Puuttumatta siihen, mitä edellisessä keskustelussa käsiteltiin, olen samaa mieltä, että parhaat voimat pitää aina saada liikkeelle. Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi on tärkeä, merkittävä ja historiallisesti erittäin haasteellinen. Aloitan ehkä enemmänkin lähellä käytäntöä olevista ongelmakohdista, joita näen tässä esityksessä, ja toivon, että niitä voidaan jatkossa eri tavoin sitten vielä paremmin huomioida.

Meillä työyhteisössä ei saisi olla eriarvoisuutta samankaltaisissa tehtävissä samanlaisen oppimis- ja osaamistason omaavien henkilöiden välillä. Ja kun tällä hetkellä koulutussopimuksella oppimista ja oppisopimuskoulutusta ei määritellä säädöksissä, niin se saattaa johtaa siihen, että tilanteessa, jossa samankaltaisella osaamistasolla olevat oppijat tekevät samankaltaisia töitä, tulee semmoinen epätasa-arvoinen asetelma, että toinen tekee sitä ilman palkkaa ja toinen palkalla. Uskon, että tähän jatkossa löytyy kyllä varmasti välineitä, että pystytään määrittelemään, onko koulutussopimus kuitenkin oppisopimuskoulutuksen kaltaista koulutusta, jolloin tullaan sitten niin sanotun työsopimuksen piiriin.

Tärkeää on huomata se, että meillä on erilaisia aloja ja ne ovat keskenään hieman erilaisessa asemassa. Toisilla aloilla, erityisesti niillä, millä laitteiden pääomakustannukset ovat korkeat, tulee melkoisia haasteita toteuttaa työpaikalla oppisopimuskoulutusta mutta erityisesti koulutussopimuksella olevaa koulutusta. Meillä tässä maassa metsäkonepuolella opiskelee vuosittain 1 100 opiskelijaa. Samaan aikaan meillä tässä maassa on 1 300 alan työnantajaa, joista 60 prosentilla on vain yksi metsäkone, joten on aika mahdotonta nähdä, kuinka yhden metsäkoneen yrittäjän työpaikalle voisi tulla koulutettavia ilman, etteikö yh-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

teiskunta tarjoa jotakin kompensatiota. Olisikin tärkeää nähdä, että oppilaitokset ja yritykset voisivat yhdessä tehdä kone-, laitehankintoja, ja kun on se tuottamattomuus, mikä siihen työssäoppimiseen ja työpaikalla oppimiseen eittämättä tulee näillä aloilla, niin tämän konehankintasubventoinnin osalta voitaisiin saada mahdollistettua se, että yrityksiä kiinnostaisi ottaa se koulutussopimuksella oleva opiskelija, mutta mieluummin tietysti työssäoppija, sinne työpaikalle.

Tähän kiinnitti huomiota työ- ja tasa-arvovaliokunta ja näki tämän tärkeänä seikkana, mutta sivistysvaliokunta ei omassa mietinnössään noteerannut sitä, huomioi kyllä työ- ja tasa-arvovaliokunnan näkemyksen siitä huolesta, mitä juuri täällä konepuolella ja erityisesti metsäkonepuolella tulee siitä, että ei näitä koulutuspaikkoja saada, ja ehdottikin omassa lausunnossaan, että tarvittaessa koulutuskorvaus otetaan käyttöön myös koulutussopimuksen yhteydessä, esimerkiksi harkinnanvaraisena. Sivistysvaliokunta kirjasi sinne vain sen, että jos on erityisiä oppimisvaikeuksia. Mutta kysymys on tässä kohtaa siitä, että täällä konepuolella, pääomavaltaisella yrityssektorilla, tätä tukea yritykset tarvitsevat jo siinä vaiheessa, että voidaan yleensä mahdollistaa siellä työpaikalla oppiminen. Meillä on mahdollisuuksia järjestää sitä, ja erilaisia projekteja tälläkin hetkellä on harjoitteilla, joissa tullaan esittämään tällaista yhteisyritysmallia, jossa voidaan mahdollistaa se, että yritykset sitoutuvat ottamaan oppisopimusoppilaita yritykseen, ja sitä kautta sitouttaa työnantaja mahdollistamaan sitten se työssäoppiminen konkreettisesti.

Edustaja Myllykoskella on unelma, jota jossakin paikkaa Suomessa toteutetaan, että me voimme konepajaan ostaa sorvin koulun puolesta ja yritys sitoutuu siihen, että 8 tuntia vuorokaudesta annetaan työpaikalla ohjausta ja loppu 16 tuntia on yrityksen käytettävissä sillä laitteella. Näin voimme edistää sitä konkreettista työpaikoilla olevaa oppimista normaaleissa olosuhteissa ja samalla työkuulttuurin kehittämistä niin näiden oppijoiden kuin muidenkin osalta.

Tässä erityinen ongelma, jonka näen olevan, on se, että koulutussopimuksella olevien oppilaiden oppimisesta vastaa nimenomaan koulutuksen järjestäjä, ja haja-asutusalueilla ja harvemmin asutuilla alueilla se resurssi, mikä näitten leikkausten vuoksi tulee olemaan rankka, on, että koulutuksen järjestäjällä ei ole mahdollisuutta selviytyä siitä työstä, mitä edellytetään: koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus varmistaa, että työssäoppiminen todella tapahtuu. Erityisen hankalaksi tämän tekee se, että ei ole resursseja, joilla voitaisiin varmistaa se, että työpaikkaohjaajilla olisi riittävät pedagogiset taidot mahdollistaa tämä työssäoppiminen erityisesti, kun kyseessä ovat erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat. Näiden osalta ei riitä se, että henkilö osaa opettaa, kuinka sorvia käytetään. Kysymyksessä ovat silloin erityistä tukea vaativat oppilaat, ja sen pitäisi mahdollistua myös tässä. Näillä kapenevilla resursseilla tämä ei todellakaan voi olla mahdollista, ja tähän pitäisi keskittyä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: jatkokoulutusmahdollisuudet on ehdottomasti turvattava, mutta pitää huomata myös se, että tämmöiset oppimisvaikeudet omaava kansanedustaja henkilökohtaisesti haluaa sanoa tässä yhteydessä, että minä halusin päästä töihin oppimaan ammatin enkä halua, että tästä jatkokoulutusmahdollisuudesta tulee sellainen asetelma, että tämän henkilön, joka on kyvykäs tekemään ammatin vaatimia töitä, on aloitteellinen ja huippuosaaaja siinä omassa työssään, työpaikkakoulutusta pidennetään maksuttomana siellä työpaikalla sen vuoksi, että hän ei omaa vielä jatko-opiskelumahdollisuuksia.

Minun mielestäni pitäisi antaa armon käydä oikeudesta siinä kohtaa, että jos tyttö taikka poika, kinesteettinen oppija, jolle ei teoria maistu, on oppinut työssään ammatin, niin hänelle pitää antaa se mahdollisuus, jos hän ammatillisen kyvykkyytensä on pystynyt näyttä-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

mään, että se nopeassa tahdissa tehdään oppisopimuskoulutusmalliksi, eikä niin, että se tämän jatkokoulutusedellytyksen vuoksi mahdollistaa sen, että hänen työpanostaan käyte-
tään maksutta hyväksi siellä työpaikalla.

Haluan, että meidän nuoret eivät enää joudu siihen tilanteeseen, että meillä oppisopi-
muskoulutukseen isommissa laitoksissa pääsevät vain ne, joilla on jo tutkintotodistus tai
ylioppilastodistus taskussa. Sitä kautta me olemme sulkeneet 20 vuotta niiltä nuorilta, joil-
ta ei teoreettinen koulutus vain jostakin syystä luonnistu, joita se ei kiinnosta, mutta jotka
olisivat erittäin hyviä työssäoppijoita ja sitä kautta ammattiin sijoittuvia. Tässä kohtaa
minä toivon, että tätä asiaa myös huomioidaan niin, että meidän nuorille, jotka eivät ole
teoreettisesti niin huippuoppilaita, kynnystä ei nosteta, vaan heille mahdollistetaan ammat-
tiin pääsy.

23.42 Jukka Gustafsson sd (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Edustaja Myllykoski tek-
nolagateollisuuden ja metallityön asiantuntijana käytti erittäin mielenkiintoisen ja asian-
tuntevan puheenvuoron. Minä yhdyn siihen näkemykseen kyllä, että ne nuoret, jotka ha-
luavat selkeästi sen ammattitutkinnon — tähän pitää tähdätä. Sitten sen rinnalla kulkee
tämä mahdollisuus jatko-opintoihin, ja sekin tulee turvata. Minusta tämä on nyt mahdollis-
ta. Täällä on hallituspuolueittenkin edustajia, jotka osaavat tavallaan puolustaa tämän re-
formin hyviä puolia, jotka ovat siinä, että nämä ammatilliseen tutkintoon liittyvät osatut-
kinnot voidaan suorittaa yksittäin näin ja näin. Se turvaa ammattitaidon monille sellaisille,
[Puhemies koputtaa] jotka sitä haluavat. Mutta myöskin tämä jatko-opintokelpoisuus on
turvattava.

23.43 Hanna Kosonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tässä am-
matillisen koulutuksen reformissa juuri puututaan tähän haasteeseen, mistä tässä edellä on
puhuttu. Eli yksi tapa on esimerkiksi tämä vahva henkilökohtaistamisen malli, mikä am-
matilliseen koulutukseen juuri nyt luodaan ja tuodaan. Eli siellä oppilaat ovat keskiössä ja
mietitään järkevää etenemistä ja osaamisperusteisuutta, jotta se juurikin vastaisi sitten työ-
elämän haasteisiin. Ja nimenomaan yksilöityjä opintopolkuja halutaan siellä edistää tämän
lain puitteissa. Sitten myös madalletaan sitä reittiä sinne eri oppiasteisiin. Eli kyllä tässä
uudistuksessa nimenomaan tähän vastataan.

23.44 Marisanna Jarva kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin nyt
tässä myös jatkaa tätä keskustelua myös tämän reformin vaikutuksista ja myös tästä pal-
kanmaksusta ja siitä, teetetäänkö opiskelijoilla nyt ilmaista työtä.

Eli todellakin aikaisemmin ammatillisen koulutuksen ongelmahan on ollut se, että se ei
ole tarjonnut riittävästi mahdollisuuksia juuri niille opiskelijoille, jotka olisivat halunneet
käytännön työelämässä oppia ammatillisen tutkintonsa. Tätä helpotetaan nyt. Oppisopi-
musmalli säilyy hyvin pitkälti työsuhteisena, hyvä malli. Mutta myös tämä koulutussopi-
mus, joka tähän rinnalle tulee, on tärkeä siinä mielessä, että se nimenomaan tuo matalam-
maksi sitä kynnystä työnantajan ottaa työhön oppimaan. Se on myös rajattu tutkinnon
osaan, eli ei ole mahdollista niin sanotusti ilmaistyövoimana käyttää jatkuvasti opiskelijaa
työpaikalla. Tällaisen työnantajan kanssa ei tehdä näitä sopimuksia, eivät opiskelijat tee ei-
väkä koulutuksen järjestäjät tee, jos tällaista hyväksikäyttöä ilmenisi. Eikä kukaan työn-
antaja, yrittäjä halua itselleen sellaista mainetta, [Puhemies koputtaa] että he hyväksikäyt-
tävät työntekijöitä.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Vielä vastauspuheenvuoro, edustaja Myllykoski, ja sen jälkeen puhujalistaan.

23.45 **Jari Myllykoski vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kiitos, otinkin jo sitten puheenvuoroni pois sieltä, ettei pitkitetä tätä ainakaan minun taholtani.

Niin, kysymys on siitä, että minä halusin tuoda niitä asioita, konkreettisia pelkoja, mitä minulla on tähän liittyen. Minun mielestäni nämä periaatteet, kuinka edetään, tässä ovat erittäin hyvät, ja juuri se on hyvä, että voidaan niin sanotusti osatutkintoja suorittaa, erityisesti oppisopimuskoulutuksessa, kun tällä hetkellä sillä oppisopimuksen tietyllä moduulilla ei ole ollutkaan tutkintostatusta. Ja jos tämä nyt mahdollistaa sen, niin kuin olen halunnut ymmärtää, niin tämä on erityisen hyvä askel eteenpäin, ammatista toiseen siirtymiseen, vastaamaan teollisuudessa tapahtuviin nopeisiin rakennemuutoksiin. Tästä täytyy antaa tässä valmistelussa erityinen kiitos.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Sitten puhujalistaan.

23.47 **Ulla Parviainen kesk:** Arvoisa puhemies! Niin kuin tänään on jo todella monta kertaa todettu, ammatillisen koulutuksen reformi on mittakaavaltaan suurin koulutus uudistus kahteen vuosikymmeneen. Tämä on erittäin odotettu ja tarpeellinen uudistus. Se vastaa nykyistä joustavammin työelämän muuttuviin koulutustarpeisiin, sillä ammatteja katoaa ja uusia tulee. Koulutuksen pitää pystyä vastaamaan nykyistä nopeammin tulevaisuuden osaamistarpeisiin.

Aikuiset hakeutuvat koulutukseen jatkuvan haun kautta joustavasti ympäri vuoden, mutta keväisin järjestettävä valtakunnallinen yhteishaku pysyy, ja se on tarkoitettu lähinnä peruskoulunsa päättävälle ja vailla ammatillista tutkintoa oleville.

Tämä reformi tuo paljon mahdollisuuksia sekä opiskelijalle että koulutuksen järjestäjille. Jatkossa opiskelija voisi hankkia osaamista joustavasti itselleen parhaiten soveltuvalla tavalla ja niin paljon kuin hän itse tarvitsee, viitaten äskeiseen keskusteluun. Sitä osaamista, jota häneltä puuttuu, hän voisi hankkia. Tämä tiivistää opintoja ja sen vuoksi lyhentää koulutusaikoja erityisesti aikuisopistojen opiskelijoitten osalta, näin uskon.

Tämän iltapäivän keskusteluissa on viitattu ammatilliseen koulutukseen tulevien oppilaiden jatko-opintokykyisyyteen. Peruskoulutuksesta päättötodistuksen saaneilla on todellakin hyvin erilaiset taidot, erityisesti välineaineissa, matematiikassa ja äidinkielessä, suomen kielessä. Pääosa ammatilliseen koulutukseen tulevista perusopetuksen oppilaista on opiskellut opetussuunnitelman yleisopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Heillä kuitenkin osaaminen vaihtelee todistuksen numeroissa ilmaisten vitosesta kymppiin. Sen lisäksi päättötodistuksen saa vuosittain yhä laajeneva joukko koululaisia, joilla on ollut erityisopetuksen päätöksen mukaiset henkilökohtaiset tavoitteet, jotka eivät tavallisesti yllä lähellekään yleisopetuksen tavoitteita. Heidän taitonsa arvioidaan heidän omien tavoitteidensa mukaisesti, ja heillä on todistuksessa niin sanottu tähtiarviointi.

Kolmiportaisessa perusopetuksen tuessa myös tehostetun tuen oppilaan tavoitteet on voitu asettaa painoalueittain, jolloin osaaminen voi olla hyvinkin heikko, vaikka todistuksessa olisikin hyväksytty arvosana. Oppilaiden hyvin kirjavat taidot näkyvät ammatillisessa koulutuksessa monenlaisina tuen tarpeina. Yksilöllinen opintopolku tekee opiskelijan ohjauksesta ja tuesta entistä tärkeämpää.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Kaikille opiskelijoille tehdään jatkossa oma henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, jossa selvitetään ja tunnustetaan opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen ja osaamisen puutteet, myös ne perusopetuksessa jääneet osaamisvajeet. Entistä paremmin voidaan huomioida myös esimerkiksi vapaaehtoistoiminnassa ja harrastuksissa hankittu osaaminen. Kehittämissuunnitelmassa harkitaan, millaista osaamista opiskelija tarvitsee sekä miten osaamista hankitaan eri oppimisympäristöissä. Samalla suunnitellaan tarvittavat tukitoimet opiskelujen onnistumiseksi. Suunnitelman laatii yhdessä opiskelijan kanssa opettaja tai ohjaaja. Alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua suunnitelman tekemiseen.

Tutkinnot ovat jatkossa nykyistä laaja-alaisempia. Opiskelijalla on enemmän valinnanmahdollisuuksia erikoistua tutkinnon sisällä, ja tämä jatko-opintokelpoisuus säilyy jatkosakin. Tavoitteena pitää olla, että koulutuksessa ei saada vain muodollista jatko-opintokelpoisuutta vaan todellinen jatko-opintokykyisyys.

Koulutus työpaikalla järjestetään määräaikaiseen työsopimukseen perustuvana oppisopimuksena tai ilman työsopimussuhdetta toteutettavana koulutussopimuksena, joka korvaa nykyisen työssäoppimisen. Näitä kahta sopimusta on mahdollista yhdistellä joustavasti. Ammattitaito osoitetaan jatkossa kaikissa ammatillisissa tutkinnoissa näyttämällä se pääsääntöisesti työpaikalla tai työpaikanomaisissa oppimisympäristöissä käytännön työtehtävissä.

Arvoisa puhemies! Tänään iltapäivällä puhutti kovasti myös ammatillisen koulutuksen rahoitus. Jatkossa on yksi yhtenäinen rahoitusjärjestelmä, joka kannustaa vähentämään koulutuksen keskeyttämistä, lisäämään oppimista työpaikoilla, lyhentämään koulutusaikojaa ja suuntaamaan koulutusta sellaisille koulutusaloille, joilla on työvoiman tarvetta. Tämä rahoituksen laskentamalli ei ole toden totta yksinkertainen, ja siihen liittyykin koulutuksen järjestäjillä monenlaisia huolia. Tätä huolta ei ainakaan hälvennä se, että käytössä ei ole ollut mallilaskelmia. Tosin rahoituksen pitkä siirtymäaika helpottaa tilannetta: lopullinen rahoitus on voimassa vasta vuonna 2022.

Minulla itselläni on huolena ammatillisen koulutuksen saavutettavuus. Harvaan asutuilla alueilla nuorten ikäluokkien pieneneminen jatkuu edelleen ja siksi koulutuksen kysyntä vähenee. Tämän seurauksena koulutuksen järjestäjät ovat joutuneet ja todennäköisesti tulevaisuudessakin joutuvat muuttamaan kouluverkkoa, ja tämän seurauksena ammatillinen koulu ei enää välttämättä löydy läheltä. Mutta tämä reformi tuo myös tähän uusia mahdollisuuksia, sillä koulutusta järjestetään jatkossa lisääntyvässä määrin työpaikoilla ja ehkä digitaalisissakin oppimisympäristöissä, jolloin koulutus ei ole sidottuna juuri siihen oppilaitoksen tai toimipisteen fyysiseen sijaintiin. Työpaikalla oppiminen saattaa avata koulutusmahdollisuuksia lähellä kotia, jolloin opiskelija saattaa jo opiskeluaikana jalkansa työpaikan oven väliin. Samalla yritykselle tarjoutuu mahdollisuus saada koulutussopimuksen tai oppisopimuksen kautta osaava työntekijä.

Tämä reformi keventää normeja. Kaikkea ammatillista koulutusta säädellään jatkossa yhdellä järjestämisluvalla. Koulutuksen järjestäjien vapaus koulutuksen järjestämiseen kasvaa, ja tämä vähentää päällekkäistä hallintoa ja erilaisten suunnitelmien laatimista, mikä vapauttaa oppilaitoksissa rehtorien ja opettajien työaikaa hallinnosta opetukseen. Osaamisen hankkimisen ja osoittamisen prosessejakin selkeytetään.

Kyseessä on todellakin iso muutos ammatillisessa koulutuksessa. Sen vuoksi on hyvin tärkeää, että reformin toteutumista seurataan tiiviisti ja tarvittaessa ryhdytään viipymättä toimenpiteisiin, joilla tarkennetaan tai muutetaan käsittelyssä olevaa lakipakettia.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Lopuksi vielä totean, että tämän vuorokauden kuluessa koulutuksen järjestäjiltä saatu palaute tästä mietinnöstä on ollut hyvin rakentavaa ja positiivista.

23.54 Hanna Kosonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tämä on todella hieno, iso uudistus, ja olen todella helpottunut ja tyytyväinen, että olemme tässä vaiheessa. 550 sivua lakitekstiä, yli 100 asiantuntijaa. Tässä kohtaa myös kiitos oppositiolle hyvästä sparrauksesta ja hyvästä yhteistyöstä sivistysvaliokunnassa.

Tämä ammatillisen koulutuksen reformi on tärkeämpi kuin monet ymmärtävätkään, koska tämä on osa yhteiskunnan turvaverkkoa — sitä, että kukaan ei tipu sieltä läpi vaan kaikki pysyvät mukana. Lisäksi tällä on valtava alueellinen vaikutus, valtava vaikutus siihen, mikä täällä joka puolella ympärillämme on, työelämään ja alueiden ja koko Suomen tulevaisuuteen.

Tälle uudistukselle todella on tarvetta, vaikkapa niissä merkeissä, jos ajattelee, että tilastoissa 2013—2014 keskeyttämisluvut vaihtelivat 2,3 prosentin ja 19,6 prosentin välillä. Eli suurta vaihtelua eri oppilaitosten välillä, ja sitten vielä aika rajut nuo keskeyttämisluvut yleensäkin. Tähän asiaan vastaa henkilökohtaistamismalli, jossa yksilöidyt opintopolut lisäävät varmasti opiskelijoiden motivaatiota ja jossa pystytään katsomaan opiskelijalle juuri sopiva osaamisperusteinen koulutus, ja aivan sieltä oppilaasta lähtöisin voidaan räätälöidä se koulutus kokonaan. Oppilaat ovat tässä keskiössä.

Myös oppilaitokset pääsevät räätälöimään kokonaisuuksia ja paljon helpommin kohdentamaan koulutustarjontaa. Tässä muuttuvassa työympäristössä tämä joustavuus ja ketteryys on todella avainasia, jotta pysymme maailman matkassa. Se vastaa sitten tämän päivän työelämään.

Tässä koulutusvientiin myös puututaan yhtenä osana, puretaan sitä sääntelyä ja luodaan mahdollisuuksia sille, että ammatilliset opinnot voidaan räätälöidä myös tuonne ulkomaille tai sitten täällä Suomessa toteutettaviksi ulkomaalaisille opiskelijoille.

Tässä on ollut tänään paljon keskustelua oppisopimuskoulutuksesta ja koulutussopimuksesta. Periaate ja tavoitehan näillä kahdella eri mallilla on se, että joustavoitetaan näillä kahdella mallilla ja luodaan monenlaisia erilaisia tapoja ja oppimisympäristöjä oppilaille ja vastataan niihin oppilaiden erilaisiin tarpeisiin ja pyritään myös motivoimaan oppilaita oppimaan semmoisissa hyvissä, innostavissa ja käytännöllisissä ympäristöissä. Koulutussopimuksen taustallahan on se, että myös niillä työpaikoilla, jotka eivät voi tämmöisiä työsuhteisia työpaikkoja tarjota, on sitten mahdollisuus kouluttaa näitä opiskelijoita.

Olemme puhuneet täällä tänään paljon rahoituksesta, ja kyllä kieltämättä siellä asiantuntijalausunnoissa huolta kannettiin nimenomaan sen alueellisen saatavuuden ja näiden heikommassa asemassa olevien opiskelijoiden suhteen, että pysyvätkö he tämän rahoituksen suhteen sitten mukana matkassa. Toisaalta tätä 50 prosentin perusrahoitusmallia on myös kehuttu sen suhteen, että se on tehokas ja suuntaa oikeaan päin, eli siellä palkitaan nimenomaan töihin pääsystä. [Jukka Gustafsson: No ei kovin moni kyllä kehunut sitä!] — Mutta onneksi tässä vastataan edustaja Gustafssoninkin huoliin, eli tämä uusi malli on pitkällä siirtymäajalla.

Saimme vahvat lausumat myös mukaan, eli tätä seurataan hyvin tarkasti, kuinka se tulee sitten vaikuttamaan. [Jukka Gustafsson: Totta kai!] Minusta tämä seuranta on äärimmäisen tärkeää ottaa vakavasti ja olla sitten valmis muuttamaan sitä pohjaa, jos se siltä näyttää. Sivistysvaliokunta nimenomaan kiinnittää huomiota siihen, että seurataan vaikutuksia alueellisen ja kielellisen saavutettavuuden ja sitten tämän opintojen keskeyttämisen kannalta.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Sitten haluan tässä lopuksi vielä nostaa sen, että meidän saimme 30 miljoonaa lisää rahaa tähän toimeenpanon tukemiseen vuosille 2018 ja 2019 eli kummallekin 15 miljoonaa euroa. Valiokunnassa nähdään tärkeänä, että tämä raha menisi henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan eli juuri tämän henkilökohtaistamismallin käytäntöön viemiseen, sen digitalisoinnin käytäntöön viemiseen, sitten skaalautuvien mallien käyttöönottoon, työpaikkaoppimisen Suomen mallin luomiseen ja erityisesti erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden huomiointiin.

Näin voin kuitenkin aivan tyytyväisenä todeta, että tämä ammatillisen koulutuksen reformi on lähellä maalia tämän eduskunnan osalta, mutta oikeasti, kun ollaan ihan rehellisiä, työ alkaa vasta nyt siellä oppilaitoksissa, että nämä meidän hyvät tavoitteet myös tulevat toteutumaan.

0.01 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa herra puhemies! Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi on vaikutuksiltaan erittäin suuri, kuten täällä on useampaan otteeseen tänään eri puheenvuoroissa todettu. Me tarvitsemme toisen asteen koulutuksen kehittämistä, mutta se olisi pitänyt tehdä yhdessä lukion kanssa. Useat asiantuntijat ovat todenneet, että reformi olisi tullut kohdistaa koko toisen asteen ammatilliseen koulutukseen sekä lukioon sekä koko ikäluokkaan. Näin nuorten koulutuksessa lukio ja ammatillinen koulutus olisivat muodostaneet saumattoman koulutuksen jatkumon dualimallille. Nyt tässä on riskinä, että näin ei tule tapahtumaan.

Nyt hallitus on keskittynyt ainoastaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistamiseen toteuttamalla ensin massiiviset taloudelliset leikkaukset, ja tämän jälkeen hallitus vaatii useita uudistuksia, jotka vaativat pikemminkin lisärahoitusta kuin leikkauksia. Tämän seurauksena esityksen hyvätkin tavoitteet vaikeutuvat ja jäävät osittain toteuttamatta. Koulutuksen järjestäjillä ei ole todellista mahdollisuutta toteuttaa uudistusta toivotulla tavalla lisääntyvien tehtävien ja kustannusten takia.

Kaikkein harmillisinta tässä on se, että hallituksen esityksestä kärsivät eniten oppilaat, nuoret ja aikuiset, sekä oppilaitoksissa oleva henkilöstö, jota on vähennetty ja irtisanottu eri puolilla Suomea. Eli opiskelijoiden oikeus laadukkaaseen lähiopetukseen, opettajien oikeus opettaa ja työelämän tarpeet ovat jääneet täysin unholaan.

Hallituksen leikkausten takia oppilaitoksista vähennetään noin 2 000 opettajaa, mikä tarkoittaa sitä, että oppilaitoksissa tulee olemaan vähemmän opettajia ja ohjaajia, joiden puoleen nuori tai aikuinen voi kääntyä erilaisissa asioissaan. Siellä, missä resursseja ja lähiopetustunteja on pystytty tarjoamaan riittävästi, on pystytty myös ehkäisemään oppimiseen liittyviä vaikeuksia sekä opintojen keskeyttämistä. Näyttää siltä, että hallitus uskoo ja olettaa, että kaikki 16–18-vuotiaat ammatillisessa koulutuksessa olevat nuoret ovat itseohjautuvia ja hyvin pärjääviä. Totuus on kuitenkin, että monet nuoret kaipaavat tukea ja turvaa vielä toisen asteen koulutuksessa. Vastuu nuorten koulutuksesta ja tulevaisuudesta siirretään nuorille itselleen ja työpaikoille.

Tilannetta pahentaa edelleen se, että hallituksen rahoitusmalli eriarvoistaa opiskelijoita. Rahoitusmalli ei kannusta oppilaitosta ottamaan enemmän oppimiseen tukea tarvitsevia opiskelijoita. Kyselytutkimuksen mukaan jopa 82 prosenttia koulutuksen järjestäjistä katsoi, ettei uusi rahoitusmalli kannusta riittävästi ottamaan koulutukseen haastavampia tai enemmän tukea tarvitsevia opiskelijoita. Hieman alle puolet aikookin kiristää valintaperusteitaan. Tämän seurauksena riskinä on, että osa nuorista jää kokonaan koulutuksen ul-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kopuolelle tai he keskeyttävät opinnot riittämättömien lähituntien ja tarvittavan tuen puuttumisen myötä. Syrjäytymisen riski näiden nuorten osalta on suuri.

Hallituksen olisi pitänyt tiukemmin puuttua siihen, että se turvaa jokaiselle nuorelle toisen asteen jatko-opintopaikan. Näin ei valitettavasti tule tapahtumaan. Tästä syystä olen edelleen vahvasti sitä mieltä, että oppioikeutta tai oppivelvollisuutta — kuinka sitä halutaan sanoa — tulee nostaa 18 vuoteen asti, jotta jokainen nuori saa itselleen toisen asteen tutkinnon. Tämä nuoren oikeus pakottaa yhteiskunnan järjestämään jokaiselle nuorelle opiskelu-, työpaja- tai muun vastaavan koulutuspaikan. Nuorta ei saa jättää yksin ilman mitään kiinnityspaikkaa.

Arvoisa puhemies! Valitettavasti hallitus ei ole kuunnellut myöskään työelämää eikä oppilaitoksia työpaikalla olevista oppimisen edellytyksistä ja tarpeista. Uudistuksessa olisi pitänyt ottaa työpaikat vahvemmin jo suunnitteluvaiheessa mukaan. Nyt näin ei ole ollut. Hallitus on siirtänyt suuren osan oppimisesta ja koulutuksesta työpaikoille. Työssäoppimisen määrän lisääntymisen taloudelliset vaikutukset ovat huomattavasti suuremmat kuin hallitus on arvioinut. Työpaikoilta puuttuvat tarvittavat koulutuksen ja ohjaamisen resurssit. Työpaikat ovat oppimisympäristöjä. Työpaikkaohjaajat eivät korvaa opettajia. Jotta tarvittava oppiminen opiskelijalle turvataan, edellyttää tämä tavoitteellista ja hyvää yhteistyötä työpaikan ja oppilaitoksen välillä. Työpaikkaohjaajalle täytyy turvata riittävät resurssit ja osaaminen sekä pedagoginen osaaminen. Heidän ohjaus- ja kouluttautumis- ja arviointiosaamisestaan on huolehdittava. Nyt näin ei valitettavasti kaikkialla toteudu.

Suurin osa ammatillisen koulutuksen oppilaista menee pieniin ja keskisuuriin yrityksiin työssäoppimiseen. Näillä työpaikoilla ei useinkaan ole riittävästi resursseja tai mahdollisuuksia ottaa vastuuta nuorten oppimisen vaatimasta koulutustehtävästä. Yritykset ovat myös ilmoittaneet, ettei heillä ole halukkuutta ottaa vastuuta työssäoppimisesta sen vaativuuden ja ajankäytön takia. Pk-yrityksillä ei ole resursseja irrottaa työntekijää tai ohjaajaa opettamaan opiskelijaa. Suurimmilla yrityksillä mahdollisuudet ja resurssit ovat paremmat. Tämä koettelee eri alan opiskelijoita eriarvoisesti.

Arvoisa puhemies! Vielä muutama yksittäinen lisähuoli.

Kannan erittäin suurta huolta siitä, että koska ammatillinen koulutus painottuu työpaikoille, riskinä on, ettei yleissivistävien aineiden turvaamista ole huolehdittu riittävästi. Riskinä on, ettei jatko-opintokelpoisuus enää onnistu duaalimallin mukaisesti eikä nuorilla ole enää mahdollisuutta jatkaa opintoja korkeakouluun ammatillisen koulutuksen väylän kautta. Tähän asiaan olisi pitänyt kiinnittää huomattavasti enemmän huomiota. Tämä on suuri rakenteellinen ja koulutuksellinen muutos nykyisestä. Tämä on valitettavaa, koska parhaimmillaan väylä ammattiopiston kautta ammattikorkeakouluun tuo yhteiskuntaan erittäin hyviä ammatillisia osaajia ja työelämän tarpeisiin vaadittavia osaajia.

Toisena asiana on rahoituksen vaikutus työelämän osaajien turvaamiseen. Tällä on puhuttu tänään paljon perusrahoituksesta, mutta puutun yhteen asiaan, joka on ollut meidän alueellamme elikkä Etelä-Karjalassa, Kaakkois-Suomessa huolena. Perusrahoitus ohjaa myös koulutusohjelmien järjestämistä. Koulutuksen järjestäjät voivat joutua pohtimaan, kannattaako kalliita koulutuksia järjestää, kuten prosessitekniikkaa, kone- ja tuotantotekniikkaa sekä metsäalaa. Nyt esitetty rahoitusjärjestelmä ei tue eikä kannusta järjestämään näitä koulutusohjelmia. Tämä voi vaikeuttaa myös työelämän ammattiosaajien saamista tulevaisuudessa näille aloille.

Hyvää on kuitenkin se, että nuorten ja aikuisten perustutkinto yhdistetään. Myönteistä on myös se, että heille kaikille turvataan ilmainen, maksuton kouluruokailu, psykologin ja

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

koulukuraattorin palvelut sekä yhteiset tutkinnon osat. Etelä-Karjalassa koulutuskuntayhtymässä nuorten ja aikuisten perustutkinnot hoidetaan jo monilla osa-alueilla yhdessä. Aikuisten läsnäolo nuorten parissa tukee hyvällä tavalla nuorten opiskelua, nuorten elämänhallintaa sekä vahvistaa myös heidän työelämävalmiuksiaan. Suurena ongelmana kuitenkin on, ettei rahoitus ole huomioinut tätä kokonaisuutta ja esimerkiksi aikuisten ruokailun maksuttomuutta sekä psykologi- ja kuraattoripalveluiden lisätarvetta. Tämä tuo myös omalta osaltaan lisäongelmia meidän oppilaitostemme rahoituspohjaan. [Jukka Gustafsson pyytää vastauspuheenvuoroa]

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Tässä vaiheessa, kun meillä on näin vähän puhujia, mennään listan mukaan.

0.11 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Kauan odotettu amisreformi eli ammatillisen koulutuksen uudistus etenee vihdoin. Tänäpä olemme käsittelemässä tätä uudistusta nyt suuressa salissa ja koko kevään olemme sivistysvaliokunnassa tehneet tätä laajaa mietintöä ja asiasta kuulleet paljon asiantuntijoita. Huomenna aloitamme äänestykset tästä asiasta, mutta kuitenkin voidaan todeta, että isoista linjoista ja tavoitteista olemme eduskunnassa pitkälti samaa mieltä. Työpaikoilla tapahtuvaa oppimista lisätään, ja myös aiempaa laajempien tutkintojen myötä työelämä ja koulutus saadaan kohtaamaan paremmin. Byrokratiaa puretaan ja raskaita rakenteita kevennetään, kun nuorten ja aikuisten koulutuksen raja-aidat poistuvat. Koulutuksen järjestäjiä kannustetaan tiivistämään koulutuksen kestoa niissä tutkinnoissa, joissa se on mahdollista.

Kaikkein tärkeintä on, että jokaiselle opiskelijalle räätälöidään oma henkilökohtainen opintopolku. Näin jokaisen opiskelijan kohdalla voidaan katsoa, saako hän tarvitsemansa opinnot suoritettua parhaiten työpaikalla vai lähiopetuksessa oppilaitoksessa. Kun kasvava määrä opiskelijoita suorittaa tutkintoaan työpaikoilla, voidaan lähiopetuksen resursseja suunnata enemmän tukea tarvitseville.

Tämän uudistuksen toteuttamisessa on oltu montaa mieltä siitä, onko tähän riittävästi nyt resursseja varattuna sitten kentällä ja oppilaitoksilla ja myös työpaikoilla. No, tämän uudistuksen toteuttamiseen on varattu nyt erityisesti 15 plus 15 miljoonaa ensi vuonna ja sitä seuraavana vuonna. Valiokunnan kanssa halusimme korostaa, että tätä tukea tämän uudistuksen toteuttamiseen pitäisi suunnata erityisesti tämän henkilökohtaistamisen toteuttamiseen, jalkauttamiseen, ja siihen, miten sen mallit pystytään valtakunnallisesti saamaan toimiviksi, niin että tämä henkilökohtaistaminen todella etenee. Myös työpaikkaoppimisen Suomen mallin luomiseksi on tärkeää, että resursseja voidaan suunnata myös siihen. Opettajien osaamista tietysti myös on hyvä ja erittäin tärkeää lisätä, mutta myöskin erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoitten huomiointi on todella tärkeää, että he eivät jää tässä uudistuksessa jalkoihin, vaan nimenomaan pystytään tukemaan heitä, jotka tarvitsevat enemmän sitä lähi- ja kontaktiopetusta.

Sitten myöskin tällä 80 miljoonan euron lisäpotilla, mikä hallituksen puoliväliriihessä linjattiin, halutaan tukea erityisesti näitten oppimisympäristöjen luomista alueelle, että työnantajat ja oppilaitokset yhdessä pystyisivät näitä oppimisympäristöjä, kalliita laiteinvestointeja paremmin järjestämään. Tämän käytännön toteuttamisen mallista tulee vielä tarkemmin linjausta jatkossa, mutta on tärkeää, että myös näihin investointeihin saadaan lisäpanoksia.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Valiokuntahan teki sitten myös neljä lausumaa, ja haluan näistä korostaa erityisesti tätä 2. lausumaa, jossa esitämme, että "Eduskunta edellyttää, että rahoitusuudistuksen siirtymäkauden aikana opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa ammatillisen koulutuksen uuden rahoitusjärjestelmän vaikutuksia ammatillisen koulutuksen järjestämiseen ja tuo sivistysvaliokunnalle selvityksen tiedoksi vuosittain syysistuntoisuuden aluksi. Tässä yhteydessä arvioidaan myös perusrahoitusosuuden riittävyyttä".

Tästä perusrahoitusosuudesta on oltu huolissaan, että onko tämä riittävän ennustettava. Jos todella näin todetaan, että tämä perusrahoitusosuus ei ole riittävällä tasolla, niin tätä pitää hyvin kriittisesti arvioida. Ja jos siltä näyttää, että se ei tule riittämään, niin tähän on vuosittain meillä sitten mahdollisuus niin opetusministeriön kuin sitten eduskunnan kautta puuttua. Tätä olemme edellyttäneet myös sivistysvaliokunnassa.

Se, mikä myös on erityisen tärkeää, on se, että eduskunta edellyttää myös sitä, että opetus- ja kulttuuriministeriö tukee ja seuraa ja sen perusteella arvioi ammatillisen koulutuksen reformin toteutumista, muun muassa vaikutuksia koulutuksen alueelliseen ja kielelliseen saavutettavuuteen, opintojen keskeyttämisen vähentämiseen ja koulutustakuun toteutumiseen. Erityisen tärkeää on seurata sitä, että oppisopimus- ja koulutusopimuspaikkamäärät lisääntyvät toimialoitain uudistuksen tavoitteiden mukaisesti.

Paljon on tuotu esiin tätä keskustelua, erityisesti pienten yritysten toimesta, tämän koulutuskorvauksen osalta, että se on hyvin vaikeaa pienyrityksissä, joissa on erittäin kalliita laitteita käytössä mutta silti vähän henkilökuntaa. Niissä yrityksissä on tuotu esiin syvä huoli siitä, miten sinne voidaan ottaa opiskelijoita oppimaan, vaikka työvoimapula on alalla kova. Tästä hyviä esimerkkejä ovat metsäkoneyritykset ja maanrakennusalan yritykset, joissa tämä tilanne on käsillä. Edellyttämme, että jos tämä koulutusopimuksen käyttö ja työpaikkaoppiminen ei etene esimerkiksi näillä toimialoilla riittävästi, niin silloin pitää tarkastella niitä keinoja, miten tämä voidaan mahdollistaa paremmin. Emme saa olla siinä tilanteessa, että näillä aloilla tulee selkeä epätasa-arvo toimialojen välillä ja näitä osajia ei saada koulutettua riittävästi.

Arvoisa puhemies! Näillä lisäyksillä ja nostoilla tervehdin ilolla tätä uudistusta ja toivon sille hyvää menestystä äänestyksessä.

0.18 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! Pyysin hetki sitten vastauspuheenvuoroa erääseen tärkeään yksityiskohtaan, kun edustaja Kiljunen kiinnitti huomiota yhteen hallituksen esityksen ongelma- tai valuvikakohtaan liittyen toisen asteen yhteistyöhön, siis lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyöhön, jonka ajatus on tällaista modernia ammatillisivistys- ja sivistysajattelua. Linaan toisen kerran Sastamalan koulutuskuntayhtymän kirjallista lausuntoa: "Yhtymä pitää tärkeänä, että tulevaisuudessa vahvalla koulutuksen järjestäjällä on laajan ammatillisen koulutustarjonnan lisäksi lukion ja vapaan sivistystyön tarjontaa. Näin pystytään turvaamaan kattava toisen asteen koulutuksen henkilöstön osaamispääoma ja pystytään joustavasti yhdistelemään eri osaamisaloja sekä mahdollistamaan toiminta- ja laadunhallintajärjestelmään resursoiminen."

Siis suoraan sanoen tämän lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön kohdalla kokoomus on ollut tässä jarruna. Minä tiedän, että kokoomuksessa on paljon yksittäisiä henkilöitä ja vastaavia, jotka näkevät tämän asian tällä tavalla kuin Sastamalan koulutuskuntayhtymä, mutta valitettavasti kokoomuksessa tuntuu olevan enemmistö, jolle tällainen lukion puhtaus on tärkeää ja joka jotenkin vierastaa tätä yhteistyötä. Minusta se on todella valitettavaa, koska se yhteistyön kehittäminen on seissyt tosi pitkään paikallaan lähtien

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

niistä 90-luvun lopun koulutuskokeiluista, joita aikanaan tehtiin, ja tulokset olivat loistavia. Esimerkiksi ne nuoret, jotka suorittavat kaksoistutkinnon, ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon, työelämä ja elinkeinoelämä vie niin kuin viuhkana käsistä. Tämä on ongelma, jolle ei nyt tässä kohtaa näköjään voida mitään, vaikka huomenna on esitys sitten, jossa äänestetään siitä, että haluaisimme siihen vaikuttavuusrahoitukseen lisätä elementin, yhden kohdan, joka kannustaisi koulutuksen järjestäjiä just tähän yhteistyöhön, ja he saisivat siitä myöskin taloudellisen kannusteen. Voi voi. No, tämä vaatii vielä näköjään työtä.

Arvoisa puhemies! Tässä monilta osin ansiokkaassa keskustelussa, jota tänä iltana on käyty, on vähän semmoinen asetus uskovaisten vastaan sellaiset, joilla on terve epäily [Naurua] — uskovaisten ja terve epäily — ja tämä ei johdu pelkästään siitä, että olisi mukamas asetus hallitus vastaan oppositio. Minä luulen, että joissakin kysymyksissä ikään kuin liu'utaan riman yli toisellekin puolelle, ja minua suoraan sanoi harmittaa se, että pienellä vastaantulolla hallituksen taholta, ministerin taholta, tässä olisi ollut mahdollisuus tehdä ihan tällainen yhteinen lottovoitto. Se jää nyt nähtäväksi sitten, mitä huomenna äänestetään tämän perusrahoituksen ja lisämäärärahojen kohdalla, mutta en nyt mene asioitten edelle, se nähdään sitten huomenna, koska se perusongelmahan on se, että tätä sinällään hienoa ja hyvää uudistusta on tosi vaikea toteuttaa isojen rahoitusleikkausten keskellä, kun päinvastoin tarvittaisiin lisärahoitusta moneen eri kohtaan.

Arvoisa puhemies! En nyt halua lähteä tekemään sen syvällisempää yhteenvetoa käydystä keskustelusta, mutta kyllähän tässä hallitsevana asiana oli pitkään tämä perusrahoituksen taso, jossa oppositio ja — vähän nyt ymmärsin rivien välistä — monet hallituspuolueittenkin edustajat olisivat aika valmiita nostamaan sen perusrahoituksen tason siitä 50 prosentista 60 prosenttiin, mikä antaisi oppilaitosten johdolle, opettajille paremman rahan, vakavuuden kehittää sitä opetustoimintaa, -suunnitelmia, pedagogiikkaa ja niin edelleen. Keskustelussa todettiin, että oppilaitosten taloudesta tällaiset perustoimintamenot, henkilöstökustannukset ynnä muut, syövät kaksi kolmasosaa, niin että kyllähän tämä 50 prosenttia aika niukka esitys on. Ei siitä pääse mihinkään.

Me olemme oppositiossa yhteisesti myöskin ottaneet tosissaan Kuntaliiton laskelman, joka on hallituksen esityksen sisälläkin, että näitten lisämenojen, uusien tehtävien, hintalappu on Kuntaliiton laskelman mukaan suunnilleen 84 miljoonaa euroa. Emme me nyt ole oppositiossa vaivanneet eduskunnan tietopalvelua, että se olisi tehnyt nyt sitten ikään kuin uudet laskelmat, vaan varmaan tämä suuruusluokka on oikea. Tässä yhteydessä kyllä tämä hallituksen vastaantulo on todella tällaisista niukkaslinjaa.

Sitten, arvoisa puhemies, haluan kyllä nyt vielä erikseen sanoa tästä koulutussopimuksesta, joka nyt tuodaan tällaisena uutena formaattina tähän ammatilliseen koulutukseen. Minä alkuun vierastin sitä koulutussopimusta tosi paljon, paitsi käsitteellisesti myös sisällöllisesti, mutta minä olen jonkun verran tässä asiantuntijakuulemisenkin yhteydessä alkanut hyväksyä, että siinä voi olla joku järki, koska sehän on käytännössä tätä työssäoppimisen tuomista tähän ammatilliseen koulutukseen. Mutta olennaista siinä nyt on se, että esimerkiksi itse olisin halunnut lähteä voimallisemmin kehittämään oppisopimuskoulutusta — siis oikeasti — määrällisesti, laadullisesti ja niin edelleen. Nyt tämä koulutussopimus tuo tähän tällaisen uuden formaatin, joka on jossain määrin hyppy tuntemattomaan. Se on pakko sanoa nyt ääneen tässä yhteydessä. Kaikki on kiinni siitä, miten onnistutaan tässä henkilökohtaisen opetussuunnitelman tekemisessä ja kytkemään se siihen työssäoppimiseen. Olennaista siinä nyt on se, että en pidä järkevänä ja mahdollisena sitä, että joku nuori

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

suorittaa koko ammatillisen tutkinnon koulutussopimuksena. Siinä ei kyllä saada riittävästi näitä ammattisivistäviä, yleissivistäviä aineita ja oppimista toteutettua. Tämä on nyt hyvin mielenkiintoinen asia seurata, miten tämän koulutussopimuksen käytäntöön viemisessä tällainen yleinen ammattisivistys saadaan toteutettua. Se jää nyt sitten nähtäväksi.

Arvoisa puhemies! Mielenkiintoista nähdä lähimpien vuoden kahden aikana, jos tämä tässä muodossa nyt sitten viedään eteenpäin äänestyksillä, viekö tämä ammattiosaamisen nousuun, mitä tietysti toivon. Mutta meillä on opposition taholta 12 pykälämuutosesitystä huomenna ja sitten meillä on 8 lausumaesitystä, jotka kertovat siitä, että on tässä olemassa erilaisia painotuksia, vaikka yhteinen näkemys tämän ammatillisen koulutuksen uudistamisen välttämättömyydestä on olemassa. — Tasan 10 minuuttia, ei tarvinnut naputtaa.

0.28 Ulla Parviainen kesk: Arvoisa puhemies! Edustaja Gustafssonin puheenvuoro kirvoitti tämän ajatuksen: Mielestäni juuri nyt kohenee tämä lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteensovittamismahdollisuus ammatillisen koulutuksen henkilökohtaistamisen kautta. Kun kerta opiskelijalle laitetaan henkilökohtainen koulutussuunnitelma, mielestäni hän voi silloin helpommin sovittaa esimerkiksi lukiosta kursseja omaan koulutusohjelmaansa. Minä itse mielessäni olen tällaista — miten minä sanoisin — mielikuvaa luonut esimerkiksi matkailuopinnoista, joissa tarvitaan monipuolista kielitaitoa, että erittäin hyvin voisi ammatillisen koulutuksen opiskelija ottaa esimerkiksi e-lukiokursseja, joista hän saisi hyvin rikkaan, monipuolisen kieliosaamisen, ja näitä voitaisiin sitten lukea hänelle siihen hänen omaan koulutusohjelmaansa sopiviksi. Eli minä arvelisin, että lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyöllä saadaan paljon rikkaampi ja monipuolisempi osaaminen juuri ammatillisen koulutuksen puolelle. Matkailuala on esimerkiksi yksi, missä tarvittaisiin paljon monipuolisempaa kieli- ja kulttuuriosaamista kuin mitä nykyisellään on tarjolla.

0.29 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! Kiitos, edustaja Parviainen, puheenvuorosta. Juuri näin, mutta toki tätä nyt löytyy tietysti teknologiateollisuuden, vientiasentajien, Kone Oyj:n ja kemianteollisuuden piiristä ja vaikka mistä. Näin se juuri on, ja sen takia tämä asia on niin tärkeä, ja sen takia huomenna esitetään, että tähän lakiin, kun siinä on osana tämä vaikuttavuusrahoitus, lisätään yksi kohta — "toisen asteen oppilaitosten opintotarjonnan kurssien suorittaminen" — jotta siihen tulee tällainen kannustava bonus ja elementti. Varmaan fiksuimmat oppilaitokset tekevät just tällä tavalla niin kuin edustaja Parviainen esitti ja niin edelleen, mutta meistä jokainen ymmärtää sen, että tällainen rakenteellinen panostus tässä yhteydessä olisi nyt se lisäarvo, mitä tämä ammatillisen reformin lainsäädäntö edellyttää. Eli kun tässä vaikuttavuusrahoituksessa on nämä työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtyminen kohdassa 1, siihen lisättäisiin uusi, "toisen asteen oppilaitosten opintotarjonnan kurssien suorittaminen". Sitten opiskelijapalaute ja työelämäpalaute. Näin tämä asia menisi oikeasti eteenpäin. Hienoa, minä uskon, että edustaja Parviainen äänestää huomenna tämän esityksen puolesta.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

5. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen osallistumisen jatkamisesta turvallisuussektorin koulutusyhteistyössä Irakissa

Valtioneuvoston selonteko VNS 5/2017 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 5/2017 vp

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Maria Lohela: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Nyt päätetään ulkoasiainvaliokunnan mietinnön UaVM 5/2017 vp pohjalta kannanotosta selonteon johdosta.

Ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtajan esittelypuheenvuoron jälkeen keskustelu käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisena. Ryhmäpuheenvuorokierrosta ei ole. Puheenvuorojen pituus on enintään 5 minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittelee, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään 5 minuuttia.

Keskustelu

19.01 Pertti Salolainen kok (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Me emme täällä Suomessa elä missään umpiossa, vaan ulkopuoliset tapahtumat vaikuttavat meihin, valitettavasti joskus myöskin kovin ikävällä tavalla. Eräs esimerkkihän tästä oli juuri se, että Temppeliaukion kirkkoon — suurin piirtein 100 metrin päähän tästä — tuli terroristiuhkailmoitus, ja siitä sitten seurasivat tietyt toimenpiteet.

Tämä Isilin toiminta muodostaa edelleen merkittävän uhan kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle. Vaikka Isilin asema on kuluneen vuoden aikana heikentynyt ja esimerkiksi Irakissa järjestön hallussa arvioidaan olevan enää noin 7 prosenttia maan pinta-alasta, on järjestön toiminnan kukistamiseen edelleen satsattava merkittävästi. Ulkoasiainvaliokunta pitääkin perusteltuna Suomen osallistumisen jatkamista kansainväliseen Isilin vastaiseen koalitioon antamalla tähän OIR-operaatioon ja sen puitteisiin turvallisuussektorin koulutusta Irakissa. Osallistumisen jatkaminen on tärkeää, sillä lyhyellä tähtäimellä Irakin vakauttamisen keskeinen edellytys on maan turvallisuustilanteen parantaminen ja Isilin kukistaminen.

Pitemmällä tähtäimellä ulkoasiainvaliokunta pitää todennäköisenä, että Isilin aseman heikentyminen jatkuu ja sen toiminnan painopiste tulee siirtymään yhä enemmän terroristien iskujen toteuttamiseen mahdollisimman laajalla alueella, myös Euroopassa, ja tätä vasten pitää olla myös omat toimintasuunnitelmat meillä täällä Suomessa olemassa. Askeiset tapahtumathan ovat osoittaneet, että meillä myöskin on valmiuksia kohdata näitä uusia haasteita.

Arvoisa puhemies! Suomen on tarkoitus jatkaa osallistumista siis tähän OIR-operaatioon noin 100 sotilaalla 1.9. alkaen vuoden 18 loppuun asti. Tarkoitus on kehittää toimintamallia koulutustoimintapainotteiseksi, mikä kuitenkin pitää sisällään myös turvallisuusviranomaisten neuvonantoa.

Jatkossa Suomen koulutustoiminta on tarkoitus ulottaa myös muihin kuin peshmerga-joukkoihin. Tähän laajentamiseen liittyen ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä rajausta, jonka mukaan koulutusta ei anneta puolisotilaallisille joukoille, joihin voi kuulua niin sanottuja šiiamilitiaryhmiä.

Lisäksi ulkoasiainvaliokunta painottaa, että OIR-operaatio on edelleen olosuhteista johtuen korkean uhkatason operaatio. Varsinkin nyt, kun suomalaisten operaatioon osallistumisen luonne muuttuu liikkuvammaksi ja operaation toiminta-alue laajenee, voi suomalaisiin joukkoihin kohdistua uusi riskitaso, ja se voi kasvaa, sillä Isilin hallussa on edelleen alueita Irakin pohjoisosissa ja lisäksi niiden ulkopuolella järjestö kykenee toteuttamaan

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

terrori-iskuja. Vaikka Kurdistanin aluehallinnon kontrolloimilla alueilla uhkataso on säilynyt varsin matalana, on uhkataso muualla Pohjois-Irakissa kohonnut ja Mosulissa se on äärettömän korkea. Toiminnan painopisteen suuntautuessa liikkuvien koulutusryhmien toimintaan voivat kouluttajaryhmät altistua itsemurhaiskuille, tienvarsipommeille ja miinoille sekä suoran ja epäsuoran tulen käytölle. On tärkeää, että Puolustusvoimat arvioivat jatkuvasti omasuojan riittävyyttä operaatioalueen olosuhteissa ja raportoivat havainnoistaan relevanteille tahoille.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta pitää myönteisenä, että suomalaisen kriisinhallintajoukon antama koulutus OIR-operaation puitteissa on ollut jo nyt tuloksellista ja suomalainen koulutustapa on saanut koulutettavilta hyvää palautetta. Toistaiseksi Irakin Kurdistanin peshmerga-joukkoja on koulutettu yhteistoiminnassa Norjan, Hollannin ja Ison-Britannian joukkojen kanssa.

Ulkoasiainvaliokunta myös korostaa, että toiminta vaativissa monikansallisissa operaatioissa ja ympäristöissä hyödyttää myös kotimaan puolustusta. Se muun muassa tarjoaa mahdollisuuden kaluston ja toimintatapojen testaamiseen tavalla, joka ei olisi mahdollista kotimaassa. Lisäksi suomalaista asevelvollisten kouluttamiseen liittyvää osaamista voidaan asiantuntija-arvion mukaan hyödyntää tässä operaatiossa poikkeuksellisen tehokkaasti.

Valiokunta painottaa, että Irakin pidemmän tähtäimen kehityksen ja kestävän vakauttamisen turvaamiseksi maan kansallisen sovintoprosessin ja jälleenrakennuksen edellytysten on noustava keskiöön. Ilman toimivaa demokratiaa ja taloutta sekä hyvää hallintoa ja ihmisoikeuksien kunnioitusta ei päästä kiinni niihin syihin, joista Isilin kannatus on lähtenyt liikkeelle. Suomen onkin hyvin laaja-alaisesti osallistuttava erilaisiin eheyttäviin toimenpiteisiin irakilaisessa yhteiskunnassa.

19.06 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät ministerit ja hyvät edustajakollegat! Ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtaja, edustaja Salolainen kävi varsin laajasti läpi tätä ulkoasiainvaliokunnan näkökulmasta.

Myös me puolustusvaliokunnassa käsitelimme tätä perusteellisesti, niin kuin edelliselläkin kerralla, kun vastaavaan koulutusoperaatioon osallistumisesta päätettiin. Tällä nyt käsitellyssä olevalla päätöksellä päätetään jatkaa tätä Irakin koulutusoperaatiota, OIR:ää, Irakissa noin sadan sotilaan vahvuudella ensi vuoden eli vuoden 2018 loppuun asti.

Tämä on osa terrorismin vastaista taistelua, joka on ollut varsin tuloksekasta, mikä on tullut esille valiokunnan kuulemisissa laajasti. Daeshin, Isilin, Isisin hallussa on enää tuo vajaa 7 prosenttia Irakin pinta-alasta, mutta, niin kuin tässä edellä ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtaja toi esille, tämä terroristien ajaminen nurkkaan entistä tiukemmin on aiheuttanut ja tulee varmasti aiheuttamaan entistä enempi myös terrorismiuhkan nousua kaikissa länsimaissa. Eli nurkkaan ajettujen terroristien ryhtyvät tekemään iskuja sitten yhä helpommin niissä paikoissa, missä siihen mahdollisuuksia tulee.

Tietysti on huoli myös Mosulin alueen humanitäärisestä kriisistä. Tällä alueella on merkittävästi, jopa 11 miljoonaa ihmistä humanitäärisen avun tarpeessa kaiken kaikkiaan. Silloin on tietysti tärkeää, että pystyttäisiin vakauttamaan sitä tilannetta pidemmällekin, niin että siellä pystyttäisiin asumaan myös tulevaisuudessa turvallisemmin.

Uhka-arvioita on korotettu niin Suomessa kuin Euroopassa monessa muussakin maassa, ja täytyy toivoa, että näissä toimenpiteissä myös edetään määrätietoisesti. On edelleen tiettyjä asioita, jotka Suomessa vaativat mielestäni tiukennuksia, esimerkiksi näiden vie-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

rastaistelijoiden palaaminen Suomeen. En itse sitä ymmärrä, että me annamme heidän palata tänne ja itse asiassa elää vielä ihan vapaata elämää. Ja ihan henkilökohtaisena omana mielipiteenäni: en myöskään ymmärrä sitä, että meiltä edelleen esimerkiksi Kela-korvauksia maksetaan näille vierastaisteliijoille, jotka osallistuvat terroristijärjestö Daeshin toimintaan. Pitäisi löytyä keino puuttua tämäntyyppiseen tilanteeseen. Näihin muut Euroopan maat ovat puuttuneet. Se on osittain jopa terrorismin rahoittamiseen verrattavaa toimintaa, kun heille näitä avustuksia maksetaan siitä huolimatta, että he ovat liittyneet tällaiseen terroristijärjestöön.

Tällä OIR-operaatiolla ei ole siis varsinaista YK-mandaattia, mutta se tukeutuu siis YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan ja Irakin hallituksen suostumukseen ja pyyntöön, kuten myös tämä meidän sotilaidemme voimankäyttö ja myös oma turva siellä. Tässä kansainvälisessä koalitiossa on tällä hetkellä kaiken kaikkiaan 68 jäsentä, mukaan lukien kaikki EU-maat ja myös Pohjoismaat.

Riskiarviota on myös puolustusvaliokunnassa käsitelty laajemmin. Tämä on korkean uhkatason operaatio. Ja kun koulutustoiminnan painopiste on operaation edetessä siirtynyt ja tulee suuntautumaan entistä enempi näiden etenevien eli liikkuvien koulutusryhmien toimintaan, niin silloin myös mahdollisuus ja altistuminen esimerkiksi itsemurhaiskuille, tienvarsipommeille, miinoille sekä suoran ja epäsuoran tulen käytölle korostuu. Sen takia omasuojan riittävyyttä pitää seurata koko ajan.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi näistä operaation hyödyistä kansalliselle puolustukselle: Toisaalta tuntuu vähän epämiellyttävältä edes pohtia tällaista kysymystä sen takia, että tietysti tässä päätehtävä on se, että pystyttäisiin tällä alueella vakauttamaan tilannetta, mutta valiokunnan saaman selvityksen mukaan tällä on ollut myönteisiä vaikutuksia — niin kuin koulutus- ja neuvontatoiminnan operaatioilla muutenkin — meidän maamme omalle puolustukselle. Ja kun meidän järjestelmämme perustuu asevelvollisuusarmeijaan, meillä on myös ollut ehkä palkka-armeijoita enempi annettavaa tämäntyyppisissä hankkeissa. Asiantuntijat toivat puolustusvaliokunnassa esiin myös sen, että toiminta vaativissa monikansallisissa ympäristöissä hyödyttää siis myös kotimaan puolustusta. [Puhemies koputtaa] Suomalaisjoukoilla on mahdollisuus testata kalustoa ja toimintatapoja tavalla, jota ei ole mahdollista kotimaassa tehdä. Puolustusvaliokunta toteaa omassa lausunnossaan, että Suomi on ollut aikaisemmin mukana tarjoamassa koulutustukea esimerkiksi Afganistanissa, Malissa ja Somaliassa ja Irakin koulutusoperaatio rinnastuu valiokunnan saaman selvityksen mukaan parhaiten juuri tähän Malin ja Afganistanin operaatioissa annettuun koulutukseen.

Arvoisa puhemies! On hyvä, että meillä myös tuo vakuutusturva on nykyään kunnossa. Meidän on syytä olla muiden länsimaiden kanssa mukana tässä terrorismin vastaisessa taistelussa.

Puhemies Maria Lohela: Ministeri Soini, enintään 5 minuuttia.

19.13 Ulkoasiainministeri Timo Soini: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän ulkoasiainvaliokuntaa mietinnöstä sekä puolustusvaliokuntaa lausunnosta, niissä on esitetty arvokkaita näkemyksiä Suomen turvallisuussektorin koulutustoiminnasta Irakissa.

Tulemme luonnollisesti vastaamaan muun muassa siihen pyyntöön, että eduskuntaa pidetään informoituna koulutusoperaatioon osallistumisen edistymisestä sekä siihen liittyvistä kysymyksistä, kuten koulutuksen maantieteellisestä sijainnista.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

No miksi on tärkeää, että Suomi on mukana Irakin koulutusoperaatiossa? Kuten ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä todetaan, Suomen on tärkeää osallistua kansainväliseen Isilin vastaiseen toimintaan, koska järjestön toiminta muodostaa uhan paitsi kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle myös suoraan Euroopalle ja Suomelle. Tästä olemme saaneet uusia valitettavia muistutuksia eri puolilla Eurooppaa. Suomen terrorismin uhkaku-
van tekijöistä Isiliin kytkeytyvien henkilöiden ja verkostojen vaikutus on edelleen merkittävin. Suomen velvollisuus on kansallisten torjuntatoimien ohella osallistua yhteisin ponnistuksin Isilin vastaiseen toimintaan. Osallistumattomuus ei ole vaihtoehto. Kuten kriisinhallinnalla yleisimminkin, voidaan tällä Irakin turvallisuussektorin kehittämiseen tähtä-
vällä yhteistyöllä parantaa ihmisten elämää kohdemaassa ja samalla vahvistaa turvallisuutta Suomessa. Tässä yhdistyy kansallinen etumme pyrkimykseen rakentaa oi-
keudenmukaisempi ja vakaampi maailma.

Arvoisa puhemies! Miten olemme sitten onnistuneet edistämään Isilin vastaista toimin-
taa Irakissa? Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että Suomen toiminnan Irakin vakauttamisen
tukemiseksi tulee olla mahdollisimman kokonaisvaltaista. Isilin vastainen koalitio on erin-
omainen esimerkki moninaisesta yhteistyöstä kansainvälisellä tasolla. Yhteistyö kattaa so-
tilaallisen toiminnan, vakauttamistoimet, vierastaistelijakysymykset sekä viestintä- ja ra-
hoituskysymykset. Suomi on alusta alkaen eri hallinnonalojen yhteistyöllä osallistunut Isi-
lin vastaiseen toimintaan. Olemme keskittyneet alueille, joissa meillä on erityisosaamista
ja annettavaa.

Puolustusvoimat on kouluttanut Irakin turvallisuussektoria. Oikeusministeriö ja sisämi-
nisteriö ovat tehneet tiivistä yhteistyötä vierastaistelijakysymyksissä. Tuorein esimerkki
yhteistyöstä sisäministeriön hallinnonalalla on pyrkimys osallistua Irakin poliisikoulu-
tuksen kehittämiseen. Konkreettiset poliisikoulutuksen valmistelut alkoivat toissa viikolla
Bagdadissa koalition poliisikomponenttia johtavan Italian kanssa.

Arvoisa rouva puhemies! Suomen antama tuki Isilin vastaisessa toiminnassa on kiitettä-
vän monipuolista. Annamme myös kehitysyhteistyö- ja humanitaarista apua. Tämä sisäl-
tää tukea Isililtä vapautettujen alueiden vakauttamiseksi sekä miinojen raivausta. Olemme
saaneet paljon myönteistä palautetta antamastamme koulutuksesta sekä tuestamme ylei-
semmin. Suomi on lisäksi vahvasti tukenut ajatusta, että EU osallistuisi Irakin turvallisuus-
sektorin uudistamiseen. On hyvin tärkeää, että tätä tehdään, koska muuten on vaarassa
käydä niin, että vaikka Isililtä voitetaan alueita, mutta ei synny rakenteita, korruptoituma-
tonta hallintoa, korruptoitumatonta poliisia, niin aika pian luisumme siihen kamalaan tilan-
teeseen uudestaan. Sen takia on äärimmäisen tärkeää olla tässä mukana.

Arvoisa puhemies! Isilin vastainen koalitio on ennennäkemättömän laaja, sen jäsenmää-
rä on hiljattain kasvanut 70:een. Koalition toiminta on myös poikkeuksellisen kokonaisval-
taista. [Puhemies koputtaa]

Terrorismi on valitettavasti turvallisuushuoli Euroopassa, ja se koskee meitä kaikkia.
Arvoisa kollegat, osallistumattomuus ei ole vaihtoehto. On tärkeää, että myös Suomi osal-
listuu terrorismin kukistamiseen.

19.18 Pertti Salolainen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On erittäin
arvokasta, että ministeri on täällä osallistumassa tähän keskusteluun. Kysyisinkin häneltä,
kun nyt on todennäköistä, että siellä alkaa olla Isilillä tilanne, että se on nurkkaan ajettu, ja
sieltä alkaa valua sitä väkeä Eurooppaan ja todennäköisesti jonkun verran Suomeenkin:
onko meillä Suomessa nyt riittävät valmiudet ottaa sellaisia toimia käyttöön, että tämä py-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

syisi hallinnassa? On nimittäin niin, että esimerkiksi suojelupoliisi joutuu jo seuraamaan 350:tä sellaista henkilöä, joita ehkä voi epäillä siitä, että he ryhtyvät ikäviin toimiin täällä maassa. Tämä on uusi tilanne, kun näitä ehkä tulee lisää, niin onko jotain tiukempia toimia otettava käyttöön?

Puhemies Maria Lohela: Haluatteko vastata saman tien? [Timo Soini: Joo!]

19.19 Ulkoasiainministeri Timo Soini (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä on äärimmäisen olennainen asia. On nimittäin pelättävissä: Kun Isil kukistuu todennäköisesti sekä Mosulissa että Raqqassa, niin minne nämä henkilöt lähtevät? On hyvin oletettavaa, että he lähtevät lähtömaihinsa — ne, jotka ovat täältä lähteneet — ja he ovat silloin selvä turvallisuusriski myös meille.

Tässä on kyllä mietittävä radikaaleja keinoja, esimerkiksi sitä, että jos on osallistunut tällaiseen toimintaan, onko oikeutettu palaamaan. Missä raja menee? Se ei välttämättä mene siinä, onko tehnyt jonkun sotarikoksen, vaan sen pitäisi olla jo siinä, jos lähdet tieteen tahtoon osallistumaan terroristiseen toimintaan, ja tämä ikään kuin tulevaisuudessa laukaisi sen tekijän, että takaisin ei ole tulemista.

Mutta tähän meillä ei vielä ole lainsäädäntöä, ja sen takia tämä on semmoinen asia, jota pitää pohtia. Toivottavasti me vältymme Suomessa terrori-iskulta, mutta, niin kuin viime päivien tapahtumat osoittavat, [Puhemies koputtaa] mitään varmuutta siihen kyllä ei todellakaan voi antaa.

19.20 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan kiittää ulkoministeri Soinia siitä, että hän ottaa tämän asian näin tiukasti esille.

Meillä on tehty monia toimenpiteitä — terroristijärjestön rahoittaminen ja kouluttautuminen — mutta, niin kuin ministeri toi esille, tällainen terroristijärjestöön kuuluminen eli mukaan lähteminen, sinne matkustaminen, ei ole meillä tällä hetkellä rikos. On erikoista — meillä näitä kavereita noin parisenkymmentä kait on Suomeen palannut näistä 80 vierastaistelijasta, joita mieluummin itse kutsun terroristeiksi — että he voivat täällä jatkaa vapaana kulkemista ja meillä ennen muuta mietitään, miten heitä voitaisiin auttaa ja niin poispäin.

Mutta kyllä kysyisin ministeriltä myös: Kun joku EU-maa asettaa maahantulokiellon, niin miksi tällaiset henkilöt voivat sitten tulla toiseen EU-maahan? Eikö näissä pitäisi etsiä nyt sitä yhtenäisyyttä Euroopassakin? Kun yksi maa rajoittaa tai estää ja heillä on tieto, että tämä henkilö on turvallisuusuhka, niin tuntuu erikoiselta, että tällaisia henkilöitä on voinut matkustaa esimerkiksi Suomeen, kun heiltä joku toinen EU-maa on rajattu pois.

19.22 Ulkoasiainministeri Timo Soini (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä on asia, johonka en täysin osaa vastata, koska en tunne, mikä on eri maitten lainsäädäntö ja miten laki tähän suhtautuu.

Mutta kun me puhumme yhteisestä Euroopasta — varsinkin silloin kun ollaan Schengen-alueella, niin että meillä ei ole rajakontrollia — niin tämä, mitä edustaja Heinonen esittää, kuulostaa aika järkeenkäyvältä. Sitten tietysti jos on rajakontrollit ja muut, niin silloin meillä on mahdollisuus ikään kuin tarkistaa, ketkä liikkuvat ja miten liikkuvat, ja estää maahantulo, mutta milläpä estät siinä tilanteessa, jos on vapaa liikkuvuus.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Meidän yhteiskuntamme pitää tietysti pysyä vapaana ja välttää ylilyöntejä, mutta emme me myöskään voi jättää sellaisia aukkoja, joita terroristit ja ne ihmiset, jotka haluavat tuhota elämäntapamme, voivat käyttää hyväksi.

19.23 Maria Tolppanen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoisa ministeri, haluaisin kysyä, kun nyt me tiedämme sen, että silloin, kun meillä on palautuspäätös ihmisistä, siinä hyvin usein tulee päätös saman tien siitä, että ei ole kahteen vuoteen mitään asiaa Schengen-alueelle, niin tiedätekö tai onko teillä mitään keinoa siihen, että silloin, jos tosiaankin on kysymys näistä palaajista tänne, joita voisi terroristeiksi kutsua, saataisiin joku tämmöinen Schengen-yhteistyö aikaiseksi, koska sehän tavallaan on vähän samankaltainen asia kuin silloin, kun tulee pakkopalautukset?

19.23 Ulkoasiainministeri Timo Soini (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä on just semmoinen asia, joka EU-tasolla varmaan nyt täytyy selvittää, koska meillä on nyt erinäköisiä käytäntöjä eri EU-maiden kesken ja myös käsitykseni mukaan Schengen-alueiden kesken.

Kyllä mielestäni tilanteen pitää olla se, että jos ihminen tieteen tahtoon värväytyy sellaiseen organisaatioon kuin Daesh, Isis, on, niin kyllä sillä pitää olla seurauksensa. Tällä hetkellä tilanne on se, että jos he ovat syyllistyneet siellä sotarikoksiin, he joutuvat tuomiolle. Meillä on Suomessakin aika tuore tapaus, jossa syyte nostettiin, näyttöä ei ollut, vahva epäily oli. Oikeusvaltiossa tietysti täytyy toimia sen mukaan, mikä oikeuden päätös on, mutta siellä tapahtuu karmeita asioita, ja niistä on aika vaikea saada sitten näyttöä täälläpäin, kun ne ovat tapahtuneet tuhansia kilometrejä meiltä.

Mutta tämä on pohtimisen arvoinen, mitä edustaja Tolppanen esitti.

Puhemies Maria Lohela: Puhujalistaan.

19.25 Hanna Kosonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kansainvälisen tilanteen vaikeus ja jännitteisyys saa aika ajoin tuntemaan itsensä aika pieneksi ja voimattomaksi. Jotakin on kuitenkin tehtävä niiden miljoonien syyrialaiden ja muiden sota- ja konfliktialueella sinnittelevien auttamiseksi tai sen ehkäisemiseksi, ettei Isil ota haltuunsa vielä lisäalueita.

Tämä koulutustuki Irakin Kurdistanin turvallisuusjoukoille on yksi konkreettinen tapa, jolla voimme edes pienesti olla rintamassa tekemässä työtä Isilin kukistamiseksi, ja mikä paremmin sopii Suomelle kuin osallistuminen kouluttamiseen ja neuvonantoon Irakissa. Meillä on kokemusta koulutustuesta ja neuvonannosta myös monissa muissa kriisinhallintaoperaatioissa. Operaatio on tarjonnut myös mahdollisuuden kehittää yhteistyötä muiden alueella toimivien Pohjoismaiden, kuten Norjan, Tanskan ja Ruotsin, kanssa. Kannatan koulutusyhteistyön jatkamista, ja kiitos hallitukselle hyvästä valmistelusta.

19.26 Sirpa Paatero sd: Arvoisa rouva puhemies! Ulkoasiainvaliokunta on tehnyt mietinnön, mutta kun tämä oli puolustusvaliokunnassa lausunnolla, niin muutama sana siitä näkökulmasta:

Meillä on kokemusta tästä koulutusyhteistyöstä Irakista, sillä tämä on nyt jo kolmas kerta, jolloinkin olemme jatkamassa, nyt 1.9., noin sadan henkilön läsnäoloa ja koulutusosuutta siellä. Se on suuri satsaus Suomelta, arvio tämän vuoden kustannuksista on noin 31 miljoonaa euroa. On tärkeätä kuitenkin, että näissä koulutusoperaatioissa ollaan mukana, eri-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

tyisesti silloin kun on kyse YK:n mandaatilla tehtävästä työstä. Hienoa on myös nähdä, että tässä Isilin vastaisessa taistelussa on 68 maata, Islantia lukuun ottamatta kaikki Pohjoismaat. Osittainhan tämä liittyy myöskin tähän Ranskan avunpyyntöön, joka esitettiin Suomelle silloin Ranskassa tapahtuneen terroriteon jälkeen.

Huomioitavaa on se, että sotilaallinen apu ja koulutusapu eivät riitä vaan samanaikaisesti pitäisi pystyä kehittämään yhteiskuntaa, rakentamaan normaalia elämää siellä alueella, ja se vaatisi rahoitusta. Se vaatisi kehitysyhteistyörahoitusta ja se vaatisi humanitääristä apua. No, on valitettavaa, että tämän hallituksen aikana on leikattu kaikista näistä, joiden tuella semmoinen normaali yhteiskunnan rakentaminen, jota sitten voisi jatkaa, pystyisi paremmin toteutumaan nyt, kun näyttää siltä, että Isil saadaan ajettua alueelta pois. Turvallisuuskoulutus on siis koulutusta, jota ei anneta näille puolisotilaallisille joukoille, vaan koulutetaan aidosti niitä yhteiskunnassa vakiintuneita joukkoja, joilla sitten on tulevaisuudessa mahdollisuus turvata laillisen vallan kontrolli, alueellinen turvallisuus ja mahdollisuus palauttaa vakaus sinne alueelle — siinä samalla tietenkin, kun ajetaan Isiliä yhä edelleen sieltä pois.

Vaatii tiukkaa arviointia aina näitten osallistumispäätösten osalta, mitä se on sitten Suomen näkökulmasta. Täällä on jo kerrottu näitä esimerkkejä, että meillä on intressejä kaluston testauksen osalta ja omien harjoittelumahdollisuuksien osalta tämmöisissä toisentyypisissä olosuhteissa ynnä muuta. Mutta sitten on arvioitava myöskin toisaalta ne haitat. Meillä tämä terrorismikysymys, johonka tässä on myöskin viitattu tänään, on tietysti yksi, ja kyllä Suomen pitää olla koko ajan myöskin varuillaan. Silloin kun Suomi osallistuu näiden terrorististen järjestöjen kitkemiseen, se uhka voi sitten toisaalta siirtyä tänne Suomeen. Samoin näille henkilöille, jotka osallistuvat tähän koulutusoperaatioon, niin kuin tässäkin tapauksessa, riskit turvallisuuden osalta ovat aikamoisia. Meillä on kokemuksia ja tietoa, kuinka suomalaiset ovat joutuneet onnettomuuksiin, ovat ne sitten olleet ihan liikenneonnettomuuksia tai johtuneet tienvarsipommeista tai ihan tulituksen kohteeksi joutumisesta tai — ehkä nyt suomalaisia ei vielä ole kemiallisten aseitten kohteeksi joutunut. Nämä ovat niitä riskejä, ja sen takia on ollut puolustusvaliokunnassa hienoa huomata, että kaikki haluavat turvata vakuutusten kautta sitten näitten sinne lähtevien sotilaiden turvan, jos jotakin näissä tapauksissa sattuu. — Kiitos.

19.30 Ilkka Kanerva kok: Arvoisa puhemies! Meillä taitaa olla juuri koulutuksen alalla näissä operaatioissa poikkeuksellisen vahva ja monipuolinen, laaja kansainvälinen näyttö. Muistamme Afganistanin, muistamme, miten ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Timo Soinin johdolla käsiteltiin Malia aikanaan tässä samassa hengessä, ja taidettiin olla myös Somaliassa koulutustehtävissä — en ole aivan varma, näin jotenkin olen muistavinani — ja taas kerran täällä ollaan, mitä motivoi tietysti aika yleisinhimillinen peruspyrkimys saada Irak jaloilleen ja saada mahdollisimman nopeasti happi loppumaan niiltä toimijoilta maailmassa, joilla ei ole inhimillisyyden häivääkään. Sen vuoksi tämä on tietysti äärettömän mielenkiintoinen ja tärkeä asia, se, että Suomi omalta osaltaan kantaa tätä kansainvälistä vastuuta ja haluaa antaa panoksensa myönteisen kehityksen turvaamiseksi.

Nämä vaativat pitkäjänteisyyttä, ja tässä mielessä en voi olla mainitsematta sitä, että ehkäpä Afganistanista on löydettävissä aika montakin kokemusta ja oppia, joista eräs saattaa olla se, että länsi vetäytyi loppujen lopuksi liian nopeasti Afganistanista. Vaikka tilanne näytti olevan epätoivoinen, eri maiden sisäpoliittisista syistä kuitenkin tultiin johtopäätöksen, että piti ikään kuin sanansa pitämiseksi lunastaa lupauksensa ja vetäytyä Afganista-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

nista tavalla, joka ei kerro välttämättä pelkästä menestystarinasta, vaan ehkä pitkäaikaisempi läsnäolo olisi saanut vankemman yhteiskuntakehityksen aikaiseksi tuolloin.

No, nähtäväksi jää, mikä on tarina Irakin kohdalta, koska mikään tarina ei ole täysin kopioitavissa eikä kokemus kerrattavissa, mutta jotakin pitkäjänteisyyttä nämä operaatiot aina tulevat vaatimaan, ja sen vuoksi on täysin ymmärrettävää, että tämä operaatio, jota hallitus nyt esittää, johon ulkoasiainvaliokunta on antanut erinomaisen mietinnön ja jota puolustusvaliokunta tukee omalla, laaja-alaisella lausunnollaan, todellakin pannaan toimeen. Tätä on syytä eri muodoissaan tukea siten, että tässä myös käytetään mahdollisimman laajaa keinovalikoimaa Irakin hyväksi.

Mutta en oikeastaan tullut näitä melkein pä itsestäänselvyyksiä tänne kertaamaan vaan hiukan epävarmoin tunnin itseen sanon hyvin avoimesti, että olen keskeneräinen sanoamaan varmaa mielipidettäni asiasta, jonka minä haluan kuitenkin problematisoida tässä ja nyt. Luin joitakin aikoja sitten, vuosi, kaksi takaperin, Kofi Annanin, YK:n pääsihteerin, mietelmiä tämäntyyppisistä operaatioista, joka pysäytti ainakin minut. Hänellä nyt jos jollakin on käsitystä siitä, mitä nämä sekä YK:n että muidenkin valtuuttamat kansainväliset vaativat operaatiot merkitsevät. Kofi Annan oli sitä mieltä, että näiden mandaattien ja niihin sitoutumisen tulisi olla mahdollisimman vankkoja ja kovia, sillä totta kai vastapuoli osaa myöskin nähdä, että jos vetäydytään nopeasti ja jos paine vastapuolelta asetetaan todelliseksi ja vaikeaksi ja vaaralliseksi, niin YK:n joukot eivät saisi juosta pakoon. Hän katsoo, että maailman yleisen inhimillisen kehityksen valossa pitäisi olla huomattavasti vahvemmat ankkuroidumiset näihin tehtäviin eikä saisi yksinomaan lähteä siitä, että vaikeuksien kohdatessa pannaan kapsäkki kainaloon ja lähdetään luikkimaan käpälämäkeen.

Sen vuoksi itseen tätä operaatiota, jonka vaarallisuustaso on korkeampi, olen tässä yhteydessä monasti päässäni vain mietiskellyt siten, että tätä keskustelua meillä ei Suomessa ole kertaakaan käyty, ei missään, ei ainakaan tämän talon seinien sisäpuolella, mutta että sitä sietäisi Kofi Annaninkin elämäkokemukset huomioon ottaen, maailmanrauhan peruskysymyksiin paneutuen, joskus pysähtyä miettimään.

19.36 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Kun Suomi osallistuu koulutus-tehtäviin, joissa koulutetaan taistelijoita Isiliä vastaan, niin se vääjäämättä tuo sen ajatuksen mieleen, että kuinka paljon uhkataso Suomessa tämän seurauksena nousee. Joitakin vuosia sitten suojelupoliisin seurannassa oli noin 20—30 henkilöä, joiden katsottiin olevan merkittävä uhka. Vuonna 2015 olin tilaisuudessa, jossa kerrottiin, että nyt meillä on noin 70 henkilöä 24/7-seurannassa. Alkuvuonna 2016 heitä oli jo 200, ja nyt tänä päivänä on 350 ihmistä 24/7-seurannassa.

Kysyisin sellaisen kysymyksen, että kun tiedetään, että näitä ihmisiä tänne nyt tulee, ja hahmotetaan, missä he ovat ja heitä pystytään seuraamaan, niin mikä on se ajatus siinä, miksi heidät päästetään tänne, kun tiedetään, että he ovat tiettyssä tarkoituksessa täältä poistuneet. Miksi heidät päästetään tänne? Mikä on tämä ajatus tässä? Moni kansalainen on lähettänyt tästä postia ja kysellyt, mikä on Suomen rooli. Nyt kun me haluamme vahvistaa tätä kansainvälistä työtä — ja ymmärrämme ilman muuta sen, että Suomi haluaa olla mukana tällaisessa toiminnassa — niin kuinka suuri on tämä riski? Täällä on nyt monta pitkäaikaista kansanedustajaa paikalla, jotka ovat näissä tehtävissä olleet mukana, ja olisi mielenkiintoista tässä keskustelussa kuulla hieman ajatuksia tästä, ministeriltä myös.

19.38 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! On tärkeää, että Suomi kantaa vastuunsa tässä Irakin operaatiossa edelleenkin ja on jatkanut sitä syksystä lähtien ja myös tätä kautta hoitaa oman osuutensa Ranskan tukemisessa Pariisissa tapahtuneiden terroristi-iskujen jälkeen niin, että Ranska pystyy vapauttamaan omia joukkoja niihin tehtäviin, mitä kyseinen maa haluaa. Mikä on erityisen tärkeää, on se, että Suomi panostaa nimenomaan tällä koulutusosaamisella ja nimenomaan sillä, että paikalliset tahot siellä pystyvät parantamaan omia sotilaskoulutusvalmiuksiaan, ja tämä vastuu ja koulutusosaaminen siirtyy yhä enemmän ja enemmän paikalliselle tasolle.

Suomelle on tärkeää tietysti myös huolehtia omista joukoista, se, että omasuoja on kunnossa ja myös varustetaso. Tässä puolustusvaliokunnan lausunnossa myöskin linjasimme siihen erityisenä nostona sen, että jos todetaan esimerkiksi ajoneuvokalustosta, että se ei tarjoa riittävää suojaa, Puolustusvoimat välittömästi reagoi siihen niin, että suojataso on sitten riittävän korkea ja nämä materiaalit ja esimerkiksi ajoneuvokalustot sinne päivitetään sellaiselle tasolle, että se pystyy tarjoamaan suomalaiselle sotilaalle riittävän suojan, että kun kuitenkin sinne vapaaehtoisesti lähdetään, niin pystytään se kaikki turvaamaan, mitä Suomesta pystytään antamaan ja pitää antaa.

Olisin ministeriltä vielä kysynyt tästä, kun kuitenkin Suomi osallistuu aktiivisesti terrorismin vastaiseen työhön, ja on aiheellista kysyä myöskin kansalaisten puolesta, kun on näitä terrorismiuhkia ja tämä uhkataso on noussut: Miten nyt todellakin on varauduttu tähän? Voidaan ajatella, että esimerkiksi valtiollisiin kohteisiin ei ole tullut riskiä tällaisista iskuista niin, [Puhemies koputtaa] että ne voitaisiin toteuttaa. Miten on varauduttu?

19.40 Peter Östman kd: Arvoisa rouva puhemies! On hyvä asia, että Suomi jatkaa turvallisuuden edistämistä Irakissa osallistumalla tähän koulutusyhteistyöhön.

Samanaikaisesti Suomen asevientä Lähi-itään on moninkertaistunut viime vuosina. Monissa maissa käydään sotaa tai varustaudutaan sitä varten, joten — niin kuin kaikki tiedämme — markkinoidahan siellä riittää. Ulkoministeriön asevalvonnan yksiköstä on kerrottu, että vientiä Lähi-idän maihin harkitaan aina tapauskohtaisesti, koska kyseessä on, niin kuin tiedämme, konfliktierkäs alue. Nämä Suomen kauppakumppanit eivät kuitenkaan käytä aseita vain puolustukseen. Sen jälkeen kun aseet on toimitettu, ne ovat aina loppukäyttäjän hallinnassa ja Suomi voi korkeintaan valvoa, että niitä käytetään sovitunlaisesti. Mutta siinä vaiheessa, kun aseet on toimitettu, kontrollia ei ole enää olemassa. Kysyn ulkoministeri Soinilta: miten kontrolloitte vientipäätöksiä tehtäessä, mikä on kohdemaan sotatilanne, ja miten kontrolloitte, etteivät aseet päätyisi väärin käsiin?

19.42 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Edustaja Laukkanen nosti esille tässä nämä suojelupoliisin seurannassa kohdehenkilöinä olevat noin 350 henkilöä. Heissä tietysti on todennäköisesti mukana myös muita henkilöitä merkittävältä osin kuin heitä, jotka ovat taisteluihin osallistuneet. Näitä vierastaistelijoita, palanneita terroristeja, on se noin 20, ja on mahdollista tietysti, että tässä 350:ssä on myös muulla tavalla uhkaaviksi todettuja henkilöitä, niin kuin nämä erilaiset elokuva-, teatteri-, yliopistoterroritekoselvittelyt ovat esille tuoneet.

Yksi tärkeä keino on tietysti se, mikä tässä on tullut esille, että meidän pitäisi pystyä tietysti estämään kyseisten henkilöiden palaaminen Suomeen, jos he poistuvat täältä. Mutta tietysti toinen on se, että meidän pitäisi saada tietoa entistä nopeammin omien viranomaisien toimesta. Nyt me olemme liian paljon muiden maiden varassa esimerkiksi tiedustelun

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

osalta. Oikeastaan nyt kysyisin, kun täällä paikalla on edustaja Salolainen, joka on tässä tiedustelulainsäädäntöä valmistelevassa ryhmässä mukana, minkälaisella aikataululla tämä on tarkoitus saada nyt sitten arkeen. Tuntuu, että kello tikittää, ja en nyt viitsi sanoa, mikä siellä mahdollisesti päässä näkyy, mutta mielelläni kuulin — ja luulen, että tämä laajemminkin kiinnostaa suomalaisia, että tämä yksi tärkeä osa tässä terrori-iskujen torjunnassa saataisiin kuntoon — millä aikataululla tämä on etenemässä.

Puhemies Maria Lohela: Vastauspuheenvuoro, edustaja Salolainen, ja sitten ministeri.

19.44 Pertti Salolainen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meillä on tällainen parlamentaarinen elin valmistelemassa tätä tiedustelulainsäädäntöä, siis siinä tuloksena tulee olemaan sotilastiedustelulaki ja siviilitiedustelulaki. Meillä oli tänään viimeisin kokous juuri tästä asiasta, ja siellä käsiteltiin muun muassa tätä aikataulukysymystä. Näyttää siltä, että tämän vuoden loppuun mennessä — kun nyt on siis lausunnot pyydetty ja niitä on saatu aivan näinä päivinä — tarkoituksena on saada lakiesitykset tänne eduskuntaan ja sitten se varsinainen käsittely olisi ensi vuoden aikana. Semmoisena erittäin tärkeänä päämääränä olisi saada nämä lait läpi ensi vuoden aikana sitten täällä eduskunnassa sen takia, että jokainen päivä on tässä tärkeä. Kuka vastaa siitä, jos me turhaan viivyttellemme? Minä ymmärrän, että tätä pitää valmistella huolellisesti. Kuka vastaa siitä, jos me turhaan viivyttellemme tätä asiaa ja tapahtuu joku terroristiteko, joka olisi voitu estää näillä laeilla?

Puhemies Maria Lohela: Ministeri Soini, enintään 3 minuuttia.

19.45 Ulkoasiainministeri Timo Soini: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän eduskuntaa ja salia hyvästä keskustelusta. Tämä on tärkeää, että tässä vallitsee kansallinen yksimielisyys ja konsensus.

Muutama kommentti edustajien puheenvuoroihin:

Terrorismin torjunta on hyvin monipuolista: On verkostoja, värväystä, radikalisoitumisen estävää, rahoitukseen puuttumista. Sitten on tämä jatkuva seuranta. Nykyisillä resursseilla eikä oikeastaan ihan millään resursseilla ole mahdollista seurata jatkuvasti 350:tä ihmistä, se on täysin mahdotonta, mutta riskiprofilointia tietenkin tarvitaan, ja meillä nämä ihmiset on tiedossa.

Sitten on uhkataso, jota nyt suojelupoliisi päätti nostaa — sen päätöksen tekee siis suojelupoliisi — ja kyllä siihen syynsä on olemassa. Meillä uhkataso on kasvanut. Mutta täytyy myöskin muistaa sitten, kun näihin uhiin ja muihin reagoidaan — muun muassa tiedustelulainsäädäntö ja muut — että se on hyvin tarkka rajanveto kansalaisoikeuksien, kansalaisvapauksien, ihmisoikeuksien ja sitten yhteiskunnan turvallisuuden välillä, ja tähän täytyy löytää tasapaino, koska me emme halua tietenkään sitä, että meidän elämäntapamme ja demokratiamme joutuvat alistumaan tällaisen terrorin edessä.

Sitten, me emme ole irrallinen saareke. Lontoon ja Manchesterin terrori-iskuissa kuoli yli 10 EU-maan kansalaista. Eli isku, tapahtuu se missä tahansa Euroopassa, kohdistuu kaikkiin eurooppalaisiin, myös meihin. Ja tämän takia on tärkeää... Suomalaiset eivät ole turvassa Brysselissä tai Lontoossa tai Manchesterissa, vaikka me osallistummekin tähän. Sen takia meidän inhimillinen vastuumme on siinä mukana.

Sitten ihan lopuksi kommentti tähän edustaja Östmanin asevientikysymykseen: Se on juuri näin kuin edustaja sanoi, että katsotaan tarkasti tapauskohtaisesti. Tämä on muuten

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kyllä melko vaikeata. Eli yksiselitteisesti tietysti, kun on sotaa ja muuta tällaista, niin sinne ei viedä. Mutta otetaanpa nyt vaikka esimerkiksi Jemen: osa niistä joukoista, jotka siellä avustavat, on ikään kuin Jemenin laillisen hallituksen joukoissa, samalla tavalla kuin al-Assad on Syyrian laillinen hallitsija, valtaapitävä, ja Venäjä ikään kuin auttaa sitten heitä. Tämä on erittäin monimutkaista ja moraaliltaan venyvää. Sitten tässä pahassa maailmassa on yksi asia se, pystymmekö me kontrolloimaan tätä paremmin oman puolustusteollisuutemme kautta vai myyvätkö sitten italialaiset tai jotkut meidän puolustustarviketeollisuuttamme niille, ketkä sitten ostavat. Mutta tämä edustaja Östmanin huomio on tärkeä, ja tähän meidän pitää jatkuvasti kiinnittää huomiota, tapauskohtaisesti.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi valtioneuvoston selonteon VNS 5/2017 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevasta kokeilusta

Hallituksen esitys HE 51/2017 vp

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2017 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Maria Lohela: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö TyVM 6/2017 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

19.49 Tarja Filatov sd (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyseessä on määrääkainainen kokeilu ja siihen liittyvä lainsäädäntö. Tässä kyse on siitä, että kokeiluun mukaan tuleville kunnille tulisi vastuu julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden tarjoamisesta. Tässä laissa on tarkemmin määritelty, millä tavalla tätä voi tapahtua, ja se on suunnattu erityisesti pitkäaikaistyöttömille.

Laki on kannatettava, ja valiokuntakin oli tyytyväinen siitä, että tällainen kokeilu järjestetään, mutta valiokunta piti sitä aikaa, jona tulokset pitäisi tulla, kokeilulle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta varsin lyhyenä. Meillähän itse asiassa oli viime eduskuntakaudella kuntakokeilu, joka oli varsin laaja ja josta tiedämme, että siitä on tullut hyviä tuloksia. Tässä kokeilussa pyritään ikään kuin valmistautumaan maakuntahallintoon siten, että on kuntakohtaisia kokeiluja ja maakuntakohtaisia kokeiluja, ja ongelmallista on se, että samaan aikaan on tehty jo päätökset siitä, että mennään maakuntamalliin. Eliikä tavallaan tästä kokeilusta ei saada sitä tulosta, mitä sillä ehkä ollaan lähdetty hakemaan.

Me kaikki tiedämme, että meidän nykyinen työllisyyspalveluiden kokonaisuus on hajainen, tai oikeastaan työllisyyspalvelut eivät ole hajanaisesti vaan ne ovat siellä TEMin vastuulla ja TE-toimistoissa ja niin edelleen, mutta sen sijaan moni työtön tarvitsee työllistymispalveluiden lisäksi enemmän ehkä sosiaalipuolen palveluita, terveystalvueluita, kuntoutuspalveluita ja vastaavia, ja tämä kokonaisuus on hajallaan asiakkaan näkökulmasta.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Rahat ovat eri rahakirstuissa, vastuut ovat eri viranomaisilla, ja sen vuoksi ei välttämättä aina saada ehjiä palveluketjuja. Tällä kuntien vastuun lisäämisellä pyritään siihen, että palveluketjut olisivat ehjempiä ja kokonaisia. Itse asiassa tähän liittyy myös asiakastietojärjestelmien uudistamista ja yhteiskäyttöä. Tämä on ollut yksi este sille, miksi tieto ei aina ole kulkenut, ja valiokunta pitääkin hyvänä sitä, että kokeilussa synnytetään mahdollisuus käyttää työvoima- ja elinkeinohallinnon asiakastietojärjestelmiä yhteisesti ja kokeilla tätä tietojärjestelmien yhteiskäyttöä.

Lakiin kuuluu myös niin sanottu työelämäkokeilu. Tämän kohdalla valiokunta päätti tehdä kaksi muutosesitystä, joista toinen on enemmän tekninen ja toisella on sisällöllistakin merkitystä.

Kaikki tunnemme paremmin ehkä kuntouttavan työtoiminnan, joka on tarkoitettu niille työttömille, joita nämä perinteisemmät työllistymispalvelut eli TE-hallinnon kontolla olevat työllistymispalvelut eivät auta — työvoimapoliittiset toimet ja niin eteenpäin, olipa sitten kyse palkkatuetusta työstä, työvoimapoliittisesta koulutuksesta, työkokeilusta tai vastaavasta. Elikkä asiakaskunta on aika kaukana työelämästä ja työmarkkinoilta. Nyt tässä kokeilussa on ajateltu, että kuntouttavan työtoiminnan kaltaista asiaa voitaisiin järjestää myös yrityksissä. Tähän asti se on ollut kunnan vastuulla ja sitä on pääsääntöisesti järjestetty kunnissa. Tässä valiokunta korostaa sitä, että tällä työelämäkokeilulla ei saa korvata esimerkiksi palkkatuettaa työtä ja että on tärkeää kiinnittää huomiota työttömän tukemiseen ja motivointiin eikä niinkään käytettäisi sitä pakkoa ja karenssia, minkä laki mahdollistaa. Tähän kokeiluun lähtevät kunnat on rajattu, ja kokeiluun lähdetään kuntien omasta tahdosta. Esimerkiksi Rauman—Porin seudulla alun perin oli ajatus, että Rauma ja Pori molemmat ovat lähdössä tähän, mutta kesken matkan Rauma päätti poiketa tieltä ja ilmoitti, että se ei haluakaan osallistua tähän kokeiluun, ja tästä on aiheutunut tiettyjä teknisiä muutoksia lainsäädäntöön.

Toinen on ehkä vähän asiallisempi: Kun tässä laissa on kuvattu sitä kohderyhmää, jolle tämä uusi työkokeilu tai kuntouttavan työtoiminnan muoto, joka tapahtuisi sitten yrityksissä, on tarkoitettu, niin laissa lukee, että se on tarkoitettu ihmisille, jotka palaavat työmarkkinoille. Mutta kun meillä on myös sellaisia pitkäaikaistyöttömiä, jotka eivät koskaan ole olleet työmarkkinoilla ja joille myös tämä kokeilu on tarkoitettu, niin valiokunta päätyi muuttamaan tätä sanamuotoa siten, että tuetaan tätä työmarkkinoille pääsyä.

Elikkä näillä kahdella muutoksella tämän työkokeilun valiokunnan enemmistö hyväksyi.

Lisäksi perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että tässä hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että jos ihminen on kuntouttavassa työtoiminnassa, hänelle kuuluu matkakorvaukset ja tietyt korvaukset, mutta jos hän on taas yritysten puolella työelämäkokeilussa, niin nämä eivät kuuluisikaan. Tässä perustuslakivaliokunta vaati selväpiirteisempää lainsäädäntöä ja perusteluja, että jos näin on, niin siihen pitää olla perusteltu syy. Valiokunta ei lähtenyt etsimään perustelua syytä vaan esittää tässä mietinnössään, että molemmille maksetaan matkakorvaukset samojen pelisääntöjen mukaisesti, koska se lisää näiden toimenpiteiden kohteena olevien ihmisten yhdenvertaisuutta.

Valiokunta esitti myös aika voimakasta kritiikkiä tämän kokeilun arvioinnista — siitä, että saadun selvityksen mukaan tässä kokeilussa kohderyhmiä tai kokeilun toteutustapaa siihen hakeutumisvaiheessa ei ole määritelty yksityiskohtaisesti. Tässä on sinänsä taustalla hyvä ajatus, koska ajatellaan, että kokeilussa voi syntyä innovatiivisia ratkaisuja ja kunnat ovat itse saaneet vaikuttaa siihen, mitä he kokeilevat. Mutta toisaalta se aiheuttaa sen,

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

että ei voida arvioida sitä, miten tämä kokeilu sitten tuottaa esimerkiksi työllisyyshyötyjä tai palveluiden tehostumista. Koska meillä on erilaisia ryhmiä, niitä ei voida vertailla keskenään. Tästä valiokunta totesi, että se pitää hyvänä, että valtioneuvosto on käynnistänyt kokeilujen vaikutusten arviointia varten erillisen tutkimushankkeen, mutta katsoo tässä tapauksessa, että tässä hallituksen esityksessä kuvattu koeasetelma ei ehdotetussa muodossa ole kovinkaan hyödyllinen työllisyysvaikutusten ja palvelujen tehostumisen arvioinnissa. Se ei tarjoa luotettavaa arviota esimerkiksi siitä, kuinka monta henkilöä kokeilu auttoi työllistymään tai paljonko erilaiset palvelut tehostuivat kokeilun ansiosta.

Tässä oikeastaan ne keskeiset asiat, mitä tässä kokeilussa on. Tämä oli siis valiokunnan enemmistön kanta.

Tähän on jätetty kaksi vastalauseetta, joissa pääsääntöisesti kritisoidaan sitä, että tämä kuntouttava työtoiminta laajennetaan työelämäkokeiluna yrityksiin, ja näissä vastalauseissa on esitetty poistettavaksi ne pykälät, jotka tämän mahdollistavat.

19.56 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kyseessä on siis kokeilulaki, jossa kokeilussa mukana olevat kunnat vastaisivat alueillaan julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen tarjoamisesta kokeilun asiakaskohderyhmälle. Kunta vastaisi asiakkaan palveluprosessista, mukaan lukien asiakkaan ohjaaminen palveluihin. Palveluprosessista vastaaminen ulottuisi myös työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun tarjoamiseen, aktivointisuunnitteluun ja kuntoutukseen. Kokeilualueilla TE-toimisto ei siis osallistuisi kohderyhmän osalta monialaisten yhteispalvelujen toimeenpanoon eikä aktivointisuunnitelman ja kuntoutussuunnitelman laatimiseen. Lakiesityksen mukaan kokeilu alkaisi elokuussa 2017 ja päättyisi vuoden 2018 lopussa.

Kuntalähtöisyys vaikeasti työllistettävien palveluissa on hyvä asia, ja viime hallituskaudella olleista kuntakokeiluista saimme erinomaisia tuloksia eri puolilla Suomea. Tämän kokeilun kesto on niin lyhyt, että tulokset eivät voi olla kovin yleistettäviä. Esitetty koeasetelma ei myöskään ole kovin hyödyllinen työllisyysvaikutusten tai palvelujen tehostumisen arvioimiseksi. Toisaalta myös kokeilun ajankohta on outo, sillä hallitushan esittää toisaalta, että jatkossa työllisyyspalvelujen paikka olisi maakunnissa eikä kunnissa. Itse toivon todella, että vaikeasti työllistettävien palvelut voisivat jatkossakin olla kuntavetoisia.

Kokeilun työelämälähtöisyys on kuitenkin perusteltua, ja kokonaisvaltaisten asiakaslähtöisten työllisyyttä edistävien palvelujen kehittäminen ja kokeilu ovat aina kannatettavia.

Lyhyen kokeilujakson lisäksi lakiesityksessä on kuitenkin toinenkin asia, jota me sosiaalidemokraatit emme voi hyväksyä, ja se on kuntouttavan työtoiminnan korvaaminen niin sanotulla työelämäkokeilulla. Työelämäkokeilun tavoitteena on kokeilla palvelua, joka soveltuisi sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien vuoksi julkisten työvoimapalveluiden ulkopuolelle jääville. Ehdotuksen mukaan työelämäkokeilua saisi järjestää myös yrityksissä. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu henkilöille, jotka eivät ole työkykyisiä eli jotka eivät ole kykeneviä tavanomaisiin työvoimapolitiittisiin toimiin, esimerkiksi palkkatuetuun työhön, työkokeiluun tai koulutukseen. Kuntouttava työtoiminta on kuntoutusta, ja jos tällainen henkilö pystyy työskentelemään yrityksessä, niin kyseessä ei todennäköisesti ole enää kuntouttavan työtoiminnan asiakas. Nyt onkin riskinä, että kuntouttavan työtoiminnan väärinkäyttö lisääntyy, sillä jo tällä hetkellä yhä useampi työkykyinen ohjataan kuntouttavaan työtoimintaan hallituksen vähennettyä järjestöissä tapahtuvan palkkatuetun työn rahoitusta. Tästä johtuen monet ihmiset, jotka pystyisivät toimimaan esimerkiksi palkkatuetussa työssä, ovatkin nyt kuntouttavassa työtoiminnassa eli aivan väärässä pai-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kassa. Lisäksi on vaarana, että työkokeilun käyttöönottoaminen tässä muodossa tuo nykyisen työkokeilun rinnalle uuden palkattoman työskentelyn muodon, ja sitä me emme voi kannattaa.

Edellä esitetyn perusteella tulemme huomenna esittämään pykälämuutoksia, joissa ehdotamme työelämäkokeilun poistamista tästä lakiehdotuksesta, ja lisäksi esitämme kokeiluajan pidentämistä.

20.00 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Jatkan siitä, mihin edellinen puhuja jäi: työelämäkokeilusta ja siihen liittyvistä ongelmista. Olen omalta osaltani jättänyt tähän esitykseen vasemmistoliiton vastalauseen, joka sisällöllisesti on pitkälti samanlainen kuin sosiaalidemokraattien ja vihreiden vastalause mutta perustelee hieman tarkemmin niitä syitä, minkä takia työelämäkokeilu ei ole hyvä idea.

Me kävimme kuitenkin verraten huolellisen asiantuntijakuulemisen myös työelämäkokeilun osalta, ja kaikki meidän kuultavamme suhtautuivat joko kielteisesti tai sitten hyvin skeptisesti siihen ajatukseen, että työelämäkokeilu tulisi käytännössä onnistumaan. Nämä epäilyt tämän hankkeen realistisuudesta liittyivät siihen, että ei ole kovin todennäköistä, että yritykset olisivat kovin innokkaita osallistumaan työelämäkokeiluun. Vasta muutama tunti sitten tässä salissa keskusteltiin siitä, miten näitä yrityksiä on jo tulossa melkoinen joukko uusia opiskelijoita ammatillisen koulutuksen puolelta koulutettaviksi, kun heillä on työkokeilijoita, kun heillä on rekrykokeilijoita, kun heillä on työtoiminnassa olevia vammaisia henkilöitä ja kova paine löytää näille ihmisille riittävää tekemistä. Tässä alkaa herätä epäily, mahtuvatko palkansaajat ja yrittäjät sinne yrityksiin enää lainkaan, kun hallituksen toimesta yrityksille kaavaillaan niin paljon muita töitä, jääkö siihen elinkeinoelämän pyörittämiseen enää paukkuja lainkaan. Eli asiantuntijamme olivat sitä mieltä, että tämä kokeilu menestyksekkäänäkin tulisi jäämään marginaaliseksi.

Toinen ongelma, mikä tähän kokeiluun liittyy, on se, että näiltä alueilta, joilla työelämäkokeilua toteutetaan, kuntouttava työtoiminta lakkautetaan ainakin siksi ajaksi kokonaan. Meillä on paljon ihmisiä, joilla ei ole juuri muuta paikkaa tai ainakaan parempaa paikkaa kuin kuntouttava työtoiminta ja jotka itse henkilökohtaisesti kokevat, että siitä on ollut heidän elämänhallintansa ja arkensa kannalta kovasti hyötyä. On sääli, jos meillä on kokonaisia kuntia, joissa ihmisillä, jotka kuntouttavaan työtoimintaan haluavat, ei ole siihen mahdollisuutta. Ja se on toki myös yhdenvertaisuuskysymys.

Kolmas ongelma, mikä tähän työelämäkokeiluun liittyy, on se, että jo nyt me tiedämme, että kuntouttavassa työtoiminnassa on paljon vääriä ihmisiä, siis niitä, jotka eivät sinne halua, ja niitä, jotka eivät sinne kuulu. Kuntouttava työtoiminta on lain esitöiden mukaan varattu ainoastaan sellaisille henkilöille, joiden tilanteeseen ja kuntoon ei sovi työssäkäynti edes osatyökykyisenä eikä myöskään mikään työvoimapolitiittinen toimenpide. Kysymys on siis ihmisistä, joiden elämäntilanne on liian hankala, että he voisivat esimerkiksi käydä erilaisilla kursseilla, joita TE-toimistot tarjoavat. Jos mennään niin kuin laissa sanotaan ja työelämäkokeilu on tarkoitus kohdentaa todellakin tälle ryhmälle — eli sille ryhmälle, joka aikaisemmin on käynyt kuntouttavassa työtoiminnassa — se tarkoittaa, että meillä tulevaisuudessa on työpaikoilla ihmisiä, joilla ei ole voimavaroja, joilla ei ole resursseja edes työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistumiseen.

Ainoa asia, mikä tässä työelämäkokeilussa on uutta, on se, että nyt näitä ihmisiä voidaan sinne työpaikoille — tai aitoihin työympäristöihin, niin kuin laissa sanotaan — pakottaa perustoimeentuloturvan menettämisen uhalla. Nimittäin meillä jo nykyisen sosiaalihuolto-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

lain 17 §:ssä itse asiassa mahdollistetaan kyllä kuntoutus myös työpaikkaympäristössä. Se ei sinällään ole ollut tähänkään asti millään lailla kiellettyä, kunnat ovat hyvin voineet sitä harjoittaa. Se, mikä tässä nyt on uutta, on se, että siihen voidaan myös pakottaa silloin, jos ihmiset eivät ole siihen halukkaita. Miettikääpä itse omalta kohdaltanne, että jos tässä talossa päätettäisiin säätää laki, että jokaisen tietyn painoindeksin ylittävän pitäisi sakon uhalla osallistua Painonvartijoihin, niin kuinka motivoivaa se olisi, kuinka hyvin se toimisi, [Antero Laukkanen: Aika hyvin!] ja kuitenkin kysymys on kuntoutuksesta siinäkin, kysymys on paremman terveyden, paremman elämänhallinnan tavoittelusta. Minkä takia meillä on joku ryhmä, jonka kohdalla toimeentulon menettämisen uhalla voidaan pakottaa kuntoutukseen, vaikka yleisesti meillä ajatellaan, että se on epäilemättä, ei niin voi toimia ja olisi aivan pölkkyäistä niin toimia, koska ei missään tapauksessa ihminen kuntoudu pakottamalla?

Ihan viimeiseksi vastustan tätä työelämäkokeilua sen takia, että meillä on jo pitkään pyritty meidän työvoimapolitiittisissa toimissa sellaiseen linjaukseen, että silloin kun mennään työpaikoille ja silloin kun tarkoituksena on oikeasti tehdä siellä töitä, silloin siitä maksetaan myös palkka. Eli tällainen ihan koko modernin yhteiskunnan, palkkatyöyhteiskunnan, perusjuttu: kun tehdään työtä toiselle direktio-oikeuden alaisena, niin silloin siitä työstä maksetaan palkka. Jos kysymys on henkilöstä, jonka työpanos ei vastaa sitä tavalista ja totuttua, niin tähän meillä on välineenä olemassa palkkatuki, eli myös näissä tilanteissa maksetaan palkka. Enkä minä näe, että on mitenkään yhteiskunnan rakenteiden etujen mukaista, että me tuotamme paljon sellaisia ryhmiä työmarkkinoille, jotka tekevät työtä pakotettuina ja joille ei sitä palkkaa makseta.

Arvoisa puhemies! Ihan loppuun haluaisin todeta, että eilen tässä salissa puhuttiin työn murroksesta ja työn tulevaisuudesta ja lähes kaikki edustajakollegat, jotka puheenvuoron silloin käyttivät, olivat miehiä. Nyt kun tässä katselin tätä puhujalistaa, niin silloin kun me puhumme työvoimapolitiikasta, kaikki puheenvuoron pyytäneet näyttävät olevan naisolettettuja. Minun mielestäni tämä on kiinnostava yksityiskohta, miten työstä puhutaan miesten ja naisten tapaisesti.

20.08 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Ainakin hetki sitten olin vielä mies, [Naurua] ja minulla on juuri nyt puheenvuoro.

Työttömyys on Suomessa 10,7 prosenttia. Luku on todella korkea. Vaikka näen ne monet puutteet tässä laissa ja kokeilussa ja tuntuu jopa, että täällä on näitä pakottamisen elementtejä ja palkattoman työn lisäämistä, silti pidän arvokkaana sitä, että uusia vaihtoehtoja tuodaan työllisyyden parantamiseksi. Ehkä suurin puute tässä esityksessä on juuri tämä kuntouttavasta työstä luopuminen ja sen korvaaminen työkokeilulla. Kun itse olen tällaisessa järjestötoiminnassa mukana, jossa on vuosittain 20—30 niin sanotuilla välityömarkkinoilla olevaa henkilöä — osa heistä on kuntouttavassa työssä ja osa työllisyystuetta — ja näen sen prosessin siellä, niin tietyllä tavalla kyllä allekirjoitan myös sellaisen näkemyksen, että on paljon niitä ihmisiä, jotka eivät halua tehdä työtä. Ja näiden ihmisten ehkä uudelleenlaikaksi aktivoinniksi tämä esitys saattaa tuoda pienen mahdollisuuden mennä siihen työelämään uudestaan mukaan.

Tämä, että korvaukset teetetään työtä, on kyllä suuri puute. Pohdin tässä tätä toista vastalauseetta, että josko sitten äänestyksen tullessa saattaisiin siihen tulla mukaan. Mutta sitä vielä harkitsen ryhmäni kanssa.

20.10 Heli Järvinen vihr: Arvoisa rouva puhemies! On sinänsä kunnioitettavaa, että tällä hallituksella on selkeä into erilaisiin kokeiluihin. Sille pitää nostaa peukkuja, mutta pientä malttia alkaa toivoa näiden kokeilujen kanssa, kun muistaa, että vasta tämän vuoden alussa meillä tuli työttömille kolmen kuukauden välein tapahtuvat haastattelut, ja kun näistäkään haastatteluista ei vielä ole saatu kunnan tulosta: suurin piirtein puolet työttömistä on ehditty haastatella vasta kerran, kun tässä kohtaa kaikki olisi pitänyt haastatella jo kahteen kertaan. Nyt tämäkin osoittautuu vain lyhyeksi kokeiluksi, joka aiotaan lopettaa vuoden lopussa ja aiotaan siirtyä työttömien aktivointimalliin.

No, nyt me puhumme työelämäkokeilusta, joka on sitten ihan oma kokeilunsa, mutta ihan kauhean suosiollisesti siihenkään ei voi suhtautua, sillä se on hyvin ongelmallinen. Kokeilu on erittäin lyhyt, se näyttäytyy asiakkaille sekavana, eikä se salli hyödyntää muita kuntouttavia toimia. Yhtä ongelmallinen se on myöskin yritysten näkökulmasta. Juuri eilen juttelin erään yrittäjän kanssa, joka sanoi, että miten tässä tilanteessa oikein pitäisi toimia, kun nyt minulle ehdotetaan harkittavaksi oppisopimuslaisen ottoa, koulutusoppimuslaisen ottoa, olisi tulossa myös rekrytointikokeiluun joku henkilö ja nyt pitää harkita sitten vielä työelämäkokeiluakin. Eli yrittäjätkin alkavat olla kohtuullisen sekavalla mielialalla näiden kokeilujen ja erilaisten palkattomien harjoittelujen, työelämäkokeilujen, keskellä.

Olemme kuulleet valiokunnassa hyvin monia ammattilaisia, hyvin monia asiantuntijoita tämän tiimoilta, ja kuten täällä on jo kerrottu, oikeastaan kukaan ei ole kauheasti pystynyt tätä kannattamaan tai ainakaan näkemään tätä ongelmattomana. Työllisyyskokeilujen selvityshenkilö teki hyvän yhteenvedon omasta työstään, ja hän ehdotti laajempaa kokeilua, jossa kokeilualueella olisi vastuu kaikkien työttömien palveluista ja se nimenomaan siirrettäisiin TE-keskuksilta kunnille. Hän ehdotti, että kokeilu mahdollistaisi asiakaslähtöisen tuen räätälöinnin joustavasti yli hallinnonala- ja hankerajojen heti työttömyyden alettua ja vielä niin, että kohtaamista painotetaan ja kaikki tuki ja toiminta perustuvat yksilöllisen työkyvyn ja osaamisen arviointiin. Kokonaisuuteen kuuluisivat julkisten työvoimapalveluiden ohella kuntoutus-, koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelut, nuorten palvelut, vammaisten palvelut, aktiivinen sosiaalipolitiikka sekä kotoutus. Ja tämä viimeinen lause on erityisen tärkeä. Kannattaa nyt huomata, että työllisyyskokeilujen selvityshenkilökin on vahvasti sitä mieltä, että työttömät, etenkin pitkään työttömänä olleet, tarvitsevat monenlaisia palveluja, monenlaista apua ja tukea. Ongelma tässä työelämäkokeilussa on se, että nyt he saisivat sitä työkokemusta yrityksistä mutta muu palvelutarjonta olisi mahdoton.

Kun me puhumme vaikeasti työllistettävistä pitkäaikaistyöttömistä, kannattaa muistaa, että sillä porukalla on paljon ongelmia: siellä on päihdeongelmia, siellä on mielenterveysongelmia, ja niilläkin, joilla ei ole tällaisia diagnosoituja ongelmia, on usein elämänhallinnan ongelmia tai ainakin voimakkaita kokemuksia kyykytyksestä työelämässä. Sen takia minun on vaikea kuvitella, miten heitä pakottamalla työelämään saataisiin ikään kuin motivoitumaan paremmin. Tässä äsken kuulin, että kaikki eivät ole työelämästä eivätkä töistä kiinnostuneita. Minun on vaikea kuvitella, miten pakottamalla työelämäkokeiluun, joka on siis palkaton, sitä motivaatiota saadaan kasvatettua. Tosin, kuten on sanottu, on vaikeaa ymmärtää myös sitä, miten se voisi yrityksiä kiinnostaa. Yritys ottaa melkoisen riskin ja melkoisen taakan yrittäessään ohjata ilman muuta tukea tällaisia henkilöitä.

Me kuulin myöskin Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen johtavaa ekonomistia, ja hänen kiteytyksensä tästä kokeilusta on aika selkeää tekstiä. Hän sanoo näin: "Kaavailtu kokeilu ei seuraa yhtäkään vakiintunutta toteuttamisohjeistusta. Koeasetelma ei nykymuo-

dossaan ole kovinkaan hyödyllinen työllisyysvaikutusten tai palveluiden tehostumisen arvioimiseksi. Se ei tarjoa objektiivista arviota vaikkapa siitä, montako henkilöä kokeiltava interventio auttoi työllistymään tai paljonko erilaiset palvelut tehostuivat intervention ansiosta. Kokeilun seuranta jää pitkälti subjektiivisten haastatteluiden ja prosessiarvioiden varaan. Niiden toteuttamiseen ei välttämättä edes tarvittaisi raskasta kokeilua. Kyselyt kyettäisiin aivan yhtä hyvin toteuttamaan aluekehittämis- ja palvelulain voimaan tultua."

Tässä kiteytetysti syyt siihen, miksi kannatamme edustaja Mäkisalo-Ropposen tekemää vastaesitystä.

20.16 Maria Tolppanen sd: Arvoisa puhemies! Tässä on kuultu jo useammasta suusta niitä kömmähdyksiä, mitä vaikuttaa tässä lakivalmistelussa olevan. Kaikkein harmittavin tässä on se, että jälleen kerran korostuu meidän lainsäädäntömme taso tällä hetkellä. Asiat näyttävät paperilla hyviltä. Niin tämäkin näyttää. Kaikenlaiset, millä pyritään saamaan pitkäaikaistyöttömät takaisin työelämään, takaisin yhteiskuntaan, ovat hyviä asioita ja näyttävät paperilla hyviltä. Mutta kun meillä tässä talossa on mahdollisuus käyttää asiantuntijoita — ja kuten valiokunnan puheenjohtaja tuossa kertoi, asiantuntijoita on myös käytetty ja asiantuntijat ovat kertoneet, mitä mieltä he tässä ovat — niin minusta alkaa tuntua siltä, istummeko me turhaan valiokunnassa kuuntelemassa asiantuntijoita, jos hallitus ei koskaan ota asiantuntijalausuntoja huomioon. Onko nyt käynyt niin, että hallitus ohjeistaa oman porukkinsa sellaisten esitysten taakse, mitkä hallitus esittää, siten, että valiokunnissa ei oteta huomioon sitä, mitä asiantuntijat sanovat? Tässäkin olisi kannattanut ottaa huomioon, niin tämä asia olisi huomattavasti parempi.

Täällä sanotaan, että ihmiset eivät halua tehdä työtä, ja sanotaan, että sellaiset ihmiset pitää saada työhön. Ei, ensin pitää selvittää se, miksi ihminen ei halua ottaa työtä vastaan, miksi hän ei halua tulla kotoaan ulos tai miksi hän ei halua tulla ulkoa sisälle. Onko hänellä mahdollisesti addiktio, mitä työvoimaviranomainen ei tiedä eikä päällepäin näe? Onko hän narkomaani, onko hän lääkkeiden väärinkäyttäjä, onko hän alkoholisti, onko hänellä psyykkisiä ongelmia, onko hän masentunut? Nämä asiat pitäisi selvittää ennen kuin lyödään leima otsaan: "sinä laiska, paha ihminen et tee yhtään mitään". Ihminen on luotu siten, että kaksi on kättä, kaksi on jalkaa, kaikilla niillä jotakin tehdä hän taitaa. Mutta jos ei halua tehdä, niin mikä on syy siihen? Sieltä löytyy joku, tai sitten se voi olla ihan tämän salin säättämä asia eli kannustinloukku. Niitä piti purkaa, kun tämä hallitusohjelma tehtiin. Niistä mainitaan useammassa kohdassa, mutta kovin on heikosti tuo purkutoimenpide onnistunut. Sen sijaan on tullut lisää karensseja, on tullut lisää sanktioita, on tullut lisää pakotteita.

Sen verran vielä tästä, mistä salissa on aikaisemmin tänään puhuttu, ammatillisesta koulutuksesta, jossa tosiaan sitten korostettiin sitä, että kyllä työnantajat haluavat tehdä ja ottaa näitä opiskelijoita sinne, koska jokaisesta suoritetusta tutkinnosta maksetaan. Mitä ihmettä? Ymmärtääkseni yritystoimintaa tehdään sen takia, että tämä maa pyörisi, jotta yrittäjä pärjäisi ja jotta yrittäjä pystyisi palkkaamaan työntekijöitä sellaisella palkalla, jolla elää, jotta tämän maan vienti vetäisi, jotta meillä olisi sitä rahaa, joka tulisi tuolta ulkomailta tänne. Onko tässä nytten tarkoitus, että valtio ryhtyy tukemaan kaikkea yritystoimintaa, maksaa milloin mistäkin tekemisestä, esimerkiksi siitä, että oppilas saa jonkun tason suoritettua? Silloin ei tarvitse harjoittaa yritystoimintaa. Sitä kutsutaan koulutustoiminnaksi. Jostain kumman syystä tuntuu nyt siltä, että nyt on pahasti pahasti puurot ja vellit sekaisin.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Voin rehellisesti sanoa, että minä olen hirvittävän pahoillani, että käytän tällaisen puheenvuoron, mutta minä olen todella hämilläni. Nyt kannattaa katsoa, mitä tässä hallituksen esityksessä on, ja miettiä sitten, mitä nappia painaa, kun tästä tullaan äänestämään. Varmasti tulen olemaan vastalauseitten takana.

20.21 Antero Laukkanen kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun tässä viitattiin puheenvuorooni tästä työhön pakottamisesta tai sinnepäin, niin ymmärrän kyllä nämä vastapuheenvuorot.

Mutta esimerkiksi eräässä yhdistyksessä meille tulee paljon suoraan vankilasta kuntoutettavia työntekijöitä. He ovat kaksi kolme vuotta istuneet vankilassa, jossa heidät on pakotettu vastaanottamaan työtä — siitä siellä voi kieltäytyä, mutta se on sen yhteisön kannalta merkittävää, että siellä on töissä. Kun he sitten vapautuvat, heidän ensimmäinen tavoitteensa on päästä työhön. Ja kun he pääsevät johonkin tämmöiseen tuettuun toimintaan mukaan, niin olemme nähneet useassa tapauksessa heidän myös päätyvän työmarkkinoille.

Että en niin mustavalkoisena pitäisi tätä vaan säilyttäisin tämän keskustelun avoimena, että on monenlaisia vaihtoehtoja.

20.22 Maria Tolppanen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun vankiloista ja vankilatyöstä puhutaan, vankilassa on sellainen ongelma, että siellä ei ole työtä. Siellä on joillekuille siivoamista, on joillekuille pyykinpesua tai muuta vastaavaa, mutta läheskään kaikki, jotka haluaisivat tehdä työtä siellä, eivät sitä saa, valitettavasti.

Sen lisäksi kannattaa tutustua vähän siihen, mihin henkilöt menevät, kun he vankilasta tulevat. Mehän tiedämme, että Suomen vankilat ovat pääsääntöisesti kuivia paikkoja, joissa päihteitä ei ole. Siitä huolimatta jokaisessa laitoksessa on päihteetön osasto. Tässä on pieni ristiriita. Tästä seuraa se, että erittäin monet ihmiset tullessaan kivitalosta takaisin siiviiliin tulevat sinne Järvenpään sosiaalisairaalan kautta tai jonkun muun katkopaikan kautta johtuen siitä, että he ovat addiktoituneita. Ei silti, että se tarkoittaisi sitä, että heitä ei saisi ottaa työhön — totta kai pitää ottaa työhön ja kuntouttavaan työtoimintaan ja niin päin pois.

Mutta siinä kuntouttavassa työtoiminnassa ei saa käydä niin, [Puhemies koputtaa] että se vie varsinaiselta palkkatyöltä mahdollisuudet.

20.23 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Kun tuo ensimmäinen puheenvuoro oli valiokunnan enemmistön kannan esittelyä, niin ajattelin käyttää ihan oikean puheenvuoron sen vuoksi, että satuin kuulumaan tuolla valiokunnassa tällä kertaa vähemmistöön, joka jätti tämän vastalauseen. Minusta tämän lainsäädännön ongelmakohdat kiteytyvät oikeastaan kolmeen asiaan ja kolmeen perustavaan kysymykseen: maakunta ja markkinat vai kunnat ja kumppanuus, kuntoutus käskemällä ja karenssin uhalla vai motivoimalla ja vapaaehtoisesti, ja sitten, kokeillaanko huvikseen vai tositaroituksella?

No miksi maakunta ja markkinat? Me tiedämme, että hallitus suunnittelee maakuntamalliin menemistä, jossa työvoimapalvelut on ajatus suunnata markkinoille siten, että työhallinnon henkilöstöstä 80—85, joissain arvioissa jopa 95 prosenttia, siirtyisi sitten niihin tuleviin yrityksiin tuottamaan näitä palveluita. Kuntakokeilussa viime eduskuntakaudella kunnat hakivat nimenomaan kumppanuuksia, kumppanuuksia yritysten kanssa, kumppanuuksia yhdistysten kanssa, kumppanuuksia omien palvelutuottajiensa kanssa pitkäaikais-työttömien ja nuorten työllistämiseksi.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Kun niitä kuntia, jotka ovat olleet tässä kokeilussa viime kaudella, on arvioitu, niin on näkyvissä selvä trendi, että niissä kunnissa, joissa kokeilu oli käynnissä, pitkäaikaistyöttömyys aleni enemmän kuin muissa kunnissa. En tiedä, kuinka oikea ja relevantti tai tarkoituksenmukainen tuo kokeiluasetelma on ollut, mutta sen tiedän, että tällainen korrelaatio löytyy. Siinä mielessä voisi sanoa, että kunnissa on herätty pitkäaikaistyöttömyyden ongelmaan ja siellä on löydetty myös jonkinlaisia ratkaisuja, vaikka tuo lainsäädäntö ei vielä niin paljon vapauksia antanutkaan kuin tämä kokeilu antaisi.

No entä sitten kuntoutus motivoimalla vai pakottamalla? Silloin kun kuntouttavan työtoiminnan lainsäädäntöä rakennettiin, vastustin itse sitä pakkoa, joka siihen oli kytketty, en sitä, että meillä on kuntouttava työtoiminta, vaan sitä, että kuntoutukseen pakotetaan. En usko siihen, että ihminen oppii pakolla, enkä usko myöskään siihen, että ihminen kuntoutuu pakolla, vaan meidän on löydettävä ja synnyttävä se motivaatio ja autettava sitä syntymään, jotta kuntoutus voi lähteä liikkeelle.

Tein viime eduskuntakaudella selvityshenkilönä TEMille raporttia välityömarkkinoiden toimivuudesta, ja tuossa tehtiin laaja haastattelu, joka koski sekä TE-toimistoja että järjestökenttää ja niitä toimijoita, jotka täällä työvoimapolitiikan ja välityömarkkinoiden ympäristössä toimivat. Se osoitti selvästi, että meillä hyvin usein käy niin, että ihminen on päässyt palkkatuella joko järjestöön tai yritykseen tai jonnekin, ja kun tuo palkkatukijakso loppuu, sitten hänet ohjataan kuntouttavaan työtoimintaan. Hän on ensin ollut työmarkkinakelpoinen ja palkkaan oikeutettu ja ikään kuin kyennyt antamaan oman työpanoksensa, tosin hieman ehkä tuottavuus alentuneena, ja sen vuoksi saanut palkkatukea.

Kun selvitettiin, mitä ovat ne syyt, miksi palkkatuella ikään kuin palataan polun alkuun ja kuntouttavaan työtoimintaan, niin joskus oli kyse siitä, että ihmisen elämässä on tapahtunut joku romahdus, oikeasti joku sellainen tilanne, joka aiheuttaa sen, että työkyky on heikentynyt ja kaivataan sitä kuntoutusta. Mutta valtaosassa tilanteista kyse oli siitä, että rahaa ei ollut palkkatukeen. Oli se kunnan raha, jota voitiin käyttää kuntouttavaan työtoimintaan, mutta ei ollut TE-hallinnon rahoja palkkatuettuun työhön. Tästä johtopäätöksenä itse esitin sitä, että kun kunnissa on sosiaali- ja terveystalitiikka, sinne pitäisi viedä myös vaikeasti työllistyvien työvoimapolitiikka siten, että rahat olisivat samassa säkissä, jolloin sen asiakkaan näkökulmasta voitaisiin hakea oikea toimenpide, eikä olisi siten, että katsotaan, missä pussissa on rahaa, ja sillä perusteella valitaan toimenpide.

Olen edelleenkin sitä mieltä, että kunnilla on tässä paljon annettavaa, ja sen vuoksi kannattaisi tositarkoituksella kokeilla tätä kuntapuolta ja kokeilla sitten maakuntapuolella tilaaja—tuottaja-mallia ja niitä markkinoita ja katsoa, kumpi tuo paremman tuloksen, ja vasta sitten tehdä päätös siitä, minne työvoimapalvelut lopulta sijoittuvat ja missä pitkäaikaistyöttömien palveluiden järjestämisvastuu on.

No, itse asiassa olen työuskovainen ihminen ja minusta on aivan oikein, että jos ihmiselle tarjotaan palkkatuettua työtä, niin silloin tuo tarjous voidaan tehdä karenssin uhalla, koska työhön pitää mennä. Ajattelen niin, jos työtä on tarjolla ja työkykyä on olemassa, mutta kuntoutus on eri asia. Uskon myös siihen, että jos ihminen ikään kuin pakotetaan kuntoutukseen yritykseen, jossa hän tekee usein myös hyvin työn kaltaista toimintaa siten, että vieressä joku toinen saattaa tehdä sitä samaa asiaa tai lähes samaa asiaa palkkatuella, niin ollaan aika lailla työtä ja työn arvoa rapauttavassa toimintakulttuurissa. Senkin takia on tärkeää katsoa, mikä on työtä ja mikä on jotakin muuta.

Edustaja Kontula kuvasi mielestäni todella hyvin sitä, mitkä kuntouttavan työtoiminnan ongelmat ovat, ja mielestäni edustaja Järvinen kuvasi sitä, mitkä ovat meidän kokeilukult-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

tuurimme ongelmat. Uskon, että kaikki tässä salissa kannattavat kokeiluja ja ovat sitä mieltä, että niistä pitää oppia. Mutta kyllä meidän sitten pitää miettiä, miten ne kokeilut kulkevat. Esimerkiksi tällä hetkellä me olemme tilanteessa, jossa hallitus on mainostanut, että rekrykokeilu on yksi sen uusista innovaatioista työvoimapolitiikan puolella, haastattelut kolmen kuukauden välein ovat olleet suuria työllisyystekoja ja passiivisen työmarkkinatuen aktiivikäyttö on ollut uusi, suuri innovaatio. Minusta nämä kaikki kolme asiaa ovat kokeilemisen arvoisia, ja kannatan niitä. Mutta miksi sitten nämä kaikki kolme asiaa puuttuvat hallituksen kasvupalvelulainsäädännöstä, joka tällä hetkellä on lausunnolla? Toivon, että ne todellakin lausunnon jälkeen sinne otetaan, mutta siinä versiossa, joka on lähtenyt lausuntokierrokselle, näitä asioita ei siellä mukana ole ollut. Koska maakunnat tulevat täysimääräisesti vasta myöhemmin käyttöön, olisi järkevää pidentää tätä kokeilua, jotta näkisimme, mitkä sen tulokset ovat, niin kuin tässä hyvin kuvattiin työllisyysvaikutusten näkökulmasta ja palvelujen kehittymisen näkökulmasta.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Tässä vaiheessa edustajille tiedoksi, että ilmastointi on sen takia rikki, että ukkonen on iskenyt siihen, mutta se ei haittaa keskustelua.

20.31 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kuten muun muassa edustaja Kontula täällä totesi, valiokunnassa ei löytynyt asiantuntijoilta, edes työelämän edustajilta tai työnantajien edustajilta, kovin suurta uskoa tämän kokeilun järkevyyteen. Mutta kaikkein eniten minua huolestuttaa kyllä se, ettei meillä kaikilla taida olla käsitystä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden voimavaroista ja työkyvystä, siis niiden asiakkaiden, jotka ovat oikeita kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita.

Kaiken kaikkiaan tuntuu vallalla olevan ajatus, että kun ihmiset vain viedään vaikka väkisin normaaleihin töihin, niin sanottuihin normaaleihin töihin, niin siitä se alkaa sujumaan. Kuntouttavan työtoiminnan asiakas kuitenkin tarvitsee paljon esimerkiksi psykososiaalista kuntoutusta, päihdekuntoutusta, jopa elämänhallintataitojen opettelua. Jostain syystä esimerkiksi välityömarkkinoiden merkitystä ei osana tätä työllistymisvalmiuksien edistämistä aina nähdä, ja jos välityömarkkinat ajetaan alas, meiltä kyllä poistuu todella tärkeä työkalu auttaa ihmisiä kuntoutumaan oman elämän hallintaan, yhteiskunnan merkityksellisenä jäsenenä olemiseen ja myöskin sitten työelämään sinne avoimille työmarkkinoille.

Arvoisa puhemies! Minä olin eilen täällä edustaja Kontulan kanssa puhumassa siitä tulevaisuusselonteosta, eli oli siellä muutama nainen, ja totesin jo eilen siinä puheessani, että kappas kummaa, siinäkin raportissa ei puhuta mitään osatyökykyisistä henkilöistä, ikään kuin heitä ei tulevaisuuden työelämässä olisi lainkaan. Minä olen paljon nyt miettinyt viime aikoina sitä, mitä kuulin professori Mikko Mäntysaaren kysyvän [Puhemies koputtaa] pari viikkoa sitten, että olemmeko me siirtyneet työttömyyden torjumisesta työttömien torjuntaan.

20.33 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Muutama sana tästä työhaluttomuuskeskustelusta, joka tässä salissa aina tuon tuostakin viriää, hämmästyttävän usein ottaen huomioon, että mikään tutkimus ei tue ajatusta siitä, että suomalaiset olisivat yleisesti ottaen jotenkin erityisen työhaluttomia tai että nuori sukupolvi olisi jotenkin työhaluttomampaa kuin vanhempi sukupolvi tai että työttömien keskuudessa työhaluttomuus olisi erityisen yleistä. Sen sijaan meillä on kyllä tutkimusta siitä, että erityisesti ylemmän keskiluokan ja

eliitin keskuudessa mutta yhä laajenevassa määrin myös kansassa muutenkin on voimakas huoli muiden työhaluista. Eli työhaluttomuus ilmiönä ei näytä olevan totta, mutta sen sijaan huoli työhaluttomuudesta on totta. Ja minä kiinnitän tähän nyt erityisesti huomiota sen takia, että tuntuu, että tämä hyvin vahvasti ohjaa meidän työvoimapolitiikkaa, aivan turhan vahvasti, kun meillä kuitenkin kaikki evidenssi näyttää, että jos siellä joku työhaluton onkin, niin missään tapauksessa kysymys ei ole tilastollisesti niin merkittävästä ihmisestä. Hei, me elämme maassa, jossa ihmiset menevät kiltisti maanantaina töihin sen jälkeen kun ovat lauantaina saaneet lottovoiton. Tällaisessa maassa me olemme huolissamme siitä, että ihmiset eivät halua tehdä töitä. Pikemminkin minä henkilökohtaisesti olisin sitä mieltä, että vähän vähemmän työteliäisyyttä ja sääntillisyyttä voisi tehdä tosi hyvää meidän elinkeinoelämälle. Ehkä me silloin pääsisimme siitä tuoteparannusmoodista tekemään niitä aidosti uusia innovaatioita, joita Suomessa syntyy huomattavasti vähemmän kuin meidän verrokimaissamme. Ennen kaikkea pieni pinkokulttuurista rentoutuminen auttaisi varmasti meidän työvoimapolitiikkaa sellaiseen suuntaan, että se olisi tehokkaampaa ja järkevämpää sen työttömän näkökulmasta.

Minä henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että kaikki työvoimapolitiittiset toimenpiteet ovat kokeilemisen arvoisia niin kauan kun ne perustuvat vapaaehtoisuuteen. Tästä syystä kannatin esimerkiksi rekrykokeilua. En siihen uskonut, minusta se oli hölmö idea, mutta ajattelin, että jos tämä nyt jonkun kohdalla toimii, niin mikä minä olen estämään sitä kokeilemasta. No, toistaiseksi rekrykokeilu on jäänyt hyvin vähälle suosiolle, mutta eipä siitä kyllä kenellekään mitään haittaakaan ole ollut.

Sen sijaan se, mitä minä en kannata, on se, että ihmisiä määrätään, pakotetaan minimitoimeentuloturvan menettämisen uhalla sellaisiin töihin, joihin heillä ei ole kykyjä, voimia ja mahdollisuuksia. Jos henkilö ei mene kuntouttavaan työtoimintaan, tai tässä tapauksessa jatkossa työelämäkokeiluun, häneltä voidaan ensin viedä se työttömyysturva, mutta sen lisäksi häneltä voidaan viedä siitä hänen 487 euron toimeentulotuestaan ensin 20 prosenttia ja sitten jos hän sanoo "ei" toisen kerran, niin sitten vielä toiset 20 prosenttia. Meillä on ihmisiä, jotka ovat eläneet tässä maassa pitkään 292 eurolla kuussa — 292 eurolla — ja se on kaikkien mielestä ihan fine. Minä olen seurannut yhtä tällaista henkilöä läheltä pitkään. Hän ei edes tiennyt näistä häneen kohdistuneista sanktioista, koska hänellä ei ollut kykyä selvittää, miksi sitä rahaa tuli sossusta niin vähän. Hän on sinnitellyt syömällä sitten niitä halvimpia ruokia ja jättämällä vihannekset pois kuukausikaupalla ja luuli, että näin vain kuuluu olla, että tämä on se osuus, minkä yhteiskunta hänelle antaa. Kysymys on ihmisestä, joka ei ole päässyt kotoansa liikkeelle vuosikausiin — eipä häntä kyllä ole sieltä kukaan käynyt kyselemässäkään. Ja sitten kun hän ei ollut päässyt tapaamiseen, johonka osallistumiseen hänelle oli jätetty määräys, hänen tukiaan oli vain pienennetty mutta kukaan ei ollut vaivautunut selittämään, mistä lopulta oli kysymys. Henkilö on kyllä työhaluinen, mutta hän tarvitsisi vähän enemmän muutakin tukea kuin sen, että hänelle laitetaan lappu kotiin, että nyt sitten saat siitä pienestä toimeentulotuesta vain 60 prosenttia. Ei maailma sillä lailla muutu. Eivät ihmiset toimi sillä lailla. Työttömät ovat ihan samanlaisia ihmisiä kuin kaikki muutkin, heihin auttavat ihan samat kannustimet kuin kaikkiin muihinkin. Se, että ihmisiä kuritetaan nälässä, ei ole koskaan ollut tehokas tapa motivoida yhtään ketään. Eikä se ole tämän yhteiskunnan arvojen ja tavoitteiden mukaista.

Loppuun vielä ihan muutama sana näistä kokeiluista: Minusta on hienoa, että kokeillaan erilaisia asioita, mutta nyt tämä meidän kokeilukulttuuri etenee ihan väärään suuntaan. Meillä käynnistetään hirveästi kokeiluja, joissa virkamiehet, joilla ei ole kompetenssia tut-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kimukselliseen valmisteluun, valmistelevat nämä kokeilut hyvin pitkälle. Tutkijat otetaan mukaan sitten siinä vaiheessa, kun pääarakennustelineet on jo pystytetty, mahdollisesti siinä vaiheessa, kun kokeilu on jo jatkunut aika pitkään. Ja voi olla, että vielä tässäkin vaiheessa näille tutkijoille ei pystytä edes sanomaan, mitä tässä nyt halutaan kokeilla, mikä on se tutkimuskysymys, johon heidän pitäisi saada vastaus. Jos halutaan kokeilla asioita, tutkijaryhmän on oltava mukana jo silloin kun sitä kokeilua suunnitellaan ja on oltava joku käsitys, mitä tällä kokeilulla halutaan saada selville, mitä tässä halutaan kokeilla. Sen jälkeen on oltava riittävä resursointi ja suunnitelma siitä, miten siitä kokeilusta kerätään dataa, ja sitten lopuksi joku suunnitelma, mitä sillä kerätyllä tiedolla aiotaan tehdä. Nyt tässä kyseisessä pykälässä kaikki nämä kolme osa-aluetta puuttuvat. Ongelma tässä on se, että tämä ei ole suinkaan ainoa näin huonosti vedetty kokeilu.

20.40 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! On hyvä, että järjestetään näitä kokeiluja, joiden tavoitteena on saada ihmisille töitä ja ihminen tempaistuksi sieltä työttömyyden ja toimeettomuuden putkesta pois. Sen arvioinnin, onko se pakottamista tai kehoittamista tai peräti houkuttelemista, jätän viisaammille. Mutta kaiken tämän takana kuitenkin on se, että ihminen saadaan aktivoinnin piiriin jollakin keinolla, ja tätä vartenhan meillä on tietysti työvoimaviranomaiset joiltakin osin, sittenhän on monia kansalaisjärjestöjä, monet seurakunnat tätä samaa hommaa tekevät, ja kaikkien näiden vaikuttimena on vain yksi asia: tahto saada se ihminen liikkeelle.

Ajatelkaapa, hyvät edustajakollegat, sitä työtöntä ihmistä, jos hänelle ei tehtäisikään jonkunasteista, sanoisinko, aktiivisempaa kehottamista siihen, että hän lähtisi työelämään mukaan — hänelle voitaisiin jopa räätälöidä työpaikka, tiedän monta tapausta kotiseudultani, että tällä keinoin ihmisiä on saatu liikkeelle, ja moni heistä on jopa työllistynyt. Ajatelkaapa näitä ihmisiä sitten myöhemmällä iällä, kun aikanaan heidän eläkeikänsä koittaa, ellei ole työaikana hankittua eläketurvaa. Se heidän tämänhetkinen heikko taloudellinen asemansa kärjistyy vielä eläkeaikana, kun sitten varsinkaan ei ole niitä tuloja, kun vähistä työtuloista on maksettu aikanaan pieniä eläkevakuutusmaksuja — sen jälkeen se eläke, mikä tulee aikanaan, on todella pieni.

Tämän takia yhteiskunta tekee tätä aktivointitoimenpidettä, ja ainoa tehokas aktivointitoimenpide minun mielestäni on se, että me saamme suomalaisen työelämän pyörimään niin tehokkaasti, että työpaikkoja syntyy, uutta työtä syntyy eri puolille Suomea, ja tarjoontaa työpaikoista on, jopa niin, että työnantajat tarjoavat aktiivisesti, että tulisiko joku johonkin työhön, johon tähän asti ei ole ihmisiä saatu töihin. Elikkä tämä on se oikea tie. Jokainen menestyvä yritys totta kai tavoittelee sitä, että menestyisi jatkossakin, ja niitä erilaisia työtehtäviä sitten pyritään täyttämään sitä mukaa kun saadaan työvoimaa, ja tässä tilanteessa erilaiset kokeilut ovat kultaakin kalliimpia.

20.43 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! On kyllä todella tärkeää, että myös työllisyyden hoidon ja työllistymisen edistämiseksi tehdään näitä kokeiluja, kun ne tulokset tosiaan viime hallituskauden jälkeen olivat, että työttömiä oli noin 100 000 enemmän ja pitkäaikaistyöttömyys vain lisääntyi.

On erittäin tärkeää, että nyt kunnat ovat tässä kokeilun piirissä, tehdään tätä monialaista yhteistyötä. Meillä on pitkäaikainen kokemus Paltamon kunnassa siitä, kun vastaamme tällä hetkellä neljän kunnan työllisyyden hoidosta. Ainoana kuntana ulkoistimme tämän yh-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

distykselle, joka hoiti tätä toimintaa. Tämä kuului Paltamon työllisyyskokeiluun, ja tosiaan nyt vastaamme neljän kunnan työllisyyden hoidosta.

Se oppi, mikä on olennaista, on se, että se on nimenomaan monialaista: siellä otetaan selville ihmisten sairaudet, jos on esimerkiksi diabetesta tai lukihäiriötä ollut ihmisillä. Nämä selvisivät sitten tässä kattavassa, monialaisessa yhteistyössä, että mitkä ovat estäneet näiden ihmisten työllistymistä. Heille tarjottiin esimerkiksi työterveyshuolto, ja silloin aikanaan kokeilussa — joka oli hyvä kokeilu, ikävä kyllä silloinen työministeriö vain teilasi suoraan tämän kokeilun jo ennen sen loppumista, että sitä ei jatketa — oli nimenomaan tarkoituksena se, että kannustetaan ihmisiä ottamaan työtä vastaan, ja koottiin nämä erilaiset sosiaaliturvan muodot yhtenäiseksi palkaksi, jotta ihmisille myös sitä eläkettä kertyisi. Tämä oli hyvä ja aktivoiva malli, ja siinä olisi enemmän ja vahvemmin yrittäjien pitänyt olla mukana.

Mikä olisi erityisen tärkeätä, on se, että nyt työllisyyden hoidossa ja näissä työllistymisen tuissa löydettäisiin niitä malleja nimenomaan työnantajien kanssa löytää niitä hyviä työntekijöitä — kun siinä on ollut vaikeuksia nimenomaan työnantajilla — ja meidän sosiaaliturvajärjestelmä ja työttömyysturvajärjestelmä on ollut sellainen, että se on kyllä passivoinut selkeästi suomalaisia. [Puhemies koputtaa] Meillä on esimerkiksi kolmannen sukupolven työttömiä tällä hetkellä, jotka ovat itse todenneet, että ei kannata lähteä töihin, kun kotiin saa enemmän rahaa.

20.45 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Tässähän on keskusteltu siitä, millä tavalla aktivoidaan — onko siellä näitä pakotteita taustalla vai tehdäänkö se jollakin muulla tavalla.

Me olemme tottuneet Tanskan-mallista puhumaan täällä Suomessa paljon ja pitämään sitä hyvänä, ja itsekin kannatan monia niitä elementtejä, joita Tanskan-mallissa on. Mutta kun Tanskan-mallia tutkii tarkemmin, siellä on tosi tiukka erilaisten toimenpiteiden vastaanottovelvollisuus, mutta siellä käytetään karensseja hyvin vähän. Kun itse olin siellä vierailemassa, kysyin, miten on näiden karenssien kanssa, kuinka usein te niitä käytätätte. Vastaus oli, että ai mitä karensseja, ei me niitä käytetä, ja jos joskus käytetäänkin, käy niin, että jos ihmiselle on tullut karenssi ja hän tulee seuraavana päivänä tuohon toimenpiteeseen, jota hänelle on tarjottu, niin se karenssi loppuu välittömästi. Eli siellä on hyvin joustava järjestelmä tästä näkökulmasta. Mutta sen mallin vahvuus on siinä, että siellä on paljon henkilöitä, jotka auttavat työtöntä, oltiinpa sitten moniammatillisissa palveluissa tai työvoimapolitiikan puolella.

Minusta Suomen ongelma on se, että me aina kuvittelemme, että nämä asiat hoituvat lainsäädännöllä — sillä, että me rukkaamme karenssikäytäntöjä tai rukkaamme joitakin palvelupolkuja tai joitakin pykäläiä, mitä laeissa on — mutta me unohdamme, että sen palvelun tekevät ihmiset. Olipa kyse sitten järjestöistä ja siellä tapahtuvasta tämmöisestä vertaistuesta, olipa kyse sosiaalitoimesta, aikuissosiaalityöstä, terveydenhuollosta tai työvoimapalveluista, niin ilman niitä ihmisiä, jotka tuota palvelua tarjoavat ja sitä työtöntä tässä matkan varrella auttavat, meidän palvelujärjestelmämme eivät tule tehokkaammiksi, vaikka me kuinka täällä pykäläiä yrittäisimme muuttaa.

Eli toivoisin, että jos me Tanskan-mallia kohti haluamme kulkea, niin me näkisimme sen, että sen vahvuus ovat ihmiset, jotka tekevät työtä työttömien rinnalla.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

20.47 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Olen edustaja Hoskosen kanssa aivan samaa mieltä aktivoinnista ja sen tarpeellisuudesta, mutta tämä kokeilu ei kyllä vastaa edustaja Hoskosen toiveeseen näiden kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kohdalla. Muutenhan tässä kokeilussa on ihan paljon positiivisiakin elementtejä. Mutta kun kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat, jos he ovat todella niitä oikeita kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita, eivät ole työkykyisiä. Siksi nämä työnantajatkaan eivät ole innostuneet tästä kokeilusta — kun me valiokunnassa kuuntelimme myöskin työnantajien edustajia — koska ei yrityksillä ole valmiuksia esimerkiksi ohjata elämäntaitojen hallinnassa tai muissa tällöisissä kuntoutukseen liittyvissä toimenpiteissä. Tämä on nyt se ongelma, mikä tämän lakiesityksen ja tämän kokeilun kohdalla tulee meitä vastaan. [Hannu Hoskonen pyytää vastauspuheenvuoroa]

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Tässä vaiheessa voi varata P-painiketta painaen puheenvuoroja.

20.48 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Vähän menevät keskustelut ristiin, mutta eivät pahasti. Minä kyllä haluaisin nähdä sen kolmannen polven työttömän, [Marisanna Jarvan välihuuto] joka ei mene töihin, koska saa kotiin enemmän rahaa. Tällä hetkellähän meidän oikeasti euromääräiset kannustinloukut liittyvät joko ansiosidonnaisiin etuuksiin, joita kolmannen polven työtön ei saa, taikka sitten liittyvät sellaisiin poikkeustilanteisiin kuin esimerkiksi yksinhuoltajuuteen, joka ei voi todennäköisesti jatkaa polvesta toiseen — kai ne lapset välillä kasvavat aikuiseksikin. Tällaisten myyttien ylläpito, viljely ja varjelu johtaa siihen, että me teemme marginaalisten ilmiöiden näkökulmasta valtavirtapolitiikkaa. Näitä hellivät nimenomaan sellaiset ihmiset ja tahot, jotka samanaikaisesti tuottavat politiikkaa, joka tuottaa ne todelliset kannustinloukut eli ne byrokratialoukut, joita syntyy meidän mutkikkaasta sosiaaliturvajärjestelmästä, joka on niin hankala, vaikeasti hallittava ja riskaabeli nimenomaan sen takia, että sinne on sinne, tänne ja tuonne haluttu liittää erilaisia kontrollielementtejä.

Jos me oikeasti lähtisimme sosiaaliturvajärjestelmän käyttäjän näkökulmasta muokkaamaan yksinkertaista, järkevää sosiaaliturvajärjestelmää, niin minä olen aivan varma, että sillä olisi huomattavasti isompi vaikutus kannustinloukkuihin ja niiden purkautumiseen kuin sillä, että me koetamme entistä enemmän puristaa jo muuten hankalassa asemassa olevia ihmisiä, jotka ovat niitä kaikkein köyhimpiä ja usein myös puolustuskyvyttömiä ihmisiä.

20.50 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Työ on varmaan lopulta kaikissa tilanteissa sitä parasta sosiaaliturvaa. Täytyy olla myönteinen siitä, että taloudessa on nyt saatu aikaan se käänne. Täällä on viitattu aiempiin vuosiin ja siihen, miten työttömyys paheni. Nyt onneksi meillä talous on saatu takaisin kasvu-uralle ja myös työllisyys paranee. Samaan aikaan työttömyys on vähentynyt. Myös pitkäaikaistyöttömyydessä ja nuorisotyöttömyydessä on nyt myönteisimpiä merkkejä. Tänänhän valtiovarainministeriö korjasi myös merkittävästi omaa kasvuennustettaan taloudesta, aiemmasta jopa tuplata suuremmaksi. Se on tietysti hyvä merkki, ja täytyy toivoa, että tämä talouskasvu säilyy. Meidän pitää löytää lisää toimia sen eteen ja nimenomaan sen eteen, että tähän maahan saadaan aitoja työpaikkoja lisää ja niin, että myös työ ja työntekijät kohtaavat. Meillä on tällä hetkellä jo tilanteita, että kaikkiin työtehtäviin ja kaikkialla ei löydy työntekijöitä ja toisaalla sitten työttö-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

myösluvut ovat edelleen korkeita. Tietysti tämän eteen pitää tehdä töitä. Mutta lopulta paras tilanne on se, että me saamme tähän maahan kasvua, talouskasvua, ja sen kautta lisää työpaikkoja. Olen varma, että se on jokaisen henkilön kohdalla se paras ratkaisu.

Mutta on myös totta, että me tarvitsemme niitä toimenpiteitä esimerkiksi nuorille, että he pysyvät kiinni arjen syrjässä ja siinä normaalissa rytmissä, että aamulla herätään ja aamulla lähdetään johonkin. Itse entisenä opettajana — tai opettajana nykyäänkin — tiedän tilanteita, ammatillisesta koulutuksesta esimerkiksi, että nuoria on täytynyt hakea kotoota opinahjoon. Tietysti silloin ollaan jo sellaisella tiellä, että siinä [Puhemies koputtaa] tällainen normaali elämänhallinta on jo hivenen hukassa.

20.52 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Aivan oikein, kuten edustaja Heinonen äsken puheenvuorossaan mainitsi, haetaan nuoria vaikka sieltä kotoa sitten jonnekin opinahjoon opiskelemaan jotakin ammattia, taikka sitten johonkin työtoimintaan, mikä hänelle on parasta sillä hetkellä. Näitä järjestelmiä on monia. En niitä edes kaikkia tunne. Edellisessä puheenvuorossani en missään nimessä tarkoittanut mitään pakottamista pakottamisen varsinaisessa mielessä vaan sitä, että ihmiselle tarjotaan vaihtoehtoja, kannustetaan lähtemään työelämään tai kurssille tai minne tahansa, koska jos se ihminen sinne kotiin jää, se on ihan satavarmasti seuraavina vuosina syrjäytynyt ihminen, jonka saaminen takaisin raiteille, saaminen mukaan normaaliin elämään on yhä vaikeampaa. Tämä on meidän inhimillinen velvollisuutemme myös. Ei tämä ole mikään työvoimapolitiittinen taikka teollisuuspolitiittinen tai yrityspoliittinen näkökulma. Tämä on puhtaasti inhimillinen näkökulma, että se ihminen saadaan yhteiskuntaan mukaan aktiiviseksi toimijaksi. Sehän se idea on.

Kuten edustaja Heinonen puheessaan mainitsi, se tuo työpaikkoja, kun yritykset toimivat ja tuottavat voittoa — jokaisen yrityksen, joka toimii, on tuotettava voittoa, että se pystyy maksamaan palkat ja yhteiskunnan velvoitteet suorittamaan ja kehittämään yritystä eteenpäin — ja tällaiset yritykset tarjoavat sitten sellaisia töitä, joihin pystyy vähemmälläkin ammattitaidolla, ihan varmasti pystyvät tarjoamaan semmoista työtä, jossa ei välttämättä huippuammattitaitoa tarvitse olla heti. Mutta kun ihminen saadaan sinne työn piiriin jollakin keinoin ohjattua vähitellen, se on aina voitto. Se on hänelle voitto henkilökohtaisesti, mikä on kaikkein tärkeintä. Se ihminen, joka on syrjäytymässä, se on meidän kaikkien kannalta kaikkein huonoin vaihtoehto, ja inhimillisesti ottaen se on myös eräänlainen murhenäytelmä.

20.54 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Tosiaan kuntapäättäjänä, nyt toista kautta valtuuston puheenjohtajana jatkavana, meillä on ollut työllisyyden hoito hyvin tiiviisti käsittelyssä. Erityisesti pitkäaikaistyöttömien osalta on vahva kokemus siitä, mitkä keinot heitä auttavat. Tosiaan se ei ainakaan auta, että kotiin maksetaan eikä kannusteta työn vastaanottamiseen eikä haeta kotoa tai ei tarjota niitä vaihtoehtoja. Sen pitää olla sitä yhteisöllistä tukea, pitää olla tarjottuna se päivärytmi. Nämä olivat kaikista tärkeimmät opit tästä työllisyyskokeilusta pitkäaikaistyöttömien osalta: että heille tarjotaan nimenomaan se päivärytmi, tarjotaan niitä työllistymispaikkoja, vaikka tuettunakin, ja nimenomaan haetaan ne ratkaisut siitä, mitkä ovat olleet niitä työllistymisen esteitä. Tämä kommentti on kolmannen polven työttömältä: ei hänen kannata lähteä töihin, kun se tulee edullisemmaksi hänelle ja kaikilla tavoin helpommaksi jäädä kotiin. Tämä on aidosti tällaisen

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

nuoren suusta. Ja minä uskon työttömiä tässä paremmin kuin meitä, jotka täällä hyvissä hommissa töitä teemme.

20.55 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Jos työstä olisi tarjottu TESin mukaista palkkaa, niin en usko, että Paltamossa voi saada nuori henkilö niin hyvää sosiaaliturvaa, että hänen ei taloudellisesti kannattaisi töihin mennä. Eri asia on sitten se, että työn vastaanottaminen sotkee hänen taloutensa niin pahasti, koska meidän sosiaaliturvajärjestelmämme on niin hankala, se asettaa hänet niin riskaabeliin tilanteeseen, että hänen ei sen takia kannata sitä työtä ottaa vastaan.

Minä jonkin aikaa sitten kuuntelin erästä sosiaalityöntekijää, joka työskentelee juurikin niiden hyvin hankalassa asemassa olevien ihmisten kanssa, juurikin hakee ihmisiä heidän kotoaan, juurikin ohjaa heitä erilaisiin tukiin, palveluihin ja apuihin. Hän sanoi, että hän ei ehdi juurikaan työtään tehdä sen takia, että mitään ei ihmisten kanssa kannata alkaa tekemään ennen kuin heidän toimeentulonsa on turvattu, ja siinä, kun he kiertävät asiakkaan kanssa viemässä lippua ja lappua Kelaan ja sossuun ja minne milloinkin, menee kaikki se työaika, mitä hänellä on varattuna sille asiakkaalle. Että jos saisi sen sosiaaliturvan, jonka kanssa ei tarvitse äheltää tuntitolkulla päivästä toiseen, niin hän ehtisi ehkä sitten hakemaan niitä ihmisiä sieltä kotoa, tekemään sitä, mihinkä hänet on koulutettu, eli sitä sosiaalityötä.

Edustaja Heinonen, kerrotteko vielä, kun tässä puhutaan nyt palkattomasta työkokeilusta, millä tavalla tämä työ on nyt sitten parasta sosiaaliturvaa näille ihmisille.

20.57 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa herra puhemies! Olen kuunnellut tätä keskustelua jonkun aikaa, ja minun täytyy ensinnäkin todeta se, että olen itse ollut mukana toteuttamassa kuntouttavaa työtoimintaa ja myös järjestänyt projektia, jossa tällaista kuntouttavaa työtoimintaa on toteutettu. Minun on erittäin vaikea ymmärtää ja hahmottaa sitä, kuinka tämä palkaton työelämäkokeilu jollakin tavalla kohdentuisi niille ihmisille, jotka ovat saattaneet olla työelämästä pois useita vuosia, heidän elämänhallintansa on saattanut monella tapaa olla hyvin vaikeaa, heillä saattaa olla useita eri sairauksia, mielenterveys-, päihdeongelmia, ja siinä vaiheessa, kun he haluavat kuntouttavan työtoiminnan kautta lähteä ottamaan haltuun elämänhallintaa, niin se viedään eteenpäin räätälöidysti, ehkä muutama tunti päivässä, muutamia tunteja viikossa ja sitä kautta ohjelmoidaan sitä elämänrytmiä. Olen vakuuttunut siitä, että yritykset eivät heidän kaltaisiaan ihmisiä pysty ottamaan sinne kuntouttavaan, eikä se yritys ole myöskään oikea paikka, jossa näitä ihmisiä kuntoutettaisiin työkokeilumuodossa. Siinä mielessä näen tämän aivan erityyppisenä toimintamallina, enkä voi hyväksyä tällaista palkatonta työelämäkokeilua.

Allekirjoitan ja olen tasan tarkkaan myös samaa mieltä siitä, että tällaista kokeilumuotoa ei tulisi toteuttaa, vaan meidän pitäisi pikemminkin kehittää ja pistää panokset todellisen kuntouttavan työtoiminnan kehittämiseen sillä tavalla, että siellä ovat ne ihmiset, jotka sinne kuuluvat, ja sitten niiden ihmisten, jotka ovat esimerkiksi palkkatuessa [Puhemies koputtaa] tai muussa vastaavassa työssä, tukimuotoja vahvistetaan siellä. Tai jos on sitten esimerkiksi valmennettavaa toimintaa, nuorille kohdennettua toimintaa, niin kuin työpajoissa on, niin he olisivat siellä. Sitä kautta en ymmärrä tällaista kokeilumuotoa, [Puhemies koputtaa] joka tässä on nyt kehitteillä.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

20.59 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Ilmeisesti tässäkin perheessä, josta tänään puhuinkin, on varmaan laskettu kaikki ne tuet, mitä se perhe saa, kun he ovat kaikki kolme sukupolvea siellä olleet työttöminä. He ovat laskeneet, että heidän ei kannata työhön lähteä. Tosiaan tämmöisen järjestelmän me olemme saaneet aikaiseksi. Kaikki kokeilut, varsinkin kun ei olla edes siirtymässä — kokonaista mallia ei olla vielä muuttamassa, vaan nimenomaan kokeilun kautta edetään siinä, kuinka me voimme nimenomaan tarjota ihmiselle apua siihen työllistymisen tueksi — ovat erittäin tärkeitä.

Sitten tämän sosiaaliturvan osalta vihdoinkin keskustajohtoisen hallituksen aikana päästään myös kokeilemaan perustuloa, mikä on pitkäaikainen tavoite, ja nimenomaan halutaan siihen, että kannustetaan ihmisiä ottamaan työtä vastaan ja se perussosiaaliturva ihmisille turvataan. Nykyinen järjestelmähän meillä on ollut sellainen, että voit jopa karenssin saada siitä, jos otat lyhyenkin työpätkän vastaan. Tämä on ollut järkyttävää, minkälaiseen työn tekemisen kulttuuriin meillä kannustetaan, ja passivoitetaan nuoret jo nuoresta lähtien. Toivottavasti tähän tulee muutos.

21.00 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Olen itse sitä mieltä, että työ on parasta sosiaaliturvaa, ja en ole ymmärtänyt eikä tässä sellaista esitetä, että tämä olisi joku pysyvä tilanne, että joku pakotettaisiin tämäntyyppiseen toimintaan loppuelämäkseen. Ei tietenkään, vaan tämän tarkoitus on nimenomaan toimia tietynlaisena siltana, niin että sieltä päästäisiin kiinni sitten oikean työn syrjään. Sen takia kerroin tuossa, että tämän nykyisen hallituksen aikana talouden suunta on saatu kääntymään, maahan syntyy uusia työpaikkoja, työttömyys vähenee. Näistäkin henkilöistä toivottavasti mahdollisimman moni, kun he saavat siitä työn syrjästä kiinni, löytää työpaikan. Itse kävin esimerkiksi pari viikkoa sitten Riihimäellä tutustumassa yhteen yritykseen, jossa oli useampi henkilö ollut, ja heistä yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat löytäneet työpaikan näiden kautta ja päässeet aivan oikeaan työhön kiinni, ja silloin työ on parasta sosiaaliturvaa.

21.01 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Edustaja Heinonen tuli keskusteluun vähän myöhemmin, [Timo Heinosen välihuuto] joten kerrataan sen verran, että kuntouttavassa työtoiminnassa siis lain mukaan saa olla ainoastaan sellaisia ihmisiä, jotka eivät ole työkykyisiä, edes osatyökykyisiä, mutta jotka myöskään eivät ole kykeneviä osallistumaan työvoimapolitiittisiin palveluihin. Kysymys on ihmisryhmästä, jolla on varsin pitkä matka avoimille työmarkkinoille. Nyt tässä työelämäkokeilussa ajatuksena on, että nämä ihmiset heitetään sinne aitoihin työympäristöihin, jonne heitä ei haluta. Suomen Yrittäjät, jota me kuulumme valiokunnassa, sanoi, että ei tule paikkoja löytymään, koska he eivät ole sosiaalityöntekijöitä. Oletetaan, että yhtäkkiä nämä ihmiset ovatkin työkykyisiä. Jos nämä ihmiset oikeasti yhtäkkiä kuin taikaiskusta sen työkykynsä saavat, niin todennäköisesti he ovat alun perinkin olleet väärää ryhmää, ei sitä ryhmää, jota tämä laki koskee, vaan sitä ryhmää, jota jostakin muusta syystä, vääränlaisten kannustimien takia, kuntouttavan työtoiminnan piiriin pistetään. Silloin ei ole noudatettu lakia, silloin on toimittu lainvastaisesti. Jos me oletamme, että lakia noudatetaan, niin tämän systeemin onnistumismahdollisuudet ovat erittäin heikot asiantuntijoiden mielestä.

Toteaisin, että perustulokokeilu on hyvä mutta vielä parempi olisi, jos joku perustuloasiantuntija olisi otettu mukaan. Keskustassa perustulo on niin uusi asia, että toteutitte kokeilun, jossa perustuloa on vain nimi. Kokeilu sinällään on hyvä, siinä vain ei kokeilla perustuloa.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

21.03 Hanna Kosonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Täytyy edustaja Kontulalle sanoa, että keskusta on perustulokokeilua miettinyt ja suunnitellut aina tuolta 80-luvun lopulta asti — ei se nyt ihan niin uusi ole.

Mutta tästä kokeiluesityksestä: Tässähän viedään uuteen kulttuuriin edelleen suomalais-ta yhteiskuntaa. Siitä suunnittelusta, paperivaiheesta käytännön kokeilun kautta opitaan virheistä ja kehitetään asioita arjessa, ja näin myös nyt tässä työllisyyspalveluiden kohdal-la. On todella totta, että meillä työllisyyspalvelut ovat kokonaisuutena tällä hetkellä todella hajanaisia ja vaikeasti saavutettavia, ja tässä ehdotetussa kokeilussa tavoitteena on kehittä-ä kokonaisvaltaisia, asiakaslähtöisiä, työllisyyttä edistäviä palveluja ja vielä ottaa siihen sosiaali- ja terveystyöpalveluja myös mukaan, jotta sitten se kokonaisuus on hallinnassa. Täs-sä kehitetään hallinnonrajat ylittäviä palvelupolkuja ja sitten pyritään edistämään erityises-ti vaikeassa työllisyysasemassa olevien työnhakijoiden työllistymistä.

Minusta tällaiset uudet, rajoja rikkovat kokeilut ovat todella tervetulleita. Tämä tapah-tuu siis alueellisesti rajattuna ja ajallisesti rajattuna. Me voimme tästä katsoa, toimiiko tä-mä. Jos ei toimi, niin sitten ei tehdä isoa uudistusta tämän myötä. Kannatan kyllä tällaista kokeilevaa ja arjessa käytännön kautta etenevää toimintaa.

21.05 Petri Honkonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tulin tähän keskusteluun vähän myöhässä enkä ollut alkua kuulemassa, mutta selvästi täällä on tunnelma ihan käytännös-säkin kuummentunut. [Tarja Filatov: Se johtuu ilmastoinnista!]

Sen haluaisin todeta tähän keskusteluun, nyt kun tässä muun muassa edustaja Jarva viit-tasi tähän Paltamoon esimerkkinä, että kyllä se on aivan selvää, että suomalaisella maaseu-dulla tänä päivänä asuminen on varsin halpaa — varsinkin tällaisissa kuntaliitoskunnissa, esimerkiksi omassa maakunnassani, asumisen, muun muassa vuokra-asumisen, hinnat ovat pudonneet kyllä merkittävästi ja vaihtelut ovat suuria muutaman kymmenen kilomet-rin säteellä, esimerkiksi Jyväskylän seudulla. Tämä on nähtävissä mikrotasolla siten, että eri syistä työttömänä olevat ihmiset muuttavat näihin entisiin kuntakeskuksiin jossakin määrin. En ole siitä kyennyt löytämään tutkimusdataa, kuinka paljon tätä tapahtuu, enkä tiedä, onko sitä olemassakaan, mutta joka tapauksessa mikrotasolla useat työllisyyshenki-löt ja sosiaalialalla työskentelevät henkilöt ovat tämän minulle todenneet. En missään ta-pauksessa väitä, että sosiaaliturvalla, asumistuella ynnä muilla eletään leveästi, mutta kyl-lä suomalaisella maaseudulla tuo vuokra-asuminen on nykyään niin edullista, että se jos-sakin määrin voi näkyä jonkinlaisena kannustinloukkuna myös siellä.

Tietysti tähän loppuun haluan senkin todeta, että kun keskustellaan tästä kokeilusta, niin en missään tapauksessa sitä vastusta, ja on hyvä, että tuodaan ikään kuin tällainen yksi ko-keilupalikka, mutta kyllä me ennen kaikkea tarvitsemme sitä talouskasvua ja imua sinne työmarkkinoille, jotta sitten heikommin työllistyvät ihmisetkin voisivat päästä vähin erin oman kuntonsa mukaan sitten sinne oikeille työmarkkinoille ajan kanssa.

21.07 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Edustaja Kosonen, perustulo on ehdotto-masti asia, jota pitäisi kokeilla, mutta jos teillä kerran keskustassa oli tietämystä perustu-losta jo 80-luvulla, niin minkä takia te toteutitte työttömyysturvan kannustinkokeilun ette-kä perustulokokeilua, jos kerran perustuloa halusitte kokeilla? Tämähän, mitä nyt kokeil-laan, ei ole minkään kansainvälisen tai suomalaisen perustulokeskustelun määritelmän mukaan perustulokokeilemistä. [Hanna Kososen välihuuto]

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Kyllä minäkin kannatan uusia, rajoja rikkovia kokeiluja, mutta työelämäkokeilussa, josta me tässä salissa tänään tässä asiakohdassa puhumme, ei ole kysymys uudesta eikä erityisesti rajoja rikkovasta eikä kauheasti edes kokeilustakaan. Tällaisia systeemejä on ollut käytössä. Itse asiassa me olemme johdonmukaisesti pyrkineet niistä pois, koska niitä käytettiin väärin eivätkä ne toimineet, ihan meidän lähimenneisyydessämme. Ja koska tätä kokeiluasetelmaa ei ole laadittu asianmukaisesti, tästä ei myöskään ole saatavissa sellaisia tuloksia, joita voitaisiin hyödyntää tulevaisuudessa sillä tavalla kun optimistisesti esititte. Tästä kävi useampikin tutkija-asiantuntija meille valiokunnassa kertomassa.

21.09 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Työ on enemmän kuin vain toimeentuloa. Työ kohottaa yksilön omanarvontuntoa ja liittää työtovereiden muodostamaan yhteisöön ja osaksi yhteiskuntaa. Parhaimmillaan työ tuo keskeistä sisältöä elämään. Työ todella on parasta sosiaaliturvaa, kuten täällä salissa on jo aiemmin todettu.

Työn pitää aina kannattaa myös taloudellisesti. Yhteiskunta, jossa toimeentulosta maksetaan paremmin kuin työstä, ei milloinkaan ole kestävällä pohjalla. Meillä on vielä paljon tehtävää siinä, että uudistamme sosiaaliturvaa kannustavampaan ja osallistavampaan suuntaan, ja sitä työtä on jatkettava. Palvelujärjestelmän yksinkertaistaminen on myös tärkeä tavoite.

Hallitus on päättänyt lähteä valmistelemaan isoa sosiaaliturvan kokonaisuudistusta, ja sitäkin ajatellen kokeilut ovat hyviä ja auttavat tässä ison uudistuksen onnistuneessa läpiviennissä.

21.10 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Tuntuu, että me puhumme vähän ristiin eri asioista. Olen itsekkin sitä mieltä, että työllä on paljon muutakin merkitystä kuin pelkkä toimeentulo, mutta tässä lakiesityksessä ei esitetä sitä, että ihminen pistetään töihin, vaan tässä lakiesityksessä esitetään sitä, että työkyvytön ihminen laitetaan yrityksiin työelämäkokeiluun, ja tätä täällä on kritisoitu.

Mitä tulee tähän kokeiluasetelmaan, niin valiokunta oli yksimielinen sen suhteen, että ehdotettu kokeilu-aika on liian lyhyt, jotta siitä voisi saada kunnon tuloksia, ja valiokunta pitää sekä kokeilulle asetettujen tavoitteiden saavuttamiselle että kokeilun vaikuttavuuden arvioinnille ongelmallisena tätä lyhyttä ja toteaa myös, että "saadun selvityksen mukaan ehdotettavassa kokeilussa kohderyhmiä tai kokeilun toteutustapaa ei hakeutumisvaiheessa määritetty yksityiskohtaisesti", koska haluttiin tarjota monenlaisia mahdollisuuksia, ja "valiokunta katsoo, että esityksessä kuvattu koeasetelma ei ehdotetussa muodossa ole kovinkaan hyödyllinen työllisyysvaikutusten tai palveluiden tehostumisen arvioimiseksi. Se ei tarjoa luotettavaa arviota esimerkiksi siitä, kuinka monta henkilöä kokeilu auttoi työllistymään ja paljonko erilaiset palvelut tehostuivat kokeilun ansiosta." Eli kyse ei ole siitä, että kritisoitaisiin sitä, että edes näitä asioita kokeillaan, vaan kyse on siitä, että tästä kokeiluasetelmasta ei saada sitä hyötyä, mitä kokeilusta pitäisi saada.

Mitä tulee perustulokokeiluun, niin siinähan oikeastaan kokeillaan täysin päinvastaista asiaa eli sitä, että jos ihminen on työkykyinen ja työmarkkinatuella pitkään ollut, niin onko hän sitten aktiivisemmin työmarkkinoilla niitä pätkätoita hakemassa, kun hänellä ei ole perässänsä sanktiota, vai onko hän silloin passiivisempi. Tämän tuloksen me saamme tuosta perustulokokeilusta mutta emme kyllä niitä tuloksia, mitä yleensä perustulokokeilusta odotetaan.

21.12 **Hanna Kosonen kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tästä perustulokokeilustahan monet ovat ilmaisseet pettymyksensä, niin kuin tässäkin salissa tänä iltana, mutta esimerkiksi Heikki Hiilamo on todella todennut, että tämä perustulokokeilu ja sen valmistelu on ollut todella kunnianhimoista ja tässä todella pyritään työssäkäynnin lisäämiseen. Joka on tähän hallituksen esitykseen perustulokokeilusta tutustunut, huomaa sen, mitä Hiilamokin täällä kirjoittaa, että "kokeilun neulominen sosiaaliturvajärjestelmän tilkkutäkin sisään on vaatinut valtavasti työtä. Jo pelkästään perustulon saajien kohderyhmän rajauksessa mainitaan yhteensä 27 eri lakia". Tämä kertoo siitä, minkälainen meidän sosiaaliturvajärjestelmäme on. Sitä on tehty monien vuosien aikana, tilkitty ja tulkittu, ja tämä on nyt sitten meillä tuloksena. Tämä perustulokokeilu on todella kansainvälisesti huomioitu useissa merkittävässä julkaisuissa ja lehdissä. Meillä on erittäin hieno asema Suomessa nyt kokeilla, kuinka tämä toimii — tosin rajatulla osalla väestöä, mutta kuitenkin — ja sitten miettiä myös uudelleen, voimmeko laajentaa sitä ja minkälainen malli Suomessa toimisi: selkeä, yksinkertaisempi malli kuin mikä meillä tällä hetkellä sosiaaliturvassa on.

21.14 **Anna Kontula vas:** Arvoisa puhemies! Edustaja Kosonen, ainakaan minä en ole pettynyt perustulokokeiluun, minusta se on erinomainen kokeilu, se on metodisesti erittäin hyvin tehty. Se vain ei ole perustulokokeilu — mitään muuta vikaa siinä ei ole. Siinä kokeillaan ihan kiinnostavia asioita, mutta siinä ei kokeilla perustuloa. Odotan kiinnostuksella ja innostuksella niitä tuloksia, mitä siitä saadaan, ja aion niitä hyödyntää, mutta perustulon suhteen se ei anna meille lisäinformaatiota. Tämä on se keskeinen ongelma, se on nimetty väärin, ja tässä suhteessa minä olisin toivonut, että kokeen käynnistäjät olisivat joko antaneet sen laatineille tutkijoille enemmän vapaita käsiä tai sitten vaihtoehtoisesti pyytäneet jo siihen alkumetreille mukaan jonkun, joka tietää, mikä perustulo on.

Edustaja Vikman, me puhumme täällä työelämäkokeilusta, ja te käytätte puheenvuoron siitä, kuinka se nostaa omanarvontuntoa, liittyy työyhteisöön [Timo Heinonen: Hän puhui työstä yleisesti!] ja kannattaa taloudellisesti. Nyt puhumme siis työelämäkokeilusta, nimenomaan se on se asiakohda, jota tässä nyt käsitellään. Millä lailla nämä asiat mielestänne toteutuvat työelämäkokeilussa, josta tänään täällä puhumme, jossa kysymys on siis työkyvyttömistä ihmisistä, jotka laitetaan hengaamaan aitoihin työympäristöihin kuntoutusmielessä. [Timo Heinonen: Tahallista väärinymmärrystä!]

21.15 **Tarja Filatov sd:** Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu laajeni nyt perustulokokeiluun, mutta se on siinä mielessä oleellinen kysymys, että se on täysin päinvastainen tämän esityksen kanssa, mitä tässä kokeillaan, ja siinä mielessä on hyvä keskustella näistä eri suunnista.

Tuohon niin sanottuun perustulokokeiluun pääsee mukaan vain, jos on työmarkkinatuella eli ei ole päässyt ansiosidonnaisten etuuksien piiriin. Mielestäni siinä on erittäin ansioikas tausta-aineisto ja selvitys, joka on tehty, joka todellakin kertoo sen, miten paljon meillä sosiaaliturvan muodot liittyvät toisiinsa. Mutta siinä ei muuteta kuin meidän sosiaaliturvajärjestelmämme yhtä elementtiä eli sitä, että jos työtön on työmarkkinatuella oleva työnhakija, niin hänen ei jatkossa tarvitse noudattaa työvoimapoliittisen lainsäädännön velvoitteita, mikäli hänellä ei ole lapsia, ja jos hänellä taas on lapsia, niin hän menettää lapsikorotuksensa, jos hän ei hyppää jokaista hyppyä, mitä TE-toimistosta hänelle esitetään. Me näemme jatkossa, ovatko tällaiset ihmiset aktiivisempia työmarkkinoilla, hakevatko he aktiivisemmin työtä, jos he saavat tuosta työstä paremman taloudellisen palkkion itsellen-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

sä, kuin sellaiset vastaavassa tilanteessa olevat työttömät, joiden työttömyysturvaa leikataan pienistä palkkatuloista. Tämä on se lopputulos, ja luulen, että siitä saadaan paljonkin emmeitä tähän keskusteluun, kannustaako karenssi vai kannustaako raha myös työttömiä ihmisiä, niin kuin sen sanotaan kannustavan yleensä meitä työssä käyviä ihmisiä, varsinkin parempituloisia ihmisiä.

21.17 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Te, edustaja Kontula, kritisoitte juuri sitä, että minä puhuin tässä keskustelussa työn merkityksestä. Sillähän minä juuri vastasin teidän aiemmin esittämäänne kysymykseen edustaja Heinospel, kun vaaditte vastausta siihen, että mitä muuta arvoa työllä on kuin palkka. Palkka on tärkeä, mutta työ on paljon enemmän kuin toimeentuloa. Vastasin tällä teidän esittämäänne kysymykseen ja puhuin sen lisäksi myös näistä kokeiluista.

21.18 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Kyllä edustaja Kontula nyt hämmäntävästi tässä sekoittaa asioita, toivottavasti tahallaan eikä vahingossa. Niin kuin edustaja Vikman tuossa kertoi, hänhän puhui yleisesti työstä, niin ainakin ymmärsin täällä salin oikealla laidalla ja uskon, että salin vasemmallaakin laidalla ymmärrettiin. Totta kai työllä, niin kuin edustaja Filatovkin toi esille, on paljon muitakin merkityksiä kuin pelkkä toimeentulon saaminen. [Jukka Gustafssonin välihuuto] Ainakin tuntui, että edustaja Kontula ei sitä ymmärtänyt vaan hämmänsi tätä keskustelua entisestään.

Itse nyt toivoisin, että tämä kokeilu saataisiin ja nähtäisiin, mitä se tuo. Mutta kaikkein tärkeintä on se, että meillä talouskasvu saadaan pidettyä nyt vakaana ja syntymään tähän maahan uusia työpaikkoja. En niitä työpaikkoja nyt sotke tähän, vaan tiedän, että ne ovat niitä työpaikkoja, joihin tälläkin tähdätään ihmisten lopulta kuntoutuvan ja pääsevän kiinni työn syrjään.

21.19 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Tässä puhutaan tosiaan tästä kokeilusta, ja tarkoituksena on tosiaan auttaa työttömiä ihmisiä jälleen työelämän piiriin, ja ihmettelen kyllä, että tässä keskustelussa puhutaan täysin työkyvyttömistä ihmisistä. Olen kyllä ymmärtänyt, että jos on työkyvytön ihminen, niin silloin tällainen henkilö kuuluu työkyvyttömyyseläkkeelle, [Jari Myllykosken välihuuto] ja onneksi tämä hallitus edistää nimenomaan tätä mallia. Mehän olemme tätäkin mallia juuri selvittäneet kokeilupaikkakunnilla jo aiemmin, että jos ihmisellä ei aidosti ole mahdollisuuksia toimia enää työelämässä, niin hänet päästetään työkyvyttömyyseläkkeelle — helpotetaan siirtymistä ja tätä byrokratiaa, ja lääkäreitä halutaan ottaa palveluitten piiriin, että he pystyvät tätä työkykyä arvioimaan. Tämän alan osaajistahan on ollut merkittävää pulaa lääkäreissä. Tosiaan tätä asiaa on nyt viety eteenpäin, että ihmisiä ei enää pompoteltaisi näitten eri työllisyshoito palveluitten piirissä, ja on hyvä asia, että tätä viedään eteenpäin ja niitä ihmisiä autetaan, joilla on se mahdollisuus vielä työskennellä työmarkkinoilla ja sitä halua on siihen.

Sitä en todellakaan kiistä, etteikö ihmisillä halua olisi työllistyä, mutta siitä ei voi ihmisiä syyttää, että meidän oma järjestelmä todellakin on aiheuttanut tätä passivoimista, vaan se on ollut ihan meidän päättäjien oma vika. Meidän vastuulla on myös kehittää tätä järjestelmää niin, että ihmisten kannattaa aina ottaa töitä vastaan. Siinä mielessä tässä on oltava kannustava malli, että me emme passivoi ihmisiä, vaan tämän perustulonkin, nimenomaan tämän perussosiaaliturvan, jatkossa ihmisillä on oltava sentyyppinen, että et menetä tukia-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

si, jos otat tosiaan työtä vastaan. Sen pitää olla mahdollista myös lyhtyaikaisen työn osalta jatkossakin.

On erittäin hyvä, että tässä asiassa edetään. Toivoisin, että vaihtoehtoisia malleja myös esitettäisiin, kun kritisoidaan sitä, [Puhemies koputtaa] mitä tässä yritetään tehdä.

21.21 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Edustaja Heinonen, omien sanojensa mukaan Vikman vastasi kysymykseeni, jonka esitin aiemmin ja joka koski työelämäkokeilua ja joka muuten on tänään meillä tässä asiakohdassa aiheenakin, [Timo Heinosen välihuuto] joten totta kai oletin, että kysymys on työelämäkokeilusta. Noin yleisesti, mikäli kysymys ei ole työelämäkokeilusta vaan työn arvosta yleisemmällä tasolla, minä suhtaudun [Sofia Vikmanin välihuuto — Timo Heinosen välihuuto] hyvin ennakkoluuloisesti sellaiseen yleiseen työn glorifiointiin, jossa työlle annetaan sellainen moraalinen arvo, jolla vai-vihkaa oikeutetaan sitä, että työstä ei tarvitsisi maksaa palkkaa. Meidän työelämämme perussääntöjä kuitenkin on, että kun sinä teet toiselle työtä, niin sinä saat siitä rahallisen korvauksen. Näin meillä työmarkkinat toimivat. Ne ihmiset, jotka ovat kaikkein innokkaimpia luomaan tänne elementtejä, joissa ei työstä tarvitsisikaan maksaa palkkaa vaan työhön motivoidaan jollakin muulla lailla, esimerkiksi pakolla, yleensä ovat myös kaikkein innokkaimpia puhumaan siitä, kuinka työllä on paljon muitakin merkityksiä kuin vain se palkan saaminen. Mutta tästähän meidän talousjärjestelmässämme ei ole kysymys. Jos työstä ei makseta palkkaa, niin se on sitten joku muu talousjärjestelmä kuin se, missä me nyt elämme. Jos ollaan siirrytty siihen, niin joku saisi kertoa minullekin.

Edustaja Jarva, kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmänä ovat ihmiset, joiden työkyky ei riitä työmarkkinoille edes tuettuna ja jotka eivät ole riittävän hyväkuntoisia työvoimapolitiittisiin palveluihin. Tämä on eksplisiittisesti ynnätty muun muassa hallituksen esityksessä 328/2014 sivujen 2—3 taitteessa. Se tarkoittaa, että nämä ihmiset nimenomaan ovat työkyvyttömiä. He eivät sitä ehkä ole lopun ikäänsä, ja sen takia he eivät ole potentiaalisia työkyvyttömyyseläkeläisiä, [Puhemies koputtaa] mutta työkyvyttömiä he ovat.

21.23 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Edustaja Kontula viittasi perussääntöihin, yhteiskunnan perussääntöihin. Yhteiskunnan peruslähtökohta ainakin kokoomukselle on se, että työkykyisen ihmisen toimeentulo tulee työstä. Jos työtä ei ole tai ihminen on työkyvytön, niin silloin yhteiskunnan turvaverkkojen on toimittava ja sellaisia tilanteita varten on sosiaaliturva.

21.24 Anna Kontula vas: Niin, edustaja Vikman, me käsittelemme tässä nyt työelämäkokeilua, jossa ei ole kysymys työkykyisistä vaan työkyvyttömistä ihmisistä, [Timo Heinosen välihuuto — Sofia Vikmanin välihuuto — Puhemies koputtaa] joita ei olla laittamassa töihin vaan hengaamaan työpaikoille.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi aluevalvontalain ja rikoslain 17 luvun 7 b §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 56/2017 vp

Valiokunnan mietintö PuVM 5/2017 vp

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö PuVM 5/2017 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

21.24 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Hyvät edustajakollegat! Ajattelin puhua tästä asiasta, joka nyt on käsittelyssä, eli hallituksen esityksestä, joka on osa sarjaa, jolla maamme hallitus haluaa vastata nopeasti muuttuneeseen ja kiristyneeseen turvallisuustilanteeseen ja uudenlaisiin uhkiin. Meillä on kansainvälisen avunannon lainsäädäntöä ja vastaanottamista uudistettu. Paraikaa ollaan tekemässä tiedustelulainsäädäntöä, josta tänään olemme myös keskustelleet. Puolustusvoimia on uudistettu niin materiaalin kuin toimintakyvyn mutta myös toimintanopeuden näkökulmasta. Tässä esityksessä nyt vastataan meidän aluevalvontalaissamme olevaan niin sanottuun hybridin mentävään aukkoon eli vihreiden miesten mentävään aukkoon.

Tällä uudistuksella aluevalvontalakia muutetaan niin, että meillä on mahdollisuus puolustautua myös tunnuksettomia sotilaita vastaan, joista ryhdyttiin käyttämään Ukrainan sodan myötä "vihreä mies" -nimitystä. Vihreät miehet tulivat ensin Ukrainan maaperälle Krimille, ja sen kautta alue vallattiin. Tämä on osoittautunut venäläisten tekemäksi aluevaltauksesi, missä siis käytettiin tunnuksettomia sotilaita, jotka toimivat ilman valtiollisia tunnuksia. Vihreiden miesten ilmestyminen esimerkiksi meidän valtiomme alueelle luokitellaan tämän lainsäädännön jälkeen ulkovallan Suomeen kohdistamaksi loukkaukseksi.

Tällä esityksellä siis saatetaan meidän lainsäädäntömme vastaamaan kattavammin muuttunutta turvallisuustilannetta ja uudenlaisia uhkia. Tunnuksettomalla sotilaallisella ryhmällä tarkoitetaan aluevalvontalain näkökulmasta sotilasosastoon rinnastettavaa vieraan valtion lukuun, puolesta tai suostumuksella toimivaa joukkoa, joka on sotilaallisesti järjestäytynyt, varustettu tai aseistettu ja jonka valtiollista alkuperää ei kuitenkaan voida tunnistaa. Laissa säädetään tällaisille ryhmille ehdoton kielto tulla Suomeen ja olla Suomessa, jonka rikkominen on jatkossa rikoslaissa kriminalisoitua. Aluevalvontalain toimivaltuuksia voitaisiin kohdistaa siis myös tunnuksettomaan sotilaalliseen ryhmään koko Suomen alueella viranomaisten vastuiden ja tehtävien pysyessä ennallaan.

Arvoisa puhemies! Kun kävimme tämän esityksen lähetekeskustelua, esitys sai varsin laajan ja yhtenevän kannatuksen tässä salissa. Silloin itse toivoin, että laki käsiteltäisiin riipeällä tahdilla ja saatettaisiin voimaan. Täytyy todeta, että on hieno asia, että tämä laki on tällä tahdilla nyt tulossa voimaan. Tämä on käynyt perustuslakivaliokunnassa, joka on antanut asiaan lausunnon, ja sen jälkeen olemme puolustusvaliokunnassa käyneet perustelisen asian läpikäynnin. Tällä pystymme nyt sitten tilkitsemään tuon vihreiden miesten mentävän aukon eli tämän hybridin mentävän aukon meidän lainsäädännöstämme.

Tämähän on tietyllä tavalla samaa sukua sille, että enää tänä päivänä ei ole välttämättä selkeää alkua tällaisella konfliktilla, mikä esimerkiksi Ukrainassa alkoi. Harva pystyy sanomaan, missä vaiheessa siellä alkoi niin sanotusti sota tai sotatoimet, vaan se oli tällainen pikkuhiljaa hivuttaen liikkeelle lähtenyt tapahtumasarja, jossa Venäjä käytti tunnuksettomia sotilaita ainakin alkuvaiheessa ja myös myöhemmässä vaiheessa. Eli sodalla ei

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

välttämättä enää ole selkeää alkupistettä, sodanjulistusta, eikä sen jälkeen myöskään välttämättä selkeää päätepistettä, vaan se on enempikin tällainen konfliktien sarja, josta Ukrainassakin voidaan puhua.

Arvoisa puhemies! Pidän myönteisenä sitä, että näitä uudistuksia nyt Suomessa tehdään. Samaan aikaan on tehty muutoksia myös maanhankintalainsäädäntöön ja myös valmistellaan kaksoiskansalaisuuslainsäädäntöä näiden sotilasvirkojen osalta, jotka eivät siis kuulu tuohon eilen meillä keskustelussa olleeseen kokonaisuuteen, missä laajennettiin turvallisuusarviointien tekoa, vaan jatkossa sisäministeriön ja puolustusministeriön toimesta pohditaan ja valmistellaan esitystä, jossa voitaisiin myös tällaisia keskeisiä tehtäviä rajata niin, että niissä voisi toimia vain ja ainoastaan Suomen kansalaisia.

21.30 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Puolustusvaliokunnan mietintö aluevalvontalain ja rikoslain 17 luvun muuttamisesta on äärimmäisen ajankohtainen. Maailmalla on levinnyt ilmiö, jossa toisen maan alueelle tunkeutuu sotilaita tai sotilasmaisesti pukeutuneita henkilöitä, näitä vihreitä miehiä, ja näistä ilmiöistä olemme viime päivien uutisten aikana saaneet lisää tietoa muun muassa Ukrainasta. Ilmiö sinänsä on äärimmäisen vaarallinen, ja se on näitä nykyajan hybridiuhkia, joihin valtion tulee reagoida niin, että lainsäädäntö on ajan tasalla.

Moni varmaan ihmettelee tämän talon ulkopuolella, mihin tällaista lakia tarvitaan. Perustotuushan siinä on vain se, että julkisessa toiminnassa kaiken on perustuttava lakiin ja lakia on tarkoin noudatettava, eli viranomaiset, tässä tapauksessa sotilashenkilöt ja sotilaat, eivät voi tehdä mitään, ellei heillä ole lain suomaa mahdollisuutta toimia tilanteessa, kun toimintahetki on. Tämä aluevalvontalain muutos varmistaa nyt sen, että meidän sotilaillamme, Puolustusvoimilla ja rajavartiijoilla, tarvittaessa on mahdollisuus toimia välittömästi, koska laki antaa siihen mahdollisuuden.

On aivan oikein, että tämä puuttuva pieni aukko Suomen puolustusvoimien ja yleensä viranomaisten toiminnan kannalta täytetään nyt ja tällä keinoin pystytään torjumaan vihamielistä toimintaa, joka Suomeen suuntautuisi rajojemme ulkopuolelta, ja nimenomaan niin, että nämä tunnuksettomat sotilaat pystytään näin ollen sitten torjumaan laillisin keinoin tässä maassa, jos sellaiseen tilanteeseen joudutaan. Siihen on hyvin tarkat määräykset olemassa tietenkin lain perusteluissa. Sitten myös on käyty varmasti valmistelun aikana Puolustusvoimien kanssa huolellista keskustelua, millaiset pykälät tulisi olla, että ne täyttävät sen tarpeen, mitä varten ne on laadittu.

Valiokunta toteaa, että Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö on muuttunut ja tähän toimintaympäristön muutokseen on vastattava heti ja nämä epävakautta luovat erilaiset toimenpiteet on pystyttävä myös torjumaan tehokkaasti ja nopeasti. On syytä muistaa se, että jos tällaiseen tilanteeseen joskus ajaudutaan, niin siinä on silloin aidosti kiire. Ei voida jäädä enää miettimään, mitä tehdään.

Perustuslakivaliokunta on asiasta keskustellut, keskusteli nimenomaan näiden voima-keinojen käytöstä ja siitä, miten ne sijoittuvat Suomen perustuslakiin ja sen pykäliin ja kirjaimeen. Perustuslakivaliokunta totesi, että tässä ei ole mitään säätämisyjärjestykseen liittyviä ongelmia.

Tämä määritelmä, miten tunnukseton sotilas voidaan määritellä, on kirjattuna tänne mietintöön. Tässä sanotaan, että tunnuksettomalla sotilaallisella ryhmällä tarkoitetaan esityksen 1. lakiehdotuksen 2 §:n 5 a kohdan mukaan sotilasosastoon rinnastettavaa, vieraan valtion lukuun, puolesta tai suostumuksella toimivaa joukkoa, joka on sotilaallisesti järjes-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

täytynyt, varustettu tai aseistettu ja jonka valtiollista alkuperää ei voida tunnistaa. Niissä maissa, missä tämä on jo tapahtunut, tiedetään, että se on silloin vakava tilanne, kun tällainen tilanne tulee eteen, mutta Suomessa tämä tilanne tämän lain muutoksella saadaan kuntoon ja lainsäädäntö ajan tasalle.

Arvoisa puhemies! Lopuksi toivon, kun parhaillaan lausuntokierroksella oleva tiedustelulaki on nyt tuolla eri tahojen lausuttavana, että kun se laki saadaan lausuntokierrokselta, se tulisi tähän taloon mahdollisimman nopeasti. Jotta tällaisia hybridiuhkia voidaan torjua, niin se tarkoittaa sitä, että Suomessa pitää olla tiedustelulainsäädäntö ajan tasalla, ja Suomi on ainoa Länsi-Euroopan maa tällä hetkellä, jolla tätä ajantasaista tiedustelulakia ei vielä ole. Elikkä tämä laki on äärimmäisen tärkeä, ja nyt se on saatava meidän hyväksytyä ennen juhannusta. Tämä tiedustelulaki pitää saada ensi tilassa tähän taloon ja hyväksytyksi myös, koska mihinkään tällaiseen hybridiuhkaan varautuminen ei ole riittävän tehokasta, elleivät tiedustelulait ole ajan tasalla. [Peter Östman: Näin on!]

21.35 Sirpa Paatero sd: Arvoisa herra puhemies! Tämä lakiesitys aluevalvontalain muutoksesta kuulostaa sillä lailla kummalliselta, koska itse ainakin mietin, miten määritellään semmoinen joukko, joka ei ole sotilaallisesti tunnuksin osoitettavissa, mutta valiokunta on tyytynyt tähän lausuntoon ja todennut, että se on suhtkoht hyvä määritelmä, mikä tänne yksityiskohtaisiin perusteluihin on kirjoitettu, että sotilaallisen ryhmän tunnuspiirteitä voidaan katsoa olevan esimerkiksi sellaiset seikat, että joukko on kahden tai useamman henkilön muodostama, tietyn ajan koossa pysyvä, rakenteeltaan selvästi organisoitunut ja yhteisen johdon alainen tai komentosuhteessa vieraan valtion asevoimiin tai muutoin vieraan valtion ohjauksessa. Siis kyseessä ei ole mikä tahansa jengi, mikä tahansa porukka, jota yhtäkkiä voitaisiin tämän lain puitteissa ruveta paimentamaan johonkin suuntaan.

Tarve tälle laille on tullut niin sanotusta hybridisodankäynnistä — elikkä sodankäynnistä, joka ei välttämättä tule julistuksella eikä päivämäärällä ja kellonajalla, että nyt alkaa sota, vaan pikkuhiljaa erilaisia keinoja käyttäen — jossa on tietenkin ihmisten ja joukkojen lisäksi myöskin mahdollista käyttää yhteiskunnan lamauttamista vaikkapa sähköverkkojen, energianjakelun tai liikenneinfran tai jonkin muun tuhoamisen tai heikentämisen osalta, mutta tässä yritetään puuttua nyt siihen kohtaan, että olisi kuitenkin tämmöinen jonkin verran organisoitunut joukko, joka sitten tulisi Suomen rajojen sisäpuolelle ja rupeaisi operoimaan.

Lähetekeskustelussa oli hieman hämmäntävää, että siellä keskusteltiin paljon siitä, että kun meillä on tämä terrorismin uhka, niin se olisi sitten perusteena tälle aluevalvontalain muutokselle. Kuitenkin meillä poliisien rooli on yhä edelleenkin tulevaisuudessa huolehtia järjestäytyneestä rikollisuudesta, terrorismin torjunnasta ja laittomasta maahantulosta, ja näihin kaikkiin poliisi voi pyytää Puolustusvoimilta virka-apua — voi pyytää, ja sitten Puolustusvoimat harkitsee, voiko se antaa. Tähän mietintöön on kirjattu se yhteistyö, elikkä kun meillä tilanne on, että poliisi hoitaa siis äsken mainittuja tehtäviä ja meidän rajavalvontamme hoitaa kaikkien ulkorajojen valvontaa niin, että he ovat varmaan ne ensimmäiset, jotka kohtaavat ne tilanteet, jos tänne Suomeen yritetään jonkunlaisella joukkiolla tulla sisään, mitenkä tämä yhteistyö Puolustusvoimien, poliisin ja rajavalvonnan osalta toimii niin, että kaikkien toimivaltuudet ja kaikkien päätöksentekokyky toimivat mahdollisimman hyvin yhteen. Tilanne, että tämmöinen joukko tulisi, löytyy tietenkin tästä aluevalvontalaista, jossa nyt sitten on päätetty tai määrätty, että näistä pitää tehdä ilmoitus, jos on edes epäily siitä alueloukkauksesta. Se ilmoitus tulee tehdä sekä Puolustusvoimille että

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Rajalle, ja toisaalta rikoslakiin lisättiin kohta, missä on myöskin huomioitu nämä tunnuksettomat joukot.

Mutta siitä huolimatta tämä yhteistyön tekeminen ei ole välttämättä aivan selkeää, kuka kohtaa tällaisen joukkion ensimmäisenä tai kuka päättää, että nyt kyseessä on juuri tällä määritelmällä oleva porukka ja toiminta, ja sen takia mietintöön on tarkasti haluttu kirjata tämä harjoittelu, koska kyse on toimivalloista ja kyse on päätöksentekojärjestelmästä, että meille ei jää tyhjiä aukkoja niin, että meillä olisi tilanteita, jossa yhtäkkiä huomattaisiin, että tässä ei kenenkään näiden viranomaisten toimivalta riitä, ja että ei ole tilannetta, että jossain kohtaa todetaan, että nyt ei ole ketään, kuka johtaa ja kuka tekee päätöksiä, ja epäselvyyttä siitä, minkä lain mukaan tässä ja tässä tilanteessa edetään. Siitä syystä tämä laki tarvitaan, mutta sen lisäksi tarvitaan paljon yhteistyötä siinä, että tämä harjoitusten jälkeen onnistuu.

21.40 Hanna Kosonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kuten todettua, Suomessa ja maailmalla ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö on muuttunut, ja on todella tärkeää varmistaa, että meidän viranomaisten toimintavaltuudet ovat ajan tasalla. Tästä tuo tiedustelulaki, joka on tuloillaan, on hyvä esimerkki. Nyt ollaan tällä lailla paikkaamassa aukkoja, jotka estävät tehokkaan varautumisen ja kriisitilanteessa toimimisen, ja puututaan aluevalvontalain toimintavaltuuksiin ja tunnuksettomaan sotilaalliseen ryhmään, joka rikkoo aluevalvontalakia. Tässä ei todella muuteta mitään päätöksentekomekanismeja eikä viranomaisten välisiä toimivaltasuhteita eikä luoda mitään ylimääräistä toimivaltaa, vaan toimitaan ihan aikaisempien lakien puitteissa.

Tuossa käytiin juuri läpi edellisessä puheenvuorossa tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän tunnuspiirteitä, ja näitä onkin hyvä esimerkein avata, jotta sitten todella tiedetään, minkälaisesta joukosta on kysymys. Tämä on todella tärkeää, kuten valiokuntakin tässä toteaa, että käytännön soveltamistilanteessa sen määritelmän tulee todella olla riittävän selkeä.

21.42 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Hallitus ansaitsee kiitoksen siitä, että se on lähtenyt saattamaan useita Suomen puolustuksen ja turvallisuuden kannalta äärimmäisen tärkeitä lakihankkeita ripeästi eteenpäin. Yksi esimerkki niistä on tämä lakimuutos, joka meillä on täällä tänään käsittelyssä. Hallituksen esityksen pääasiallisena tavoitteena on saattaa Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamista ja valvontaa koskeva lainsäädäntö vastaamaan kattavammin muuttunutta turvallisuustilannetta ja uudenlaisia uhkia.

On hyvin tarpeellista, että aluevalvontalakia muutetaan siten, että lain soveltamisalan piiriin kuuluu myös sellainen sotilaallinen uhka, jonka valtiollista alkuperää ei voida suoraan tunnistaa ulkoisten tunnusmerkkien perusteella. Lakiin saadaan säännökset, joiden perusteella alueloukkaustilanteessa voidaan käyttää voimakeinoja myös alkuperältään tunnistamattomaan sotilaalliseen valtiolliseen toimintaan. Tämä muutos on erittäin kannattava.

Liittyen näihin Suomen turvallisuuden kannalta oleellisiin isoihin lakihankkeisiin yhdyn tässä keskustelussa aiemmin esitettyihin toivomuksiin siitä, että tiedustelulait nyt todella etenisivät ripeästi ja saataisiin voimaan.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

21.43 Kauko Juhantalo kesk: Arvoisa herra puhemies! Tämä on todella mielenkiintoinen ja oikeastaan vähän hauskakin, kun puhutaan vihreistä miehistä vakavan lainsäädäntökysymyksen yhteydessä.

Se on aivan oikein, miten edustaja Paatero sanoi, ettei se voi olla vain joku jengi tai ryhmä vaan sen täytyy olla tarkoilla tunnusmerkistöillä varustettu, jotta siihen syntyy rikos oikeudellinen asiasisältö, joka muodostaa rangaistavuuden edellytykset. Se on välttämätöntä, että tämä alusta loppuun toimii. Mielenkiintoinen oli juuri tapaus, että kun kolme neljä saksalaista meni neljäksi minuutiksi olutta juomaan vieraan vallan alueelle, niin he eivät täyttäneet tunnusmerkistöä. He saavat rangaistuksen varmasti, mutta eri lainkohdan nojalla.

Tämä on tervetullut ja vastaa täysin sitä, mitä maailmassa nyt on nähty ja mikä saattaa olla uhkana nykyajan tiedustelumenetelmille.

21.45 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Käsillä on esitys, jolla vastataan näihin uhkiin, mitä on näinä vuosina ilmennyt tässä Suomen lähialueilla ja joista voidaan ajatella, että olisivat tietynlainen uhka myös meidän maassamme. On tärkeää, että lainsäädäntö etenee myös sillä tavalla, että pystytään näihin uhkiin vastaamaan. On tärkeää, että jatkossa lainsäädäntömme tunnistaa tällaisen tunnusmerkkejä sisältävän sotilaallisen ryhmän, vaikka heillä ei ole sotilaspukuja päällä. Tarkemmin ryhmällä tarkoitetaan sotilasosastoon rinnastettavaa, vieraan valtion lukuun, puolesta tai suostumuksella toimivaa joukkoa, joka on sotilaallisesti järjestäytynyt, varustettu tai aseistettu ja jonka valtiollista alkuperää ei voida tunnistaa. On tärkeää myös, että tällä lainsäädännöllä ei lisätä erityistä toimivaltaa viranomaisille, mutta kuitenkin tämä joukko pystytään niin sanotusti toimenpiteiden kohteena tunnistamaan, niin että viranomaiset pystyvät kuitenkin toimimaan lainsäädännön puitteissa.

On myös hyvä huomioda, että jos ajatellaan, että valtion rajojen yli tulee joukkoja, jotka eivät tänne kuulu ja ovat niin sanotusti ikävin tarkoituksin lähestymässä maatamme, niin käytännössä kuitenkin ne ovat monesti paikallisia ihmisiä siellä alueella, jotka nämä huomioida ensimmäisenä tekevät. On tärkeää, että tämä toimivalta on myöskin selkeää siten, kun saadaan tietoa viranomaisilta, kuinka tässä tilanteessa tulee tehdä. On hyvä muistaa, että silloin jo yli 70 vuotta sitten, kun viimeksi sotia olemme käyneet, ne ovat olleet esimerkiksi Suomussalmella rajan pinnassa siviili-ihmiset, jotka ovat ensimmäiset huomioidut sotilaista. Tässä myöskin pitää tätä tiettyä informaatiota [Puhemies koputtaa] ja toimintatapaa myös informoida siviiliväestölle, kuinka näissä toimitaan.

21.47 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Tässä on käyty hyvää keskustelua näistä nopeista uudistuksista, jotka siis ovat syntyneet muuttuneesta tilanteesta turvallisuusympäristössä, ja myös siitä, että sodankäynti taikka sota on monessa mielessä muuttunut. On tullut uusia turvallisuusuhkia, jotka ovat juuri tämäntyyppisiä, mihin pyritään tällä lainsäädännöllä, jossa niin sanottujen vihreiden miehen mentävä aukko estetään.

Toisaalta samaa sukua tälle on maanhankintalainsäädäntö, mitä myös on selvitelty, ja on tehty toimenpiteitä puolustusministeri Niinistön toimesta ansiokkaasti, niin että me varaudumme siihen, että meidän maa-alueitamme ei esimerkiksi myydä sellaisilta alueilta, ei suomalaisille mutta ei myöskään ennen muuta ulkomaalaisille, että voisi syntyä tilanteita, missä tällaista kiinteistöä voitaisiin käyttää esimerkiksi meriteiden sulkemiseen, radioyhteyksien taikka tietoliikenneyhteyksien häiritsemiseen tai sähköverkon lamaannuttamiseen. Näissä meidän pitää nyt vain olla huomattavasti enempi hereillä kuin olemme pit-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

kään tottuneet, sillä maailma ympärillämme on muuttunut nopeammin kuin olemme huo-
manneetkaan.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 56/2017 vp sisältyvien 1.-2. lakiehdotuk-
sen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

8. Hallituksen esitys eduskunnalle maakaasumarkkinalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 50/2017 vp
Lakialoite LA 1, 3/2016 vp
Toimenpidealoite TPA 3/2016 vp
Valiokunnan mietintö TaVM 11/2017 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjes-
tyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö TaVM 11/2017 vp. Nyt
päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

21.49 **Kauko Juhantalo kesk:** Arvoisa herra puheenjohtaja! Tämä on erittäin tärkeä lain-
säädäntö liittyen meidän energiakeskusteluamme ja päästökeskusteluamme siinä mieles-
sä, että tämän lain puitteissa meillä avataan nyt suljetut verkostot avoimen kilpailun käyt-
töön siten, että myös pientuottajat, eri alueiden pienet biolaitokset ynnä muut, pääsevät
avoimesti kilpailemaan sekä putkikaasun että LNG-kaasun kanssa ja muodostavat sellai-
sen kokonaisuuden, joka luo Suomessa suuresti etenevän ja huomattavan paljon vaihtoeht-
oja sisältävän polttoainejärjestelmän autoihin, teollisuuteen, laitoksiin, lämmitykseen ja
niin edelleen. Tämä on mitä tervetullein uudistus ja varmuudella kilpailee muun muassa
sähköautomarkkinoiden kanssa nopeilla kaasunsyöttöjärjestelmillä. Lehdistä olemme saa-
neet lukea, että Gasumilla, joka oli aikaisemmin meidän monopoliyhtiö, on ollut suunnit-
telmissa nopean verkoston lisääminen kautta maan, ja se alkaa jo syksyllä. Uskon, että
myös pienlaitokset ja pienjalostamot, kaasunjalostamot, ovat tässä kilpailemassa ja paikal-
lisesti nopeasti toimimassa, niin että pian kaasuauto on ihan kilpailukykyinen sähköauton
kanssa tässä maassa. Se on tervetullutta.

21.51 **Hannu Hoskonen kesk:** Arvoisa herra puhemies! Kysymyksessä tällä kertaa on ta-
lousvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä maakaasumarkkinalaiksi. Tämän lain
muuttamisessahan on nimenomaan historiallinen muutos tapahtumassa, kun Suomen sul-
jettu kaasumarkkina päättyy tähän lakiesitykseen, ja tässä ei tarvita mitään sen suurempaa
kommunikeaa eikä mitään juhlallisuuksia, vaan kun nyt kaasuverkko avataan vapaalle kil-
pailulle, niin tähän asti jatkunut Venäjän kaupan — joka on ollut suljetun verkon piirissä,
kun Suomeen on tullut sieltä vain putki eikä mitään muuta ole ollut — aikakausi päättyy
nyt.

Yleensä maailmanhistoriassa on ollut niin, että kun markkinat avautuvat, sillä on yleensä ollut myytävään artikkeliin nähden hyvin kansantaloudellisesti edullinen vaikutus, eli hinnat yleensä ovat laskeneet, kun saatavuus paranee. Se myös aiheuttaa sen, että kun markkinoilla liikkuu kaasua, niin meillä on sitten toimituspisteitä enemmän kuin yksi, ja sekin on sinänsä hyvä asia, ettemme ole yhdestä toimittajasta riippuvaisia. Tämä ei missään nimessä tarkoita sitä, että me lähtisimme tietoisesti Venäjän kanssa käytävää kauppaa vähentämään tai heikentämään, ei missään tapauksessa, vaan kysymys on monipuolistamisesta. Rakentaahan venäläinen itsekkin: kuten tiedämme, Itämeren pohjassa on jo yksi maakaasuputki kohti Euroopan markkinoita ja toista ollaan suunnittelemassa. Elikkä ei tässä Suomen kannata ruveta pelkäämään mitään, jos markkinoita avataan. Sitä tekee meidän itäinen kauppakumppanimme, ja se on hyvä, että markkinat paranevat. Silloin kun käydään kauppaa, todennäköisesti vähemmän tapellaan.

Suomen markkinat ovat tähän asti olleet hyvin poikkeuksellisessa tilanteessa tämän kaasuntoimituksen takia, mutta nyt pääsemme uuteen aikaan, ja tähän on myös se realistinen syy, että maakaasun kilpailukyky on heikentynyt. Sen kulutus on pudonnut noin 30 prosenttia viime vuosina, ja nyt tällä markkinoiden avaamisella tähdätään siihen, että kun kuitenkin tiedämme sen, että kivihiilen markkinahinta tulee näistä ilmastoon liittyvistä päästökaupan sanktioista johtuen nousemaan, niin tällä sitten monipuolistetaan sitä mahdollisuutta, että kaasua voidaan toimittaa — sekä maakaasua että tämän uuden lain myötä avautuville markkinoille myös biokaasua.

Toki se on fossiilista kaasua, mikä maakaasua on, mutta se kuitenkin palaa erittäin puhtaasti. Yhtenä kuriositeettina voi mainita esimerkiksi suomalaiset laivat taikka sitten isot dieselveturit: Monesti meillä puhutaan siitä, pitäisikö meidän Suomen rataverkko kokonaan sähköistää ja sitä kautta luoda puhtaampaa kuljetustapaa tähän maahan. Minusta se on hyvä tavoite, että saadaan sähköratoja mahdollisimman paljon, mutta pitää muistaa myös, että nykyisellä tekniikalla, LNG-kaasulla eli nesteytetyllä maakaasulla tai biokaasulla, pystytään dieselveturilla ajamaan aivan yhtä puhtaasti. Elikkä jos on vähäliikenteisiä ratoja, niin ei kannata siihen kalliiseen sähköistämiseen lähteä ollenkaan, koska tällä keinoin pystytään varmistamaan dieselvetureiden puhtaus pitkälle tulevaisuuteen.

Tämän biokaasun saaminen mahdollisesti sinne vapautuvaan verkkoon on hyvä asia, ja nythän tiedämme sen, että nyt kun siirtoverkkoa ollaan rakentamassa, meille on syntymässä yhteys tuonne Baltian maihin, elikkä me olemme tehneet jo sopimuksen Viron kanssa, että Balticconnector-maakaasuputki Virosta tänne Suomeen rakennetaan. Tähän liittyy myös sekin asia, että Suomi on saamassa tähän hankkeeseen Viron kanssa 187,5 miljoonan euron tuen EU:lta Verkkojen Eurooppa -rahoitusvälineestä, ja tällä rahoitusvälineellä nimenomaan halutaan avata energiamarkkinaa, ja tämä merkittävä tuki, mikä sieltä EU-rahastosta saadaan, on tavallaan ehdollinen, että se on nyt sitten meidän tehtävä. Jos emme toimi tässä ajassa ja nyt, siinä on se vaara, että menetämme sen investointituen kokonaisuudessaan ja menetämme myös sen mahdollisuuden. Esimerkiksi tuolla Klaipedassa Latvian puolella on iso LNG-kaasuasema, joka pystyy toimimaan tällaisena puskurivarastona ja varmistamaan meidän kaasunsaannin, jos maailmalla häiriöitä tulee.

Se on totta, että tämä kaasumarkkina on tällä hetkellä vielä meidän osalta kovin alkuteijöissään, kun on yhdestä lähteestä se kaasu tullut, mutta eihän se tarkoita sitä, ettemmekö voisi markkinoita kehittää ihan avoimen markkinan suuntaan ja luoda lisää mahdollisesti käyttäjiä. Toivoo sopii tietysti, että tämä lisäkäyttö syntyisi nimenomaan biokaasusta —

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

samalla keinollahan se biokaasu siellä putkessa kulkee kuin tämä maakaasu, ei se putki tunnista, kumpaa se kaasu on.

Arvoisa puhemies! Lopuksi tässä ehkä parasta on se, että tässä maakaasuverkkoa kun rakennetaan ja kehitetään, nyt sitten luodaan se edellytys, että maakaasun myynti eriytetään tästä verkosta. Eli verkko on yksi oma toimialueensa, ja maakaasun myynti on toinen. Aivan kuten sähköverkossakin on, että kun sähkölaskun saamme, siellä on tämä siirtomaksu oma ryhmänsä laskussa ja toinen ryhmä on sitten se energia eli sähkö. Sama menettely tulee maakaasupuolelle, mikä sinänsä on myös hyvä, koska silloin kaikki tulevat toimittajat saavat tällä keinoin nyt uuden maakaasuverkon myötä mahdollisuuden tulla markkinoille. Se todennäköisesti laskee hintaa ja toivottavasti myös tuo uusia toimittajia, mikä on erittäin hyvä asia.

21.57 Hanna Kosonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Esityksen päätavoitteena on todella tukku- ja vähittäismarkkinan avaaminen kilpailulle, ja samalla maakaasumarkkinadirektiivin eristyneiden markkinoiden poikkeukset sitten päättyvät. Tässä tullaan keventämään myös sääntelyä, ja tavoitteena on saada hankintaa monipuolisemmaksi ja huoltovarmuutta parantaa ja kilpailua lisätä.

Tässä erityisen hyvänä pidän sitä, että tämä ehdotus parantaa biokaasun markkinoille pääsyä ja mahdollistaa yleensä nämä markkinat, joilla useampia myyjiä tulee biokaasunkin osalta olemaan.

Tämä laki on energia- ja ilmastostrategian mukainen. Meidän on todella voimakkaasti siirryttävä fossiilisesta uusiutuvaan, ja siinä biokaasu on yksi tärkeä osa. Tämä myös syrjäyttää kivihiilen energiakäyttöä, tilalle tulee maakaasua, ja samalla auttaa sähköjärjestelmän säätökykyä, mikä sitten taas toisaalta auttaa meitä tässä uusiutuvan energian kanssa toimimisessa. Eli tuuli ja aurinko vaativat säätökykyä, ja tämä parantaa meillä sitä mahdollisuutta.

Tässähän taustalla on toki tietenkin tämä Suomen ja Baltian välisen putkiyhteyden valmistuminen, ja sitten saadaan Suomi ja Baltia alueellisiksi kaasumarkkinoiksi. Tässä kilpailun avaamisen perusteet ovat oikeudellisia ja taloudellisia. Maakaasukauppa pääsee todella nyt kehittymään, ja tavoitteenahan on, että pitkällä tähtäimellä myös loppukäyttäjän hinnat sitten laskevat.

21.59 Petri Honkonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tosiaan talousvaliokunnassa käsitelimme perusteellisesti tätä hallituksen esitystä, ja tässä on ikään kuin kaksi osaa: tämä maakaasumarkkinoiden tietty vapauttaminen ja sitten nämä sähkömarkkinalain muutokset. Keskityn tässä lähinnä niihin sähkömarkkinalain muutoksiin.

Tämähän on sellainen asia, että varmasti moni meistä kansanedustajista on saanut tästä palautetta erittäin paljon. Tässähän tosiaan rajataan niin siirto- kuin jakelumaksujen korotukset 15 prosenttiin vuoden tarkastelujaksolla, ja myöskin sitten neljän vuoden tarkastelujaksolla Energiavirasto arvioi esimerkiksi näitä korotuksia ja sitä, kuinka kohtuullisia ne korotukset ovat olleet.

Tämähän juontaa juurensa sinne vuoteen 2013 ja niihin velvoitteisiin, mitä silloin säädettiin huolto- ja toimitusvarmuudesta sähköverkoille. No, tietysti jälkiviisaus on aina imeä viisautta, enkä aio siihen mennä, mutta on varmasti hyvä, että tämä laki on nyt säädetty ja ikään kuin kuluttajankin oikeuksia nyt tällä tavalla huomioidaan. Silti on tärkeää, että tätä työtä jatketaan ja pyritään tästä sähkötoimitusvarmuudesta jatkossakin huolehti-

maan, koska nämä pitkät sähkökatkot voivat aiheuttaa varsin isoja vahinkoja niin yksityistalouksille kuin sitten yrityksillekin, jotka toimivat tuolla haja-asutusalueilla ja ovat siirtoverkossa vielä pitkälti ilmajohtojen varassa.

Mutta kaiken kaikkiaan hyvä hallituksen esitys ja hyvät toimenpiteet. Varmasti tästä tuloksia tullaan pian näkemään.

22.01 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Tämä onkin tärkeä aihe, joka on puhut-
tanut jo pitkään tuolla kentällä niin sanotusti, koska tämä sähkönsiirtohintojen nousu eri-
tyisesti tässä Caruna-tapauksessa oli tietysti semmoinen, joka nosti valtakunnalliseen kes-
kusteluun ne ongelmat, mitkä meillä on ollut jo pitkään tuolla harvaan asutuilla alueilla. On
erittäin hyvä, että tässä laissa aloitetaan puuttumaan tähän sähkönsiirtohinnoitteluun ja
näitten alueellisten erojen rajuun kasvuun, mikä on alkanut jo ennen tätä hallituskautta.

Tärkeintä on se, että nyt näille korotuksille tulee tämä katto ja että ennen kaikkea nämä,
usein harvaan asuttujen alueitten, sähkönsiirtoyhtiöt voivat hakea tätä investointiaikojen
pidennystä, joka ei ole käytännössä ollut aikaisemmin mahdollista. Se on ollut niin sano-
tusti kuollut kirjain laissa, eli tätä investointiaikojen pidentämistä on muodollisesti voinut
hakea, mutta nämä kriteerit ovat olleet niin tiukat, että sitä ei ole ollut käytännössä kuiten-
kaan mahdollista hakea. Näitä investointeja on jouduttu tekemään nopealla tahdilla, koska
eduskunta velvoitti sähkön toimitusvarmuudesta huolehtimaan ja yhtiöt tulkitsivat, että
tämä tarkoittaa ennen kaikkea voimakasta maakaapelointia, joka on kaikista kalleimpia in-
vestointeja. Ja nämä ovat sitten siirtyneet sähkönsiirtohintoihin, ja tavalliset ihmiset ovat
joutuneet näitä maksamaan erityisesti maaseutualueilla.

Tämä on näkynyt erityisesti Kainuussa, missä nämä sähkönsiirtohinnat ovat olleet kor-
keimmat. Meidän alueemme on Suomen lumisimpia ja metsäisimpiä, ja kun siellä on sit-
ten sähkökatkoksia ollut, ne joudutaan tietysti nopeasti korjaamaan, koska totta kai pitää
sähkö toimittaa ihmisille. Mutta sen lisäksi nämä alueet on näitten lumesta johtuvien säh-
kökatkojen takia sanktioitu myös kovemmin, mikä on aivan epätasa-arvoista näitten säh-
könsiirtoyhtiöiden kohteluitten osalta. Nämä miljooniin vuosittain nousevat kustannukset,
sanktiot, korvausmaksut, mitä he sitten joutuvat maksamaan, ja erilaiset tuntimäärittelyt
siinä, kuinka nopeasti näitä korvauksia pitää ruveta maksamaan, menevät sitten myös näi-
hin sähkönsiirtohintoihin.

Tämä on herättänyt sitten keskustelua siitä, miten eduskunta aikoo puuttua tähän mono-
poliin. Tämähän on veroluonteinen maksu ihmisille. Tätä sähkönsiirtoa on maksettava jo
perusmaksun muodossa, vaikka ihminen ei käyttäisi lainkaan sähköä esimerkiksi mökil-
lään tai omassa asumuksessaan, eli siitä oikeudesta, että ihminen saa käyttää sähköä ja
tämä valmius ylipäättänsä on sähkön vastaanottamiseen, tätä maksua joudutaan maksa-
maan. Siksi onkin väärä kehitys se, että sähkönsiirtoyhtiöt siirtävät omassa sähkönsiirto-
hinnassaan tätä perusmaksun osuutta. Tämä kasvaa koko ajan, tälle ei ole määritelty kat-
toa. Edes Energiavirasto ei tähän pysty puuttumaan. Tämä on ollut alalla yleisesti tiedossa
oleva viesti, että nämä sähkönsiirtoyhtiöt pyrkivät siirtämään tämän sähkönsiirtohinnan
painotuksen tähän perusmaksuun, johon tavallinen kansalainen ja sähkön käyttäjä ei pysty
käytännössä juurikaan vaikuttamaan. Eikä tämä kannusta myöskään sähkönkäytön vähen-
tämiseen. Mielestäni tulisikin Energiavirastolle antaa määräysvaltaa sitten tämän osalta,
kuinka paljon tämä perusmaksu voi olla sähkönsiirtohinnassa. Tämä olisi yksi ratkaisu.

Yksi ratkaisu on nimenomaan ollut investointiaikojen pidentäminen ja sitten se, että
määritellään kunnossapitovelvoite maakaapeloinnin sijaan. On hieno asia, että tämä on nyt

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

noussut lakiesitykseksi asti. Nämä kaksi ensimmäistä ratkaisua, mitä tässä kerroin, ovat esimerkiksi mukana toimenpideoitteessa, jonka allekirjoittanut, edustaja Lohi ja silloinen edustaja Leppä myös tekivät keskustan ryhmästä tarjoten ratkaisuja, mitä pitäisi ruveta edistämään sen osalta, että nämä sähkönsiirtohintojen alueelliset erot eivät edelleen kasva.

No se, mitä olisi myös mahdollista Suomessa ottaa käyttöön ja on selvitettävä, on esimerkiksi alueellinen sähkövero, joka on Ruotsissa käytössä. Tosin komissio on siitä huomauttanut Ruotsia juurikin sen takia, että tässä direktiivissä ei mahdollisteta tällä hetkellä — nimenomaan ei mahdollisteta — tällaista alueellista sähköverotusta ja tasauskeinoa, ja on huomautettu, että tästä pitäisi pyrkiä eroon. No tällä hetkellä ei ole vielä tiedossa, milloin Ruotsi on tästä luopumassa ja onko siihen tilalle ottamassa korvaavaa keinoa, miten näitä alueellisia kustannuseroja voidaan tasata, mutta olisi syytä selvittää ja esimerkiksi tehdä yhteistyötä tässä EU-maina, että olisiko Suomessakin mahdollista tällainen. Myös sähkönsiirtoyhtiöissä on asiantuntijoita, jotka ovat tuoneet tämän esille. Tämä olisi kaikista helpoin ja itse asiassa kaikista tasapuolisin keino, jos Suomessa pystyttäisiin alueellisesti tasaamaan näitä kustannuksia alueellisen sähköveron kautta.

No sitten on tuotu esiin myöskin se, että sähkönsiirtoyhtiöille tulisi laskea tuottoprosentti investointien todellisten eikä laskennallisten kustannusten mukaan. On huomattu, että on ehkä tietynlaista tämmöistä laskennallista ohjausta näissä hinnoissa, koska tämä tuottoprosentti todella lasketaan investointien laskennallisten kustannusten mukaan ja on tietysti aina kannattavampaa, mitä enemmän pystytään saamaan näyttämään siltä, että niitä investointeja on tehty paljon — ja niitä on tietysti tehty myös paljon, mutta että näyttämään myös, että niitä on tehty paljon — niin silloin sieltä otetaan osuutena se tuottoprosentti, ja se on silloin suhteessa iso. On myös mietittävä ja selvitettävä sitä, miksi kansainvälisesti mitaten Suomella tämä tuottoprosentti on näin iso monopoliyhtiöllä. Myös tätä pitäisi mielestäni selvittää.

Sitten myös asiantuntijat ovat sanoneet, että olisi ihan mahdollista selvittää, ja käyttäjien, kansalaisten, asiakkaiden kannalta olisi hyvä selvittää tämmöistä sähkönsiirtohinnan korvauskaskomallia. Eli jos asiakas itse suostuisi siihen, että hän ei tarvitse tätä korvausta, jos sattuu, että sähköntoimitus keskeytyy, niin hän luopuisi vapaaehtoisesti korvauksesta ja sillä ehdolla hän voisi maksaa pienempää sähkönsiirtohintaa. Tämä on sellainen, jota on pidetty mahdollisena vaihtoehtona, koska on myös niin, että varsinkin harvaan asutuilla alueilla ihmisillä ei ole mitään mahdollisuutta jättäytyä kokonaan sähkönsiirtoyhtiön sähköntoimituksen varaan, vaan heillä on varauduttu omavaraisesti sähköntuotantoon esimerkiksi heidän yrityksensä takia, että siellä pitää olla jatkuva sähköntuotanto joka tapauksessa varattuna, ja tällä korvauksella ei sinänsä ole merkitystä siinä mielessä. Tämä olisi yksi selvitettävä vaihtoehto.

Myöskin yhtenä esityksenä sähkönsiirtoyhtiöiltä itseltäänkin on tullut se, että lähes ainoana maana Suomessa sähkövero kerätään myös sähkönsiirtoyhtiöiden kautta ja jos sähköveron keräys siirrettäisiin sähkönmyyntiyhtiöille, tämä vähentäisi myös byrokratiaa ja tiettyjä hallinnollisia kustannuksia.

Näistä vakiokorvauksista jo mainitsinkin, että näissä on nyt tällä hetkellä eroja siinä, onko sähkökatkos esimerkiksi luonnon aiheuttama vai onko se esimerkiksi jonkun teknisen vian, työvirheen tai roudan aiheuttama katkos. Tällä hetkellä maaseutuverkkoyhtiöitten alueella ja kaupunkiverkkoyhtiöitten alueella on epäreilut, epätasa-arvoiset vakiokorvausten kriteerit, ja näitä pitäisi myös korjata. Näitä muutoksia on mahdollista tehdä, kun

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

selvitystä älyverkkomallista on tehty ja siinä syksyllä näillä näkymin päästään etenemään myös siltä osin, että ihmiset pystyvät itse omalla kulutuksellaan vaikuttamaan myös tähän hinnoitteluun enemmän. Tämä vaikutusmahdollisuus on tällä hetkellä todella pieni. Toivottavasti näitä lakimuutoksia sitten hinnoittelun kohtuullistamiseksi voidaan tässä yhteydessä tehdä ja näitä meidän toimenpidealoitteen esityksiä viedä eteenpäin.

22.10 Sirpa Paatero sd: Herra puhemies! Koetetaan nyt 2 minuuttiin. — Ihan ensin äskeiseen: ajattelin, että muistini mukaan sähkönsiirtomaksuissa on ollut kattorajoitus tälläkin hetkellä, eli varmaan kuulin väärin, että nyt se olisi eka kertaa tullut.

Mutta kun tuossa otsikossa lukee, että tämä on maakaasumarkkinalaki ja erityisesti liittyy tähän Balticconnectorin rakentamiseen, niin muutama sana, koska maakaasu on erittäin tärkeätä tällä hetkellä niin kotitalouksien kuin teollisuudenkin käytössä, ja kun itse asun alueella, missä se putki tulee varsin läheltä, niin meillä sitä pohjautuu muun muassa teollisuudelle suoraan.

Tässä jo nyt on ollut mahdollista sekä pientuottajilla että biokaasulla olla mukana tuotamassa siihen samaan verkkoon, eli se ei ole uusi, siihen tulee muutoksia, mutta yhä edelleenkin toistan: tälläkin hetkellä biokaasua on voitu samalla tavalla sekoittaa kuin bensaa tai dieseliä, eli 0:sta 100:aan prosenttia sinne sekaan, ja samalla tavalla pientuottajat, kuten pientuottajat sähköntuotannossa, ovat voineet myöskin kaasun puolella tuottaa tätä sinne mukaan.

Meillä on tällä hetkellä siis tämä yksi kaasuputki, joka tulee Venäjältä, ja sen lisäksi meillä on nyt jo muutama LNG-terminaali, eli Suomessa on jo markkinaehtoisia. Sen takia näkemykseni siitä on, että Suomessa markkinaehtoisuutta voitaisiin avata ilman, että turvaudutaan pelkästään tuohon Baltian kaasuun, koska hassulta ehkä tuntuu puhua Baltian kaasusta ja sen markkinoiden avaamisesta, koska Baltiassa ei ole kaasua. [Eduskunnasta: Juuri näin!] Baltiaan tuodaan kaasua, LNG:tä Klaipedaan, ja tällä hetkellä siis Baltiassa oleva kaasu on 20—30 prosenttia kalliimpaa kuin Suomessa oleva kaasu. Jotenka kun jotenkin ajatellaan, että avaamalla — niin, että suomalaiset vielä maksavat suuren osan siitä Baltian infrasta, koska siellä ei ole toimivaa infraa kaasuverkoille — [Puhemies koputtaa] täällä yhtäkkiä se hinta halpenisi, niin en ollenkaan ymmärrä tätä kokoomuksen ja keskustan markkinalogiikkaa tältä osuudelta, anteeksi vain.

22.13 Kauko Juhantalo kesk: Arvoisa herra puhemies! Olen erään sähköyhtiön hallituksen puheenjohtaja ja yhdyn hyvin mielelläni edustaja Jarvan puheenvuoroon. Yhdyn myös edustaja Paateroon sikäli, että siirtohinnassa on määrätynlainen putki, jossa jokaisen täytyy pysyä: siinä on ulko- ja sisälaita, ja sen sisällä pidättäydymme. Toki kustannukset eri puolilla maata ovat kovin erilaisia.

Mutta ajattelin keskittyä lähinnä näihin kaasuasioihin, ja siinäkin yhdyn hyvin paljon edustaja Paateron näkemyksiin. Ei meillä keskustalla, edustaja Paatero, ole mitään markkinahinkua ostaa Baltiasta kaasua. Se on väärin ymmärretty. Meillä on suuri hinku tuottaa kaasua itse tässä maassa.

Lähinnä edustajan Hoskosen tavoin tuumin, mihin kaasua nyt jo käytetään. Meillähan se on hyvin nopeasti levinnyt moneen kaupunkiin: kaupunkien bussit ovat kaasulla toimivia. Sen seurauksena, että tämä kaasuverkko saadaan nopeasti levitettyä ympäri maan, uskon myös tuon autokannan lisääntyvän aikamoisella vauhdilla. Kaasussa on ollut aikaisemmin vaikeutena se, että se on tullut vain yhdellä paineella ja henkilöautoilija, joka joutuisi tunti

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

tolkulla tankkaamaan kaasua, ei siihen viitsi ryhtyä. Nyt kun on paineistettu kaasu ja paineistamaton kaasu, niin tällaisia julkisen liikenteen busseja on helppo yön yli pitää siinä pidemmän latauksen paikassa ja normaali tankkaus, niin kuin bensiinin ja naftan, käy näillä paineistetun polttoaineen jakelupaikoilla.

Paikallisesti meillä Satakunnassa on hyvin mielenkiintoista tämän Tahkoluotoon tulleen LNG-laitoksen heijastuminen ajatuksiin maakunnassa. Yhtenä on esillä ollut muun muassa Pori—Kankaanpää—Haapamäki-radan kaasukäyttöön siirtäminen. Sen sähköistäminen on aivan mahdotonta, sillä on sen verran pienet mahdollisuudet verrattuna massiiviseen sähkönkäyttöön, mutta se rata on erittäin tärkeä tuumittaessa esimerkiksi juuri Satakunnassa olevaa metalliteollisuusjärjestelmää, Outokumpua ja muita rikastamoja, jotka jalostavat metalleja. Sitä olisi mahdottoman hienoa tuoda juuri Haapamäen kautta Poriin ja sekä Porin että Rauman satamia hyödyntää. Sen muuttamisesta kaasukäyttöiseksi on tehty laskelmia, ja ne laskelmat ovat erittäin edullisia. Satakuntaliitto ja Satakunnan kansanedustajat ovat olleet tässä aktiivisesti liikkeellä. Muitakin mahdollisuuksia varmasti keksitään hyvin nopeasti sen jälkeen, kun kaasunkäyttömahdollisuus lisääntyy.

Tapasin erään kaasukonsultin, ja hän on ajanut kolme vuotta kaasupakettiautolla ja sanoi, että ainoastaan Tromssassa Norjassa käydessään hän joutui käyttämään bensiiniä — niissä on noin 30 litran bensiinimoottori — ja että 700 kilometriä hän pääsee sillä kaasulla. Mahdottoman pitkä matka, tietysti riippuen siitä, miten suuren tankin on sinne autoonsa järjestänyt.

Me olemme tottuneet jo sähköön ja vaijeroimme tietysti sähkön kalleutta, mutta tämä luo upean mahdollisuuden meille erilaisiin näkemyksiin. Meillä on muun muassa Honkajoen — meillä on vain muutama tällainen — teuraseläinten, kuolleiden eläinten laitos. Se meidän laitoksemme tuottaa paineistettua höyryä bio- ynnä muusta jätteestä, erittäin läheltäkin tulevastakin mädätyslaitoksessa. Sen kaasu pyörittää kaasuturbiinimoottoria, joka tuottaa sähköä ja sitten höyryä, jota tarvitaan suurella paineella mahdottomat määrät, kun näitä teuraseläimiä käsitellään. Se on pelkkää säästöä. Pääsemme suomalaisen tuotantoon, ja se halventaa lopputyön kustannuksia.

22.18 Jari Myllykoski vas: Arvoisa puhemies! Olisi ollut lyhyestä virsi kaunis, jos olisin aiemmin saanut vastauspuheenvuoron. Olisin halunnut vain tuoda erilaisen näkemyksen siihen, että ei varmasti tällä kaasuhankkeella Savon seudun sähkökatkoksiin pystytä apua tuomaan. Kaasuputken rakentaminen sinne sähkölinjan sijasta tuntuu aika utopistiselle vaihtoehdolle, ja niin kuin tässä edustaja Juhantalokin totesi Paateron puheenvuoron päätteeksi, että meillä jo on määritelty se, missä putkessa siirtohintojen pitää pysyttävä.

Mutta edustaja Juhantalo otti erittäin tärkeän asian esille, sen, että meillä LNG:llä on suuret mahdollisuudet, ja nimenomaan meillä Satakunnassa nyt Tahkoluodon terminaalina vuoksi. Teollisuus siirtyy niin Porissa kuin Harjavallassakin pienin askelin ja jo tehtyjen päätösten osalta käyttämään LNG:tä, jolloin tämä meidän ilmastotavoitteiden asettaminenkin metallurgisessa teollisuudessa ottaa melkoisen harppauksen siinä suhteessa, mitä se tällä hetkellä on raskaan polttoöljyn kanssa.

Ponnekkaasti tuen edustaja Juhantaloon näkemystä siitä, että meidän pitää pystyä kansallisesti pohtimaan Pori—Haapamäki-rataa — me kutsumme sitä Satakunnassa Vihreä rata -hankkeeksi — joka mahdollistaisi meidän syväsataman hyväksikäytön ja meidän maakunnan, joka on vientiteollisuuden kannalta merkittävä, liikenneyhteyksien edelleen kehittämisen, ja tämän itä—länsi-väylän avaaminen vapauttaisi päärataa merkittävästi.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 50/2017 vp sisältyvien 1.-5. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin LA 1, 3/2016 vp sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

9. Lakialoite laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 21/2017 vp Peter Östman kd ym.

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu

22.21 **Peter Östman kd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tänä iltana on käyty pitkät ja perusteelliset keskustelut monesta poliittisesta aiheesta. Lupaan puhemiehelle, etten puhu sanaakaan perustulosta vaan että puhun nyt velkajärjestelylaista ja yrittäjien ja yksityishenkilöiden perusturvasta.

Allekirjoittanut on ensimmäisenä allekirjoittaneena jättänyt lakialoitteen yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta. Aloitteen on allekirjoittanut 26 kansanedustajaa, ja edustajia on mukana kaikista eduskuntaryhmistä, siis myös kaikista hallituspuolueista.

Tässä aloitteessa ehdotetaan, että eduskunta muuttaa velkajärjestelylakia siten, että velkajärjestelyn yhteydessä realisoitavan varallisuuden realisoinnista aiheutuva verovelka kuuluisi velkajärjestelyvelkoihin riippumatta siitä, ovatko realisoinnit tapahtuneet ennen velkajärjestelyn aloituspäätöstä vai sen jälkeen.

Arvoisa puhemies! Tämänhetkisestä laintulkinnasta voi seurata, ettei velkajärjestelyvelallinen selviydy verovelastaan ja velkajärjestely kaatuu. Miksi näin? Siksi, että kun yksityisen elinkeinonharjoittajan varallisuutta realisoidaan velkajärjestelyn yhteydessä, syntyy kiinteän omaisuuden mynnistä luovutusvoittoa ja irtaimiston mynnistä myyntivoittoa. Näiden myötä mynnistä aiheutuu myös verovelkaa. Näin syntynyttä verovelkaa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti katsota velkajärjestelyn piiriin kuuluvaksi velaksi.

Vallitseva oikeustulkinta on, ettei voimassa olevaa lakia tulisi tulkita siten, että velkajärjestelyn piiriin kuuluvaksi velaksi katsottaisiin sellaista luovutusvoitosta määrättyä veroa, jonka peruste on syntynyt vasta velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen. Se, että vero on määrätty vahvistetun maksuohjelman määräyksen täytäntöönpanon perusteella, ei ole muuttanut tätä arviota. Tämänhetkisestä tulkinnasta voi seurata, ettei velkajärjestelyvelallinen selviydy verovelastaan ja velkajärjestely kaatuu.

Arvoisa puhemies! Mielestäni nykyinen tilanne, jossa velkajärjestelyssä vahvistetun maksuohjelman määräyksen seurauksena syntynyt verovelka vaarantaa maksuohjelman toteuttamisen, tukee huonosti velkajärjestelylain tavoitteita. Sain itse tiedon tästä aukosta nykyisessä lainsäädännössä eräältä henkilöltä, joka on monta kymmentä vuotta auttanut ylivelkaantuneita yrittäjiä.

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

Tässä aloitteessa esitetyn muutoksen myötä olisi mahdollista toimia seuraavasti: Ensimmäiseksi, laaditaan velkajärjestelyn maksuohjelma, jossa määritellään velallisen maksuvara tavallisille veloille ja vakuusveloille. Toiseksi, vakuusvelkoja aletaan maksaa heti maksuohjelman vahvistamisen jälkeen normaalijärjestyksessä. Kolmanneksi, avataan velalliselle pankkiin sulkutili, jolle ohjataan tavallisten velkojen maksuvara sekä panttaamattoman varallisuuden myyntitulot. Neljänneksi, perusturvaan kuulumaton pantattu varallisuus myydään ja myyntitulot tilitetään pantinhaltijoille. Viidenneksi, kun kaikki varallisuuden realisoinnit on tehty ja realisoinneista aiheutuneet verovelat selvinneet, haetaan maksuohjelman muutosta, jossa määritellään, miten sulkutilille kertynyt maksuvara ja realisoinneista kertyneet varat jaetaan tavallisten eli vakuudettomien velkojen velkojille ja verottajalle.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella ehdotamme, että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

"Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 3 §:n muuttamisesta:

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 3 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) velkajärjestelyn piiriin kuuluvalla velalla kaikkia velallisen velkoja, jotka ovat syntyneet ennen velkajärjestelyn alkamista, mukaan luettuina vakuusvelat ja velat, joiden peruste tai määrä on ehdollinen tai riittainen taikka muusta syystä epäselvä, sekä edellä tarkoitetuille veloille velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyvää korkoa ja velallisen maksettavaksi määrättyjä tällaisten velkojen perimis- ja täytäntöönpanokuluja sekä lisäksi verovelkaa, joka on kertynyt velkajärjestelyn piiriin kuuluvan varallisuuden realisoinnin verotuksesta."

22.27 Kauko Juhantalo kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kun pörssiromahdus alkoi 87 ja kolmen neljän vuoden aikana suurten korkojen ja valuuttavelkojen kanssa painiskelevat yritykset joutuivat todella 91—92 realisointikierteeseen, niin silloin jo 80-luvun lopulla syntyi käsitys, että meillä olleiden kovien lakien seuraamukset ovat niin vakavia, että jollakin tavalla pitää lainsäädäntöä huomioida. Silloin ensimmäisenä syntyi tämä velkajärjestelylaki, joka oli erittäin paljon vastustettu sillä, että Suomessa pitää luterilaisen systeemin mukaan vastata veloistaan ja mitään ei anneta anteeksi, mutta silloin se saatiin aikaiseksi, mikä oli suuri uudistus ja helpotti monen elämää. Minä uskon, että silloin ei osattu ajatella niin pitkälle, että tämä periaatteellinen ja vakava vika jäi. Yhdyn täysin edustajan siihen puheenvuoroon, jonka juuri kuulimme, ja yhdyn siihen, että tämä pitäisi korjata.

Meillähän tapahtui sitten ulosottolain, ulosottokaaren uudistamista. Me lievensimme koko ajan linjaa liittyen konkurssilainsäädäntöön, ja meidän konkurssilainsäädäntömme on edelleenkin niin puutteellinen, että sitä pitää edelleenkin pehmentää. Täytyy muistaa, että tässä on aina kuitenkin myös velkojien ja velallisen välinen eturistiriita niin, että toinen puoli ei millään antaisi anteeksi ja toinen puoli kaiken ottaisi anteeksi, ja sitä pitää menetellä ja sovitella, mutta uskon, että me emme mene amerikkalaiseen konkurssilainsäädäntöön, joka on aivan erilainen. Sen lopullinen tarkoitushan on niin, että ihmistä ei siinä hylätä ja pistetä velkavankeuteen, vaan hänet vapautetaan, jos on yritteliäs kaveri, nopean menettelyn kautta alkamaan alusta. Aina olen käyttänyt esimerkkinä Henry Fordia, joka tietojeni mukaan teki kuusi konkurssia ennen kuin firma pysyi pystyssä, ja aikamoinen fir-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

ma onkin. Se on oikein, että siellä ei ollut suomalainen konkurssilainsäädäntö, jossa mies olisi maineeltaan tuhattu loppuelämäksi ja ollut luottokelvoton.

Mutta tämä kokonaisuus on tärkeä. Tähän helpotuksen tielle täytyy mennä, ja se tapahtuu yhteisymmärryksellä lainsäätäjien kesken ja niin, että koko yhteiskunta ymmärtää tämän hyvyyden, tämän tarkoituksen olevan tehdä hyvää eikä vain vapauttaa jotakuta palkahästä.

Kannatan tätä edustaja Östmanin lakialoitetta.

22.31 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Toivottavasti kukaan ei tule kysymään minulta, mitä kaikkia perusteita ja pykälämuutoksia edustaja Östman perusteellisesti tuossa sanoi, sillä niin hyvin en ole tuossa perillä, mutta kun tätä keskustelua käytiin silloin, kun lakialoitteeseen kerättiin nimiä, niin oli päivänselvää, että tässä ei sinällään ole kysymys ehkä edustaja Juhantalon esille tuomasta anteeksiantamisasiasta vaan tässä on kysymys oikeudenmukaisuudesta — kuinka käsitellään velallista, jolta ollaan perimässä, ja mitä sinne katsotaan mukaan — ja minun mielestäni edustaja Östmanin lakialoite on juuri tätä oikaisua: pyritään kohtuullistamaan ja tekemään oikeudenmukaiseksi.

Meillä on erityisesti juuri täällä ulosoton puolella, voisiko sanoa rumasti, tiettyjä tahoja, jotka haluavat pitää yllä ehkä oman ansaintansakin vuoksi eräänlaista velkojen anteeksiantamattomuutta niin, että jos omaisuutta myydään, niin se vähentää vain perintäkustannuksia mutta ei sitä itse velkaa, jolloin edelleen meillä se pääoma, joka siellä on, kasvaa korkoa ja ihmiset eivät pääse siitä velasta eroon.

Siksi tämä on oikea askel, ja, niin kuin kuultiin edustaja Juhantalonkin puheista, tämä hallitus siinä mielessä on ottanut kyllä oikeita askelia hallitusohjelmaansa, että yrittäjyyttä ei pidä suitsia sillä, jos ihminen on tehnyt konkurssin. Pitää olla mahdollisuus aloittaa alusta. Ei tarkoita sitä, että pöytä pyyhitään heti puhtaaksi, mutta sille ihmiselle pitää antaa mahdollisuus lähteä uudelleen toimimaan ja yrittämään ja tuottamaan, ehkä se velkansa takaisin.

22.33 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Edustaja Östman lakialoittekumppaneineen on saanut virikkeen tähän lakialoitteeseen korkeimman oikeuden ratkaisusta numero 79 vuodelta 2000. Siinä korkein oikeus katsoi, ettei yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia voitu tulkita niin, että velkajärjestelyn piiriin kuuluvaksi velaksi katsottaisiin sellainen luovutusvoitosta määrätty vero, jonka peruste on syntynyt vasta velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen. Korkein oikeus katsoi, että pelkästään se seikka, että veroa on määrätty vahvistetun maksuohjelman määräyksen täytäntöönpanon perusteella, ei muuta tätä arviota.

Edustaja Östman on kehittänyt tämän epäkohdan korjaamiseen varsin näppärän lakimuutosesityksen, jonka hän tuossa esitteli. Sen mukaan velkajärjestelyn piiriin kuuluvalla velalla tarkoitettaisiin myös verovelkaa, joka on syntynyt velkajärjestelyn piiriin kuuluvan varallisuuden ja realisoinnin verotuksesta — siis aina näin.

Kannatan tätä edustaja Östmanin ja hänen kumppaneittensa lakialoitetta ja toivon tälle lakialoitteelle arvoistaan asianmukaista käsittelyä valiokunnassa.

22.34 Kauko Juhantalo kesk: Arvoisa rouva puhemies! En tosiaan tarkoittanut anteeksiantoa tässä asiassa, vaan muistan hyvin sen ilmapiirin, kun 92 säädettiin tätä lakia. Se oli ensimmäinen avaus, ja silloin erittäin paljon puheenvuoroissa oli anteeksianto ja velan mi-

Pöytäkirja PTK 74/2017 vp

tätöiminen. Näitä sanoja käytettiin, koska tämä oli uutta ajattelutapaa, mikä silloin tuotiin esille.

Jos ajattelemme nyt kokonaisuutta ihan juridiikan kannalta, niin on juuri niin, on noudatettu sitä korkeimman oikeuden linjaa, joka tuli tässä esille. Sitä on yritetty pehmentää oikeuskirjallisuudella, mutta oikeuskirjallisuuden voima ja valta ei yllä ohi korkeimman oikeuden. Sitten tässä aloitteen perusteluissakin esillä on tämä Rovaniemen hovioikeuden päätös, jossa on yritetty vastoin tätä korkeimman oikeuden myöhempää kantaa ottaa esille se, että tämä velkajärjestely tarkoittaisi sitä, että ihmisen kaikki velat ovat siinä järjestelyssä mukana. Mutta lain sanamuoto on niin tiukka, että oli pakko noudattaa tätä lainkohtaa.

No, asianajajakunnassa ja muualla tietysti tuumittiin, miten tällaiset tilanteet voitaisiin välttää, ja sen vuoksi tuli tämä neuvonta, että siirrä, siirrä velkajärjestelyyn menemistä, niin että saat kaikki hoidettua asialliseen kuntoon, niin että saat ne rajan oikealle puolelle, ja tulet silloin koko potilla siihen velkajärjestelyyn sisään. Mutta tämä on usein teoreettista. Vellallisen tilanne tulee niin ahtaaksi ja voi tulla nopeastikin, ettei hänellä ole kykyä, ei hän voi siirrellä, ei hän voi järjestellä sitä omaisuuttaan ja ajautuu väkisin, välttämättä, sitten tilanteeseen, jossa velkajärjestely ei ole mahdollinen, ja joutuu konkurssiuhan alaiseksi, jolloin tilanne on tietysti pakkolainsäädäntöä ja asiakas on paljon voimakkaampien toimenpiteiden kohteena.

Kannatan tätä edustaja Östmanin esitystä tietenkin. En tiedä, kuinka tarkkaan olette juristien seurassa tutkineet tämän käytännön, mutta tämä tuntuu näppärältä. Voi olla, että valiokuntakäsittelyssä tulee ja keksitään esteitä — "tämä on väärin ja tuo on väärin" — mutta toivotan menestystä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.

10. Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021

Valtioneuvoston selonteko VNS 4/2017 vp

Valiokunnan mietintö VaVM 4/2017 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 27.6.2017 pidettävään täysistuntoon.

11. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on torstaina 22.6.2017 klo 10.00. Täysistunto lopetettiin klo 00.32.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Maija-Leena Paavola